

Belgische Senaat

Gewone Zitting 2001-2002

2-168

Plenaire vergaderingen
Donderdag 20 december 2001

Namiddagvergadering

Handelingen

Sénat de Belgique

Session ordinaire 2001-2002

Annales

Séances plénières

Jeudi 20 décembre 2001

Séance de l'après-midi

2-168

De **Handelingen** bevatten de integrale tekst van de redevoeringen in de oorspronkelijke taal. Deze tekst werd goedgekeurd door de sprekers. De vertaling – *cursief gedrukt* – verschijnt onder de verantwoordelijkheid van de dienst Verslaggeving. Van lange uiteenzettingen is de vertaling een samenvatting.

De nummering bestaat uit het volgnummer van de legislatuur sinds de hervorming van de Senaat in 1995, het volgnummer van de vergadering en de paginering.

Voor bestellingen van Handelingen en Vragen en Antwoorden van Kamer en Senaat:
Dienst Publicaties Kamer van volksvertegenwoordigers, Natieplein 2 te 1008 Brussel, tel. 02/549.81.95 of 549.81.58.

Deze publicaties zijn gratis beschikbaar op de websites van Senaat en Kamer:
www.senate.be www.dekamer.be

Afkortingen - Abréviations

AGALEV	Anders Gaan Leven
CD&V	Christen-Democratisch & Vlaams
ECOLO	Écologistes
PRL-FDF-MCC	Parti Réformateur Libéral – Front Démocratique des Francophones – Mouvement des Citoyens pour le Changement
PS	Parti Socialiste
PSC	Parti Social Chrétien
SP.A	Socialistische Partij Anders
VL. BLOK	Vlaams Blok
VLD	Vlaamse Liberalen en Democraten
VU-ID	Volksunie-ID21

Les **Annales** contiennent le texte intégral des discours dans la langue originale. Ce texte a été approuvé par les orateurs.

Les traductions – *imprimées en italique* – sont publiées sous la responsabilité du service des Comptes rendus. Pour les interventions longues, la traduction est un résumé.

La pagination mentionne le numéro de la législature depuis la réforme du Sénat en 1995, le numéro de la séance et enfin la pagination proprement dite.

Pour toute commande des Annales et des Questions et Réponses du Sénat et de la Chambre des représentants: Service des Publications de la Chambre des représentants, Place de la Nation 2 à 1008 Bruxelles, tél. 02/549.81.95 ou 549.81.58.

Ces publications sont disponibles gratuitement sur les sites Internet du Sénat et de la Chambre:
www.senate.be www.lachambre.be

Inhoudsopgave

Overlijden van een oud-senator	5
Inoverwegingneming van een voorstel	5
Wetsvoorstel ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (van de heer Philippe Mahoux c.s., Stuk 2-12)	5
Voortzetting van de algemene bespreking	5
Mondelinge vragen	17
Mondelinge vraag van mevrouw Anne-Marie Lizin aan de minister van Justitie over «de in het openbaar afgelegde verklaringen over corruptie in het voetbalmilieu» (nr. 2-799)	17
Mondelinge vraag van de heer Wim Verreycken aan de vice-eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken over «de klacht tegen Umberto Bossi» (nr. 2-801)	18
Mondelinge vraag van mevrouw Clotilde Nyssens aan de minister van Justitie over «het snelrecht en de jeugdbescherming» (nr. 2-805)	19
Mondelinge vraag van mevrouw Marie Nagy aan de minister van Justitie over «de maatregelen die worden genomen om de gerechtelijke achterstand tegen te gaan» (nr. 2-800)	21
Mondelinge vraag van de heer Hugo Vandenberghe aan de vice-eerste minister en minister van Mobiliteit en Vervoer, aan de minister van Justitie en aan de minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid, over «het stijgend aantal niet-verzekerde chauffeurs en de vermoedelijke stijging van het aantal vluchtmisdrijven» (nr. 2-807)	23
Mondelinge vraag van de heer Vincent Van Quickenborne aan de minister van Financiën, aan de minister van Telecommunicatie en Overheidsbedrijven en Participaties, belast met Middenstand, en aan de minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid, over «de dalende olieprijs en de hoge brandstofprijzen aan de pomp» (nr. 2-802)	25
Mondelinge vraag van mevrouw Mimi Kestelijn-Sierens aan de vice-eerste minister en minister van Mobiliteit en Vervoer over «het standpunt van de regering inzake het ABX-dossier» (nr. 2-798)	28
Mondelinge vraag van de heer Didier Ramoudt aan de minister van Telecommunicatie en Overheidsbedrijven en Participaties, belast met Middenstand, over «het contract tussen Sabena en Swissair» (nr. 2-760)	30
Wetsvoorstel ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van	

Sommaire

Décès d'un ancien sénateur	5
Prise en considération d'une proposition	5
Proposition de loi tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme (de M. Philippe Mahoux et consorts, Doc. 2-12)	5
Suite de la discussion générale	5
Questions orales	17
Question orale de Mme Anne-Marie Lizin au ministre de la Justice sur «les déclarations publiques concernant la corruption dans les milieux du football» (n° 2-799)	17
Question orale de M. Wim Verreycken au vice-premier ministre et ministre des Affaires étrangères sur «la plainte contre Umberto Bossi» (n° 2-801)	18
Question orale de Mme Clotilde Nyssens au ministre de la Justice sur «la procédure accélérée et la protection de la jeunesse» (n° 2-805)	19
Question orale de Mme Marie Nagy au ministre de la Justice sur «les mesures prises pour lutter contre l'arriéré judiciaire» (n° 2-800)	21
Question orale de M. Hugo Vandenberghe à la vice-première ministre et ministre de la Mobilité et des Transports, au ministre de la Justice et au ministre de l'Économie et de la Recherche scientifique, chargé de la Politique des grandes villes, sur «le nombre croissant de chauffeurs non assurés et l'augmentation probable du nombre de délits de fuite» (n° 2-807)	23
Question orale de M. Vincent Van Quickenborne au ministre des Finances, au ministre des Télécommunications et des Entreprises et Participations publiques, chargé des Classes moyennes, et au ministre de l'Économie et de la Recherche scientifique, chargé de la Politique des grandes villes, sur «la baisse du prix du pétrole et les prix élevés des carburants à la pompe» (n° 2-802)	25
Question orale de Mme Mimi Kestelijn-Sierens à la vice-première ministre et ministre de la Mobilité et des Transports sur «le point de vue du gouvernement dans le dossier ABX» (n° 2-798)	28
Question orale de M. Didier Ramoudt au ministre des Télécommunications et des Entreprises et Participations publiques, chargé des Classes moyennes, sur «le contrat entre la Sabena et la Swissair» (n° 2-760)	30
Proposition de loi tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte	

kansen en voor racismebestrijding (van de heer Philippe Mahoux c.s., Stuk 2-12)	31	contre le racisme (de M. Philippe Mahoux et consorts, Doc. 2-12)	31
Voortzetting van de algemene bespreking	31	Suite de la discussion générale	31
Regeling van de werkzaamheden	35	Ordre des travaux	35
Wetsvoorstel ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (van de heer Philippe Mahoux c.s., Stuk 2-12)	36	Proposition de loi tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme (de M. Philippe Mahoux et consorts, Doc. 2-12)	36
Voortzetting van de algemene bespreking	36	Suite de la discussion générale	36
Huldebetoon aan de heer Freddy Matton, directeur-generaal van de Quaestuur, bij zijn afscheid van de Senaat	38	Hommage à M. Freddy Matton, directeur général de la Questure, à l'occasion de son départ	38
Wetsvoorstel ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (van de heer Philippe Mahoux c.s., Stuk 2-12)	40	Proposition de loi tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme (de M. Philippe Mahoux et consorts, Doc. 2-12)	40
Voortzetting van de algemene bespreking	40	Suite de la discussion générale	40
Artikelsgewijze bespreking	67	Discussion des articles	67
Berichten van verhindering	77	Excusés	77
Bijlage		Annexe	
In overweging genomen voorstel	78	Proposition prise en considération	78
Vragen om uitleg	78	Demandes d'explications	78
Evocatie	78	Évocation	78
Non-evocatie	78	Non-évocation	78
Boodschappen van de Kamer	79	Messages de la Chambre	79
Arbitragehof – Beroepen	79	Cour d'arbitrage – Recours	79
Arbitragehof – Geschrapte zaak van de rol van het Hof	80	Cour d'arbitrage – Affaire rayée du rôle de la Cour	80
Arbitragehof – Prejudiciële vragen	80	Cour d'arbitrage – Questions préjudicielles	80
Hoge Raad voor de Justitie	80	Conseil supérieur de la Justice	80
Dienst Vreemdelingenzaken	81	Office des étrangers	81
Europees Parlement	81	Parlement européen	81

Voorzitter: de heer Armand De Decker

(De vergadering wordt geopend om 15.10 uur.)

Overlijden van een oud-senator

De voorzitter. – De Senaat heeft met groot leedwezen kennis gekregen van het overlijden van de heer Paul De Vlies, gewezen provinciaal senator voor Brabant.

Uw voorzitter betuigt het rouwbeklag van de vergadering aan de familie van ons betreurd gewezen medelid.

Inoverwegingneming van een voorstel

De voorzitter. – Aan de orde is de inoverwegingneming van het voorstel van resolutie voor een kindvriendelijke Senaat (van mevrouw Sabine de Bethune c.s., Stuk 2-987/1).

Leden die opmerkingen mochten hebben, kunnen die vóór het einde van de vergadering mededelen.

Tenzij er afwijkende suggesties zijn, neem ik aan dat dit voorstel in overweging is genomen en verzonden naar het Bureau. *(Instemming)*

De heer Vincent Van Quickenborne (VU-ID). – Mijnheer de voorzitter, een tijd geleden heb ik samen met een collega twee voorstellen ingediend. Het eerste voorstel, stuk 2-501 van 20 juni 2000, betreft een resolutie tot oprichting van een commissie ter studie van de koninklijke prerogatieven. Het tweede dateert van begin juli 2001 en betreft een geheel van drie voorstellen betreffende het instituut van de adel in ons land. Deze voorstellen zijn nog steeds niet in overweging genomen. Aan de brieven die ik u hierover heb gestuurd, werd tot nu toe geen gevolg gegeven. Kunt u mij de stand van zaken met betrekking tot deze voorstellen meedelen?

De voorzitter. – De voorstellen bevinden zich momenteel nog bij de taaldienst. Ze zullen in de loop van de volgende weken worden gedrukt.

Wetsvoorstel ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (van de heer Philippe Mahoux c.s., Stuk 2-12)**Voortzetting van de algemene bespreking**

Mevrouw Clotilde Nyssens (PSC). – *De commissie voor de Justitie werkt al langer dan twee jaar aan een tekst die, op het eerste gezicht, niet voor problemen had moeten zorgen. Wie kan het immers niet eens zijn met de bestrijding van ongerechtvaardigde discriminatie? Toch heeft het twee jaar geduurd omdat de teksten die ons werden voorgelegd, juridisch niet goed waren opgebouwd.*

Op de oorspronkelijke tekst, het wetsvoorstel-Mahoux, werd door mevrouw Onkelinx een amendement ingediend waardoor de tekst volledig gewijzigd werd.

Het recht van eenieder op gelijkheid voor de wet en op bescherming tegen discriminatie is een universeel recht, dat

Présidence de M. Armand De Decker

(La séance est ouverte à 15 h 10.)

Décès d'un ancien sénateur

M. le président. – Le Sénat a appris avec un vif regret le décès de M. Paul De Vlies, ancien sénateur provincial de Brabant.

Notre président adresse les condoléances de l'Assemblée à la famille de notre regretté ancien collègue.

Prise en considération d'une proposition

M. le président. – L'ordre du jour appelle la prise en considération de proposition de résolution pour un Sénat attentif à la personne de l'enfant (de Mme 2-987/1).

Je prie les membres qui auraient des observations à formuler de me les faire connaître avant la fin de la séance.

Sauf suggestion divergente, je considérerai cette proposition comme prise en considération et renvoyée au Bureau. *(Assentiment)*

M. Vincent Van Quickenborne (VU-ID). – *Il y a quelque temps, j'ai déposé deux propositions avec un collègue. La première, document 2-501 du 20 juin 2000, concerne une résolution visant à la création d'une commission chargée d'étudier les prérogatives royales. La deuxième date de début juillet 2001 et consiste en un ensemble de trois propositions concernant la noblesse dans notre pays. Ces propositions n'ont toujours pas été prises en considération. Aucune suite n'a été donnée aux courriers que je vous ai envoyés. Pouvez-vous me dire où en est ce dossier ?*

M. le président. – *Les propositions se trouvent actuellement encore au service linguistique. Elles seront imprimées au cours des prochaines semaines.*

Proposition de loi tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme (de M. Philippe Mahoux et consorts, Doc. 2-12)**Suite de la discussion générale**

Mme Clotilde Nyssens (PSC). – Cela fait plus de deux ans qu'en commission de la Justice, nous travaillons sur un texte qui, à première vue, n'aurait pas dû poser problème. En effet, qui peut ne pas approuver la lutte contre les discriminations injustifiées ? Pourquoi deux ans ? Parce que les textes qui nous étaient soumis étaient loin d'être parfaits sur le plan de la construction juridique.

Le texte de départ, la proposition de loi « Mahoux », a fait l'objet d'un amendement – introduit par le Gouvernement, Mme Onkelinx, en l'occurrence – qui l'a complètement modifiée. Il n'a donc pas été facile d'obtenir une cohérence par rapport au texte sur lequel nous nous prononcerons

erkend wordt door de Universele verklaring van de rechten van de mens, het VN-verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie ten opzichte van vrouwen, het VN-verdrag ter uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en inzake economische, sociale en culturele rechten en artikel 14 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en, ten slotte, de artikelen 10 en 11 van onze Grondwet.

Ik heb mij lange tijd afgevraagd of dit wetsvoorstel wel zin heeft, want de artikelen 10 en 11 van onze Grondwet bevestigen dit essentiële non-discriminatiebeginsel. We beseften evenwel dat deze twee artikelen niet voldoende zijn en dat een specifieke wet moet worden aangenomen met betrekking tot de discriminatie die wij willen bestrijden.

Sinds de heer Mahoux zijn voorstel heeft ingediend, is de situatie op Europees niveau veranderd. Artikel 13 van het EG-verdrag bepaalt dat de Raad passende maatregelen kan nemen om discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid te bestrijden. De Europese Raad van Tampere van 15 en 16 oktober 1999 heeft de Commissie verzocht zo spoedig mogelijk voorstellen in te dienen om artikel 13 van het Verdrag met betrekking tot racisme en xenofobie toe te passen.

Op Europees niveau is dus vooruitgang geboekt, maar de Commissie wil momenteel per sector werken. Ze beschouwt racisme en xenofobie als prioritair en zal dus maatregelen nemen op alle domeinen waar discriminatie mogelijk is.

De Raad heeft op 29 juni 2000 richtlijn 2000/43/EG aangenomen houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming. Op Europees niveau is dus wel degelijk een onderscheid gemaakt tussen racisme en de andere discriminatiecriteria.

Deze richtlijn biedt bescherming tegen soortgelijke discriminatie op het gebied van arbeid en beroep, sociale bescherming, met inbegrip van sociale zekerheid en gezondheidszorg, sociale voordelen, opvoeding, toegang tot en levering van goederen en diensten die ter beschikking staan van het publiek, huisvesting inbegrepen.

Richtlijn 2000/78/EG van de Raad, die op 27 november 2000 is aangenomen, verbiedt elke directe en indirecte discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging, leeftijd of seksuele geaardheid op het gebied van arbeid en beroep.

Het voorstel dat wij in de commissie besproken hebben, is een voorstel van algemene wet tot bestrijding van discriminatie gebaseerd op de meest ernstige gronden. Het verdient dus alle steun. Het is gebaseerd op twee richtlijnen, maar maakt geen omzetting van die richtlijnen uit.

In ons intern recht beschikken wij al over een specifieke wetgeving: de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden en de wet van 7 mei 1999 op de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden, de toegang tot het arbeidsproces en de promotiekansen, de toegang tot een zelfstandig beroep en de aanvullende regelingen voor

demain.

Venons-en aux objectifs.

Le droit de toute personne à l'égalité devant la loi et à la protection contre la discrimination constitue un droit universel, reconnu par la Déclaration universelle des droits de l'homme, par la Convention des Nations unies sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes, par la Convention internationale sur l'élimination de toutes les formes de discrimination raciale, par les Pactes des Nations unies relatifs aux droits civils et politiques et aux droits économiques, sociaux et culturels, par – en son article 14 – la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales et, enfin, par les articles 10 et 11 de notre Constitution. Je me suis longtemps interrogée sur l'utilité de cette proposition de loi, car les articles 10 et 11 de notre Constitution consacrent effectivement ce principe essentiel de la non-discrimination. Mais nous avons tous pris conscience que ces deux articles ne suffisaient pas et qu'il était préférable de voter une loi spécifiant les discriminations contre lesquelles nous entendions lutter.

Nous avons été aidés en ce sens que, depuis le dépôt de la proposition de loi de M. Mahoux, la situation a évolué à l'échelon européen. En effet, l'article 13 du Traité CE stipule que le Conseil peut prendre les mesures nécessaires en vue de combattre toute discrimination fondée sur le sexe, la race ou l'origine ethnique, la religion ou les convictions, les handicaps, l'âge ou l'orientation sexuelle. Le Conseil européen de Tampere des 15 et 16 octobre 1999 a invité la Commission à présenter, le plus rapidement possible, des propositions de mise en œuvre de l'article 13 du Traité en ce qui concerne la lutte contre le racisme et la xénophobie.

La situation évolue donc sur le plan européen mais la Commission a choisi, pour le moment, de travailler par secteur. Elle s'est fixé comme priorités le racisme et la xénophobie, et tente de mettre en œuvre le vœu exprimé dans l'article 13, qui constitue en fait une invitation à prendre des mesures dans tous les domaines susceptible de donner lieu à des discriminations.

Le Conseil a adopté, le 29 juin 2000, la directive 2000/43/CE relative à la mise en œuvre du principe de l'égalité de traitement entre les personnes, sans distinction de race ou d'origine ethnique. On a donc bien séparé, à l'échelon européen, la problématique du racisme et les autres critères de discrimination.

Cette directive assure une protection contre de telles discriminations dans le domaine de l'emploi et du travail, de la protection sociale, y compris la sécurité sociale et les soins de santé, les avantages sociaux, l'éducation, l'accès aux biens et services et la fourniture de biens et services, à la disposition du public, y compris en matière de logement.

Par ailleurs, la directive 2000/78/CE du Conseil, adoptée le 27 novembre 2000, interdit toute discrimination directe ou indirecte fondée sur la religion ou les convictions, l'âge ou l'orientation sexuelle, dans les domaines de l'emploi et du travail.

La proposition sur laquelle nous avons travaillé en commission se veut donc une loi générale de lutte contre les

sociale zekerheid. In het verleden hebben wij ons dus toegespijst op het racisme en de gelijkheid tussen mannen en vrouwen.

Als parlamentsleden en leden van democratische politieke fracties moeten wij een doeltreffend instrument uitwerken voor de bestraffing van discriminerende gedragingen, naar het voorbeeld van de Franse wet van 16 november 2001 tot bestrijding van discriminatie en de Canadese wet op de mensenrechten.

De PSC-fractie heeft met overtuiging deelgenomen aan de commissiewerkzaamheden. Ze heeft talrijke amendementen ingediend. Sommige daarvan konden rekenen op de instemming van de meerderheid van de commissieleden, wat ons verheugt.

Wij delen volledig de bekommernis van de indiener van het voorstel om elke vorm van discriminatie te bestrijden. Toch zijn we niet helemaal tevreden met de voorgestelde tekst. Een tekst is nooit perfect en het is de rol van de oppositie te wijzen op punten die vatbaar zijn voor verbetering.

De heer Philippe Mahoux (PS). – *Mevrouw Nyssens, we zijn nooit volmaakt gelukkig!*

Mevrouw Clotilde Nyssens (PSC). – *Dat is waar, een wetsontwerp voldoet nooit volledig en we willen altijd beter doen.*

Na een zeer negatief advies van de Raad van State hebben de ministers van Sociale Zaken en Justitie en de indiener het voorstel gewijzigd. Het eindproduct is in feite een nieuwe tekst. Komt die wel tegemoet aan de fundamentele bezwaren van de Raad van State? Gelet op het belang van de oorspronkelijke kritiek meen ik dat deze tekst opnieuw moet worden voorgelegd aan de Raad van State, zodat die juridische opmerkingen kan maken over de coherentie die we nastreefden. Eigenlijk doe ik een oproep tot de Kamer. Er gaat nooit tijd verloren als een tekst in de loop van de parlementaire werkzaamheden naar de Raad van State wordt gestuurd. Een gunstig ogenblik daarvoor is het ogenblik

discriminations basée sur certains motifs reconnus comme les plus criants. À ce titre, elle mérite d'être pleinement soutenue. Elle se fonde sur deux directives bien qu'elle ne constitue pas, à proprement parler, une transposition de celles-ci.

Nous disposons déjà, dans notre droit interne, de législations spécifiques, telles la loi du 30 juillet 1981 tendant à réprimer certains actes inspirés par le racisme et la xénophobie, ainsi que la loi du 7 mai 1999 sur l'égalité des chances entre hommes et femmes, en ce qui concerne les conditions de travail, l'accès à l'emploi et aux possibilités de promotion, l'accès à une profession indépendante et les régimes de sécurité sociale. Nous avons donc, par le passé, privilégié l'action dans deux secteurs : le racisme et le combat pour l'égalité entre hommes et femmes.

Il est de notre responsabilité de parlementaires, en tant que membres de groupes politiques démocratiques, d'œuvrer à l'élaboration d'un instrument efficace de répression des comportements discriminatoires, à l'instar de ce qui a été réalisé en France, tout récemment, par la loi du 16 novembre 2001 relative à la lutte contre les discriminations et, au Canada, par la loi sur les droits de la personne.

C'est donc avec une réelle détermination que le groupe PSC a participé aux travaux de la commission de la Justice consacrés à l'étude de cette proposition de loi. Si je ne me trompe, il a fallu seize réunions, depuis 1999. Le début de ces discussions me semble loin et j'ignore si nous avons été arrêtés par d'autres travaux. Certains rebondissements ont eu lieu : nous avons travaillé un moment sur le texte de M. Mahoux, puis le gouvernement a déposé un autre texte, ce qui a entraîné la nécessité de replacer le tout dans un ensemble cohérent, avec les difficultés que cela suppose sur le plan juridique.

De nombreux amendements ont été déposés par le PSC ; certains ont pu recueillir l'assentiment de la majorité des membres de la commission, ce dont nous nous réjouissons.

Toutefois, si nous partageons entièrement le souci de l'auteur de la proposition de lutter contre toute forme de discrimination, nous devons constater que le texte qui nous est proposé ne nous satisfait pas entièrement. Un texte n'est jamais parfait et le rôle de l'opposition – et, entre autres, mon rôle de juriste dans une commission de la Justice – est de soulever les points susceptibles d'améliorations.

M. Philippe Mahoux (PS). – Madame Nyssens, jamais nous ne vivons en parfaite allégresse !

Mme Clotilde Nyssens (PSC). – C'est exact ; on reste toujours sur sa faim face à un projet de loi et on a toujours envie de faire mieux.

Après un avis fort négatif du Conseil d'État, la proposition a fait l'objet d'amendements de la part du gouvernement, tant en la personne du ministre des Affaires sociales qu'en la personne du ministre de la Justice, ainsi que de la part de l'auteur de la proposition. Le produit fini est pour ainsi dire un nouveau texte. Ce dernier répond-il aux critiques fondamentales du Conseil d'État ? Vu l'importance des critiques de départ, je trouve qu'il serait bon, à un moment ou l'autre du travail parlementaire, au Sénat ou à la Chambre, peu importe, de soumettre à nouveau ce texte au Conseil d'État pour bénéficier de ses remarques juridiques sur la cohérence que nous avons tenté d'atteindre. Je lance en

waarop de tekst van de ene naar de andere assemblee wordt gezonden.

De Raad van State wees in het bijzonder op de onduidelijke definitie van het begrip discriminatie en van het toepassingsgebied. De tekst bevatte burgerrechtelijke en vooral strafrechtelijke bepalingen die rechtstreeks konden worden toegepast op particulieren. Dat kon bijzonder gevaarlijk zijn voor de burgers. Zij kunnen immers niet precies weten welke gedragingen verboden zijn. Dat druist in tegen het principe dat geen straf kan worden ingevoerd of toegepast dan krachtens de wet, een beginsel dat voortvloeit uit artikel 7 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en uit de artikelen 12, tweede lid, en 14 van de Grondwet.

Volgens de Raad van State rijzen er veel vragen over de verenigbaarheid van het voorstel met de fundamentele vrijheden, zoals de vrijheden van mening, van meningsuiting, vereniging en godsdienst. Die fundamentele kritiek blijft tot op zekere hoogte geldig.

Ik wijs op enkele onvolmaaktheden. Eerst en vooral is er de onduidelijke definitie van directe en indirecte discriminatie in artikel 2. Volgens de toelichting verwijst deze definitie naar de rechtspraak van het Arbitragehof. Maar de omschrijving "verschil in behandeling dat niet objectief en redelijkerwijze wordt gerechtvaardigd", houdt onvoldoende rekening met de rechtspraak van het Arbitragehof en met het Verdrag van de rechten van de mens. Er moet immers ook aandacht zijn voor de wettelijkheid van het nagestreefde doel en aan de proportionaliteit tussen doel en middelen.

CD&V heeft opnieuw een amendement ingediend. Het zou aangewezen zijn de definitie aan te vullen om ze volledig te doen overeenstemmen met het begrip discriminatie zoals het door het Arbitragehof wordt gebruikt om geschillen te beslechten op basis van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

De Raad van State waarschuwt voor de toepassing van een dergelijke definitie op particulieren.

In de commissie werd gedebatteerd over de vraag in hoeverre dit voorstel de privé-sfeer raakt. Wat moet onder privé-relaties worden begrepen? Vanzelfsprekend verschilt de verhouding werknemer-werkgever juridisch van het privé-leven. De verbeteringen die wij aan de tekst hebben kunnen aanbrengen, stellen ons enigszins gerust. Dat geldt met name voor het amendement van de heer Vandenberghe dat een vrijwaringsclausule invoert door te verduidelijken dat de tekst de fundamentele vrijheden en dus de vrijheden inzake de bescherming van het privé-leven, niet kan aantasten. De particulier zal aldus discriminatoire handelingen of gedragingen kunnen onderscheiden van handelingen en gedragingen die dat niet zijn. Dat is des te belangrijker omdat het voorstel het hele sociale leven betreft.

Mevrouw de T' Serclaes heeft een amendement ingediend om de laatste zin van artikel 2 te verbeteren om na te gaan hoe het sociale leven, al dan niet in zijn geheel, wordt aangetast. De Franse versie is niet erg duidelijk. Welke particuliere handelingen moeten worden beschouwd als een strafbaar aanzetten tot of de strafbare uiting van een poging tot discriminatie? Daarover is de nieuwe tekst niet duidelijker. Ik erken dat men zich dergelijke begrippen rationeel kan

quelque sorte un appel à la Chambre : on ne perd jamais de temps en envoyant un texte au Conseil d'État pendant les travaux du Parlement. L'un des moments propices est celui où un texte part d'une assemblée pour rejoindre l'autre.

Le Conseil d'État relevait, en particulier, l'imprécision du texte dans sa définition de la notion même de discrimination et dans son champ d'application. Le fait que cette proposition contenait des dispositions civiles et surtout pénales destinées à s'appliquer directement aux particuliers pouvait s'avérer particulièrement dangereux pour les citoyens. En effet, ceux-ci sont mis dans l'impossibilité de savoir précisément quels comportements leur sont interdits, ce qui est contraire au principe de la légalité des incriminations et des peines résultant de l'article 7 de la Convention des droits de l'homme et des articles 12, alinéa 2, et 14 de la Constitution.

Le Conseil d'État considérait que la proposition posait beaucoup de questions en termes de compatibilité avec les libertés fondamentales telles la liberté d'opinion, d'expression, d'association, voire la liberté des cultes. Nous pensons que ces critiques fondamentales subsistent, à certains égards, dans le texte proposé.

Je citerai quelques imperfections. D'abord, l'imprécision de la définition de la discrimination directe et indirecte, reprise à l'article 2. Il résulte des explications données que cette définition renvoie à la jurisprudence de la Cour d'arbitrage. Or, la notion de distinction de traitement, qui manque de justification objective et raisonnable, n'est pas suffisante pour rendre compte de la jurisprudence de la Cour d'arbitrage et de la Convention des droits de l'homme. Il faudra, en effet, introduire la légitimité du but poursuivi et le rapport raisonnable de proportionnalité entre les moyens employés et le but visé.

J'ai constaté qu'un amendement avait été redéposé par le groupe CD&V. Il serait utile de compléter la définition pour être en accord total avec la notion de discrimination telle que la Cour d'arbitrage l'utilise pour trancher les litiges qui lui sont soumis sur base des articles 10 et 11 de la Constitution.

Par ailleurs, le Conseil d'État nous met en garde contre l'utilisation d'une définition de ce type en ce qui concerne son application, non pas à l'autorité publique, mais bien aux particuliers.

En commission, nous avons eu des discussions intéressantes sur la question de savoir en quoi cette proposition touchait, ou non, le domaine privé. Qu'entend-on par relations privées ? Il est évident qu'une relation entre un travailleur et un employeur est une notion différente, en droit, de la notion de vie privée.

Les améliorations que nous avons pu apporter au texte et, notamment, l'amendement de M. Vandenberghe, qui introduit une clause de sauvegarde en précisant que le texte ne peut en rien toucher aux libertés fondamentales, et donc aux libertés en matière de respect de la vie privée, nous donnent toutefois certains apaisements. Le particulier pourra, à la lumière de cette définition, distinguer les actes ou comportements discriminatoires de ceux qui ne le sont pas, d'autant plus que le texte proposé concerne, en définitive, la totalité de la vie sociale.

Là aussi, j'ai vu que Mme de T' Serclaes avait déposé un

voorstellen. Een rechter zal echter niet gemakkelijk kunnen vaststellen of beweegredenen en bedoelingen een discriminatie inhouden.

De wet van 30 juli 1981 geeft trouwens al een definitie van discriminatie. Die is niet beperkt tot verschillen in ras, nationaliteit of etnie. Het is niet goed dat er in de wetgeving twee verschillende definities van discriminatie bestaan. De voorgestelde tekst lost deze incoherentie niet op. Minister Onkelinx heeft in de Kamer een wetsontwerp ingediend om de wet-Moureaux aan te passen. Ik heb in dat ontwerp echter geen wijziging van de definitie van discriminatie teruggevonden. Ik vraag de volksvertegenwoordigers bij het onderzoek van deze tekst en van het ontwerp van mevrouw Onkelinx na te gaan of de door deze tekst voorgestelde definitie van discriminatie geen probleem doet rijzen omdat ze verschilt van die in de wet op het racisme en de xenofobie.

De voorgestelde tekst bevat ook strafbepalingen die afgekeken zijn van bepalingen van de wet van 1981. Het was beter geweest, zoals de Raad van State suggereert, het toepassingsgebied van de wet van 1981 uit te breiden. De tekst zegt dat geen afbreuk wordt gedaan aan meer specifieke wetgeving, zoals de wet van 1981 en de wet van 7 mei 1999 over de gelijkheid van kansen voor mannen en vrouwen. Daarmee bevestigt hij zonder meer de samenloop van die teksten zonder dat hun wisselwerking nader wordt bepaald.

Over het toepassingsgebied, dat zeer ruim is, bestaat dezelfde onduidelijkheid als over de definitie. Sommige begrippen beogen overigens geen toepassingsgebied, zoals bijvoorbeeld arbeid en werkgelegenheid, maar discriminatoire gedragingen die bestraft kunnen worden, zoals de verspreiding of publicatie van een drager van discriminerende uitlatingen.

Het toepassingsgebied lijkt oneindig groot te zijn, aangezien het ook de toegang tot, de deelname aan en de uitoefening van een economische, sociale, culturele of politieke activiteit, toegankelijk voor het publiek, beoogt.

Ik kom nu tot het toepassingsgebied dat slechts gedeeltelijk het toepassingsgebied van meer specifieke wetgeving overlapt, zoals de definitie van "werkgelegenheid en arbeid" in vergelijking met het toepassingsgebied van de wet van 7 mei 1999, de zogenaamde wet-Smet, over de discriminaties tussen mannen en vrouwen.

De tekst is een onvolmaakte omzetting van Europese richtlijnen inzake de definitie van het begrip discriminatie en van andere bepalingen. Zo is de uitzondering over de essentiële beroepsvereisten niet overgenomen. De oorspronkelijke tekst van de heer Mahoux maakte voor sommige beroepen uitdrukkelijk een onderscheid om één of andere reden, zoals het geslacht, mogelijk. Dat artikel werd niet behouden. De heer Mahoux zal zeker antwoorden dat kan worden verwezen naar de specifieke wetgeving die van kracht blijft.

amendement pour améliorer la dernière phrase de l'article 2, afin de voir en quoi la vie sociale était touchée, dans son ensemble ou non. Telle qu'elle nous est soumise, la phrase n'est pas très claire, du moins en français. Quels sont les comportements des particuliers qui doivent être considérés comme une incitation à la discrimination ou la manifestation d'une intention de recourir à la discrimination, sanctionnables pénalement comme le veut la proposition ? Le nouveau texte proposé n'est pas plus clair à ce sujet. Je reconnais que l'incitation à la discrimination et la manifestation de l'intention discriminatoire sont des notions que l'on perçoit bien, rationnellement, mais au moment où un juge devra analyser les mobiles et les intentions, il ne lui sera pas facile de voir en quoi il y a discrimination au niveau de la manifestation de l'intention et, surtout, au niveau de son mobile.

En outre, la loi du 30 juillet 1981 contient déjà une définition de la discrimination, qui ne se limite pas aux distinctions fondées sur la race ou l'origine nationale ou ethnique. Il n'est pas heureux de trouver dans l'arsenal législatif deux définitions différentes de la discrimination. Le présent texte ne résout pas cette incohérence. Je sais que la ministre Onkelinx a déposé à la Chambre un projet de loi modifiant la loi « Moureaux ». Je n'ai pas trouvé dans ce projet une modification de la définition de la discrimination.

Aussi, lorsqu'ils étudieront notre texte, j'invite les députés qui, par ailleurs, auront aussi à discuter du projet de Mme Onkelinx, à examiner si la notion de discrimination retenue dans le présent texte ne pose pas problème parce que différente de celle définie dans la loi sur le racisme et la xénophobie.

Le texte proposé contient aussi des dispositions pénales calquées sur certaines dispositions de la loi de 1981. Il aurait sans doute été préférable, comme le suggère le Conseil d'État, d'étendre le champ d'application de la loi de 1981. Et si le texte proposé dit qu'il s'applique, sans préjudice de législations plus spécifiques, telles la loi de 1981 et du 7 mai 1999 en matière d'égalité des chances entre hommes et femmes, il affirme, sans plus, la coexistence de ces textes sans que leur interaction ne soit travaillée.

En outre, on retrouve, en ce qui concerne le champ d'application, la même imprécision que celle qui s'applique à la définition.

Les domaines couverts sont très larges. Par ailleurs, certaines notions ne visent pas des domaines d'application, tels l'emploi et le travail, mais des comportements discriminatoires précis pouvant être sanctionnés pénalement par la loi proposée : ainsi, par exemple, la diffusion ou la publication d'un support comportant une discrimination.

Ce champ d'application semble même extensible à l'infini puisqu'il vise l'accès et la participation à une activité économique, sociale, culturelle ou politique, accessible au public ainsi que l'exercice d'une telle activité.

J'en reviens aux domaines d'application ne recouvrant qu'imparfaitement le champ d'application des législations spécifiques concernées, par exemple la définition du domaine d'application « emploi et travail » par rapport au champ d'application de la loi du 7 mai 1999, dite loi « Smet »,

De heer Philippe Mahoux (PS). – *Een verschil in wedde is niet noodzakelijk een discriminatie. Het onderscheid is soms het enige middel om het beoogde doel te bereiken.*

In het laatste artikel staat dat de bestaande wetgeving van toepassing blijft. Ik ga zelfs verder. Er zijn aanvaardbare discriminaties, zoals positieve discriminatie.

Discriminatoire behandeling is doorgaans een behandeling die minder kansen geeft aan een groep of een individu. Uw bemerking is dus juist, mevrouw Nyssens. Het onderscheid dat u terecht maakt, wordt in de voorgestelde tekst trouwens duidelijk tot uitdrukking gebracht.

Mevrouw Clotilde Nyssens (PSC). – *Juist. Ik wou daar enkel de aandacht op vestigen. De tekst stelt onderscheid en discriminatie dus niet met elkaar gelijk. Sommige discriminaties zijn trouwens gerechtvaardigd. Niet elke discriminatie en niet elk verschil moet worden bestraft. Een artikel in de wet-Smet verduidelijkt dat essentiële beroepsvereisten een verantwoording kunnen zijn voor verschillen en discriminaties. Ik geloof ook niet dat u dit artikel hebt willen opheffen, mijnheer Mahoux.*

De PSC is van oordeel dat de discriminatie op grond van het geslacht uit het voorstel moet worden gehaald en het voorwerp moet worden van een afzonderlijke wetgeving. Als vrouw kunnen wij moeilijk aan de verenigingen die wij dikwijls ontmoeten, uitleggen dat wij het woord "geslacht" in de opsomming hebben moeten opnemen, al hoort het er rationeel gezien bij. Het Comité voor gelijke kansen van het Parlement heeft over dit punt een negatief advies uitgebracht. De vrouwen in dat comité hebben verduidelijkt dat het vrouwzijn niet mag worden gelijkgesteld met de andere onderscheidingscriteria. Dat is voor vrouwen een erg gevoelig punt. Sinds generaties ijveren vrouwen ervoor dat het geslacht niet zou worden beschouwd als een reden van discriminatie zoals de andere, zoals bijvoorbeeld een handicap, de leeftijd, de burgerlijke stand of de seksuele geaardheid.

relative aux discriminations entre hommes et femmes.

Par ailleurs, le texte proposé est une transposition imparfaite des directives européennes que j'ai citées, sur le plan, non seulement des définitions de la notion de discrimination, mais aussi d'autres dispositions. Ainsi, l'exception concernant les exigences professionnelles essentielles n'a pas été reprise.

Je me souviens que, dans le texte déposé à l'origine par M. Mahoux, un article stipulait que la loi pouvait, pour certaines professions, prévoir explicitement des distinctions fondées sur l'un ou l'autre motif, comme par exemple le sexe. On sait que pour l'accomplissement de certains travaux, la loi peut opérer des distinctions. Cet article a été supprimé. M. Mahoux me répondra sans doute que, comme toutes les législations spécifiques demeurent, il suffira de se référer à ces dernières. Est-ce bien cela, monsieur Mahoux ?

M. Philippe Mahoux (PS). – D'abord, une distinction de traitement n'est pas nécessairement une discrimination. La distinction est parfois le seul moyen d'aboutir à l'objectif recherché.

Ensuite, je vous renvoie au dernier article stipulant que les lois existantes restent d'application. Je vais même aller plus loin. En réalité, il y a des discriminations qu'il convient de soutenir, ce sont les discriminations positives.

Quand on parle de traitement discriminatoire, il s'agit généralement d'un traitement qui donne moins de chances à un groupe ou à un individu. Votre remarque est donc justifiée et vous avez bien fait d'établir un distinguo qui apparaît clairement dans le texte que nous serons amenés à adopter.

Mme Clotilde Nyssens (PSC). – C'est bien cela. Je voulais simplement attirer votre attention sur ce point. Que l'on ne se méprenne pas : ce texte n'assimile pas distinction et discrimination. Ce n'est pas la même chose. En outre, certaines discriminations sont justifiables. Toute discrimination et toute différence ne doivent bien entendu pas être soumises à des sanctions. Un article spécifique de la loi Smet relative à l'égalité entre hommes et femmes précise que des exigences professionnelles essentielles peuvent justifier des différences et des discriminations. Je pense que vous ne vouliez pas, bien entendu, supprimer cet article qui a été omis dans votre texte.

J'en viens à ma quatrième remarque. Le PSC considère que le motif de discrimination fondé sur le genre, c'est-à-dire sur le sexe, devrait être retiré de la proposition et faire l'objet d'une législation spécifique et indépendante. Je dois vous dire une chose : lorsqu'on est une femme, on a beaucoup de mal à expliquer à des mouvements que nous côtoyons souvent, que nous avons dû inscrire le mot « sexe » dans l'énumération. D'un point de vue rationnel, il doit bien entendu s'y retrouver parce que l'on pourrait se demander pourquoi il a été omis. Le Comité d'égalité des chances du Parlement avait étudié votre proposition de loi et avait rendu un avis négatif sur ce point. En tant que femme, cela m'interpelle. Les femmes qui siègent dans ce comité d'avis ont bien précisé qu'il ne fallait pas assimiler le fait d'être une femme à tous les autres motifs et critères de distinction. C'est un point très sensible pour les femmes. Depuis des années, des générations luttent pour que le sexe ne soit pas considéré comme un motif de discrimination au même titre que d'autres critères tels que le

De heer Philippe Mahoux (PS). – *Het zou toch absurd zijn dat discriminaties op grond van het geslacht niet in een wet over discriminatie zouden worden opgenomen. Onze werkzaamheden hebben wel duidelijk het andere karakter van de discriminaties op grond van het geslacht aangetoond. Wij hebben daar ook rekening mee gehouden. Zo treedt het Centrum voor gelijkheid van kansen niet op als vertegenwoordiger in rechte en als verdediger inzake die discriminaties. Een specifieke instelling zal zich bezighouden met de discriminaties op grond van het geslacht.*

Mevrouw Iris Van Riet (VLD). – Ik wijs erop dat het Adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen tot twee keer toe over dit onderdeel van het voorstel heeft vergaderd. Tweemaal is gebleken dat het Adviescomité daarover verdeeld was. Er waren mensen in het comité die vonden dat het woord “geslacht” uit het voorstel moest worden verwijderd. Anderen vonden dat dit niet moest gebeuren. Zij zegden dat, als dat woord wordt verwijderd, vrouwen of mannen die op grond van hun geslacht worden gediscrimineerd, niet de mogelijkheid hebben om zich tot de burgerlijke rechtbank te wenden en gebruik te maken van de procedure om op een snelle manier een einde te maken aan de discriminatie. Ze kunnen dan enkel een beroep kunnen doen op de wet-Smet, die beperkt is tot de werksfeer. Dit voorstel is ruimer.

Mevrouw Clotilde Nyssens (PSC). – *Wij hebben niet op het wetsvoorstel van de heer Mahoux gewacht om wettelijke instrumenten in het leven te roepen om de rechten van de vrouwen te verdedigen. Ik denk in het bijzonder aan de wet-Smet en de omzetting van Europese richtlijnen. De anderen halen ons nu in.*

In vele kringen die de verdediging van vrouwen op zich nemen, rijst nu een vrees. Zij herinneren eraan dat zij die wet en die richtlijnen hadden om hen te helpen.

Mevrouw Iris Van Riet (VLD). – Daarom is in het voorstel ook opgenomen dat een beleid van gelijke kansen en van positieve actie mogelijk blijft. Daarom hebben we ook een wijziging van de Grondwet goedgekeurd.

Mevrouw Clotilde Nyssens (PSC). – *Het is juist dat mevrouw Onkelinx de oprichting van een genderinstituut beloofde. Ik dank mevrouw de Bethune dat zij in de commissie een amendement indiende om hierop de aandacht te vestigen. Mevrouw Onkelinx bereidt nu een voorontwerp voor. Wij hadden liever zekerheid en de opname van een dergelijk instituut in het voorstel dat we nu onderzoeken. Wij zullen de behandeling van het ontwerp daarover in de Kamer op de voet volgen.*

Hoewel er reeds verschillende teksten over discriminatie op grond van het geslacht bestaan, is het toch de rechtspraak van het Hof van Justitie van Luxemburg die vooruitgang mogelijk heeft gemaakt, onder meer door een onderscheid te maken tussen directe en indirecte discriminatie. Ik ben blij dat dit onderscheid in het voorstel werd overgenomen.

Dit wetsvoorstel bevat zeer veel straffen van allerlei aard. Ik ken geen enkele andere tekst die zoveel straf- en burgerlijke sancties bevat. Strafrechtelijk zijn er boeten en

handicap, l'âge, l'état civil ou l'orientation sexuelle.

M. Philippe Mahoux (PS). – Il aurait quand même été aberrant que les discriminations basées sur le sexe ne soient pas incluses dans une loi qui traite des discriminations. Cela dit, nos travaux ont bien montré le caractère différent des discriminations basées sur le sexe. Nous en avons tenu compte puisque ce n'est pas le Centre pour l'égalité des chances qui sera chargé de représenter, d'estimer en justice et de constituer l'organe de défense quant aux discriminations liées au sexe. C'est un institut spécifique qui traitera les discriminations liées au sexe, ou au genre, comme on l'appelle aujourd'hui.

Mme Iris Van Riet (VLD). – *Je rappelle que le Comité d'avis pour l'égalité des chances entre les femmes et les hommes a déjà siégé deux fois pour examiner cette partie de la proposition. Il est apparu à deux reprises que le Comité était partagé. Certains de ces membres pensaient que le mot « sexe » devait être retiré de la proposition. D'autres y étaient opposés, estimant que si on supprimait ce mot, les hommes et les femmes discriminés en raison de leur sexe n'auraient pas la possibilité de s'adresser à un tribunal civil et de faire usage de la procédure pour mettre fin rapidement à la discrimination. Ils ne pourraient alors recourir qu'à la loi Smet qui se limite au monde du travail. Cette proposition est plus large.*

Mme Clotilde Nyssens (PSC). – Nous n'avons pas attendu la proposition de loi de M. Mahoux pour nous doter d'instruments légaux afin de faire valoir les droits des femmes. Je pense en particulier à la loi Smet et aux transpositions des directives européennes. Maintenant, les autres nous rattrapent.

Une crainte s'exprime dans de nombreux milieux de défense des femmes qui rappellent qu'elles avaient cette loi et ces directives pour les aider.

Mme Iris Van Riet (VLD). – *C'est pourquoi la proposition prévoit qu'une politique d'égalité des chances et d'action positive reste possible. C'est pour cela aussi que nous avons approuvé une modification de la Constitution.*

Mme Clotilde Nyssens (PSC). – Il est vrai, monsieur Mahoux, que Mme Onkelinx nous a promis la création d'un institut du genre. Je remercie d'ailleurs Mme de Bethune d'avoir introduit en commission un amendement pour attirer l'attention sur ce point et faire en sorte que cet institut soit créé. Mme Onkelinx prépare pour l'instant un avant-projet. Nous aurions évidemment préféré avoir des certitudes et pouvoir inscrire cette création dans la proposition que nous examinons aujourd'hui.

Nous serons cependant très attentifs lorsque le projet d'institut du genre sera déposé à la Chambre.

Quoique nous disposions déjà de plusieurs textes sur la discrimination liée au genre, c'est tout de même la jurisprudence de la Cour de Justice de Luxembourg qui a fait faire des progrès dans cette matière entre autres en distinguant les discriminations directe et indirecte. Je me réjouis que nous retrouvions cette distinction dans la proposition de loi.

Cette proposition de loi contient énormément de sanctions de

gevangenisstraffen. Het blijft trouwens bij de klassieke bestraffing, terwijl wij voortdurend voor alternatieve straffen pleiten. Er is strafverdubbeling bij persoonlijke verzwarende omstandigheden. Ook de ontzetting, een zeer zware straf, is mogelijk. De burgerlijke straffen lijken me efficiënter: nietigheid van het contract, stakingsvordering met aanplakking van de beslissing, bescherming tegen ontslag, dwangsommen.

Overdrijven we niet? Die geschillen zijn belangrijk, maar zijn er niet te veel straffen? Ik heb vragen over de efficiëntie van die aanpak.

De heer Philippe Mahoux (PS). – *Een wetsvoorstel kan toch niet efficiënt zijn als het slechts een intentieverklaring is. Zonder sancties is het louter literatuur.*

Mevrouw Clotilde Nyssens (PSC). – *Straffen zijn nodig, maar moeten er zelfs dwangsommen worden opgelegd?*

De heer Philippe Mahoux (PS). – *Burgerrechtelijk zijn stakingsvorderingen voorzien. Als de rechter niet onmiddellijk bepaalde gedragingen kan doen stoppen via een procedure die lijkt op een kort geding, wat is dan het nut van een burgerrechtelijke vordering? Als herstel niet mogelijk is, als het niet nakomen van een rechterlijke beslissing niet kan worden bestraft, wat is dan het nut van het wetsvoorstel? We trachten een evenwicht te bereiken in de krachtsverhoudingen tussen de dader en het slachtoffer van de discriminatie. Het is dus volstrekt normaal dat we voorzien in de burgerrechtelijke stakingsvordering en in strafrechtelijke bepalingen.*

Mevrouw Clotilde Nyssens (PSC). – *Ik heb het niet over een bepaalde maatregel, maar over het hele arsenaal. We zullen zien hoe het werkt. We zullen ook zien of de omkering van de bewijslast mogelijk is.*

Waren informatie, conflictpreventie en bemiddeling niet beter geweest? In nieuwe regeringsteksten, met name die van mevrouw Onkelinx over de pesterijen – die trouwens als een vorm van discriminatie worden beschouwd –, wordt meer en meer voorrang gegeven aan informatie, conflictpreventie en bemiddeling.

Ik ga akkoord met de bestraffing van discriminaties, maar men verkiest de klassieke weg. Mevrouw Onkelinx sprak in de commissie over de nieuwe aanpak binnen de ondernemingen.

De heer Philippe Mahoux (PS). – *Enkel wanneer verzoening niet mogelijk is, moet het juridische wapen worden gebruikt. U weet echter hoe moeilijk verzoening tussen dader en slachtoffer van discriminatie is binnen de bestaande krachtsverhoudingen. Indien de dader niet kan worden*

toutes sortes. Je n'ai jamais vu un texte proposant tant de sanctions pénales et civiles. J'ai établi une liste de ces sanctions. Au pénal, nous retrouvons : les peines d'amende et de prison, *by the way* nous restons ainsi dans la pénalisation classique alors que nous n'arrêtons pas de plaider pour des sanctions alternatives, le doublement de la peine en cas de circonstances aggravantes personnelles, et l'interdiction qui est une peine très lourde. Je suis mieux disposée envers les sanctions civiles qui, en cette matière, me semblent plus efficaces. Nous retrouvons : la nullité du contrat, l'action en cessation avec affichage de la décision, la protection contre le licenciement, les astreintes.

N'allons-nous pas exagérer ? Ce type de contentieux est certes important, mais n'en faisons-nous pas trop en prévoyant autant de sanctions ? Je m'interroge donc sur les possibilités d'effectivité de cette approche.

M. Philippe Mahoux (PS). – *Madame Nyssens, comment imaginer une proposition de loi effective si elle n'est qu'une déclaration d'intentions ? S'il n'y a pas de sanctions possibles, on fait de la littérature.*

Mme Clotilde Nyssens (PSC). – *Les sanctions sont nécessaires mais faut-il aller jusqu'aux astreintes ?*

M. Philippe Mahoux (PS). – *Au civil, des actions en cessation sont prévues. Si le juge n'a pas la possibilité de faire cesser certains comportements, de manière immédiate, avec une procédure qui s'apparente au référé, quel est l'intérêt d'une action au civil ? Si réparation ne peut être donnée, si le non-respect de la décision du juge ne peut être sanctionné, où est l'utilité de la proposition de loi ? Nous essayons de rétablir un équilibre dans le rapport de forces entre l'auteur et la victime de la discrimination. Il me paraît donc parfaitement normal de prévoir un dispositif en cessation au civil et en termes de sanction au pénal.*

Mme Clotilde Nyssens (PSC). – *Je ne parle pas d'une mesure en particulier mais de l'arsenal en général. Nous verrons à l'usage. Nous avons aussi le renversement de la charge de la preuve. Bref, nous verrons si c'est possible.*

N'aurait-il pas été plus opportun de développer une approche d'information, de prévention de conflits ou de médiation ? On est resté dans le classique. Tant au pénal qu'au civil, je constate que, dans les nouveaux textes venant du gouvernement et notamment de Mme Onkelinx dans d'autres domaines – je pense au harcèlement qui a d'ailleurs été retenu comme forme de discrimination –, on privilégie de plus en plus l'approche information, prévention des conflits et médiation.

J'approuve évidemment les sanctions à l'encontre des discriminations mais on a privilégié la voie classique sans opter pour la voie nouvelle avec laquelle on nous rabâche les oreilles à raison et qui consiste à mettre l'accent sur la prévention, les médiateurs et la prévention des conflits à l'intérieur des entreprises. Mme Onkelinx a tenu ce discours en commission.

M. Philippe Mahoux (PS). – *C'est seulement quand la conciliation n'est pas possible que l'on doit utiliser les armes juridiques. Mais vous savez combien la conciliation est difficile dans le cadre des rapports de forces qui existent entre l'auteur et la victime de la discrimination. Si, à un certain*

bestraft, blijft het huidige, onaanvaardbare systeem bestaan. Alle verzoeningspogingen kunnen blijven bestaan. De reactie van de gediscrimineerde wijzigt soms het gedrag van de dader. Sancties moeten echter mogelijk zijn zodat de situatie van de gediscrimineerde kan veranderen.

Mevrouw Clotilde Nyssens (PSC). – *De krachtsverhoudingen waarover u het hebt, bestaan uiteraard in een onderneming. In de commissie hoorden wij u, als indiener van het wetsvoorstel, en mevrouw Onkelinx, die haar nieuwe initiatieven kwam voorstellen. Soms werd geprobeerd alles in een geheel samen te brengen, bijvoorbeeld de pesterijen. Die worden in het voorstel terecht als een oorzaak van discriminatie vermeld, maar er wordt daarover tevens een wetsontwerp aangekondigd. Ik probeer vertrouwen te hebben in de tekst, maar uiteindelijk lijkt dit voorstel op een vergaarbak.*

Het verheugt me dat artikel 3 van het voorstel stelt dat de tekst geen afbreuk doet aan de bescherming en de uitoefening van de in de Grondwet en de internationale mensenrechtenconventies opgenomen fundamentele rechten en vrijheden.

Dat spreekt vanzelf, aangezien hogere principes dan de wettelijke norm van toepassing zijn. Gelet op de discussies die we over het privé-leven hadden, hebben we er goed aan gedaan te verduidelijken dat een eventuele bestraffing buiten elke proportie geenszins een aantasting mag zijn van de uitoefening van de fundamentele rechten en vrijheden, zoals de bescherming van het privé-leven, de vrije meningsuiting, de ondernemingsvrijheid, vrijheden die ons nauw aan het hart liggen. Men kan betreuren dat de spanning tussen het door het voorstel nagestreefde doel en de uitoefening van de fundamentele vrijheden, zoals de vrijheden van mening, van meningsuiting, van vereniging of godsdienst, in de tekst niet helemaal wordt weggenomen. Men kan twijfelen aan de efficiëntie van een wet die onduidelijk blijft over haar toepassingsgebied en over de strafbaarstellingen en die bovendien de straffen opeenstapelt.

De PSC steunt uiteraard met overtuiging het nagestreefde doel. Onze amendementen getuigen daarvan en wij hebben volop aan de discussie deelgenomen. De tekst is onvolmaakt en incoherent; zijn efficiëntie is twijfelachtig. Daarom wensen wij dat de Kamer nog verbeteringen zou aanbrengen, bijvoorbeeld in het licht van een nieuw advies van de Raad van State.

Hiermee hebben wij, mijnheer Mahoux, ons steentje bijgedragen.

moment, des sanctions ne peuvent être appliquées à celui qui discrimine, on en reste à un système tel qu'il existe maintenant et qui est inacceptable.

Il y a des discriminés, des victimes. Toutes les tentatives de conciliation peuvent continuer à exister, la réaction de celui qui se considère comme discriminé entraîne parfois des modifications de comportement de la part de l'auteur de la discrimination. Tout cela reste en l'état. Mais il faut quand même que des sanctions puissent être prises qui fassent en sorte que la situation dans laquelle se trouve le discriminé change.

Mme Clotilde Nyssens (PSC). – Je vous entends bien sur le rapport de forces et c'est évidemment ainsi que cela se passe dans une entreprise.

Nous avons eu en fait deux interlocuteurs dans cette commission : vous-même comme auteur de la proposition de loi et Mme Onkelinx qui est venue présenter ses nouvelles initiatives. Il est vrai que, de temps en temps, on essayait de mettre tout ensemble, ne fût-ce que sur la problématique du harcèlement. Vous inscrivez à juste titre dans votre proposition de loi que ce dernier peut être un motif de discrimination, mais on nous annonce aussi un projet de loi contre le harcèlement. Tout est dans tout, je suis d'accord, mais on verra à l'usage. Pour ma part, j'essaie de faire confiance à un texte, nous avons fait notre possible mais, au bout du compte, cette proposition ressemble plutôt à un fourre-tout.

On peut se réjouir de l'insertion dans le texte de l'article 3 qui rappelle que le texte en projet ne peut porter atteinte à la protection et à l'exercice des libertés et droits fondamentaux mentionnés dans la Constitution et les conventions internationales sur les droits de l'homme.

Cela allait de soi, puisque des principes supérieurs à la norme doivent s'appliquer, mais en outre, étant donné les discussions que nous avons eues sur la vie privée, il n'était vraiment pas mauvais de préciser, au départ d'un amendement déposé par M. Vandenberghe que je salue, qu'une éventuelle pénalisation à outrance ne peut en rien réduire l'exercice des libertés et des droits fondamentaux tels que la protection de la vie privée, la liberté d'expression, la liberté d'entreprendre, libertés qui nous sont tellement chères. Toutefois, on peut regretter que la tension entre le but poursuivi par la proposition et l'exercice de libertés fondamentales comme la liberté d'opinion, d'expression, d'association ou de culte, ne soit pas tout à fait résolue dans le texte. On peut en effet douter de l'effectivité d'une loi qui reste imprécise quant à son champ d'application et aux incriminations visées et qui cumule, de surcroît, les sanctions.

En conclusion, le groupe PSC rappelle qu'il soutient, bien évidemment – il l'a toujours fait – avec conviction l'objectif poursuivi par le texte proposé. Le nombre d'amendements que nous avons déposés en fait foi et nous n'avons pas ménagé nos efforts pour participer à la discussion. Toutefois, en raison de certaines imperfections et incohérences du texte et en raison de nos interrogations quant à son effectivité future, nous souhaitons que des améliorations y soient apportées par la Chambre des représentants, à la lumière d'un avis du Conseil d'État, par exemple.

Voilà, monsieur Mahoux, je crois que nous avons apporté

Mevrouw Iris Van Riet (VLD). – Met het aantreden van de paarsgroene regering werd een antidiscriminatiewet in het vooruitzicht gesteld. De regering opteerde ervoor om het wetsvoorstel van senator Mahoux c. s. als basis te nemen. Dat had als voordeel dat het parlement initiatiefnemer werd.

Intussen zijn in de loop van 2000 op Europees niveau twee richtlijnen in werking getreden. Een eerste richtlijn betreft de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming. Die richtlijn verplicht de lidstaten om slachtoffers van discriminatie de mogelijkheid te bieden voor de rechter of voor een andere bevoegde instantie directe of indirecte discriminatie aan te klagen. De lidstaten zijn er ook toe gehouden administratieve of burgerrechtelijke procedures te creëren die een verschuiving van de bewijslast mogelijk maken.

Een tweede richtlijn betreft de instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep. Die richtlijn handelt over discriminatie op basis van godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid in de domeinen arbeid en beroep. De Europese richtlijnen moeten voor december 2003 toegepast worden.

Met haar steun aan en medewerking bij het totstandkomen van voorliggende wettekst houdt de regering haar belofte tot een antidiscriminatiewet en past ons land de nieuwe Europese antidiscriminerende richtlijnen toe.

De definitie van discriminatie die in het wetsvoorstel wordt gehanteerd, werd overgenomen uit de richtlijnen. Er werd aan toegevoegd dat ongelijke behandeling kan, indien ze objectief gerechtvaardigd is. De toevoeging is noodzakelijk om absurde situaties te vermijden en komt ook tegemoet aan de opmerking van mevrouw Nyssens die verwees naar de wet-Smet volgens dewelke afwijkingen soms gerechtvaardigd zijn. De inlassing in de definitie van de objectieve rechtvaardiging is dus een poging om uitzonderingen op te vangen. De commissie Justitie stond voor de keuze: ofwel de hele lijst van noodzakelijke uitzonderingen in de wet opnemen -zoals dat in de Europese richtlijnen het geval is – ofwel een algemene formulering gebruiken die alle noodzakelijke afwijkingen omvat. Wij kozen voor een algemene formulering in de definitie.

Het wetsvoorstel slaat niet op de privé-sfeer. Zo valt bijvoorbeeld het verhuren van een kamer in het eigen huis niet onder het toepassingsveld van het wetsvoorstel. Ook de grondwettelijk gewaarborgde vrijheid van mening staat niet ter discussie.

Het wetsvoorstel tast evenmin de vrijheid van verenigen aan. Zodra evenwel een activiteit toegankelijk is voor het publiek mogen er geen vormen van discriminatie ontstaan.

Het is duidelijk dat door de vrijheid van godsdienst, de wet niet van toepassing is op de interne organisatie van kerken en levensbeschouwelijke organisaties. Voor instellingen zoals scholen en ziekenhuizen die gebaseerd zijn op een religieuze overtuiging, geldt de Europese richtlijn arbeid en beroep. Die instellingen mogen in arbeidsrelaties met hun personeel afwijken van het non-discriminatie principe inzake geloof of levensovertuiging maar mogen op geen enkele andere grond discrimineren. Ze mogen dus bijvoorbeeld niet discrimineren

notre pierre à l'édifice.

Mme Iris Van Riet (VLD). – *La majorité arc-en-ciel a mis une loi antidiscrimination à son agenda. Le gouvernement a décidé de travailler sur la base de la proposition de loi du sénateur Mahoux et consorts.*

Entre-temps, en 2000, deux directives sont entrées en vigueur au niveau européen. La première oblige les États membres à donner aux victimes la possibilité de s'adresser à un tribunal ou à une autre instance compétente en cas de discrimination directe ou indirecte.

La deuxième porte sur la création d'un cadre général en matière d'égalité dans le travail. Cette directive concerne les discriminations fondées sur la religion ou les convictions, le handicap, l'âge ou les discriminations à caractère sexuel. Les directives européennes doivent entrer en application pour décembre 2003.

Le texte de loi qui nous est soumis permet à notre pays d'appliquer ces nouvelles directives européennes.

La définition de la discrimination qui figure dans le texte est reprise des directives. On y a ajouté qu'un traitement inégal est permis pour autant qu'il se justifie objectivement. Cet ajout permet d'éviter des situations absurdes et rencontre la remarque de Mme Nyssens qui faisait référence à la loi Smet. L'insertion de la définition de la justification objective est une tentative de tenir compte des exceptions. Nous avons opté pour une définition générale plutôt que pour l'énumération de toutes les dérogations possibles.

La proposition de loi ne porte pas sur la vie privée. La liberté d'expression inscrite dans la Constitution n'est pas non plus remise en question.

La proposition de loi ne touche pas davantage à la liberté d'association. Cependant, dès qu'une activité est accessible au public, il ne peut y avoir discrimination.

Il est clair que compte tenu de la liberté des cultes, la loi ne s'applique pas à l'organisation interne des Églises. Pour les institutions basées sur une conviction religieuse, telles que les hôpitaux ou les écoles, la directive européenne qui a trait au travail est d'application. Les institutions peuvent, dans les relations avec leur personnel, déroger au principe de non-discrimination en matière de religion ou de conviction mais ne peuvent avoir d'attitude discriminatoire à aucun autre égard.

Les procédures civiles permettent à la victime de faire mettre fin rapidement à la discrimination.

Il est important de souligner que dans la procédure civile, il y a renversement de la charge de la preuve, ce qui constitue un argument pour laisser la discrimination fondée sur le sexe figurer dans le texte. Il revient à l'accusé de prouver qu'il n'a pas agi de manière discriminatoire.

Cet élément est essentiel et était imposé aux États membres par les directives européennes pour les procédures civiles. Le renversement de la charge de la preuve n'est pas possible dans les procédures pénales car il est contraire au principe de la présomption d'innocence.

La proposition de loi prévoit aussi, conformément à la directive européenne, une protection du travailleur. La

op basis van seksuele geaardheid en burgerlijke stand, wat in België nog voorkomt. Inzake geloof of levensovertuiging van een persoon mogen zij trouw en loyaliteit tegenover de principes van de instelling eisen van het personeel. Die houding van loyaliteit is beperkt tot de werksfeer: wat een persoon in de privé-sfeer doet, doet niet ter zake.

Via burgerlijke procedures wordt het voor een slachtoffer mogelijk op een snelle manier discriminatie te doen stoppen. De rechter kan immers een vordering tot staking van een handeling uitspreken, al dan niet samen met het opleggen van een dwangsom.

Van belang is dat in de burgerrechtelijke procedure de bewijslast verschoven wordt. Dat is eens te meer een argument om de woorden "discriminatie omwille van geslacht" te laten staan. Anders kunnen de gediscrimineerden geen beroep doen op de verschuiving van bewijslast. Bij ernstige vermoedens van discriminatie moet de beklagde bewijzen dat hij niet gediscrimineerd heeft.

De verschuiving van bewijslast is essentieel bij geschillen inzake discriminatie. Daarmee wordt tegemoetgekomen aan de twee Europese richtlijnen die de lidstaten een verschuiving van de bewijslast opleggen in burgerlijke procedures. De verschuiving van bewijslast is niet mogelijk in strafrechtelijke zaken, omdat dat in strijd is met het strafrechtelijke principe van het vermoeden van onschuld.

Het wetsvoorstel voorziet eveneens in een bescherming van de werknemer in uitvoering van de Europese richtlijn ras en etnische afstamming. Het voorliggend wetsvoorstel raakt niet aan de bepalingen van de wet van 7 mei 1999 die uitdrukkelijk in dit voorstel zijn ingeschreven. Indien er dus discriminatie is op basis van geslacht in de arbeids sfeer, blijft deze wet van toepassing.

In het Strafwetboek wordt een nieuwe verzwarende omstandigheid ingevoerd wanneer de drijfveer van een misdrijf gelegen is in een van de discriminatiegronden. De heer Vandenberghe heeft er vanmorgen nog op gewezen dat dit enig is in Europa. De anti-racismewet van 1981 schept al een precedent omdat ze discriminatie op grond van ras strafrechtelijk verbiedt. Als we in het voorliggende wetsvoorstel niet in strafrechtelijke procedures zouden voorzien, zouden we een onderscheid maken in discriminatiegronden en zou discriminatie op grond van ras zwaarder bestraft worden dan andere vormen van discriminatie.

Om al deze maatregelen op te volgen is er nood aan een performant instrument. Hiervoor worden de bevoegdheden en het werkterrein van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding uitgebreid, met uitzondering van de discriminatie omwille van geslacht.

Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de opmerking van het Adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen van de Senaat. Het comité was van oordeel dat het Centrum niet het gepaste instrument was om klachten inzake genderdiscriminatie te behandelen, wat tijdens een hoorzitting overigens door de heer Leman werd bevestigd.

Er was sprake van om via deze wet een Instituut voor gelijkheid van mannen en vrouwen op te richten. Deze optie werd niet gevolgd. Het zou immers fout zijn een dergelijk

proposition de loi ne modifie pas les dispositions de la loi du 7 mai 1999 qui reste d'application en cas de discrimination fondée sur le sexe, dans le cadre du travail.

On introduit une nouvelle circonstance aggravante dans le Code pénal lorsque le mobile d'un délit est fondé sur la discrimination. M. Vandenberghe a souligné que c'est unique en Europe.

Pour suivre toutes ces mesures, il faut un instrument performant. C'est pourquoi les compétences et le champ d'action du Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme ont été étendus, à l'exception de la discrimination fondée sur le sexe.

Nous rencontrons de la sorte l'objection émise par le Comité d'avis pour l'égalité entre les hommes et les femmes qui estime que le Centre n'est pas l'instrument adéquat pour traiter les plaintes relative à la discrimination fondée sur le genre.

Il a été question de créer un Institut pour l'égalité entre les hommes et les femmes. Cette option n'a pas été suivie. Ce serait une erreur d'intégrer un tel institut dans une loi qui lutte contre toutes les formes de discrimination.

Le conseil des ministres fédéral a par ailleurs approuvé un avant-projet de loi visant à la création d'un tel institut. Ce dernier pourra traiter des dossiers juridiques et assurer la défense des victimes de discrimination fondée sur le genre. Il pourra aussi mener des études et organiser des campagnes d'information pour le grand public.

La dénomination du Centre pour l'égalité des chances pourrait être modifiée afin d'éviter toute confusion entre les deux organismes.

On a longuement débattu de l'opportunité d'insérer la discrimination fondée sur le sexe. Pour ma part, je pense qu'il est positif qu'on l'ait maintenue afin que les victimes puissent avoir recours à la procédure devant le tribunal civil.

Bien entendu, il faut continuer à mener une politique spécifique pour l'égalité des chances entre les hommes et les femmes. La proposition permet de continuer à mener des actions positives.

Récemment, le Sénat a adopté un nouvel article constitutionnel relatif à l'approche transversale de la discrimination fondée sur le genre. L'objectif est d'ancrer l'égalité entre hommes et femmes en tant que droit fondamental dans la Constitution. L'article est actuellement discuté à la Chambre. Nous verrons rapidement s'il se concrétisera.

Il est important de voir si cette loi sera efficace et prouvera son utilité sur le terrain.

D'aucuns pensent que les lois relatives à l'égalité de traitement entre les hommes et les femmes et au racisme donnent lieu à trop peu de plaintes. À première vue, nous devons nous en réjouir mais peut-être le seuil à franchir pour déposer plainte est-il trop élevé. Il faudra donc régulièrement évaluer la loi.

Certains opinent que la proposition constitue une limitation à la liberté. C'est d'ailleurs une observation fondamentale du Conseil d'État. Entre-temps, le texte a été adapté. Il est clair

instituut te integreren in een wet die alle vormen van discriminatie bestrijdt.

De federale ministerraad keurde op vrijdag 26 oktober 2001 op voorstel van minister Onkelinx, een voorontwerp van wet goed tot oprichting van een instituut dat de gelijkheid van vrouwen en mannen moet regelen. De oprichting van een federale instelling van openbaar nut, bevoegd voor alle kwesties inzake gelijkheid tussen vrouwen en mannen, is een belangrijke stap voorwaarts. Het instituut zal onder meer rechtszaken kunnen aanspannen en in rechte de verdediging van slachtoffers van genderdiscriminatie op zich nemen. Het instituut kan ook studies maken, informatiecampagnes voor het grote publiek organiseren en aanbevelingen doen voor het beleid.

De huidige benaming van het Centrum voor Gelijke Kansen kan dan ook beter worden gewijzigd zodat geen verwarring mogelijk is met de instanties belast met het gelijke kansenbeleid voor vrouwen en mannen.

Er is uitgebreid gedebatteerd over het al dan niet inlassen van discriminatie omwille van geslacht. Dat de notie geslacht in het voorstel werd behouden, vind ik een goede zaak. Zoniet zouden de slachtoffers van genderdiscriminatie zich niet kunnen beroepen op de voordelen van de procedure voor de burgerlijke rechtbank. Omdat men principieel van oordeel is dat het geslacht niet mag worden verward met andere gronden van discriminatie, zou het weglaten van de notie geslacht kunnen leiden tot discriminatie van de gediscrimineerde.

Uiteraard moet er een specifiek beleid voor gelijke kansen voor mannen en vrouwen blijven bestaan. Met dit voorstel blijven positieve acties trouwens mogelijk.

Onlangs heeft de Senaat een nieuw grondwetsartikel goedgekeurd, dat specifiek betrekking heeft op de transversale benadering van de genderdiscriminatie en het behoud van positieve acties vooropstelt. De bedoeling is om de gelijkheid van mannen en vrouwen als een fundamenteel recht in de grondwet te verankeren, zodat deze gelijkheid een blijvende opdracht wordt voor de overheid. Dat grondwetsartikel wordt momenteel in de Kamer besproken. We zullen binnenkort weten of het een feit is.

Belangrijk is de vraag of deze wet effectief zal zijn. Ze zal op het terrein haar nut nog moeten bewijzen.

Sommigen vinden dat de wet op de gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de werksfeer en de wet tegen het racisme te weinig aanleiding geven tot klachten. Op het eerste gezicht moeten we ons hierover verheugen, maar misschien ligt de oorzaak bij een te hoge drempel voor de klachten. Het zal dus zaak zijn om de toepassing van de anti-discriminatieregels te monitoren en regelmatig te evalueren en bij te sturen. Zowel het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding als het nog op te richten Instituut voor Gelijkheid tussen Mannen en Vrouwen zullen hier verantwoordelijkheid moeten opnemen.

Sommigen zegden dat het voorstel de vrijheid inperkt. Dat was trouwens een fundamentele opmerking van de Raad van State. Inmiddels is de tekst aangepast. Het is voldoende duidelijk dat de privé-sfeer wordt gerespecteerd, evenals de vrijheid van mening, van vereniging, van godsdienst en alle andere grondwettelijke en verdragsrechtelijke vrijheden.

que la sphère privée est respectée, de même que les libertés d'opinion, d'expression, d'association, de culte et toutes les autres libertés constitutionnelles.

La seule liberté limitée par la proposition est celle de discriminer.

En tant que libérale, je me conforme à la règle : pas de liberté sans responsabilité, pas de liberté sans respect de la liberté et de l'intégrité des autres.

De enige vrijheid die dit voorstel beperkt, is die om te discrimineren. De vrijheid en de integriteit van een persoon kunnen niet worden beperkt omwille van een kenmerk, een geaardheid of een geloofsovertuiging.

Als liberaal sta ik achter de stelregel: geen vrijheid zonder verantwoordelijkheid, geen vrijheid zonder respect voor de vrijheid en de integriteit van anderen.

De voorzitter. – Wij zetten de bespreking van dit wetsvoorstel voort na de mondelinge vragen.

Mondelinge vragen

Mondelinge vraag van mevrouw Anne-Marie Lizin aan de minister van Justitie over «de in het openbaar afgelegde verklaringen over corruptie in het voetbalmilieu» (nr. 2-799)

De voorzitter. – De heer Didier Reynders, minister van Financiën, antwoordt namens de heer Marc Verwilghen, minister van Justitie.

Mevrouw Anne-Marie Lizin (PS). – *De minister is ongetwijfeld op de hoogte van de verklaringen van de vroegere trainer van La Louvière over corruptie in het voetbalmilieu en hij weet ongetwijfeld ook dat de heer Xhardez in het openbaar heeft gesproken over het voorstel om de tegenstander tegen betaling te laten winnen.*

De “procureur” van de Belgische Voetbalbond is van plan een onderzoek in te stellen. Zal dit onderzoek juridische gevolgen hebben? Mag de verkoop van dure tickets voor zogenaamde sportmanifestaties die in feite niets meer dan schijnvertoningen zijn, ongestraft blijven? Wat zijn de voorwaarden om een rechtsvordering in te stellen? Vindt de minister niet dat deze feiten een strafvordering vergen? Hoe zal hij de zuiver sportieve actie en de rechtszaak over de eventuele verduistering van geld en het bedrog in het voetbal op elkaar afstemmen?

Heeft de minister sedert zijn aantreden op dat vlak al een initiatief genomen?

De subcommissie Mensenhandel en prostitutie heeft zich reeds gebogen over de handel in jonge voetballers en zal haar onderzoek na het Kerstreces voortzetten.

De heer Didier Reynders, minister van Financiën. – *De minister van Justitie wijst erop dat de tijd ontbrak om gedetailleerde informatie te krijgen.*

De procureur-generaal van Bergen zal instaan voor de strafrechtelijke aspecten. Dat komt er in de praktijk wellicht op neer dat hij, los van de vaststellingen van het federaal parket en van het parket van de Voetbalbond, de nodige stappen zal bepalen, te beginnen met een onderzoek door een onderzoeksrechter.

Aangezien de betrokken juridische diensten nog niet veel officiële informatie kunnen geven, meent de minister van Justitie dat het voorbarig zou zijn nu al in te gaan op de

M. le président. – La discussion aura lieu après les questions orales.

Questions orales

Question orale de Mme Anne-Marie Lizin au ministre de la Justice sur «les déclarations publiques concernant la corruption dans les milieux du football» (n° 2-799)

M. le président. – M. Didier Reynders, ministre des Finances, répondra au nom de M. Marc Verwilghen, ministre de la Justice.

Mme Anne-Marie Lizin (PS). – Le Ministre a sans doute pris connaissance des déclarations de l'ancien entraîneur du club de La Louvière à propos des pratiques de corruption dans le milieu du football, de même qu'il a sans doute entendu les déclarations publiques de M. Xhardez parlant de sommes d'argent proposées en échange de manœuvres visant à faire gagner le club adverse.

Le « procureur » de l'Union belge de football va, paraît-il, lancer une enquête. Cette enquête sera-t-elle suivie d'un effet judiciaire ? Est-il permis, au vu de tous, de proposer à la vente des places à des prix élevés pour des *shows* dits « sportifs », en fait, complètement truqués, sans conséquence sur le plan judiciaire ? Quelles seront les conditions pour intenter une action judiciaire ? Le ministre n'estime-t-il pas qu'il est en face d'éléments suffisants pour une action du ministère public ? Comment envisage-t-il de coordonner l'action purement sportive et l'action relative à un détournement éventuel d'argent noir dans le football puisqu'il s'agit bien, au-delà de l'aspect purement sportif, d'une monumentale tromperie ?

Le ministre a-t-il déjà posé un acte à cet égard depuis son entrée en fonction ?

Je rappelle que notre sous-commission sur la traite des êtres humains s'est déjà intéressée au trafic de jeunes footballeurs et qu'elle poursuivra son analyse du phénomène dès la rentrée.

M. Didier Reynders, ministre des Finances. – Le ministre de la Justice signale que le délai imparti était un peu court pour obtenir des informations détaillées sur le sujet.

Quoi qu'il en soit, les aspects pénaux seront pris en charge par le procureur général de Mons, ce qui équivaut peut-être, en pratique, à déterminer, indépendamment des constatations du parquet fédéral et du parquet de l'Union belge, les étapes nécessaires, à commencer par une instruction menée par un juge d'instruction.

Étant donné que les informations officielles, à savoir celles qui émanent des services judiciaires concernés, sont plutôt rares en ce moment, le ministre de la Justice estime qu'il

oriëntatie en de omvang van eventueel te nemen initiatieven.

De minister van Justitie zal inlichtingen inwinnen bij de procureur-generaal van Bergen en zal op basis daarvan oordelen of het nodig is, naast de gebruikelijke juridische stappen, bijzondere maatregelen te nemen of overlegvergaderingen te organiseren.

Mevrouw Anne-Marie Lizin (PS). – *Op welke basis kunnen strafrechtelijke of burgerrechtelijke vervolgingen worden ingesteld ingeval van “bedrog” bij sportmanifestaties? Hebben de toeschouwers het recht een match te eisen die niet “verkocht” is?*

De heer Didier Reynders, minister van Financiën. – *Dat is één van de elementen waarvoor de minister van Justitie een onderzoek zal vragen door het parket-generaal van Bergen. Zo nodig zal hij nadien initiatieven nemen die betrekking kunnen hebben op reglementaire en wettelijke aspecten. Meer kan daarover op dit ogenblik niet worden gezegd.*

De eerste stap is dus een verzoek om inlichtingen bij het parket-generaal van Bergen in verband met de maatregelen die al genomen zijn of eventuele opmerkingen, inzonderheid wat de strafbaarstelling betreft. Daarna moet de minister van Justitie conclusies trekken en eventueel initiatieven nemen.

Mondelinge vraag van de heer Wim Verreycken aan de vice-eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken over «de klacht tegen Umberto Bossi» (nr. 2-801)

De voorzitter. – De heer Didier Reynders, minister van Financiën, antwoordt namens de heer Louis Michel, vice-eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken.

De heer Wim Verreycken (VL. BLOK). – *Nadat de minister van Buitenlandse Zaken Umberto Bossi voor fascist meende te moeten uitschelden, kaatste deze de bal terug met een verwijzing naar de Belgische pedofiliedossiers. De minister van Buitenlandse Zaken nam deze weerbots blijkbaar op zijn kracht en overweegt nu een klacht tegen de verkozen Bossi.*

Klopt het dat België pogingen ondernam om de lijst van misdaden waarvoor het internationaal aanhoudingsbevel moet gelden, te beperken?

Overweegt de minister van Buitenlandse Zaken ook klacht in te dienen tegen de journalisten van de Amerikaanse en Britse media, die hem als een onaangename verschijning bestempelden, hoewel ze daarvoor sterkere bewoordingen gebruikten?

In welk stadium bevindt het dossier in verband met de klacht tegen de heer Bossi zich? Namens wie zal de eventuele klacht worden ingediend: namens de regering, het land of de minister?

Welke Italiaanse advocaat werd aangezocht? Werd met hem een honorarium afgesproken en over welk bedrag gaat het in

serait prématuré d'émettre des jugements concernant l'orientation et l'étendue d'éventuelles initiatives à prendre.

Le ministre de la Justice se renseignera auprès du procureur général de Mons et jugera ensuite, sur la base des informations obtenues, de la nécessité de prendre, hormis les étapes judiciaires d'usage, des mesures particulières ou d'organiser des réunions de concertation à ce sujet.

En résumé, actuellement, les autorités judiciaires peuvent entreprendre l'une ou l'autre démarche particulière, une instruction par exemple, et le ministre se renseignera ensuite auprès du procureur général de Mons, avant d'aller plus loin.

Mme Anne-Marie Lizin (PS). – *Sur quelles bases des poursuites pénales ou civiles pourraient-elles être entamées en cas de « tromperies » sportives ? Les spectateurs ont-ils le droit d'exiger qu'un match ne soit pas truqué ?*

M. Didier Reynders, ministre des Finances. – *C'est un des éléments d'analyse dont le ministre de la Justice va demander l'examen à l'échelon du Parquet général de Mons. Si nécessaire, il prendra ensuite des initiatives qui pourraient, le cas échéant, porter sur les aspects réglementaires et législatifs, mais, à ce stade du dossier, il est trop tôt pour donner d'autres éléments de réponse en la matière.*

La première étape est donc une demande de renseignements auprès du Parquet général au sujet des mesures déjà prises ou des remarques qu'il pourrait formuler, notamment en terme d'incrimination. Au-delà, il appartiendra au ministre de la Justice de tirer des conclusions et de prendre, éventuellement, des initiatives à son niveau.

Question orale de M. Wim Verreycken au vice-premier ministre et ministre des Affaires étrangères sur «la plainte contre Umberto Bossi» (n° 2-801)

M. le président. – M. Didier Reynders, ministre des Finances, répondra au nom de M. Louis Michel, vice-premier ministre et ministre des Affaires étrangères.

M. Wim Verreycken (VL. BLOK). – *S'étant fait traiter de fasciste par notre ministre des Affaires étrangères, Umberto Bossi a réagi en rappelant l'existence d'affaires de pédophilie en Belgique. Saisissant la balle au bond, le ministre des Affaires étrangères envisage à présent de porter plainte contre Bossi.*

Est-il exact que la Belgique a tenté de limiter la liste des délits devant faire l'objet d'un mandat d'arrêt international ?

Le ministre des Affaires étrangères a-t-il l'intention de déposer une plainte contre les journalistes des médias américains et britanniques qui ont utilisé à son égard une expression déplaisante ?

Où en est le dossier relatif à la plainte contre Bossi ? Le cas échéant, cette plainte sera-t-elle déposée par le gouvernement, le pays ou le ministre ?

Quel avocat italien a été contacté ? Des honoraires ont-ils été convenus ? Si oui, de quel montant s'agit-il ? Sur quel poste budgétaire seront imputés les frais de l'éventuel procès ?

voorkomend geval? Op welke begrotingspost zullen de kosten van dit eventueel geding worden verrekend?

De heer Didier Reynders, minister van Financiën. – Het antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken luidt als volgt.

Zoals Italië het volste recht heeft om zijn regering te kiezen en zonder zich te willen mengen in de binnenlandse aangelegenheden van dat land, ben ik van oordeel dat het de plicht is van de andere leden van de Europese Unie om te reageren wanneer een partij die racistische, xenofobe en antidemocratische stellingen verdedigt, aan de macht komt in een van de lidstaten. Het Verdrag van Nice heeft trouwens in een mechanisme voorzien dat het de Raad mogelijk zal maken het risico van een zware schending van de mensenrechten door een lidstaat te laten vaststellen.

Daarentegen is het onaanvaardbaar dat een leider van een partij die tot de regering behoort van een land van de Europese Unie, een persoonlijke aanval richt tegen de minister van de regering van een andere lidstaat met bijzonder twijfelachtige en lasterlijke argumenten.

In dit verband kan ik meedelen dat het kaderbesluit voor een Europees aanhoudingsmandaat, zoals aanvaard op de Europese Raad te Laken nadat Italië zijn voorbehoud had opgegeven, uitdrukkelijk vermeldt dat ook feiten van seksuele uitbuiting van kinderen en van pedopornografie onder de inbreuken begrepen worden. Dit kaderbesluit werd aangenomen op basis van een voorstel van het Belgisch voorzitterschap.

De aantijgingen van de heer Bossi zijn niet alleen volkomen ongegrond, zij zijn ook bijzonder beledigend voor het voorzitterschap.

Dit is de reden waarom ik overweeg tegen de heer Bossi klacht in te dienen. Mijn diensten bestuderen onder meer deze mogelijkheid om te reageren tegen het onwaardig perspectief waarin de Europese Unie geplaatst wordt.

Derhalve kan ik vandaag geen precies antwoord geven met betrekking tot de details van een mogelijke klacht, maar zal hierover later meer informatie verstrekken.

De heer Wim Verreycken (VL. BLOK). – Ik dank de minister die het antwoord van zijn collega heeft voorgelezen en betreurt het dat de minister van Buitenlandse Zaken het zelf niet aandurft op deze vraag te antwoorden. Ik zal het evenwel niet nalaten hierop later terug te komen, te meer omdat ik in de media las dat een Italiaans advocaat zou zijn aangezocht. De verwijzing naar het onderzoek is dus al achterhaald. In de media vernemen we immers meer dan we uit het antwoord van de minister kunnen opmaken.

Dit lijkt de nieuwe politieke cultuur te zijn. Waarschijnlijk is het sneller en efficiënter de krant te lezen dan te luisteren naar een minister. Het zij zo.

Mondelinge vraag van mevrouw Clotilde Nyssens aan de minister van Justitie over «het snelrecht en de jeugdbescherming» (nr. 2-805)

De voorzitter. – De heer Didier Reynders, minister van Financiën, antwoordt namens de heer Marc Verwilghen, minister van Justitie.

M. Didier Reynders, ministre des Finances. – Voici la réponse du ministre des Affaires étrangères.

L'Italie a le droit de choisir son gouvernement, mais sans vouloir m'immiscer dans les affaires intérieures de ce pays, j'estime que les autres pays de l'Union européenne ont le devoir de réagir lorsqu'un parti raciste, xénophobe et défendant des positions antidémocratiques arrive au pouvoir dans un des pays membres. Le Traité de Nice a prévu un mécanisme selon lequel le Conseil peut faire constater un risque de violation grave des droits de l'homme par un pays.

Il est inacceptable que le dirigeant d'un parti faisant partie du gouvernement d'un pays de l'Union européenne lance une attaque personnelle contre le ministre du gouvernement d'un autre pays membre en utilisant des arguments particulièrement douteux et injurieux.

La décision-cadre relative au mandat d'arrêt européen approuvé au Sommet européen de Laeken, après que l'Italie eût émis des réserves, stipule expressément que les faits d'exploitation sexuelle des enfants et la pornographie infantile entrent dans les infractions retenues. Cette décision-cadre a été adoptée sur la base d'une proposition de la présidence belge.

Les accusations de M. Bossi ne sont pas seulement tout à fait infondées, mais elles sont aussi particulièrement offensantes pour la présidence belge. C'est la raison pour laquelle j'envisage de déposer une plainte contre M. Bossi. Mes services étudient cette possibilité pour réagir contre la perspective indigne dans laquelle est mise l'Union européenne. Je ne puis donc donner aujourd'hui des précisions concernant cette plainte, mais des informations suivront.

M. Wim Verreycken (VL. BLOK). – Je déplore que le ministre des Affaires étrangères n'ose pas répondre lui-même à cette question. Je ne manquerai pas d'y revenir, d'autant plus que j'ai lu qu'un avocat italien aurait été désigné. La référence à l'étude est donc déjà dépassée. Nous apprenons toujours davantage des médias que de la réponse du ministre. C'est sans doute cela, la nouvelle culture politique. Il est plus rapide et plus efficace de lire le journal que d'écouter un ministre.

Question orale de Mme Clotilde Nyssens au ministre de la Justice sur «la procédure accélérée et la protection de la jeunesse» (n° 2-805)

M. le président. – M. Didier Reynders, ministre des Finances, répondra au nom de M. Marc Verwilghen, ministre de la Justice.

Mevrouw Clotilde Nyssens (PSC). – *De Hoge Raad voor Justitie heeft twee, naar verluidt, ‘verschrikkelijke’ adviezen verleend, het ene over de veelbesproken reparatiewet van het snelrecht en het andere over het ontwerp van wet tot herziening van de wet van 1965 dat door de minister van Justitie ‘voorontwerp van wet houdende antwoorden op delinquent gedrag van minderjarigen’ wordt genoemd.*

Sedert het begin van de legislatuur heeft de aankondiging van deze twee ontwerpen al veel inkt doen vloeien. Het is niet gezond dat hierover onduidelijkheid blijft bestaan.

Graag had ik geweten wat het tijdschema is voor deze twee ontwerpen. Hoe worden ze voorbereid: wie wordt daarbij betrokken, met wie wordt overleg gepleegd? Vele rechtspractici hebben nogal wat vragen over de vernieuwende aanpak van de heer Verwilghen... Wat is het resultaat van het overleg met de gemeenschappen met betrekking tot de jeugdbescherming?

Werden de twee voorontwerpen door de betrokkenen getoetst op hun bruikbaarheid in de praktijk? Mijn vraag is ingegeven door mijn slechte herinneringen aan de wet op de onmiddellijke verschijning. De Senaat keurde die wet goed, hoewel het duidelijk was dat zij in de praktijk niet kon worden toegepast.

Moeten wij ons op die twee hervormingen voorbereiden, of worden ze opgegeven?

De heer Didier Reynders, minister van Financiën. – *Op verzoek van alle regeringspartijen werd eind juni jongstleden aan de gemeenschappen, aan de Unies van de Jeugd magistraten, aan de federaties van de jeugd magistraten en aan de Hoge Raad voor de Justitie advies gevraagd over de tekst van een voorontwerp van wet van 163 artikelen. Dit ontwerp opteert op coherente wijze voor het verlaten van het jeugdbeschermingsrecht om te komen tot een brede waaier van antwoorden op delinquentie door minderjarigen. Deze waaier bestaat uit elementen van constructief jeugdsanctierecht, herstel ten opzichte van de gemeenschap en herstelbemiddeling ten aanzien van het slachtoffer. De bespreking van de ingewonnen adviezen door de regeringspartijen moest worden uitgesteld wegens het zeer laattijdige advies van de Hoge Raad voor de Justitie, dat we pas hebben ontvangen.*

Dit advies zal in januari opnieuw onderzocht worden door een interkabinettenwerkgroep. De werkgroep zal ook de wenselijkheid onderzoeken van een politieke keuze tussen het behoud van de jeugdbescherming en een wijziging zoals door de minister van Justitie wordt voorgesteld. Deze wijziging is juridisch mogelijk, gelet op het advies van 9 november 2001 van de verenigde kamers van de Raad van State over een wetsvoorstel tot wijziging van drie artikelen van de wet op de jeugdbescherming en over amendementen van de VLD met betrekking tot de bevoegdheden van de federale regering en de gemeenschappen.

Wat het snelrecht betreft, wordt tengevolge van de evaluatie door de dienst crimineel beleid een wetsontwerp voorbereid tot verbetering van de wetgeving op de procedure van verschijning.

De basistekst werd opgesteld door drie magistraten met ervaring in de praktijk. Hij werd verduidelijkt door het

Mme Clotilde Nyssens (PSC). – *Le Conseil supérieur de la Justice a rendu deux avis « féroces » – selon les termes de la presse – concernant deux avant-projets de loi, l’un portant sur la loi de réparation du snelrecht dont on a déjà beaucoup parlé et l’autre sur le projet de loi portant révision de la loi de 1965 appelé aussi, suivant les termes du ministre de la Justice, « projet de loi portant réponse aux comportements délinquants des mineurs. »*

Depuis le début de la législature, l’annonce des deux projets fait couler beaucoup d’encre. Il n’est sain ni pour la population ni pour les acteurs de la justice de rester dans le brouillard en cette matière.

J’aimerais savoir quel est le calendrier pour ces deux projets. Quelle est la méthode d’élaboration de ces textes : qui est associé, concerté ? De nombreux acteurs – magistrats, associations, avocats – s’interrogent. Il semblerait que la méthode de M. Verwilghen soit quelque peu innovante... En ce qui concerne la protection de la jeunesse, quel est le résultat de la concertation avec les communautés ?

Enfin, ces deux avant-projets ont-ils été testés par les acteurs quant à leur « faisabilité » ? J’ai trop de mauvais souvenirs ici au Sénat ; je pense, par exemple, à la loi sur la procédure accélérée que l’on a votée, malgré une qualité manifestement insuffisante pour la rendre applicable. Devons-nous nous préparer à ces deux réformes ou sont-elles abandonnées ?

M. Didier Reynders, ministre des Finances. – *À la requête de toutes les formations représentées au sein du gouvernement, il a été demandé, fin juin dernier, aux communautés, aux unions des magistrats de la jeunesse, aux fédérations des magistrats de la jeunesse et au Conseil supérieur de la Justice, de formuler un avis sur le texte d’un avant-projet de loi comportant 163 articles. Ce projet opte de manière cohérente pour l’abandon du droit protectionnel de la jeunesse, en vue de parvenir à un large éventail de réponses à la délinquance des mineurs. Cet éventail comporte des éléments de droit pénal constructif en matière de jeunesse, de réparation à l’égard de la communauté et de médiation en réparation vis-à-vis de la victime. Les différentes formations représentées au sein du gouvernement ont donc dû reporter la discussion portant sur les avis recueillis, en raison de l’avis très tardif du Conseil supérieur de la Justice qui vient seulement de nous parvenir.*

Cet avis sera à nouveau examiné en janvier, dans un groupe de travail intercabinets. Le groupe de travail examinera également l’opportunité d’effectuer un choix politique entre le maintien de la protection de la jeunesse et une modification qui va dans le sens de celle proposée par le ministre de la Justice. Cette modification est envisageable d’un point de vue juridique, compte tenu de l’avis du 9 novembre 2001 rendu par les chambres réunies du Conseil d’État concernant une proposition de loi modifiant trois articles de la loi relative à la protection de la jeunesse et des amendements quant aux compétences respectives du gouvernement fédéral et des communautés déposés par des membres du groupe VLD.

En ce qui concerne la procédure accélérée, un projet visant à améliorer la législation relative à la procédure de comparution est en cours d’élaboration à la suite de l’évaluation réalisée par le service de politique criminelle.

parket-generaal van Gent en van Antwerpen en bestudeerd in overleg met de vertegenwoordigers van de Raad van procureurs des Konings en de Vereniging van onderzoeksrechters.

Na beraad in de regering werd ook beslist om de Hoge Raad voor de Justitie en het College van procureurs-generaal te raadplegen, niet over het ontwerp, maar wel over het principe van het snelrecht. De bedoeling is dat die instanties suggesties en voorstellen doen om de bestaande procedures te verbeteren. In het kader van dat overleg werd aan de beide instanties de tekst van het bestaande ontwerp meegedeeld.

De minister van Justitie heeft het advies van de Hoge Raad voor de Justitie ontvangen op 17 december jl. Het College zal uiterlijk tegen het einde van dit jaar haar advies uitbrengen.

Na kennisname van die twee adviezen zal moeten nagegaan worden of de voorbereide tekst moet worden aangepast. Daarna zal de al dan niet gewijzigde tekst nog verder besproken worden binnen de regering.

Mevrouw Clotilde Nyssens (PSC). – Uit dit antwoord leid ik af dat wij nog tijd hebben om ons voor te bereiden.

Mondelinge vraag van mevrouw Marie Nagy aan de minister van Justitie over «de maatregelen die worden genomen om de gerechtelijke achterstand tegen te gaan» (nr. 2-800)

De voorzitter. – De heer Didier Reynders, minister van Financiën, antwoordt namens de heer Marc Verwilghen, minister van Justitie.

Mevrouw Marie Nagy (ECOLO). – Ik heb de minister van Justitie reeds op 13 juli 2000 ondervraagd over de gerechtelijke achterstand in Brussel en heb daarbij gewezen op het probleem van de toegevoegde rechters.

Hoewel er sindsdien een reeks maatregelen zijn genomen, moeten we vaststellen dat het regeerakkoord niet volledig werd uitgevoerd. Het akkoord van de Ministerraad van 17 maart 2000 omvat vier maatregelen:

- het aantal Nederlandstalige referendarissen bij het Hof van Cassatie verhogen;*
- het wetsontwerp tot verdubbeling van het aantal toegevoegde rechters opnieuw indienen samen met de belofte van de Nederlandstalige partijen dat zij geen motie van belangenconflict bij het Vlaams Parlement zullen indienen;*
- voorzien in een speciale organisatie van het parket voor de politiezones Brussel en Halle-Vilvoorde;*
- de voorwaarden van het taalexamen onderzoeken en aanpassen aan de reële behoeften.*

Van deze vier punten werden enkel de twee uitgevoerd die in het voordeel zijn van de Nederlandstaligen of waarop door hen werd aangedrongen. Inzake het eerste punt heeft minister Verwilghen een ministerieel besluit genomen dat vijf

Le texte de base à ce propos a été développé par trois magistrats issus de la pratique, spécifié par le parquet général de Gand et d'Anvers et examiné en concertation avec des représentants du Conseil des procureurs du Roi et de l'Association des juges d'instruction.

Après réflexion du gouvernement, il a également été décidé de consulter, d'une part, le Conseil supérieur et, d'autre part, le Collège des procureurs généraux, et ce non à propos du projet en cours mais plutôt en ce qui concerne le principe de procédure pénale accélérée et en vue de permettre à ces instances d'améliorer les procédures existantes, d'émettre des suggestions plus personnelles et de formuler des propositions. Dans le cadre de leur consultation, les deux instances précitées ont été informées du projet de texte existant.

L'avis du Conseil supérieur est parvenu au ministre de la Justice le 17 décembre dernier. Celui du Collège sera rendu pour la fin de l'année, au plus tard.

À la lumière des textes des deux avis, il conviendra de considérer en premier lieu si le texte en la matière, qui est en cours d'élaboration, devra connaître des adaptations, à la suite de quoi le texte, adapté si nécessaire, devra faire l'objet d'autres réflexions et décisions au sein du gouvernement.

Telle est la procédure suivie dans ces différentes matières.

Mme Clotilde Nyssens (PSC). – Cette réponse m'incite à penser que nous avons le temps de nous préparer.

Question orale de Mme Marie Nagy au ministre de la Justice sur «les mesures prises pour lutter contre l'arriéré judiciaire» (n° 2-800)

M. le président. – M. Didier Reynders, ministre des Finances, répondra au nom de M. Marc Verwilghen, ministre de la Justice.

Mme Marie Nagy (ECOLO). – Le 13 juillet 2000, j'avais déjà interpellé le ministre de la Justice au sujet de l'arriéré judiciaire en région bruxelloise, en soulevant la question des juges de complément.

Depuis, un certain nombre de mesures ont été adoptées. Cependant, force est de constater que l'accord du gouvernement est loin d'avoir été exécuté dans sa totalité. L'accord du Conseil des ministres du 17 mars 2000 prévoyait quatre mesures :

- augmenter le nombre de référendaires néerlandophones à la Cour de cassation ;*
- déposer à nouveau le projet de loi doublant le nombre de juges de complément, à assortir d'une forme d'engagement des partis flamands de ne plus soutenir une motion de conflit d'intérêts au Parlement flamand ;*
- créer une organisation spécifique du parquet en fonction des zones de police de Bruxelles et de Hal-Vilvorde ;*
- examiner les exigences de l'examen linguistique de manière à mieux l'adapter aux besoins réels.*

Sur ces quatre points, seuls les deux premiers, favorables aux néerlandophones ou demandés par eux ont été exécutés. En effet, concernant le premier point, le ministre Verwilghen a pris un arrêté ministériel procédant à cinq engagements et, sur

aanwervingen tot gevolg heeft en wat het tweede punt betreft, werd het parket van Brussel onlangs gereorganiseerd met het oog op de nakende inwerkingtreding van de politiezones. Hierbij werden speciale maatregelen genomen voor de politiezones van Halle-Vilvoorde.

De andere maatregelen werden in de vorm van een ontwerp in de Kamer ingediend, maar het Vlaams Parlement heeft opnieuw – met eenparigheid van stemmen – een belangenconflict ingeroepen tegen het wetsontwerp tot aanwijzing van magistraten en toegevoegde substituten te Brussel.

Ik hoef niet te herinneren aan de rampzalige gevolgen van de gerechtelijke achterstand, vooral in Brussel. De Belgische Staat werd onlangs overigens door de rechtbank van eerste aanleg te Brussel veroordeeld wegens schuldig verzuim. Daarom vraag ik niet alleen dringende tijdelijke maatregelen, maar ook structurele maatregelen. Deze maatregelen moeten tot stand komen via een wijziging van de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken.

Wat zal de minister van Justitie voorstellen om dit dossier te doen opschieten, in het bijzonder wat de toegevoegde rechters betreft? Heeft hij contact opgenomen met zijn collega's om het probleem van het invoeren van het belangenconflict op te lossen? Is hij bereid de bijzondere wet toe te passen die bepaalt dat, ook wanneer het belangenconflict werd ingeroepen, de tekst in de commissie kan worden besproken en dat erover kan worden gestemd?

De heer Didier Reynders, minister van Financiën. – *Ik zal het antwoord van de minister van Justitie voorlezen.*

Wat het taalexamen betreft, werd op 19 oktober 2001 een wetsontwerp ingediend tot vervanging van artikel 43quinquies en tot invoeging van een artikel 66 in de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken. Overeenkomstig artikel 40 van het reglement van de Kamer werd de spoedbehandeling gevraagd. Het wetsontwerp strekt ertoe de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken te wijzigen in het kader van de problematiek van de gerechtelijke achterstand. Dat betekent dat de inhoud van het taalexamen voor de houders van een diploma van doctor of licentiaat in de rechten zoals bepaald in artikel 43quinquies van de wet van 15 juni 1935, wordt aangepast aan de soort rechtbank. Bovendien wordt de bevoegdheid om de kennis van de tweede taal te toetsen, toevertrouwd aan de afgevaardigd bestuurder van Selor. Het betreft een structurele wijziging, zoals mevrouw Nagy heeft opgemerkt.

Op 9 november 2001 werd in de Kamer een wetsontwerp ingediend tot wijziging van artikel 86bis van het Gerechtelijk Wetboek en van de wet van 3 april 1953 betreffende de rechterlijke inrichting. Dit ontwerp strekt ertoe het aantal toegevoegde magistraten voor het rechtsgebied van het Hof van Beroep te Brussel te verhogen. Het aantal zittende rechters en substituten wordt verdubbeld. Deze maatregel moet het mogelijk maken de kritieke situatie met betrekking tot de achterstand bij het parket en de rechtbank van eerste aanleg in Brussel te verhelpen.

Ingevolge het invoeren van het belangenconflict door het

le second point, le parquet de Bruxelles vient d'être réorganisé en vue de l'entrée en vigueur prochaine des zones de police en prévoyant une organisation spécifique du parquet en fonction des zones de police de Hal-Vilvorde.

Les deux dernières mesures ont été déposées sous forme de projets à la Chambre mais le Parlement flamand, vient à nouveau – et à l'unanimité – de voter la procédure de conflit d'intérêts à l'encontre du projet de loi visant à la nomination de magistrats et de substituts de complément à Bruxelles.

Je ne dois pas rappeler – et je suis heureuse que le ministre des Finances soit présent – la situation désastreuse des tribunaux en termes d'arriéré judiciaire, notamment à Bruxelles. L'État belge vient d'ailleurs d'être récemment condamné par le Tribunal de première instance de Bruxelles, qui a constaté dans son chef l'existence d'une carence fautive engageant sa responsabilité. J'insiste dès lors sur la nécessité de prendre non seulement des mesures urgentes et temporaires, mais également des mesures d'ordre structurel. Ces mesures me paraissent devoir passer inévitablement par la réforme de la loi sur l'emploi des langues en matière judiciaire.

Le ministre de la Justice peut-il dès lors me préciser quelles sont ses propositions pour faire avancer ce dossier prioritaire, notamment en ce qui concerne les juges de complément ? A-t-il pris contact avec ses collègues pour résoudre le problème posé par le recours à la procédure du conflit d'intérêts et est-il prêt à mettre en œuvre la disposition de la loi spéciale réglant ces questions, qui prévoit que le texte peut être examiné et voté en commission malgré la procédure de conflit d'intérêts ?

M. Didier Reynders, ministre des Finances. – Je vous donne lecture de la réponse du ministre de la Justice.

En ce qui concerne l'examen linguistique, un projet de loi remplaçant l'article 43quinquies et insérant l'article 66 dans la loi du 15 juin 1935 concernant l'emploi des langues en matière judiciaire a été déposé le 19 octobre 2001. À cet effet, il est demandé l'urgence, conformément à l'article 40 du règlement de la Chambre. Ce projet de loi vise à modifier la loi sur l'emploi des langues en matière judiciaire dans le cadre de la problématique de l'arriéré judiciaire. Cela signifie que le contenu de l'examen linguistique pour les titulaires d'un doctorat ou d'une licence en droit prévu à l'article 43quinquies de la loi du 15 juin 1935 sera modifié suivant le tribunal. En outre, la compétence de tester la connaissance de l'autre langue sera confiée à l'administrateur délégué de Selor. Il s'agit d'une modification de type structurel, comme l'a évoqué Mme Nagy.

Pour ce qui est des juges de complément, un projet de loi modifiant l'article 86bis du Code judiciaire et la loi du 3 avril 1953 d'organisation judiciaire a été déposé à la Chambre des représentants le 9 novembre 2001. Ce projet de loi vise à augmenter le nombre de magistrats de complément pour le ressort de la Cour d'appel de Bruxelles. Le nombre de juges assis et de substituts est doublé. Cette mesure doit permettre de remédier à la situation critique en matière d'arriéré que connaissent le parquet et le Tribunal de première instance de Bruxelles.

À la suite d'un conflit d'intérêts soulevé par le Parlement flamand, la discussion à ce sujet a été suspendue. Afin de

Vlaams Parlement werden de besprekingen over dit ontwerp opgeschort. Teneinde dit conflict op te lossen, zal de overlegprocedure worden gevolgd overeenkomstig artikel 32 van de gewone wet van 9 augustus 1980 op de hervorming van de instellingen. We moeten het resultaat van deze procedure afwachten.

De twee punten die mevrouw Nagy heeft aangehaald vergen structurele maatregelen. De regering heeft daartoe in de Kamer wetsontwerpen ingediend. De behandeling is momenteel opgeschort ingevolge een belangenconflict, dat hopelijk snel zal zijn opgelost.

Mevrouw Marie Nagy (ECOLO). – *In de eerste plaats moeten we vaststellen dat het Vlaams Parlement zich weinig aantrekt van het lot van de Brusselsse justitiabelen en dat de taalkwestie blijkbaar belangrijker is dan de jarenlange gerechtelijke achterstand in Brussel. Er heerst binnen de regenboogcoalitie een gebrek aan loyaliteit vanwege de partijen die ook in Vlaanderen deel uitmaken van de meerderheid.*

Ik verzoek de minister van Financiën de volgende opmerkingen aan de regering mee te delen. Artikel 32 van de wet van 9 augustus 1980, dat handelt over het voorkomen en regelen van belangenconflicten, bepaalt dat het mogelijk is de bespreking van het ontwerp voort te zetten vóór de stemming over het verslag – dus het onderzoek en de stemming in de commissie – gedurende de periode van schorsing ingevolge de aanhangigmaking van het belangenconflict. In dat geval wordt de procedure gedurende zestig dagen geschorst. De schorsing neemt pas een aanvang na de indiening van het verslag. Ik raad de minister van Justitie aan zijn ontwerp te handhaven, de Kamer te vragen het in de commissie te bespreken en ondertussen in het overlegcomité verder te zoeken naar een oplossing. Op die manier zou de regering duidelijk maken dat ze van plan is haar belofte na te komen.

De heer Didier Reynders, minister van Financiën. – *Ik zal de regering en in het bijzonder de minister van Justitie op de hoogte brengen van uw voorstel opdat kan worden onderzocht of het in de aan de gang zijnde procedure kan worden toegepast.*

Mevrouw Marie Nagy (ECOLO). – *Ik reken op u.*

Mondelinge vraag van de heer Hugo Vandenberghe aan de vice-eerste minister en minister van Mobiliteit en Vervoer, aan de minister van Justitie en aan de minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid, over «het stijgend aantal niet-verzekerde chauffeurs en de vermoedelijke stijging van het aantal vluchtmisdrijven» (nr. 2-807)

De voorzitter. – De heer Didier Reynders, minister van Financiën, antwoordt namens de heer Marc Verwilghen, minister van Justitie, en de heer Charles Picqué, minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid.

De heer Hugo Vandenberghe (CD&V). – Het aantal betrapte niet-verzekerde chauffeurs is in Vlaanderen de afgelopen drie jaar toegenomen van 15.646 naar 18.913 personen. Wie als niet-verzekerde chauffeur in een ongeluk

résoudre ce conflit d'intérêts, la procédure de concertation sera suivie telle que prescrite par l'article 32 de la loi ordinaire du 9 août 1980 de réformes institutionnelles. Il convient d'attendre le résultat à ce sujet.

Comme vous le constatez, il s'agit, pour les deux éléments évoqués par Mme Nagy, de mesures structurelles ayant fait l'objet de décisions au sein du gouvernement et qui sont déposées par le biais de projets à la Chambre. Pour le moment, un conflit d'intérêts suspend la procédure. Il faut espérer que cette procédure de conflit d'intérêts se terminera à bref délai et que l'adoption des textes pourra être envisagée.

Mme Marie Nagy (ECOLO). – Tout d'abord, nous devons constater que la situation des justiciables bruxellois semble importer peu au Parlement flamand et que les questions linguistiques semblent passer avant le déni de justice que représentent les six années d'arriéré à Bruxelles. Au sein de la coalition arc-en-ciel, il existe donc une absence de loyauté des partenaires qui font également partie de la majorité en Flandre.

Ensuite, je souhaiterais que le ministre des Finances fasse part de ce qui suit au gouvernement. La loi du 9 août 1980, en son article 32 relatif à la prévention et au règlement des conflits d'intérêt, prévoit qu'il est tout à fait possible de poursuivre l'examen du projet avant le vote du rapport – soit l'examen et le vote en commission – pendant le délai de suspension lié à la procédure du conflit d'intérêt. Dans ce cas, dit la loi, la procédure est suspendue pendant soixante jours. La suspension ne prend cours qu'après le dépôt du rapport. Je suggérerai donc au ministre de la Justice de maintenir son projet, de demander à la Chambre de l'examiner en commission et, pendant ce temps, de faire avancer, au sein du Comité de coopération, la résolution du conflit d'intérêts. C'est tout à fait possible et cela constituerait un signe clair de la volonté du gouvernement de tenir ce type d'engagement.

M. Didier Reynders, ministre des Finances. – Je vais faire part immédiatement au gouvernement, à travers M. Deleuze ici présent, de votre proposition. J'en ferai plus directement part au ministre de la Justice afin de voir s'il est possible de d'appliquer cette proposition dans la procédure en cours.

Mme Marie Nagy (ECOLO). – Je m'en remets à votre efficacité.

Question orale de M. Hugo Vandenberghe à la vice-première ministre et ministre de la Mobilité et des Transports, au ministre de la Justice et au ministre de l'Économie et de la Recherche scientifique, chargé de la Politique des grandes villes, sur «le nombre croissant de chauffeurs non assurés et l'augmentation probable du nombre de délits de fuite» (n° 2-807)

M. le président. – M. Didier Reynders, ministre des Finances, répondra au nom de M. Marc Verwilghen, ministre de la Justice, et de M. Charles Picqué, ministre de l'Économie et de la Recherche scientifique, chargé de la Politique des grandes villes.

M. Hugo Vandenberghe (CD&V). – *En trois ans, le nombre de conducteurs non assurés interpellés est passé de 15.646 à 18.913. Impliqués dans un accident, ces conducteurs pratiquent plus facilement le délit de fuite. Celui qui provoque*

betrokken is, pleegt bovendien sneller vluchtmisdrijf. Wie zonder groene kaart een aanrijding veroorzaakt, neemt sneller de vlucht, omdat de financiële gevolgen vanzelfsprekend veel zwaarder doorwegen.

Slachtoffers van een ongeval met vluchtmisdrijf worden vergoed door het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds, dat gestijfd wordt door mensen die hun verzekering wél betalen.

Graag vernam ik van de minister het volgende. Tot welke leeftijdscategorieën behoren de personen die betrapt worden zonder een verzekering op zak? Welke maatregelen zal de minister nemen om het deelnemen aan het verkeer van onverzekerbare personen tegen te gaan? Hoeveel vluchtmisdrijven werden de afgelopen vijf jaar gepleegd? Heeft het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds voldoende middelen om het stijgend aantal slachtoffers van een ongeval met vluchtmisdrijf te vergoeden?

De heer Didier Reynders, minister van Financiën. – De minister van Justitie beschikt niet over statistische gegevens waaruit de leeftijd van de bestuurders zonder verzekering kan worden opgemaakt.

Er kan ook niet worden geantwoord hoeveel vluchtmisdrijven er de jongste vijf jaar zijn vastgesteld. De statistieken van het parket werden in 1999 niet bijgehouden en de wijze waarop de jaren voordien te werk is gegaan maakt het niet mogelijk te bepalen hoeveel van die overtredingen door het parket zijn vastgesteld.

De minister van Economie gaf me het volgende antwoord.

Het verschijnsel van het rijden zonder verzekering kan op verschillende manieren worden nagegaan. Ik veronderstel dat de cijfers die door de heer Vandenberghe werden aangehaald, van de federale politie of van de parketten komen. Indien dat het geval is, gaat het niet noodzakelijkerwijs in alle gevallen over bestuurders die niet verzekerd zijn. Het kan inderdaad over personen gaan die op het ogenblik van de politiecontrole niet in het bezit waren van hun groene kaart. Toch erken ik dat het fenomeen van het rijden zonder verzekering in omvang toeneemt. Zo werd in het jaar 2000 in 7.614 gevallen een beroep gedaan op het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds. In 1996 was dat nog maar in ongeveer 5.000 gevallen.

Volgens het verslag 2000 van het Fonds heeft het rijden zonder verzekering in 2000 22 miljoen euro gekost. Dit bedrag moet worden vergeleken met de 1.400 miljoen euro die de ongevallen ten laste van de verzekeraars hebben gekost. Op die basis maken de niet-verzekerde ongevallen een beetje meer dan 1,5% van de verzekerde ongevallen uit. Dat betekent dus dat elke verzekerde ongeveer 1,5% van zijn premie voor de niet-verzekerden betaalt.

Het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds beschikt over geen enkele studie in verband met de leeftijd van de niet-verzekerde bestuurders.

Zoals u weet heeft de Senaat een wetsvoorstel goedgekeurd om de strijd tegen het rijden zonder verzekering verder op te voeren. Het wordt nu in de Kamer besproken. De tekst bevat eveneens bepalingen over de toegang tot de verzekering. Er wordt inderdaad vastgesteld dat het rijden zonder verzekering deels voortkomt uit de moeilijkheden die bepaalde

une collision et n'a pas de carte verte a davantage tendance à prendre la fuite compte tenu des conséquences financières évidemment bien plus lourdes.

En cas de délit de fuite, les victimes sont indemnisées par le Fonds commun de garantie automobile (FCGA), financé par les personnes qui s'acquittent, elles, de leurs primes d'assurance.

J'aimerais que la ministre nous dise quel est l'âge des personnes interpellées qui n'ont pas d'assurance. Quelles mesures compte-t-elle prendre pour les empêcher de circuler ? Combien de délits de fuite ont-ils été commis au cours des cinq dernières années ? Le FCGA dispose-t-il de moyens suffisants pour faire face à l'augmentation du nombre de victimes de délits de fuite ?

M. Didier Reynders, ministre des Finances. – *Le ministre de la Justice ne dispose pas de données statistiques relatives à l'âge des conducteurs non assurés.*

Il n'est pas possible non plus fournir le nombre de délits de fuite commis au cours des cinq dernières années. Les statistiques du parquet n'ont pas été tenues en 1999 et pour les années antérieures, il est impossible, vu la méthode de travail utilisée, de déterminer le nombre d'infractions constatées par le parquet.

Le ministre de l'Économie m'a donné la réponse suivante.

On peut aborder le phénomène de diverses manières. Je suppose que les chiffres cités par M. Vandenberghe émanent de la police fédérale ou des parquets. Il ne s'agit pas toujours de conducteurs non assurés, mais parfois de personnes qui ne sont pas en possession de leur carte verte au moment du contrôle. Je reconnais toutefois que le nombre de conducteurs qui circulent sans être assurés est en augmentation. En 2000, on a fait appel au Fonds commun de garantie automobile pour 7.614 cas alors qu'en 1996, il y en avait 5.000.

Selon les chiffres du Fonds, les accidents non couverts par une assurance représentaient en 2000 un peu plus de 1,5% par rapport aux accidents couverts par une assurance. Chaque assuré paie donc 1,5% de plus pour les conducteurs non assurés.

Vous le savez, le Sénat a adopté une proposition de loi visant à lutter contre ce phénomène. Elle est actuellement examinée par la Chambre. Le texte comporte aussi des dispositions relatives à l'accès à l'assurance. On constate en effet que le phénomène est dû en grande partie à la difficulté rencontrée par certains conducteurs pour s'assurer à un prix raisonnable. Les pratiques de scission des risques et d'exclusion de certains conducteurs pratiquées par les assureurs en sont la cause. Ces pratiques sont toutefois dues au fait que de nombreux assurés ne veulent payer que pour leur propre risque. Selon un rapport des assureurs, la prime moyenne a diminué de 8% entre 1996 et 2000. Cette diminution compense largement le coût supplémentaire que les assurés paient pour les non-assurés. Car pour cette même période, le phénomène est passé de 0,5% à 1,5%.

Pour les délits de fuite, je ne dispose que de statistiques émanant du FCGA. En 2000, on s'est adressé à lui pour

verzekerden ondervinden om een dekking tegen een betaalbare prijs te vinden. De praktijken van opsplitsing en uitsluiting die door de verzekeraars worden beoefend, zijn daarvan de oorzaak. Toch zijn die praktijken eveneens te wijten aan het feit dat vele verzekerden enkel voor hun eigen risico willen betalen. Volgens een verslag van de verzekeraars is de gemiddelde premie tussen 1996 en 2000 met ongeveer 8% gedaald. Deze daling compenseert ruimschoots de meerkost die de verzekerden voor het niet verzekerd zijn moeten betalen. Want dit fenomeen is over diezelfde periode inderdaad van 0,5% tot ongeveer 1,5% gestegen.

Op het gebied van de vluchtmisdrijven beschik ik enkel over statistieken van het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds. Dit Fonds werd in het jaar 2000 voor 1.639 gevallen aangesproken. Volgens het Fonds is dat aantal over de vijf voorbije jaren vrij stabiel gebleven. Men moet evenwel vaststellen dat het Fonds slechts helpt in het geval van lichamelijke letsels. Het werkelijke aantal vluchtmisdrijven ligt dus hoger.

Het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds is een instelling die dient om schade te vergoeden. Het bestrijden van de vluchtmisdrijven behoort niet tot zijn taak. Het Fonds komt slechts a posteriori tussen in die situaties waarin de verantwoordelijke per definitie onbekend is. In de gevallen van rijden zonder verzekering onderneemt het Fonds gerechtelijke acties tegen de verantwoordelijke. Ik heb de indruk dat het Fonds tot op heden altijd over voldoende middelen beschikte om zijn opdrachten te vervullen.

De heer Hugo Vandenberghe (CD&V). – Ik dank de minister voor het antwoord. Op de ontbrekende gegevens zal ik later met de minister van Justitie terugkomen.

Mondelinge vraag van de heer Vincent Van Quickenborne aan de minister van Financiën, aan de minister van Telecommunicatie en Overheidsbedrijven en Participaties, belast met Middenstand, en aan de minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid, over «de dalende olieprijs en de hoge brandstofprijzen aan de pomp» (nr. 2-802)

De heer Vincent Van Quickenborne (VU-ID). – Op 4 januari 2001 bedroeg de prijs per vat Brent Crude 30 dollar. Op 18 december 2001 was dat 19,36 dollar, een daling van 35%. De dollarkoers is sinds enkele maanden ten opzichte van de euro aan het dalen.

De Nederlandse Mededingingsautoriteit, de NMa, heeft na onderzoek vastgesteld dat de grote oliemaatschappijen via een stelsel van afspraken met zelfstandige pomphouders de prijs van benzine, diesel en LPG kunstmatig hoog houden. De autoriteit zal, volgens de berichtgeving van 19 december 2001 in de Nederlandse pers, hiertegen optreden.

De NMA gebruikt als indicator de gemiddelde brutomarge per land. Een vergelijkend onderzoek van de gemiddelde brutomarge in Nederland, België, Frankrijk, Duitsland, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk levert volgende vaststellingen op. Voor Euro 95 is de gemiddelde marge 20,5 Nederlandse cent. In Nederland bedraagt die 29,3 en in België 26,8. Voor diesel is de gemiddelde marge 20,6 cent. In

1.639 cas. Selon le Fonds, le chiffre est resté assez stable ces cinq dernières années. Il faut toutefois constater que le FCGA n'intervient qu'en cas de dommages corporels. Le nombre réel de délits de fuite est donc bien plus élevé.

Le Fonds a pour mission de dédommager et non de lutter contre les délits de fuite. Il intervient a posteriori quand le responsable est inconnu. En cas de conduite sans assurance, il entame des actions judiciaires à l'encontre du responsable. À ma connaissance, il a toujours disposé de moyens suffisants pour remplir ses missions.

M. Hugo Vandenberghe (CD&V). – Je remercie le ministre de sa réponse. Je reviendrai plus tard sur les données manquantes avec le ministre de la Justice.

Question orale de M. Vincent Van Quickenborne au ministre des Finances, au ministre des Télécommunications et des Entreprises et Participations publiques, chargé des Classes moyennes, et au ministre de l'Économie et de la Recherche scientifique, chargé de la Politique des grandes villes, sur «la baisse du prix du pétrole et les prix élevés des carburants à la pompe» (n° 2-802)

M. Vincent Van Quickenborne (VU-ID). – Entre le 4 janvier et le 18 décembre 2001, le prix du baril de pétrole a diminué de 35%. Par ailleurs, ces derniers mois, le cours du dollar diminue par rapport à l'euro.

L'autorité compétente pour la concurrence aux Pays-Bas, la «Nederlandse Mededingingsautoriteit» ou NMa, a constaté que les compagnies pétrolières maintiennent des prix artificiellement élevés via un système d'ententes avec les pompistes indépendants. À en croire la presse néerlandaise, cette autorité compte lutter contre ce phénomène.

La NMA se base sur l'indicateur de la marge brute par pays. Une étude comparative de ces marges pour différents pays permet de faire les constatations suivantes. Pour l'Euro 95, la marge moyenne est de 20,5 cents néerlandais. Aux Pays-Bas, elle est de 29,3 et en Belgique de 26,8. Pour le diesel, la marge moyenne est de 20,6 cents. Aux Pays-Bas, elle s'élève à 24,8 et en Belgique à 26,9.

Les ministres ont-ils pris connaissance de cette étude ? Les

Nederland bedraagt de marge 24,8 cent en in België 26,9 cent.

Hebben de ministers kennis van de studie van de Nederlandse Mededingingsautoriteit? Kunnen de ministers toelichten waarom de gemiddelde brutomarges grosso modo 30% hoger liggen dan in het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland en Denemarken? Wijst deze studie voor ons land niet op een mogelijke ernstige verstoring van de mededinging op de Belgische markt? Zijn de ministers bereid dit te onderzoeken, desgevallend voor te leggen aan de Raad voor de Mededinging? Heeft de Raad voor de Mededinging of een andere overheidsinstantie weet van prijsafspraken? Wordt de correlatie tussen de evolutie van de prijzen op de internationale brandstoffenmarkt en de prijzen van benzine, diesel en LPG geregeld getoetst?

De heer Didier Reynders, minister van Financiën. – De minister van Economie heeft me het volgende antwoord bezorgd.

De heer Van Quickenborne heeft gelijk wanneer hij zegt dat de prijs van *Brent Crude* op 4 januari 2001 dertig dollar bedroeg en ondanks – of misschien net door – de gebeurtenissen van 11 september is gedaald tot 19,36 dollar per vat.

Hoewel de prijs van de diverse petroleumproducten bepaald wordt door de notering van de ruwe aardolie, is dit verband helemaal niet lineair. De noteringen worden ook sterk beïnvloed door de vraag naar en het aanbod van de afzonderlijke producten en kunnen tijdelijk sterk afwijken van de trend van de prijs van de ruwe aardolie.

De noteringen van de afgewerkte producten volgen wel degelijk de trend van de ruwe aardolie. Tussen 4 januari en 18 december 2001 evolueerde de notering voor benzine 98RON van 281 naar 198 punten, voor diesel van 245 naar 192 punten en voor gasolie van 230 naar 165. Ook de gemiddelde prijs in Belgische frank volgt deze evolutie. Voor dezelfde producten daalde die in dezelfde periode van 14,73 frank tot 13,22 frank, van 14,20 naar 13 frank en van 10,66 naar 8,30 frank. In deze prijzen zijn accijnzen en BTW niet inbegrepen, maar de distributiemarges wel. De distributiemarges voor de pomphouders werden op 1 september geïndexeerd en onlangs is zowel voor benzine als voor gasolie en diesel overgestapt op laagzwavelige brandstoffen, waardoor de prijzen gemiddeld met vijftien dollar stegen op de internationale noteringen.

Het al de tweede keer dat in Nederland een studie werd gemaakt over prijsafspraken. De eerste bracht aan het licht dat Shell de rol van prijszetter speelt en dat de andere maatschappijen volgen.

In het verleden had Nederland een programmaovereenkomst die vergelijkbaar was met die in België. Op een bepaald moment heeft de heer Van Aardenne, de toenmalige minister van Economie, die overeenkomst opgezegd en is ongeveer de helft van de Nederlandse tankstations dichtgegaan. Bovendien heeft de Nederlandse gemeentelijke overheid een concessiepolitiek gevoerd waardoor alle onafhankelijke stations niet meer konden overleven. De huidige minister van Economie heeft in de Tweede Kamer onomwonden gezegd dat de hoge prijzen aan de pomp niet alleen te wijten zijn aan eventuele prijsafspraken, maar ook aan de concessiepolitiek. Die heeft het aantal stations zo doen dalen dat er in sommige

ministres peuvent-ils expliquer pourquoi dans notre pays, ces marges sont environ 30% supérieures à celles du Royaume-Uni, de la France, de l'Allemagne et du Danemark ? Cette étude ne met-elle pas en évidence une forte distorsion de la concurrence dans notre pays ? Les ministres sont-ils disposés à analyser la question et à la soumettre au Conseil de la concurrence ? Ce conseil, ou une autres instance, a-t-il connaissance d'ententes sur les prix ? Contrôle-t-on régulièrement la corrélation entre l'évolution des prix sur le marché international des carburants et celle des prix de l'essence, du diesel et du LPG ?

M. Didier Reynders, ministre des Finances. – Le ministre de l'Économie m'a transmis la réponse suivante.

M. Van Quickenborne a raison d'affirmer que le prix du pétrole brut a diminué. La relation entre les prix du pétrole brut et les divers autres produits pétroliers est toutefois loin d'être linéaire. Les cotations, qui sont fortement influencées par l'offre et la demande spécifique aux divers produits, peuvent fortement s'écarter de la tendance du prix du brut.

Les cotations des produits finis suivent bel et bien la tendance du pétrole brut. Pour la période du 4 janvier au 18 décembre 2001, les chiffres montrent qu'il y a corrélation entre la cotation des différents produits et les prix en francs belges. Le 1er septembre, les marges des distributeurs ont été indexées et le passage récent aux carburants pauvres en soufre a donné lieu à une augmentation moyenne de quinze dollars sur le marché international.

Les Pays-Bas ont procédé pour la seconde fois à une étude concernant d'éventuelles ententes sur les prix. La première avait mis en évidence que Shell fixait les prix et que les autres suivaient.

Autrefois, les Pays-Bas avaient une convention-programme similaire à celle de la Belgique. Ils décidèrent d'y mettre un terme et la moitié des stations-service fermèrent. En outre, la politique de concessions menée par les autorités communales aux Pays-Bas n'a pas permis aux stations indépendantes de survivre. Le ministre de l'Économie a reconnu que les prix élevés étaient dus non seulement à des ententes mais aussi à la politique de concessions. Dans certaines régions, les stations service sont si rares qu'on ne peut plus parler de concurrence.

En Belgique, nous avons sciemment garanti une certaine marge aux exploitants. Cette garantie est importante non seulement parce qu'elle leur assure un revenu décent, mais aussi parce qu'elle permet le maintien d'un nombre de stations suffisant. Il faut éviter des situations comme celles de la France où il y a parfois 50 kilomètres entre deux stations. Il serait erroné de pratiquer une politique de libéralisation à courte vue qui nierait les aspirations légitimes des exploitants comme des automobilistes.

L'étude de la NMA se focalise sur le marché néerlandais et n'analyse pas vraiment la situation de la concurrence dans les autres États membres. Il n'est donc pas scientifiquement pertinent d'en tirer des conclusions pour la Belgique. Les exploitants et les grandes compagnies se plaignent souvent au

regio's van concurrentie geen sprake meer is.

In België hebben we doelbewust de pomphouders in sommige omstandigheden het recht toegekend op een gegarandeerde marge. Deze waarborg is niet alleen belangrijk voor de pomphouders, die daarmee een menswaardig inkomen verkrijgen, maar vormt ook de garantie dat er voldoende tankstations zijn en dat de distributie van motorbrandstoffen altijd verzekerd blijft. Toestanden zoals in Frankrijk, met vijftig 50 kilometer tussen twee tankstations, moeten we vermijden. Het zou dus verkeerd zijn om vanuit een kortzichtige liberaliseringspolitiek de gerechtvaardigde verzuchtingen van zowel de pomphouders als van de automobilisten te negeren.

De studie van de NMA is toegespitst op de Nederlandse markt en de voorbeelden van andere lidstaten worden er enkel ter illustratie vermeld, zonder dat ze echt ingaan op de concurrentietoestand op deze markten. Het is daarom wetenschappelijk niet verantwoord uit deze studie conclusies te trekken voor de Belgische markt. Gelet op het grote aantal stations krijgt de regering zowel van de uitbaters als van de grote maatschappijen het verwijt dat de concurrentie op de Belgische markt moordend is. Dit sluit evenwel niet uit dat de praktijken die in de Nederlandse studie werden aangetoond, ook in België en in de andere lidstaten mogelijk zijn. Daarom worden de gemiddelde prijzen die op de Belgische markt worden toegepast, wekelijks vergeleken met deze van de ons omringende landen. Tot nu toe bevinden ze zich in de middenmoot van de Europese prijzen. Wat zeer aanvaardbaar is.

Niettemin moeten we waakzaam blijven voor onderlinge afspraken. Indien we daar een vermoeden van hebben, zullen we niet nalaten in te grijpen.

Wij hebben absoluut geen weet van prijsafspraken wat niet uitsluit dat ze bestaan, maar door de sterke concurrentie zijn ze waarschijnlijk geen lang leven beschoren. Zoals hoger uiteengezet worden de prijzen op de Belgische markt immers wekelijks vergeleken met deze van de andere lidstaten.

De heer Vincent Van Quickenborne (VU-ID). – De regering lijkt niet geneigd om dit onderwerp voor te leggen aan de Raad voor de Mededinging. De regering wil de concurrentie tussen pomphouders beperkt houden. Het is opvallend dat langs de Belgische autowegen, waar de tankstations heel dicht bij elkaar liggen, er geen enkele prijsconcurrentie bestaat. In Frankrijk wordt concurrentie aangemoedigd door aan het begin van een autoweg de benzineprijzen aan de verschillende tankstations te afficheren. Ik betreur dat in ons land de concurrentie niet wordt aangemoedigd.

De Belgische prijzen bevinden zich in de middenmoot van de Europese, maar de brutomarge is eerder hoog. Wat meer concurrentie tussen pomphouders zou de consumenten ten goede komen.

De heer Didier Reynders, minister van Financiën. – De affichering op de autowegen – of zelfs op andere plaatsen – van de brandstofprijzen in een volgend tankstation kan misschien ook in België worden uitgetoond. In Frankrijk heeft dit positieve gevolgen. Met het oog op de concurrentie is een groter aantal tankstations misschien nuttig. Ik zal beide opmerkingen van de heer Van Quickenborne aan mijn collega

gouvernement de la concurrence féroce existant sur le marché belge. Cela n'exclut pas que les pratiques mises en évidence dans l'étude néerlandaise soient aussi possibles en Belgique et dans d'autres États membres. C'est pourquoi nous comparons chaque semaine les prix moyens pratiqués en Belgique à ceux des pays voisins. Nous nous situons en milieu de peloton, ce qui est acceptable.

Nous restons néanmoins vigilants et nous ne manquerons pas d'intervenir si nous soupçonnons des ententes. Nous n'avons pas connaissance de telles pratiques – ce qui n'exclut pas qu'elles puissent exister – mais l'intensité de la concurrence ne leur permet vraisemblablement pas de subsister longtemps.

M. Vincent Van Quickenborne (VU-ID). – *Le gouvernement semble peu enclin à soumettre cette question au Conseil de la concurrence. Le gouvernement veut limiter la concurrence entre les pompistes. Il est clair que sur les autoroutes belges, où les stations sont proches les unes des autres, il n'y a aucune concurrence. En France, celle-ci est stimulée en affichant, au départ de l'autoroute, les prix pratiqués par les différentes stations. Je déplore qu'on ne stimule pas la concurrence dans notre pays.*

Les prix belges sont dans la moyenne européenne mais la marge brute est très élevée. Une plus grande concurrence entre les exploitants serait favorable au consommateur.

M. Didier Reynders, ministre des Finances. – *On pourrait tester en Belgique la technique de l'affichage des prix de la station suivante, que ce soit sur les autoroutes ou ailleurs. En France, elle donne des résultats positifs. Un plus grand nombre de stations favoriserait peut-être la concurrence. Je communiquerai les deux remarques de M. Van Quickenborne*

voorleggen.

Mondelinge vraag van mevrouw Mimi Kestelijn-Sierens aan de vice-eerste minister en minister van Mobiliteit en Vervoer over «het standpunt van de regering inzake het ABX-dossier» (nr. 2-798)

De voorzitter. – De heer Olivier Deleuze, staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, antwoordt namens mevrouw Isabelle Durant, vice-eerste minister en minister van Mobiliteit en Vervoer.

Mevrouw Mimi Kestelijn-Sierens (VLD). – Het ABX-dossier werd tijdens de bespreking van het wetsontwerp over de NMBS in de commissie voor de Financiën en voor de Economische Aangelegenheden ter sprake gebracht. Ook in de Kamer werden in de marge van de discussie over het wetsontwerp over de NMBS vragen over dit dossier gesteld.

Een aantal feiten tonen aan dat de synergie tussen ABX en het goederenvervoer per spoor van de NMBS tot op heden vrijwel verwaarloosbaar is: 85% van de activiteiten van ABX heeft betrekking op wegtransport in plaats van op het transport per spoor.

In 1998 en 1999 werd maar liefst 17 miljard BEF in het buitenland geïnvesteerd voor het verwerven van commerciële activiteiten die niets te maken hebben met om het even welke vorm van openbare dienst. Ook het Rekenhof maakte opmerkingen over dit dossier in een audit.

Het ABX-dossier is in een stroomversnelling geraakt. De gedelegeerd bestuurder van de NMBS, de heer Schouppe, kwam met een plan voor de dag om verschillende ABX-participaties onder te brengen onder één holding met eigen bestuursorganen. Het voorstel werd terecht geblokkeerd op de Ministerraad. Ondertussen zou de heer Schouppe reeds een lichtjes gewijzigd ABX-plan aan de Raad van Bestuur van de NMBS voorgelegd hebben. Nog voor het einde van deze maand zou het opnieuw voorgelegd worden aan de regering.

Welke richting wil de regering nu precies uit met ABX? Zal ABX misschien op korte termijn worden afgestoten? Op basis van welke criteria werd het holding-initiatief voor ABX door de regering niet aanvaard en op welke punten moet het voorstel bijgestuurd worden? Deelt de minister onze mening dat alle beslissingen met betrekking tot ABX op zijn minst uitgesteld moeten worden tot op het moment dat de nieuwe beheersorganen samengesteld zijn?

Is het correct en geoorloofd dat de NMBS materiaal, zoals vrachtwagens, opslagplaatsen en andere infrastructuur, inzet voor activiteiten van ABX? Zo ja, is het geoorloofd dat belastinggeld wordt gespendeerd aan dergelijke activiteiten eerder dan het te investeren in betere dienstverlening voor de reiziger? Indien dit laatste niet is toegelaten, is er een controle instantie die erop toeziet dat dit inderdaad niet gebeurt? Volgens bepaalde bronnen zou ook de Europese Commissie reeds een informeel onderzoek ingesteld hebben omtrent mogelijke concurrentievervalsing ABX. Wat is de stand van zaken?

De heer Olivier Deleuze, staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling. – Op 31 oktober jongstleden hoorde het kernkabinet de heer Schouppe, gedelegeerd bestuurder van de NMBS, over de strategie die de NMBS voor ABX

à mon collègue.

Question orale de Mme Mimi Kestelijn-Sierens à la vice-première ministre et ministre de la Mobilité et des Transports sur «le point de vue du gouvernement dans le dossier ABX» (n° 2-798)

M. le président. – M. Olivier Deleuze, secrétaire d'État à l'Énergie et au Développement durable, répondra au nom de Mme Isabelle Durant, vice-première ministre et ministre de la Mobilité et des Transports.

Mme Mimi Kestelijn-Sierens (VLD). – *Le dossier ABX a été abordé en commission des Finances et des Affaires économiques lors de la discussion du projet de loi relatif à la SNCB. Ce dossier a également donné lieu à des questions à la Chambre, en marge de la discussion du projet de loi relatif à la SNCB.*

Plusieurs faits prouvent que la synergie entre ABX et le transport de marchandises par chemin de fer de la SNCB est négligeable : 85% des activités d'ABX ont trait au transport par route plutôt que par voie ferrée.

En 1998 et 1999, pas moins de 17 milliards de francs ont été investis à l'étranger pour l'acquisition d'activités commerciales qui n'ont rien à voir avec une forme quelconque de service public. Dans un audit, la Cour des comptes a émis des remarques au sujet de ce dossier.

L'administrateur délégué de la SNCB, M. Schouppe, a présenté un plan visant à rassembler les différentes participations d'ABX dans une holding disposant de ses propres organes de gestion. Le Conseil des ministres a à juste titre bloqué cette proposition. Entre-temps, M. Schouppe aurait déjà soumis un plan ABX légèrement amendé au conseil d'administration de la SNCB. Il aurait l'intention de le soumettre au gouvernement avant la fin de ce mois.

Quelles sont les intentions du gouvernement quant à l'avenir d'ABX ? Prévoit-on de se séparer d'ABX à court terme ? Quels sont les critères qui ont empêché le gouvernement d'accepter la formule de la holding pour ABX ? Quels sont les éléments de la proposition qui devaient être modifiés ? La ministre estime-t-elle comme nous qu'il convient de reporter toutes les décisions relatives à ABX au moins jusqu'à l'installation des nouveaux organes de gestion ?

La SNCB est-elle autorisée à mettre du matériel à disposition pour les activités d'ABX ? Dans l'affirmative, est-il admissible de consacrer l'argent du contribuable à ce genre d'activités plutôt qu'à l'amélioration du service aux voyageurs ? Dans la négative, existe-t-il une instance chargée de contrôler le respect de cette interdiction ? D'après certaines sources, la Commission européenne aurait lancé une enquête informelle concernant une possible distorsion de la concurrence de la part d'ABX. Où en est cette enquête ?

M. Olivier Deleuze, secrétaire d'État à l'Énergie et au Développement durable. – *Le 31 octobre dernier, le cabinet restreint a entendu M. Schouppe sur sa stratégie concernant ABX. Le cabinet a ensuite demandé au conseil*

heeft uitgewerkt. Na deze hoorzitting werd aan de raad van bestuur van de NMBS gevraagd om de vijf voorstellen van de heer Schouppe in detail te documenteren en te analyseren en om de juridische, economische en financiële gevolgen ervan voor de NMBS te verduidelijken. De voorstellen van de heer Schouppe zijn de volgende.

ABX Logistics Group zou een onafhankelijk bedrijf worden met een kapitaal van 650 miljoen euro. De NMBS verstrekt voor de onmiddellijke noden een ondergeschikte lening van 85 miljoen euro, die zal dienen voor de verwezenlijking van de noodzakelijke versterkingen van de kapitaalstructuur van de filialen. Het kapitaal van de nieuwe onderneming zal openstaan voor derden. In 2002 zullen de nodige werkingsmiddelen, 105 miljoen euro, bij derden worden gezocht. Er zal in de eerste plaats naar nieuwe uitbreidingen worden gezocht via uitwisselingen van aandelen en kruisparticipaties, zonder inbreng van bijkomende middelen. Na de consolidering van ABX Logistics Group zal de integratie ABX/IFB worden uitgevoerd. Dat zal 2 tot 3 jaar duren.

Op basis hiervan moest een algemeen voorstel, dat de vijf bovenstaande punten in een alomvattende strategie bundelt, aan de regering worden voorgelegd. Het kernkabinet moet nu over dit algemene voorstel debatteren en het wenst zich voor de beoordeling van de verschillende voorstellen te baseren op alle beschikbare strategische gegevens.

De minister van Mobiliteit en Vervoer is van oordeel dat het document dat aan de regering werd overhandigd niet alle cruciale vragen van de aandeelhouder wegneemt. Zo is er in de eerste plaats het respect voor het belang van de openbare onderneming, en het respect voor het openbaar belang via de rol van het spoorwegvervoer.

Er zijn nog andere aspecten, bijvoorbeeld de intentie om de goederenvervoertak en IFB te integreren in de NV ABX Group en de aangekondigde privatisering van deze ABX Group, de impact van de strategie op de schulddispositie van de NMBS, de toepassing van de basisprincipes van *corporate government* en het respect voor de Europese concurrentieregels.

De minister van Mobiliteit zal de regering vragen om een kritische houding te blijven aannemen. Het lijkt haar niet verantwoord om een dergelijk belangrijk dossier, waar zware investeringen van de NMBS mee gemoeid zijn, enkele weken vóór de beslissing over het mandaat van de bestuurders op een drafje af te handelen. De NMBS mobiliseerde immers reeds meer dan 25 miljard frank in de vorm van eigen middelen en ongeveer 14 miljard frank in de vorm van garanties.

Mevrouw Mimi Kestelijn-Sierens (VLD). – Het verheugt ons dat de voorstellen van de heer Schouppe ook door de regering kritisch zullen worden onderzocht. De staat heeft in ABX immers reeds 25 miljard frank geïnvesteerd en voor 14 miljard frank garanties gegeven. Wij zullen dat dossier op de voet volgen. We zullen zeker de gelegenheid hebben om deze aangelegenheid met de minister uit te praten tijdens de bespreking van het wetsontwerp over de NMBS.

(Voorzitter: de heer Jean-Marie Happart, ondervoorzitter.)

d'administration de la SNCB de documenter et d'analyser les cinq propositions de M. Schouppe et d'en préciser les conséquences juridiques, économiques et financières pour la SNCB. Les propositions de M. Schouppe sont les suivantes.

ABX Logistics Group deviendrait une entreprise autonome au capital de 650 millions d'euros. La SNCB lui octroie un prêt subordonné de 85 millions d'euros qui servira à renforcer la structure capitaliste des filiales. Le capital de la nouvelle entreprise sera ouvert aux tiers. En 2002, les moyens de fonctionnement nécessaires, 105 millions d'euros, devront être apportés par des tiers. Le premier objectif sera de rechercher de nouvelles acquisitions par le biais de l'échange d'actions et de participations croisées, sans apport de moyens complémentaires. L'intégration ABX/IFB aura lieu après la consolidation d'ABX Logistics Group. Cette opération prendra de deux à trois ans.

Une proposition générale intégrant les cinq points ci-dessus dans une stratégie globale devait être soumise au gouvernement. Le cabinet restreint doit maintenant débattre de cette proposition générale. Il souhaite se baser sur toutes les données stratégiques disponibles pour évaluer les différentes propositions.

La ministre de la Mobilité et des Transports estime que le document transmis au gouvernement ne répond pas à toutes les questions cruciales de l'actionnaire, par exemple le respect de l'intérêt de l'entreprise publique.

Il y a d'autres aspects, comme l'intention d'intégrer la branche transport de marchandises et IFB au sein de la SA ABX Group et la privatisation de cette SA, l'impact de la stratégie sur la dette de la SNCB, l'application des principes de base du corporate government et le respect des règles européennes de concurrence.

La ministre de la Mobilité demandera au gouvernement de continuer à adopter une attitude critique. Il ne lui semble pas raisonnable de clôturer au galop un dossier aussi important quelques semaines avant la décision relative au mandat des administrateurs. La SNCB a en effet déjà mobilisé plus de 25 milliards de francs en moyens propres et environ 14 milliards de francs sous la forme de garanties.

Mme Mimi Kestelijn-Sierens (VLD). – *Nous nous réjouissons d'entendre que le gouvernement examinera les propositions de M. Schouppe d'un œil critique. L'État a en effet déjà investi 25 milliards de francs dans ABX et octroyé 14 milliards de francs sous la forme de garanties. Nous suivrons ce dossier de près. Nous aurons certainement l'occasion de poursuivre le débat avec la ministre lors de la discussion du projet de loi relatif à la SNCB.*

(M. Jean-Marie Happart, vice-président, prend place au fauteuil présidentiel.)

Mondelinge vraag van de heer Didier Ramoudt aan de minister van Telecommunicatie en Overheidsbedrijven en Participaties, belast met Middenstand, over «het contract tussen Sabena en Swissair» (nr. 2-760)

De heer Didier Ramoudt (VLD). – De contracten die afgesloten werden in 1995 tussen de Belgische Regering en de Swissair-groep zouden volgende clausules bevatten. Ten eerste, als de resultaten van de exploitatie niet bevredigend, ondermaats of verlieslatend zijn, kan de Belgische overheid de aandelen van Swissair terugkopen tegen de prijs die ervoor werd betaald, verhoogd met de intresten voor de duur van het geïnvesteerde kapitaal. Ten tweede, de executieve van de raad van bestuur, de grote baas dus, moet een persoon zijn die door Swissair wordt aangewezen.

Met deze twee opmerkelijke contractclausules kreeg Swissair in feite een carte blanche, met de ondertussen welbekende gevolgen.

Graag vernam ik van de minister waarom aan deze clausules in de loop van de jongste twee jaar niets is veranderd. Het is immers niet logisch dat de voorzitter van de raad van bestuur door Swissair, een minderheidsaandeelhouder wordt aangewezen en dat Swissair daardoor de volledige beslissingsmacht verwerft. Geen enkel gezond privé-bedrijf zou een dergelijk contract ondertekenen.

De heer Rik Daems, minister van Telecommunicatie en Overheidsbedrijven en Participaties, belast met Middenstand. – Een afgesloten contract kan je niet unilateraal wijzigen. Een wijziging vereist de instemming van beide partijen. Daarom was het niet mogelijk om op een aantal punten betreffende het contract van 1995, die de vraagsteller aanhaalt, wijzigingen door te voeren. Daarentegen zijn wel wijzigingen aangebracht aan het contract van april 2000. Die ondervangen één van de twee aangehaalde problemen. Het zo maar kunnen nemen van de meerderheid, naar eigen goeddunken, hebben we in de overeenkomst van 2000 voorkomen. De enige voorwaarde die de meerderheidsparticipatie van Swissair tot gevolg had was alleen nog het goedkeuren van de bilaterale akkoorden. Wanneer de meerderheid was genomen, zou daardoor heel het passief in consolidatie bij Swissair, dat toch aan de basis lag van de zeer zware schuldpositie van Sabena, terecht zijn gekomen. Het is juist dat in die context de andere clausule, over de aanduiding van de baas, niet is gewijzigd. Dat was logisch.

Zeker is dat men terug wilde gaan naar het contract van 1995. Men heeft de contracten van april 2000 en januari en februari 2001, die ik heb onderhandeld, nooit gewild. Dat is misschien een verklaring voor de moeilijke relatie die uiteindelijk heeft geleid tot een rechtszaak, waarbij we Swissair met de rug tegen de muur hebben gezet om het te verplichten om een aantal zaken te doen, met name het inbrengen van kapitaal. Het verhaal, dat dramatisch is geëindigd, is gekend. We hopen dat er toch nog een behoorlijke sociale opvang komt voor de mensen die hun baan zijn verloren.

Ik moet geen oordeel vellen over de omstandigheden waarin het contract van 1995 is gemaakt. Ik weet wel dat een dergelijk contract in 2000 of 2001 niet mogelijk was. Ik ken echter de omstandigheden van 1995 niet zodat ik er moeilijk

Question orale de M. Didier Ramoudt au ministre des Télécommunications et des Entreprises et Participations publiques, chargé des Classes moyennes, sur «le contrat entre la Sabena et la Swissair» (n° 2-760)

M. Didier Ramoudt (VLD). – Les contrats conclus en 1995 entre le gouvernement belge et le groupe Swissair comporteraient les clauses suivantes. Premièrement, si les résultats de l'exploitation sont insatisfaisants, inférieurs aux attentes ou négatifs, l'État belge peut racheter les actions de Swissair au prix payé par Swissair, augmenté des intérêts pour la durée du capital investi. Deuxièmement, l'exécutif du conseil d'administration, autrement dit le grand patron, doit être désigné par Swissair.

Ces deux clauses étonnantes équivalent à donner carte blanche à Swissair, avec les conséquences que l'on sait.

Pourquoi ces deux clauses n'ont-elles pas été modifiées au cours des deux dernières années ? En effet, il n'est pas logique que ce soit Swissair, actionnaire minoritaire, qui désigne le président du conseil d'administration et qui, ce faisant, s'arroge le pouvoir de décision. Aucune entreprise privée qui se respecte ne signerait un tel contrat.

M. Rik Daems, ministre des Télécommunications et des Entreprises et Participations publiques, chargé des Classes moyennes. – Une fois signé, un contrat – en l'occurrence celui de 1995 – ne peut pas être modifié unilatéralement. Par contre, nous avons modifié celui d'avril 2000 pour éviter qu'un des partenaire ne puisse devenir majoritaire à sa guise.

Si Swissair était devenue majoritaire, tout le passif en consolidation aurait abouti chez Swissair, qui était à l'origine de l'important endettement de la Sabena. La clause relative à la nomination du patron n'a effectivement pas été modifiée. C'était logique.

Il est certain que nous voulions en revenir au contrat de 1995. Nous n'avons jamais voulu les contrats d'avril 2000 ainsi que ceux de janvier et février 2001. C'est peut-être ce qui explique que nous ayons dû aller en justice pour obliger Swissair à injecter des capitaux. La suite est connue. Nous espérons néanmoins que le personnel qui a perdu son emploi bénéficiera d'un accompagnement social convenable.

Je ne peux pas juger des circonstances dans lesquelles le contrat de 1995 a été conclu puisque je ne les connais pas. Je sais par contre qu'un tel contrat n'était pas possible en 2000 ou 2001.

een waardeoordeel kan over vellen.

De heer Didier Ramoult (VLD). – Uiteraard was de minister niet bij machte het contract te wijzigen zonder de medewerking van Swissair. Ik wilde met deze vraag enkel benadrukken dat de overheid in de toekomst deze handelwijze niet kan herhalen bij het afsluiten van belangrijke contracten. Het is aberrant call-opties volledig risicoloos, zelfs met intresten, in een contract in te schrijven. Dat is onverantwoordelijk vanwege de toenmalige beleidsmensen. Ik blijf erbij dat hier een oorzakelijk verband zit voor het teloorgaan van Sabena.

Wetsvoorstel ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (van de heer Philippe Mahoux c.s., Stuk 2-12)

Voortzetting van de algemene bespreking

Mevrouw Nathalie de T' Serclaes (PRL-FDF-MCC). – *Het non-discriminatiebeginsel is ongetwijfeld één van de basisprincipes van elke democratie die zichzelf respecteert. De bestrijding van discriminatie maakt de essentie uit van de mensenrechten en is een onlosmakelijk onderdeel van alle wetten en internationale verdragen. Daarover bestaat geen discussie. Talrijke nationale, Europese en internationale teksten garanderen dit beginsel met rechtsinstrumenten zoals het Hof van Straatsburg en ons Arbitragehof.*

In ons land zijn de gelijkheid van alle burgers en in het non-discriminatiebeginsel vervat in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Ik hoop dat die binnenkort worden aangevuld met de artikelen betreffende de gelijkheid van mannen en vrouwen, die in de Senaat al lang zijn goedgekeurd en in de Kamer van volksvertegenwoordigers nog moeten worden behandeld. In afwachting kunnen wij geen vooruitgang boeken inzake de politieke rechten.

We beschikken ook nog over de wet-Moureaux van 1981 betreffende racisme en xenofobie. Die wet is versterkt door de oprichting van het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding, dat onder meer waakt over de toepassing van de wet op het racisme en de gelijkheid van alle Belgen.

Wij hebben ook al lang wetten met betrekking tot de gelijke kansen voor mannen en vrouwen. Het ministerie van Tewerkstelling en Arbeid beschikt over instrumenten om die wetten te doen toepassen. Ook bestaat er een raad van de gelijke kansen, die is opgericht ter uitvoering van het Verdrag van Rome. Dat bevatte al een zeer duidelijke bepaling met betrekking tot de gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Daarna zijn er wetten en richtlijnen gekomen betreffende die gelijke behandeling en bezoldiging.

We beschikken dus Belgisch, Europees en internationaal over belangrijke instrumenten om discriminatie te bestrijden. Het wetsvoorstel dat ons vandaag wordt voorgelegd, gaat nog verder. Overeenkomstig de Europese richtlijnen voert het een aantal elementen in om de discriminatie waarvan bepaalde burgers het slachtoffer kunnen zijn, efficiënt te bestrijden.

We moeten evenwel ook de recente evolutie op Europees

M. Didier Ramoult (VLD). – *Le ministre n'était évidemment pas en mesure de modifier le contrat sans l'accord de Swissair. Par cette question, je voulais souligner que le gouvernement ne pourra plus procéder de la sorte quand il s'agira à nouveau de conclure des contrats importants. Il est aberrant d'inscrire des call-options sans aucun risque dans un contrat, même avec des intérêts. Il s'agit d'une attitude irresponsable de la part des dirigeants de l'époque. Je maintiens qu'il existe un lien de cause à effet entre cette attitude et la disparition de la Sabena.*

Proposition de loi tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme (de M. Philippe Mahoux et consorts, Doc. 2-12)

Suite de la discussion générale

Mme Nathalie de T' Serclaes (PRL-FDF-MCC). – *Le principe de non-discrimination est certainement un des principes de base de toute démocratie qui se respecte. La lutte contre les discriminations est l'essence même des droits de l'homme et constitue une partie indissoluble de toutes les lois et conventions internationales, ce qui ne souffre aucune discussion. De nombreux textes nationaux, européens, et internationaux, garantissent ce principe, s'appuyant sur des instruments juridictionnels tels la Cour de Strasbourg et notre Cour d'arbitrage.*

Chez nous, la Constitution, loi de base de notre État, prévoit, en ses articles 10 et 11, l'égalité de tous les citoyens et le principe de non-discrimination. Ces articles seront bientôt renforcés, je l'espère, par d'autres, concernant l'égalité des hommes et des femmes, articles votés au Sénat voici bien longtemps et qui attendent toujours d'être traités à la Chambre des représentants. Ce passage obligé nous empêche d'avancer dans une problématique essentielle, notamment au niveau des droits politiques. Nous disposons également de la loi « Moureaux » 1981, sur le racisme et la xénophobie, renforcée par la création d'un Centre pour l'égalité des chances, centre dont une des missions importantes est la promotion des politiques de vigilance quant à la loi sur le racisme ainsi que de l'égalité entre tous les Belges.

Par ailleurs, nous avons, et depuis longtemps – d'aucuns l'ont rappelé – des lois relatives à l'égalité des chances entre les hommes et les femmes, lois dont la dernière date de 1999, ainsi que des instruments au niveau de ministère de l'Emploi et du Travail pour garantir le respect de ces lois. Existe en outre le Conseil pour l'égalité des chances, résultat de politiques très anciennes dans notre pays et mises en œuvre suite au Traité de Rome, base européenne fondamentale. Il contenait déjà une disposition très claire relative à l'égalité de traitement entre les hommes et les femmes.

Par la suite, des lois et directives ont été prises concernant cette égalité de salaire et de traitement. Nous disposons donc, tant au niveau de la Belgique qu'au niveau européen ou international, d'instruments importants qui ont tous pour objectif de lutter contre les discriminations. La proposition de

niveau volgen. Artikel 13 van het Unieverdrag bevat een bepaling die het de Raad, en dus ook de Commissie, mogelijk maakt de nodige maatregelen te treffen "om discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid te bestrijden".

Dat is een belangrijke beginseltekst, waaraan een nauwkeurige lijst is toegevoegd.

Tijdens de bespreking in de commissie zijn we van mening veranderd over de definitie en het soort van discriminatie die in het voorstel moesten worden opgenomen. We hebben niet de tekst van het internationaal verdrag gekozen en ook niet die van het Verdrag.

Ik geef als voorbeeld discriminatie op basis van taal. Die discriminatie maakt wezenlijk deel uit van de internationale teksten. Het begrip taal komt niet voor in artikel 13. Aangezien diverse amendementen verworpen werden, komt het ook niet voor in onze tekst.

Persoonlijk denk ik dat we artikel 13 als uitgangspunt hadden moeten nemen, om de Europese lijn te volgen.

Het algemene non-discriminatiebeginsel van artikel 13, dat op Europees niveau voor bepaalde situaties wordt toegepast, kan worden vergeleken met onze grondwetsbepaling.

Europa wil zijn beleid inzake bestrijding van discriminatie uitbouwen via diverse richtlijnen, zoals die van 29 juni 2000 betreffende de invoering van het beginsel van gelijke behandeling zonder onderscheid van ras of etnische afkomst. We zouden ervan kunnen uitgaan dat die bepaling identiek is aan de bepaling die is ingevoerd door de wet-Moureaux, en dat die dus een bijzondere wet is betreffende de bestrijding van racisme en xenofobie.

De richtlijn van 27 november 2000, die in een algemeen kader voorziet voor de gelijke behandeling in arbeid en beroep, bevat criteria als godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd, seksuele geaardheid, maar niet het geslacht, omdat het geslacht al deel uitmaakt van een veel oudere bepaling die wij al lang in onze rechtsorde toepassen.

Europa werkt dus met bijzondere wetten, niet met een algemene wet die uitzonderingen bevat als gevolg van het bestaan van andere wettelijke bepalingen.

Persoonlijk vind ik de Europese werkwijze praktischer is. Het is immers belangrijk om duidelijke, toegankelijke wetten te hebben die uitvoerbaar zijn. Dat is niet het geval met de tekst die ons vandaag wordt voorgelegd. Hij is complex als gevolg van de diverse uitzonderingen en verwijzingen naar andere wetteksten.

Ik heb al gezegd dat ik voorbehoud maak bij de samenstelling van de lijst. Ik heb inzonderheid een fundamenteel bezwaar tegen het behoud van het begrip geslacht in onze tekst. Ik heb dat in de debatten in de commissie al uitvoering verklaard en toen verschillende amendementen ingediend. Ik dien ze nu opnieuw in, samen met mevrouw Lizin. Nu ik de uiteenzettingen van andere senatoren heb gehoord, heb ik goede hoop dat ze zullen worden aangenomen.

Ik wil nogmaals de nadruk leggen op iets dat zeer duidelijk moet zijn, niet alleen in dit debat maar ook voor de Kamer, die deze tekst later zal bespreken. Ik verwijst naar het advies

loi aujourd'hui soumise à notre examen va plus loin, dans la mesure où elle introduit, dans le droit fil des directives européennes, un certain nombre d'éléments pour combattre plus efficacement les discriminations dont un certain nombre de citoyens feraient l'objet.

Il est important, non seulement de rappeler les lois et dispositions existant dans notre pays, mais aussi d'examiner l'évolution récente en cette matière, au niveau européen. Pour analyser la proposition à l'examen, il convient d'évoquer l'article 13 du Traité de l'Union qui prévoit spécifiquement une disposition permettant au Conseil et donc, à la Commission, de prendre les mesures nécessaires « en vue de combattre toute discrimination fondée sur le sexe, la race ou l'origine ethnique, la religion ou les convictions, un handicap, l'âge ou l'orientation sexuelle ».

Je pense qu'il y a là un texte fondateur important au niveau européen, mais avec une liste précise.

Ma première remarque, par rapport à la proposition, consiste à attirer l'attention sur le fait que, dans le cadre de la discussion en commission, nous avons continuellement évolué par rapport à la définition ou au type de discrimination qu'il fallait envisager. Nous n'avons pas choisi le texte de la Convention internationale et nous n'avons pas choisi le texte du Traité.

Je relèverai, à titre d'exemple, la langue. La discrimination basée sur la langue est une discrimination qui fait partie intégrante des textes internationaux, soit la Convention européenne ou le pacte international déjà cités.

La notion de langue n'est pas reprise à l'article 13 et, divers amendements ayant été rejetés, elle ne figure pas dans notre texte. Je ne reviendrai pas sur ce débat mais ce choix ne démontre pas la cohérence en matière de discriminations.

En ce qui me concerne, je pense qu'il eût été préférable de prendre l'article 13 comme base de référence de manière à nous inscrire résolument dans le cadre européen.

En outre, en ce qui concerne la manière choisie au niveau européen pour instaurer le principe général de non-discrimination par rapport à un certain nombre de situations, le principe général de l'article 13 peut être comparé à notre disposition constitutionnelle. L'Europe a choisi de rendre ses politiques de lutte contre les discriminations efficaces à travers des directives distinctes, par exemple la directive du 29 juin 2000 relative à la mise en œuvre du principe de l'égalité de traitement sans distinction de race ou d'origine ethnique.

Nous pourrions estimer que le dispositif est identique à celui mis en place par la loi « Moureaux », en d'autres termes que c'est une loi particulière concernant la lutte contre le racisme et la xénophobie. Ainsi, la directive du 27 novembre 2000, qui prévoit un cadre général pour l'égalité de traitement en matière d'emploi et de travail, retient comme critères la religion ou les convictions, le handicap, l'âge, l'orientation sexuelle mais pas le sexe car le sexe fait partie d'une disposition bien plus ancienne, que nous appliquons déjà depuis belle lurette dans notre ordre juridique.

Nous constatons, par conséquent, que l'Europe agit par des lois particulières et non par une loi globale renvoyant parfois à des exceptions, en raison de l'existence d'autres dispositions

van 17 maart 2000 van de Raad van de gelijke kansen: *“Genderdiscriminatie onderscheidt zich op een fundamentele manier van alle andere vormen van discriminatie, doordat het een transversaal karakter heeft. Dit impliceert dat het geslacht als discriminatiegrond van een totaal andere structurele orde is en bijgevolg niet zomaar kan worden gelijkgeschakeld met de overige, in het wetsvoorstel vermelde criteria voor discriminatie. Ieder mens behoort immers altijd en noodzakelijkerwijze tot een bepaald geslacht en aan deze wezenlijke dichotomie kan niet worden ontkomen. Het voorgaande heeft onder andere tot gevolg dat het geslacht een factor is die tussenkomt in alle andere categorieën van discriminatiegronden; dat is transversaliteit.”*

Ik lees voort: “Het Bureau constateert overigens dat de indieners van het wetsvoorstel ervoor gekozen hebben rassendiscriminatie niet op te nemen binnen het bestek van hun tekst. In de toelichting bij het wetsvoorstel geven zij als reden hiervoor op dat sommigen van oordeel zijn dat de strijd tegen racisme en xenofobie een specifieke kwestie is, die een afzonderlijke wet verdient. Het Bureau meent dat deze redenering des te meer van toepassing is op genderdiscriminatie en vraagt dan ook met aandrang dat het geslacht als discriminatiegrond zou worden afgesplitst van de andere criteria voor discriminatie. Het Bureau is van oordeel dat ten aanzien van genderdiscriminatie een aparte wetgeving moet worden aangehouden, die desgevallend wordt verruimd tot alle domeinen van het maatschappelijk leven, namelijk het sociale terrein, enzovoort.”

Voor mij is het dan ook heel duidelijk dat genderdiscriminatie, gelet op de transversaliteit ervan, volledig moet worden afgesplitst van de andere vormen van discriminatie. Een aantal maatregelen uit deze tekst kunnen heel goed worden opgenomen in een bijzondere tekst.

In ben heel categorisch wat dat betreft, want dat standpunt is volgens mij fundamenteel voor de bestijding van discriminatie tussen mannen en vrouwen. Als we dat onderscheid niet maken, zullen we geen vooruitgang boeken in de strijd die vrouwen hiervoor al jaren voeren. Daarom heb ik mij in de commissie onthouden en zal ik mij ook in de plenaire vergadering onthouden, tenzij ons amendement wordt aangenomen.

Onze werkzaamheden en die van de Kamer zijn onvoldoende gecoördineerd. Wij hebben vernomen dat de regering bij de Kamer een tekst heeft ingediend tot wijziging van de wet-Moureaux betreffende het racisme en de xenofobie. Een aantal bepalingen die thans in de Kamer worden besproken, zijn nogal onsamenhangend in dat document opgenomen. Ik denk bijvoorbeeld aan het begrip “verwerpelijk motief”. Dat is een interessant begrip, maar het staat helemaal niet in de tekst die wij vandaag bespreken. En waarom is het begrip situatietest ingevoerd? Volgens mij moet de tekst op wetgevingstechnisch gebied grondig worden herzien. In de Kamer wordt thans gediscussieerd over racisme, en wij formuleren hier een aantal voorstellen over hetzelfde thema.

Ik hoop dat de Kamer deze teksten alsnog in overeenstemming brengt, anders krijgen we een wetgeving die niet toepasbaar is en niet wordt toegepast. Ik verlang echt naar een wetgeving waarmee discriminatie werkelijk kan worden bestreden. Sommige burgerrechtelijke bepalingen zijn interessant en stemmen overeen met de richtlijnen, ook de omkering van de

légales.

À titre personnel, je considère que la manière de travailler adoptée par l'Europe est plus judicieuse sur le plan pratique parce qu'il est important d'avoir des lois claires, compréhensibles, praticables sur le terrain. À mon avis, le texte soumis à notre approbation ne rencontre pas, dans sa mouture actuelle, cette préoccupation de par la complexité résultant de diverses exceptions ou de renvois à d'autres législations.

J'ai déjà mentionné les réserves que je formulais quant à la composition de la liste. J'ai, notamment, une objection fondamentale sur le maintien de la notion de sexe dans notre texte. Je m'en suis déjà longuement expliquée lors des débats en commission, à l'issue desquels j'ai déposé plusieurs amendements. Je les dépose une nouvelle fois avec Mme Lizin en séance plénière et, après avoir entendu les interventions d'autres membres de l'assemblée, j'ai bon espoir qu'ils bénéficient d'un soutien décisif.

Je voudrais à nouveau insister sur un élément qui doit être bien clair, et dans le cadre de cette discussion, et par rapport à la Chambre, qui devra débattre le texte. Il est important de rappeler l'avis du 17 mars 2000 du Conseil pour l'égalité des chances : « La discrimination de genre se distingue fondamentalement de toute autre forme de discrimination par son caractère transversal. Cela implique que le sexe, comme motif de discrimination, appartient à un ordre structurel totalement différent et ne peut, par conséquent, pas être traité de la même manière que les autres critères de discrimination mentionnés dans la proposition de loi. Chaque personne appartient, toujours et nécessairement, à l'un des deux sexes, et nul ne peut échapper à cette dichotomie essentielle. Il découle, entre autres, de cette affirmation que le sexe est un facteur qui intervient dans toutes les autres catégories de discrimination ; c'est la transversalité. ».

Je poursuis ma lecture : « En outre, le bureau constate que les auteurs de la proposition de loi ont initialement choisi de ne pas reprendre la discrimination raciale dans leur projet de texte. Dans les développements de la proposition de loi, ils expliquent cela par le fait que, selon l'avis de certains, la lutte contre le racisme et la xénophobie est une question spécifique, qui mérite une législation particulière. Le bureau estime que cette argumentation est également d'application dans le cas de la discrimination de genre, et demande avec insistance que le sexe, en tant que motif de discrimination, soit séparé des autres critères de discrimination. Le bureau est d'avis qu'en matière de discrimination de genre, une législation particulière devrait être maintenue, qui devrait, le cas échéant, être étendue à tous les domaines de la vie en société, c'est-à-dire l'aspect social, etc.

Il est très clair, à mes yeux en tout cas, que la discrimination relative au genre – je ne partage donc pas l'avis de Mme Van Riet à ce sujet – doit être, parce qu'elle est transversale, générique, entièrement séparée des autres types de discrimination. Il est tout à fait possible de reprendre, en la matière, un certain nombre des mesures figurant dans ce texte, mais dans un dispositif particulier.

Je suis tout à fait catégorique à cet égard, car cette position me paraît fondamentale dans la lutte contre les discriminations entre hommes et femmes. Si nous

bewijslast. Andere bepalingen in het document zullen daarentegen aanleiding geven tot eindeloze discussies.

Artikel 6 is daarvan een goed voorbeeld. Het heeft betrekking op overtredingen als aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, vernieling van goederen, enzovoort. Ik denk dat niet één jurist strafrecht dit artikel zal begrijpen. Bovendien verwijst het naar uitzonderingen die onbegrijpelijk zijn als de artikelen van de strafwet niet als basis worden genomen.

Artikel 6 geeft een spoor aan, maar het kan in zijn huidige vorm niet worden toegepast. Het moet grondig worden herzien in de Kamer. Over de principes zelf zal het zeer complexe discussies uitlokken. Het zou immers aanleiding geven tot verschillen tussen slachtoffers van verkrachting. We mogen niet op deze manier te werk gaan. We moeten uitgaan van de artikelen die we willen wijzigen.

We hebben het hier dikwijls over de gerechtelijke achterstand. Als we wetten goedkeuren, moeten we ervoor zorgen dat ze geen overlast veroorzaken voor de rechtbanken, want de gerechtelijke achterstand gaat in tegen het belang van de burgers. Ook daarover moeten we grondig nadenken.

Tot besluit meen ik dus dat de genderdimensie uit het wetsvoorstel moet worden verwijderd. Ik heb trouwens amendementen ingediend in die zin, mijn eindstemming hangt ervan af.

Een aantal artikelen van dit voorstel moeten worden herschreven en verduidelijkt, om ze begrijpelijk en uitvoerbaar te maken.

De Kamer, die thans een wet betreffende racisme bespreekt, moet deze tekst grondig ter hand nemen en er een logisch geheel van maken.

n'établissons pas cette distinction, nous ne progresserons pas dans le combat que les femmes mènent, sur ce plan, depuis de nombreuses années.

C'est la raison pour laquelle je me suis abstenue sur le texte en commission. C'est la raison pour laquelle je m'abstiendrai en séance plénière, à moins que notre amendement soit adopté.

Je voudrais attirer votre attention sur un autre problème : notre travail et celui de la Chambre ne vont pas suffisamment dans le même sens. Nous avons été informés que le gouvernement avait déposé, à la Chambre, un texte amendant la loi Moureaux relative au racisme et à la xénophobie. Un certain nombre de dispositions actuellement en discussion à la Chambre se retrouvent mais, à mon sens, de manière incohérente, dans ce document. Je pense, par exemple, à la notion de « motif abject ». C'est une notion intéressante, mais qui n'est pas du tout indiquée dans le projet de loi dont nous débattons aujourd'hui.

Autre notion : celle de « test de situation ». Pourquoi avons-nous travaillé de cette manière ? Le texte mérite, à mon sens, largement – et le mot est faible – d'être revu sur le plan légistique. Une discussion est actuellement en cours à la Chambre concernant le racisme et nous formulons, ici, un certain nombre de propositions relatives au même thème.

Ces textes particulièrement incompatibles feront, je l'espère, l'objet d'une mise en commun à la Chambre, sous peine de voir cette législation totalement inapplicable et inappliquée. J'appelle de tous mes vœux une législation qui permette de lutter véritablement contre les discriminations. Certains dispositifs en matière civile sont intéressants et en conformité avec les directives, en ce compris la notion de renversement de la charge de la preuve. Par contre, d'autres dispositions contenues dans ce document vont susciter d'interminables discussions sur le terrain et poser une série de problèmes.

L'article 6 nous offre un exemple particulièrement significatif. Il a trait aux infractions relatives à l'attentat à la pudeur, au viol, à la destruction de biens, etc. Je pense que pas un juriste pénaliste ne peut comprendre cet article. De plus, il fait référence à des exceptions incompréhensibles si l'on ne prend pas pour base les articles de la loi pénale.

Cet article 6 indique une piste, mais est totalement inapplicable dans sa forme actuelle. Il doit être fondamentalement revu à la Chambre. Sur le plan même des principes, il provoquera des discussions très complexes. En effet, il aurait pour conséquence de créer des différences entre les personnes victimes de viol. Il ne faut pas procéder de la sorte, mais à partir des articles que l'on veut modifier.

Dans cette enceinte, il est souvent question d'arriéré judiciaire. Mme Nagy a encore posé une question tout à l'heure au sujet de cette problématique en région bruxelloise. Mme Nyssens a expliqué toutes les possibilités qu'offre cette loi en matière de sanctions. Quand nous votons des lois, nous devons veiller à ne pas provoquer l'encombrement des tribunaux, car l'arriéré judiciaire va à l'encontre de l'intérêt des citoyens. Je pense qu'une réflexion approfondie devrait également être menée à cet égard.

En conclusion, j'estime qu'il faut ôter de cette loi la dimension du genre. J'ai d'ailleurs déposé des amendements

Regeling van de werkzaamheden

De voorzitter. – Ik stel voor de bespreking van dit wetsvoorstel voort te zetten tot 17.45 uur en dan hulde te brengen aan de heer Freddy Matton, directeur-generaal van de Quaestuur. Ik stel voor dat we vervolgens de vragen om uitleg horen en daarna het debat over het wetsvoorstel ter bestrijding van discriminatie voortzetten. Gelet op het aantal ingeschreven sprekers, zal dat nog wel enige tijd in beslag nemen.

Mevrouw Mia De Schamphelaere (CD&V). – We hebben vanmorgen al gezegd dat we goed geïnformeerd wensten te worden over het verloop van dit cruciaal debat. We hebben belangrijke amendementen ingediend en we weten ook dat verschillende kamerfracties, zowel van meerderheid als van oppositie, het voorstel wensen te amenderen. Om te voorkomen dat het werk van de Senaat eens te meer verbeterd moet worden, willen we een grondige bespreking van de amendementen, maar liefst niet laat in de nacht zonder collega's en zonder pers. Er was overigens geen avondvergadering voorzien.

De voorzitter. – Het is onze plicht de bespreking voort te zetten, ook al is er geen avondvergadering gepland. Hoeveel sprekers aan dit debat wensen deel te nemen en hoe lang de bespreking duurt, hangt niet van mij af. De sprekerslijst is nog niet gesloten en iedere senator die het woord wil nemen moet daartoe de gelegenheid krijgen.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Wij willen het verloop van onze werkzaamheden niet bemoeilijken, maar ik wil toch aandringen om het debat over het anti-discriminatievoorstel voort te zetten onmiddellijk na het huldebetoon, ofwel morgenochtend.

De heer Wim Verreycken (VL. BLOK). – Ik ben het helemaal niet eens met het voorstel van de voorzitter om het debat zo maar in stukjes af te handelen. We moeten alle ingeschreven sprekers aan het woord laten en de bespreking afhandelen. Pas daarna kunnen de vragen om uitleg aan bod komen.

De heer Alain Destexhe (PRL-FDF-MCC). – Ik sluit mij aan bij het voorstel van de voorzitter. Het is de taak van het bureau en van de voorzitter om de werkzaamheden te regelen.

(Voorzitter: de heer Armand De Decker.)

De heer Frans Lozie (AGALEV). – Ik ben het ermee eens dat de bespreking van het wetsvoorstel wordt onderbroken voor het huldebetoon. Maar we moeten onze werkzaamheden

dans ce sens ; mon vote final en dépendra.

Un certain nombre d'articles de cette proposition méritent d'être réécrits, à nouveau précisés de manière à être compris et applicables sur le terrain.

Je pense que la Chambre qui discute également d'une loi ayant trait au racisme devra aborder le présent texte en profondeur – à moins qu'il ne soit pas voté ici et que certains jugent utiles de le renvoyer au Conseil d'État – et en faire un outil cohérent. J'espère ardemment que la dimension du genre sera traitée séparément.

Ordre des travaux

M. le président. – Je propose de poursuivre la discussion de cette proposition de loi jusqu'à 17h 45, heure à laquelle nous rendrons hommage à M. Freddy Matton, directeur général de la Questure. Ensuite, je suggère d'entendre les demandes d'explications avant de poursuivre le débat sur la proposition de loi tendant à lutter contre la discrimination. Étant donné le nombre d'orateurs inscrits, ce débat prendra un certain temps.

Mme Mia De Schamphelaere (CD&V). – *Nous avons déjà dit ce matin que nous souhaitions être bien informés du déroulement de ce débat crucial. Nous avons déposé des amendements importants. Nous savons par ailleurs que plusieurs groupes parlementaires de la Chambre, tant de la majorité que de l'opposition, souhaitent amender la proposition. Pour éviter que le travail du Sénat ne doive une fois de plus être corrigé, nous réclamons une discussion approfondie des amendements, de préférence pas la nuit en l'absence des collègues et de la presse. Aucune séance du soir n'est du reste prévue.*

M. le président. – Il est de notre devoir sénatorial de poursuivre la discussion, même sans avoir été invités à une séance du soir. Je ne suis maître, ni de la liste des orateurs souhaitant participer à ce débat, ni de la durée de la séance. La liste des orateurs n'est pas encore clôturée et chaque sénateur qui le souhaite doit avoir l'occasion de s'exprimer.

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Notre but n'est pas d'entraver le cours des travaux, mais j'insiste pour que nous poursuivions le débat relatif à la proposition tendant à lutter contre la discrimination immédiatement après l'hommage ou demain matin.*

M. Wim Verreycken (VL. BLOK). – *Je ne suis pas du tout d'accord avec la proposition du président qui consiste à mener ce débat en petits morceaux. Nous devons donner la parole à tous les orateurs inscrits et terminer la discussion. Ce n'est qu'ensuite que nous pourrons passer aux demandes d'explications.*

M. Alain Destexhe (PRL-FDF-MCC). – Je me rallie à la proposition que vous avez faite, monsieur le président. Il revient au bureau et au président de déterminer l'ordre des travaux.

(M. Armand De Decker, président, prend place au fauteuil présidentiel.)

M. Frans Lozie (AGALEV). – *J'accepte que la discussion de la proposition de loi soit interrompue par l'hommage. Mais nos travaux ne peuvent en aucun cas dépendre de ce que la*

zeker niet laten afhangen van wat vroeg of laat in de Kamer met het voorstel kan gebeuren.

De voorzitter. – Aangezien het wetsvoorstel op de agenda staat, is het vanzelfsprekend dat we het debat voortzetten.

De heer Alain Destexhe (PRL-FDF-MCC). – *Mijnheer de voorzitter, ik stel vast dat de minister die bevoegd is voor de materie die we nu bespreken, niet aanwezig is.*

De voorzitter. – Het gaat hier om een wetsvoorstel en niet om een wetsontwerp. De minister was overigens wel aanwezig bij het begin van de bespreking.

De heer Joris Van Hauthem (VL. BLOK). – Ik vraag mij toch af hoe de volgorde van de sprekerslijst wordt bepaald. Wij zijn de derde Vlaamse partij en hoewel we meer stemmen behaalden, komen we na de PSC- en de SP.A-fracties aan het woord. We nemen het niet langer dat onze sprekers keer op keer naar een laat uur worden verschoven. Er zijn twee sprekers van onze fractie ingeschreven. We vragen een rechtmatige behandeling, noch min noch meer.

De voorzitter. – Ik wou nu het woord geven aan mevrouw Pehlivan omdat de heer Ceder, die in feite nu aan de beurt was, 45 minuten spreektijd heeft gevraagd, en het huldebetoon aan de heer Freddy Matton volgens de agenda over tien minuten plaatsvindt.

De heer Joris Van Hauthem (VL. BLOK). – Dat verklaart nog altijd niet waarom de PSC vóór ons mag spreken.

De voorzitter. – De PSC is de grootste Franstalige oppositiepartij.

Wetsvoorstel ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (van de heer Philippe Mahoux c.s., Stuk 2-12)

Voortzetting van de algemene bespreking

Mevrouw Fatma Pehlivan (SP.A). – Het jaar 2001 werd door de Verenigde Naties uitgeroepen tot het internationaal jaar van krachtenbundeling tegen racisme, vreemdelingenhaat, xenofobie en andere vormen van onverdraagzaamheid. Hiermee wenste de Verenigde Naties een krachtig signaal te geven: racisme is een maatschappelijk probleem. Door er een themajaar van te maken wijst deze organisatie er tegelijkertijd op dat dit geen marginaal probleem is.

Dagelijks worden overal ter wereld mensen geconfronteerd met discriminerende praktijken. Ze worden gediscrimineerd vanwege hun huidskleur, afkomst, etnie, kaste, geslacht, seksuele geaardheid of een handicap. Dit zijn allemaal kenmerken waaraan geen van hen iets kan veranderen, maar die wel oorzaak zijn van discriminatie.

Discriminatie is nooit zonder gevolgen voor de gediscrimineerde. Het kan de eerste stap zijn in een cascade van sociale uitsluitingen waarvan kansarmoede de resultante

Chambre fera de la proposition.

M. le président. – *Puisque la proposition de loi figure à l'ordre du jour, il va de soi que nous poursuivons le débat.*

M. Alain Destexhe (PRL-FDF-MCC). – Monsieur le Président, je constate que la ministre compétente pour la matière dont nous discutons n'est pas présente.

M. le président. – Il s'agit d'une proposition de loi et non d'un projet. En outre, la ministre était présente lors du début de la discussion.

M. Joris Van Hauthem (VL. BLOK). – *Je me demande comment on détermine l'ordre de passage des orateurs. Bien que nous soyons le troisième parti de Flandre et que nous obtenions plus de voix, la parole ne nous est accordée qu'après le PSC et le SP.A. Nous n'acceptons plus que nos orateurs soient systématiquement obligés de s'exprimer à une heure tardive. Deux membres de notre groupe sont inscrits sur la liste des orateurs. Nous demandons d'être traités équitablement, ni plus, ni moins.*

M. le président. – *Je voudrais donner la parole à Mme Pehlivan parce que M. Ceder, à qui c'était normalement le tour, a demandé 45 minutes de temps de parole. Or, l'ordre du jour prévoit l'hommage à M. Matton dans dix minutes.*

M. Joris Van Hauthem (VL. BLOK). – *Cela n'explique toujours pas pourquoi le PSC est autorisé à prendre la parole avant nous.*

M. le président. – *Le PSC est le principal parti francophone de l'opposition.*

Proposition de loi tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme (de M. Philippe Mahoux et consorts, Doc. 2-12)

Suite de la discussion générale

Mme Fatma Pehlivan (SP.A). – *2001 a été proclamée par les Nations Unies année internationale de la mobilisation contre le racisme, la discrimination raciale, la xénophobie et les autres formes d'intolérance. Les Nations Unies ont de la sorte voulu souligner que le racisme, loin d'être marginal, constituait un problème de société.*

Partout dans le monde, des personnes sont confrontées quotidiennement à des pratiques discriminatoires basées sur la couleur de peau, l'origine, l'ethnie, la caste, le sexe, l'orientation sexuelle ou le handicap. Il s'agit pourtant de caractéristiques auxquelles ces personnes ne peuvent rien changer.

La discrimination n'est jamais sans conséquences pour les personnes discriminées. Il peut s'agir de la première étape d'une cascade de discriminations sociales. Une personne qui se voit refuser l'accès à un travail en raison de son origine doit vivre d'un revenu de remplacement. Elle ne peut dès lors louer qu'une maison bon marché dans un quartier moins

is. Wie geen toegang krijgt tot de arbeidsmarkt omdat hij toevallig een andere afkomst heeft moet van een vervangingsinkomen leven. Dit maakt dat hij vaak enkel een goedkoop huis kan huren in een minder fraaie wijk. Slechte behuizing geeft dan weer aanleiding tot meer gezondheidsproblemen. Geneeskundige verzorging moet vaak noodgedwongen worden uitgesteld omdat de betrokkene niet over de nodige middelen beschikt.

Discriminatie en uitsluiting kunnen ook de polarisering tussen verschillende groepen in de hand werken. Ze kunnen een groep van misnoegden creëren die zich van de maatschappij afkeren, met alle negatieve gevolgen van dien. Maatregelen die deze discriminaties kunnen voorkomen zijn dus in eenieders belang en niet alleen in het belang van de gediscrimineerde.

In België trachten we al geruime tijd iets tegen discriminatie te doen. Zo bestaat er al meer dan twintig jaar een antiracismewet, die discriminaties op basis van onder andere ras, afkomst, huidskleur of nationaliteit aanpakt. Deze wet werd efficiënter toen het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding werd opgericht. Hierdoor werd een structuur in het leven geroepen die moest toezien op de bestrijding van discriminatie en die juridisch kon optreden bij de overtreding van de wet.

Is deze wet echter niet te eng opgevat? Naast racistische discriminaties bestaan er ook tal van andere discriminaties. Wat doen we bijvoorbeeld met discriminaties op grond van geslacht, seksuele geaardheid of ziekte? Verdienen deze geen wettelijke aanpak?

Hoe effectief is de wet eigenlijk? Heel wat aanklachten worden op basis van de antiracismewet door het parket geseponeerd. Bewijzen dat men effectief gediscrimineerd wordt, is immers niet zo eenvoudig. Daarom heeft de commissie voor de Justitie van de Senaat de voorbije maanden gediscussieerd over hoe het anders en beter zou kunnen. Het resultaat daarvan, dat sommigen niet tevreden stelt, ligt vandaag voor. Wij wensen in het voorstel ter bestrijding van algemene discriminatie meer discriminatiegronden te omschrijven dan enkel deze opgenomen in de antiracismewet.

Naast de discriminaties op basis van ras, nationaliteit, afkomst en huidskleur wensen wij nu ook discriminaties aan te pakken op het vlak van geslacht, seksuele geaardheid, burgerlijke stand, geboorte, leeftijd, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, handicap of fysieke eigenschap. Ook pesterijen worden in dit voorstel als discriminatie aangezien als ze verband houden met een van de opgesomde discriminatiegronden. Het wetsvoorstel geeft tevens verschillende situaties aan waarin niet mag worden gediscrimineerd. Ik denk hier aan het aanbieden van een goed of een dienst zoals huisvesting of arbeid.

De nieuwe wet zal het hopelijk makkelijker maken om discriminatie aan te pakken. Allereerst is er in een burgerrechtelijke procedure voorzien naast een strafrechtelijke. Dit heeft als voordeel dat een zaak altijd behandeld wordt en dat seponering uit den boze is. Ten tweede kan in een burgerrechtelijke procedure de bewijslast worden omgekeerd. Het is dus niet het slachtoffer dat moet bewijzen dat gediscrimineerd wordt, maar wel de tegenpartij

favorisé, ce qui entraîne davantage de problèmes de santé. Ne disposant pas des moyens nécessaires, elle retardera le recours aux soins médicaux.

La discrimination et l'exclusion peuvent favoriser la polarisation entre plusieurs groupes et créer un groupe de mécontents qui se détournent de la société, avec toutes les conséquences négatives que cela entraîne. Les mesures visant à prévenir ces discriminations servent par conséquent l'intérêt de tous et non uniquement celui des personnes discriminées.

La Belgique agit depuis des années contre les discriminations, notamment par le biais de la loi contre le racisme, vieille de vingt ans, dont l'efficacité a augmenté depuis la création du Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, Celui-ci peut en effet saisir le tribunal en cas d'infraction.

Le champ d'application de cette loi n'est-il toutefois pas trop limité? Outre le racisme, il existe en effet de nombreuses autres formes de discriminations, basées par exemple sur le sexe, l'orientation sexuelle ou la maladie. Ces discriminations ne méritent-elles pas de faire l'objet d'une loi?

Dans quelle mesure la loi est-elle efficace? Le parquet classe sans suite de nombreuses plaintes fondées sur la loi Moureaux. En effet, il n'est pas simple de prouver que l'on fait réellement l'objet d'une discrimination. C'est pourquoi la commission de la Justice du Sénat s'est penchée ces derniers mois sur la manière d'améliorer la situation. Ses travaux ont abouti à la présente proposition, qui tente de définir davantage de motifs de discrimination.

Outre les discriminations fondées sur la race, la nationalité, l'origine et la couleur de peau, la proposition comprend les discriminations fondées sur le sexe, l'orientation sexuelle, l'état civil, la naissance, l'âge, la croyance ou la philosophie, l'état de santé actuel ou futur, le handicap ou les caractéristiques physiques. Le harcèlement est également considéré comme une forme de discrimination. La proposition précise en outre un certain nombre de situations dans lesquelles il est interdit de discriminer.

Cette nouvelle loi devrait faciliter la lutte contre les discriminations. Elle prévoit tout d'abord une procédure civile en plus de la procédure pénale, ce qui exclut le classement sans suite. Ensuite, une procédure civile autorise le renversement de la charge de la preuve. En outre, les tests de situation et les données statistiques peuvent servir de preuve à titre accessoire.

Pour le S.P.A., qui se bat pour l'égalité des chances, cette loi est de la plus haute importance. Nous prouvons l'intérêt que nous portons à la lutte contre la discrimination sur plusieurs terrains. Frank Vandenbroucke vient d'obtenir de ses collègues européens que l'Union européenne s'attache à supprimer les discriminations dans la sécurité sociale pour les citoyens non européens se déplaçant au sein de l'Union. Renaat Landuyt, ministre flamand de l'Emploi, incite les entreprises à mener une politique de diversité qui contribue à éliminer les discriminations sur le marché de l'emploi.

Cette nouvelle loi contre toutes les formes de discriminations doit ouvrir la voie à une société de l'égalité des chances.

die moet aantonen dat ze niet discrimineert. Ten derde is er een voordeel ten aanzien van de aard van het bewijsmateriaal. Praktijktesten en statistisch materiaal kunnen als bijkomend bewijs van discriminatie worden aangevoerd.

De SP.A, een partij die streeft naar gelijke kansen voor iedereen, vindt een wet die helpt bij de bestrijding van onrechtmatige discriminaties dan ook van het grootste belang. Dat het tegengaan van discriminatie voor ons belangrijk is bewijzen we nu al op tal van terreinen. Denk maar aan het werk van minister van Sociale zaken, Frank Vandebroucke, die zopas van zijn Europese collega's heeft bekomen dat er binnen de Europese Unie iets zal worden gedaan aan het wegwerken van discriminaties in de sociale zekerheid, wanneer men zich als niet-EU-burger binnen de Europese ruimte verplaatst. Vlaams minister van Tewerkstelling, Renaat Landuyt, zet bedrijven aan om een diversiteitsbeleid te voeren waardoor discriminaties op de arbeidsmarkt moeten worden voorkomen.

Deze nieuwe algemene antidiscriminatiewet moet er dan ook garant voor staan dat een hinderpaal op de weg naar een samenleving van gelijke kansen wordt weggenomen.

Huldebetoon aan de heer Freddy Matton, directeur-generaal van de Quaestuur, bij zijn afscheid van de Senaat

De voorzitter. – We brengen vandaag hulde aan de heer Freddy Matton, directeur-generaal van de Quaestuur, die ons op het einde van de maand zal verlaten. Daarmee nemen we afscheid van een hoge ambtenaar die de jongste twaalf jaar onmiskenbaar zijn persoonlijke stempel heeft gedrukt op het administratieve reilen en zeilen van onze assemblee.

Freddy Matton groeit op aan de Frans-Belgische grens, aan "De Schreve", zoals men daar in de verre Westhoek zegt. Als jongeman droomt hij van een avontuurlijk leven in Zwart Afrika en daarom trekt hij naar Antwerpen om er te gaan studeren aan het Universitair Instituut voor de Overzeese Gebieden. In 1959 wordt hij licentiaat in de koloniale en administratieve wetenschappen.

De onafhankelijkheid van Congo maakt evenwel een einde aan zijn plannen voor een loopbaan in de kolonie. Hij treedt vervolgens als vertaler-revisor in dienst bij het ministerie van Buitenlandse Zaken, waar hij als jonge stagedoende ambtenaar onder meer de brieven vertaalt van minister Paul-Henri Spaak. Enkele jaren later, in 1965, slaagt hij voor een examen van attaché bij de Taaldienst van de Senaat. Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan: hij beantwoordt uiteindelijk de lokroep van de Quaestuur, waar hij na enkele jaren verantwoordelijk wordt voor het personeelsbeleid. Die functie blijft hij zonder onderbreking uitoefenen tot hij in 1990 ten slotte als directeur-generaal de leiding krijgt over alle Quaesturdiënen.

In die topfunctie valoriseert hij ten volle de drie karaktereigenschappen die traditioneel aan een rasechte West-Vlaming worden toegeschreven en die ook hij altijd ten overvloede etaleert: werkkraft, vasthoudendheid en verantwoorde spaarzaamheid.

Zijn werkkraft komt met name tot uiting in de bekwame wijze waarop hij persoonlijk de gestage uitbouw van de

Hommage à M. Freddy Matton, directeur général de la Questure, à l'occasion de son départ

M. le président. – Nous rendons hommage aujourd'hui à M. Freddy Matton, directeur général de la Questure, qui nous quittera à la fin de ce mois. Avec son départ, nous prenons congé d'un haut fonctionnaire qui a, durant ces douze dernières années, indubitablement marqué de son empreinte le fonctionnement administratif de notre assemblée.

Freddy Matton a grandi le long de la frontière franco-belge, qu'on appelle, dans le lointain Westhoek, « De Schreve ». Jeune homme, il rêve d'une vie d'aventure en Afrique noire et part donc pour Anvers, où il étudie à l'Institut universitaire d'Outremer et devient, en 1959, licencié en sciences coloniales et administratives.

Toutefois, l'indépendance du Congo met un terme à ses projets de carrière au service de la colonie. Il est alors recruté en qualité de traducteur-réviseur au ministère des Affaires étrangères, où, jeune stagiaire, il traduira entre autres les lettres du ministre Paul-Henri Spaak. C'est quelques années plus tard, en 1965, qu'il réussit l'examen d'attaché au Service linguistique du Sénat. Mais bon sang ne saurait mentir, il ressent l'appel de la Questure, où, après quelques années, il deviendra responsable de la gestion du personnel, fonction qu'il exercera sans discontinuer jusqu'en 1990, année où il reçoit la direction de tous les services de la Questure, en qualité de directeur général.

À cette haute fonction, il pourra faire montre des trois qualités que l'on prête traditionnellement aux ouest-flandriens et il le prouve encore tous les jours à foison : force de travail, constance et sens de l'économie.

Sa force de travail s'exprime dans la compétence avec laquelle il conçoit, traite et réalise l'extension continue des services de la Questure. La persévérance et la ténacité se montrent dans l'acharnement avec lequel il défend, devant le

quaesturdiensten concipieert, voorbereidt en uitvoert. Vasthoudendheid en doorzettingsvermogen blijken dan weer uit de hardnekkigheid waarmee hij bij het College van Quaestoren en bij het Bureau, dossiers verdedigt die hij voor het welzijn van de instelling van vitaal belang acht.

Zijn zin voor spaarzaamheid is groot: hij beheert de Senaatsgelden alsof ze de zijne zijn. Daarom zijn de Senaatsbegrotingen de intelligent bedachte resultante van een volmaakt compromis, dat op feilloze wijze laveert tussen de klippen van de door hem gewenste Spartaanse soberheid enerzijds, en de almaar bijkomende vragen van de senatoren, anderzijds.

Tijdens zijn lange loopbaan onderscheidt hij zich voorts door zijn bekwaamheid, zijn beroepsernst, zijn natuurlijke autoriteit, zijn striktheid en zijn zin voor synthese en analyse. In zijn administratieve contacten hanteert hij bovendien de pen met gepaste beknoptheid en opmerkelijke precisie.

Ik zou hem onrecht aandoen als ik niet nadrukkelijk beklemtoon dat hij altijd correct is geweest tegenover zowel de senatoren als de personeelsleden. Het zal hem trouwens zeker en vast niet zelden bezwaard hebben dat hij wegens de aard van zijn functie in sommige personeelsdossiers niet altijd de bezorgdheid en empathie heeft mogen uitdrukken die hij binnen in zichzelf voelde.

Want achter het strenge uiterlijk van de heer Matton gaat ook een timide, gevoelige en gulle man schuil, met een rijke persoonlijkheid en een grote culturele bagage. Hij is ook een groot levenskunstenaar. Het sprekendste bewijs hiervan is wellicht zijn indrukwekkende, haast encyclopedische – en intussen ook reeds legendarische – beheersing van de oenologie, een kennisbron die veel indruk heeft gemaakt op menige generaties senatoren en illustere bezoekers.

Dames en heren, de directeur-generaal van de Quaestuur vervult een centrale en cruciale rol in het praktisch-organisatorische beleid van onze assemblee. Hij is de eerste medewerker van het College van Quaestoren, en in die hoedanigheid dient hij in het bijzonder zorg te dragen voor een harmonieuze allocatie van de middelen, opdat de Senaat zijn kerntaken zo optimaal mogelijk kan vervullen.

Welnu, ik meen hier afdoende te hebben aangetoond dat de heer Freddy Matton die delicate taak steeds kundig en met veel beroepsernst, plichtsbef en getrouwheid heeft vervuld.

Daarom, mijnheer Matton, dank ik u uit naam van alle senatoren voor de talloze diensten die u hebt bewezen aan de Senaat, en daardoor ook aan de Staat. Ik wens u nog vele voorspoedige jaren samen met uw echtgenote en uw kinderen en kleinkinderen.

Het zal ons een waar genoegen zijn u later opnieuw eens te mogen ontmoeten in de Senaat, op een of andere tentoonstelling, of gewoon op de dijk in Nieuwpoort.

(Langdurig en levendig applaus)

Ik lees een telegram voor van Prins Filip: “Mijnheer de directeur, ik verneem dat u eerlang met pensioen gaat na een lange, succesvolle loopbaan. Ik ben zeker dat uw oppensioenstelling een nieuwe start in uw actief leven zal betekenen. Ik wens u dan ook veel succes en geluk toe in deze nieuwe periode.”

Collège des Questeurs et le Bureau, les dossiers qu’il estime vitaux pour le bon fonctionnement de ce qu’il appelle la Maison.

Son sens de l’économie est poussé : il gère les deniers du Sénat comme s’il s’agissait des siens. C’est ainsi que les budgets du Sénat sont le résultat mûrement réfléchi d’un subtil compromis où on louvoie, sans faillir, entre les rigueurs d’une sobriété qu’il aimerait spartiate, d’une part, et les exigences toujours plus nombreuses des sénateurs, d’autre part.

Par ailleurs, tout au long de sa longue carrière, il se distinguera par sa compétence, sa conscience professionnelle, son autorité naturelle, sa rigueur et son esprit de synthèse et d’analyse. En outre, sa plume administrative est concise et d’une remarquable précision.

Je ne lui rendrais pas justice si je ne soulignais pas non plus qu’il fut toujours tout autant correct à l’égard des sénateurs que des membres du personnel ; il a d’ailleurs souvent dû lui peser de ne pouvoir, du fait de la nature de sa fonction, exprimer toute la sympathie qu’il ressentait dans certains dossiers relatifs au personnel.

Car M. Matton, sous son aspect sévère, est aussi un grand timide et un homme sensible et de cœur doté d’une riche personnalité et d’une grande culture. Il cultive aussi un grand art de vivre ; la preuve la plus parlante en est peut-être son étonnante, presque encyclopédique et légendaire maîtrise de l’œnologie, une source de savoir qui a impressionné des générations de sénateurs et de visiteurs illustres.

Mesdames et Messieurs, le directeur général de la Questure joue un rôle central et crucial dans la gestion et l’organisation pratique de notre assemblée. Il est le premier collaborateur du Collège des Questeurs et, à ce titre, doit veiller plus particulièrement à une affectation harmonieuse des moyens, afin que le Sénat puisse remplir aussi bien que possible ses tâches.

Je crois avoir à présent suffisamment montré que M. Matton a toujours rempli cette charge délicate avec talent et savoir-faire, sens du devoir et fidélité.

C’est pourquoi, Monsieur Matton, au nom de tous les sénateurs, je vous remercie pour les nombreux services que vous avez rendus au Sénat et, à travers lui, à l’État. Je vous souhaite à présent une heureuse retraite, entouré de votre chère épouse, ainsi que de vos enfants et petits-enfants.

Nous serons toujours heureux de vous revoir au Sénat ou de vous croiser dans l’une ou l’autre exposition ou sur la digue de Nieuport.

(Vifs et longs applaudissements)

Je vous lis un télégramme de S.A.R. le Prince Philippe : « Monsieur le directeur, j’apprends que vous partirez bientôt à la retraite après une longue et fructueuse carrière. Je suis certain que votre mise à la retraite signifiera un nouveau départ dans votre vie si active. Je vous souhaite dès lors beaucoup de succès et de bonheur dans cette nouvelle

De heer Rik Daems, minister van Telecommunicatie en Overheidsbedrijven en Participaties, belast met Middenstand. – Namens de regering sluit ik me aan bij het huldebetoon aan de heer Freddy Matton. De Senaat neemt afscheid van een man die vijftien jaar lang zijn stempel heeft gedrukt op de Senaat. Ik verneem hier dat de heer Matton opgegroeid is aan “De Schreve”, in de verre Westhoek aan de Franse grens, wat wellicht zijn zeer vlotte kennis van de beide landstalen verklaart. In 1959 behaalde hij het diploma van licentiaat in de koloniale en administratieve wetenschappen. In dat jaar ben ik geboren, maar dat is uiteraard minder belangrijk.

Uit het betoog van de voorzitter heb ik begrepen dat de onafhankelijkheid van Congo een einde maakte aan de carrièreplannen van de heer Matton in de kolonie en dat hij sedert 1990 als directeur-generaal de leiding heeft gehad over alle Quaesturdiensten van de Senaat.

Het is juist dat de drie traditionele eigenschappen van de West-Vlamingen werkkraft, vasthoudendheid en spaarzaamheid zijn.

Bovendien heb ik vernomen dat hij de dossiers die hij zelf belangrijk en vitaal vond voor de goede werking van de diensten, bij het College van Quaestoren en het Bureau steeds hardnekkig verdedigde.

Ik zal het niet hebben over zijn zin voor beredeneerde spaarzaamheid, maar over zijn aangename en goedlachse persoonlijkheid. Naar het schijnt, scoort hij nogal hoog op de hitparade van het savoir-vivre. Wijlen mijn vader, die voorzitter was van de commissie voor Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel, heeft de heer Matton op buitenlandse reizen leren kennen en heeft me nog een en ander over hem verteld, waarover ik hier niet zal uitweiden. Dat hij veel van oenologie afweet, kan ik alleen maar appreciëren aangezien wij in de familie erg vertrouwd zijn met de wijnbouw. Goed wijn kunnen proeven is inderdaad een nobele kunst.

Zoals de voorzitter al zei, de heer Matton heeft zijn taak vakkundig en met veel plichtsbesef en beroepsernst vervuld. Mede uit naam van de regering dank ik hem voor de talloze diensten die hij de Senaat heeft bewezen. Ik wens hem nog veel gelukkige jaren met degenen die hem lief zijn. (*Applaus*)

Wetsvoorstel ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (van de heer Philippe Mahoux c.s., Stuk 2-12)

Voortzetting van de algemene bespreking

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Dit moet zowat de meest wanstaltige wet zijn die ik in mijn zesjarige loopbaan als senator heb gezien. Wanstaltig, zowel door de inhoud als door de vorm. Wat een geknoei met de democratie en de vrijheden, wat een geknoei met de strafwet.

De indieners van het wetsvoorstel willen ons laten geloven dat het een exponent is van de non-discriminatieprincipes van

période. »

M. Rik Daems, ministre des Télécommunications et des Entreprises et Participations publiques, chargé des Classes moyennes. – *Au nom du gouvernement, je me joins à l'hommage rendu à M. Freddy Matton. Le Sénat prend congé d'un homme qui aura, quinze ans durant, marqué le Sénat de son empreinte. J'apprends que M. Matton a grandi à « De Schreve », dans le Westhoek, à la frontière française. Cela explique peut-être son excellente connaissance des deux langues nationales. En 1959, il obtint son diplôme de licencié en sciences coloniales et administratives. C'était également l'année de sa naissance, mais c'est évidemment moins important.*

J'ai compris, en écoutant votre discours, monsieur le Président, que l'indépendance du Congo avait mis un terme aux projets de carrière de M. Matton au service de la colonie et qu'il assumait, depuis 1990, la direction de tous les services de la Questure en qualité de directeur général.

Il est tout à fait exact que les trois qualités traditionnelles des Ouest-Flandriens sont la force de travail, la constance et le sens de l'économie.

De plus, il me revient qu'il a toujours défendu, devant le Collège des Questeurs et le Bureau, les dossiers que lui-même estimait importants et vitaux pour le bien-être des services.

Je n'évoquerai pas son sens rationnel de l'économie, mais plutôt sa personnalité agréable et enjouée. À ce qu'il paraît, il occupe une place enviable au hit-parade du savoir-vivre. Feu mon père, qui était président de la commission des Affaires étrangères et du Commerce extérieur, a fait la connaissance de M. Matton au cours de voyages à l'étranger. Il m'a raconté à son sujet des choses sur lesquelles je ne m'étendrai pas. Ma famille étant férue de viticulture, je ne peux qu'apprécier le fait qu'il soit un œnologue averti. Pouvoir apprécier le bon vin est en effet un art noble.

Comme le disait le président, M. Matton a rempli sa fonction avec compétence, sens du devoir et sérieux professionnel. Au nom du gouvernement, je le remercie des nombreux services qu'il a rendus au Sénat. Je lui souhaite de nombreuses années de bonheur auprès de ceux qu'il aime. (Applaudissements)

Proposition de loi tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme (de M. Philippe Mahoux et consorts, Doc. 2-12)

Suite de la discussion générale

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *Cette loi doit être la plus hideuse que j'ai vue depuis six ans que je suis sénateur. Hideuse, aussi bien pour son contenu que pour sa forme. Quel traficotage de la démocratie, des libertés et de la loi pénale !*

Les auteurs de cette proposition veulent nous faire croire qu'elle est l'expression des principes de non-discrimination

de Europese Verklaring van de rechten van de mens, de Universele Verklaring van de rechten van de mens en het Verdrag Burgerlijke en Politieke rechten. Dit is gewoonweg onjuist en men zou haast gaan betwijfelen of de indieners de betreffende artikelen ooit hebben gelezen of begrepen.

Ten eerste, artikel 2 van het EVRM en artikel 14 van de UVRM bevatten geen algemene non-discriminatieprincipes. Deze artikelen hebben enkel betrekking op de non-discriminatie inzake de rechten opgesomd in deze verdragen en slaan niet op andere rechten. Ten tweede, en dat is het belangrijkste, leggen ze enkel plichten op aan staten en niet aan hun burgers. Het onderscheid is essentieel en kan niet genoeg worden onderstreept, ook al wordt een zekere horizontale doorwerking aanvaardt zoals inzake de onrechtmatige daad. Deze principes verbieden de ondertekenende staten om te discrimineren in hun wetgeving of in hun optreden als overheid. Het is een uitdrukking van het democratische principe dat de staat neutraal en objectief moet zijn tegenover zijn burgers, maar dat de burgers een principiële vrijheid genieten en helemaal niet gebonden zijn aan een neutraliteitsplicht. Deze vrijheid omvat integendeel het recht om keuzes te maken, voorkeuren te hebben en, om het cru te stellen, het recht om te discrimineren.

Ten derde zijn de criteria waarop niet mag worden gediscrimineerd in de internationale verdragen totaal anders dan deze van het wetsvoorstel, maar daar kom ik straks op terug.

Grotendeels hetzelfde geldt voor de artikelen 2 en 26 van het Verdrag burgerlijke en politieke rechten, die eveneens door de indieners worden aangehaald. Die rechten betreffen enkel de gelijkheid van allen voor de wet en voor de overheid, niet de verhouding tussen burgers onderling.

De zaak ligt inderdaad iets anders voor artikel 13 van het verdrag van de Europese Unie. Dat geeft de Raad de mogelijkheid maatregelen te nemen om discriminaties te bestrijden, niets meer of niets minder. Krachtens dit artikel zijn inderdaad reeds twee richtlijnen uitgevaardigd, maar die hebben maar heel zijdelings iets te maken met het wetsvoorstel en kunnen dus niet als argument ervoor dienen. Het ware dus verstandig geweest met het voorstel te wachten op meer algemene richtlijnen van de Raad.

Mijn eerste vaststelling is dat geen enkele internationale overeenkomst de staten de plicht oplegt in algemene zin op te treden tegen discriminatie van burgers onderling. Meer zelfs, geen enkel internationaal verdrag verplicht ons of vraagt ons om de strafwet te hanteren, wat het ultieme middel zou moeten blijven in een democratie en in een rechtsstaat. Er is geen enkele internationaalrechtelijke steun voor dit gedrocht.

Er zijn heel wat internationale verdragen, zoals het BUPO en het EVRM die zelfs rechtstreekse werking hebben en die beperkingen van het recht op vrije meningsuiting aan banden leggen. Niemand kan ernstig beweren dat het voorstel geen beperkingen oplegt aan de vrijheid van meningsuiting. Sommigen beweren dat hier aan de voorwaarden voldaan is die bijvoorbeeld door het EVRM worden vereist om een beperking van de vrije meningsuiting te kunnen doorvoeren. Laat ons dat even onderzoeken. Er zijn drie cumulatieve voorwaarden voor de toelaatbaarheid van beperkingen van de vrije meningsuiting. Aan geen enkele is voldaan.

de la Convention européenne des Droits de l'Homme, de la Déclaration universelle des Droits de l'Homme et du Pacte relatif aux droits civils et politiques. C'est tout simplement faux. C'est à se demander si les auteurs ont jamais lu ou compris les articles concernés.

En premier lieu, l'article 2 de la CEDH et l'article 14 de la DUDH ne contiennent aucun principe de non-discrimination. Ils ne visent que la non-discrimination des droits qu'ils énumèrent. En deuxième lieu, ils imposent des obligations aux États et non aux citoyens. Les États signataires ne peuvent introduire des discriminations dans leur législation ni pratiquer des discriminations dans leurs actes publics. Il s'agit de l'expression du principe démocratique de la neutralité et de l'objectivité de l'État envers ses citoyens. Ces deniers bénéficient d'une liberté de principe et ne sont absolument pas liés par un devoir de neutralité. Cette liberté implique le droit de faire des choix, d'avoir des préférences ou, pour le dire crûment, de pratiquer des discriminations. En troisième lieu, les critères qui ne peuvent faire l'objet de discriminations sont complètement différents dans les traités et dans cette proposition.

On peut grosso modo dire la même chose des articles 2 et 26 du Pacte relatif aux droits civils et politiques, articles qui sont également cités par les auteurs. Ces droits ne concernent que l'égalité de chacun devant la loi et l'État, et non les relations entre citoyens.

Il n'en va pas de même pour l'article 13 du traité de l'Union européenne. Il donne au Conseil la possibilité de prendre des mesures afin de combattre les discriminations. Rien de plus, rien de moins. Deux directives ont déjà été promulguées en vertu de cet article mais elles ne sont qu'indirectement liées à la proposition de loi. Il aurait donc été raisonnable d'attendre des directives plus générales du Conseil.

Aucun traité international n'impose donc aux États l'obligation d'intervenir contre les discriminations que les citoyens introduisent dans leurs relations. Plus encore, aucun de ces traités ne nous impose ou ne nous demande d'utiliser la loi pénale, ce qui devrait rester l'ultime recours dans une démocratie et un État de droit.

De nombreux traités internationaux ont des effets directs et s'attaquent aux limitations du droit de libre expression. Personne ne peut affirmer sérieusement que la proposition ne limite aucunement la liberté d'expression. Certains affirment par contre que l'on satisfait aux conditions qui sont par exemple imposées par la CEDH pour pouvoir édicter une limitation de la liberté d'expression. Il existe trois conditions cumulatives autorisant une telle limitation. Aucune n'est respectée.

Primo, cette limitation doit être justifiée par un besoin social impérieux. La CEDH précise clairement qu'il ne suffit pas que la mesure soit souhaitée, utile, opportune et raisonnable. Il doit exister une réelle nécessité sociale. Quelqu'un peut-il m'expliquer quelle est la nécessité sociale réelle d'utiliser la loi pénale contre des personnes qui pratiquent une discrimination sur la base de l'état civil, de la fortune, de la naissance, etc. ? Quelqu'un peut-il m'expliquer pourquoi une telle nécessité ne pourrait pas exister pour des discriminations basées sur les convictions politique ou sur la langue ? Un certain nombre de discriminations figurent en

Ten eerste moet er een dwingende maatschappelijke behoefte zijn om de beperking op te leggen. Het EVRM maakt duidelijk dat het niet volstaat dat de maatregel gewenst, nuttig, opportuun of redelijk is. Er moet een reële maatschappelijke noodzaak zijn. Kan iemand mij zeggen wat de reële maatschappelijke noodzaak is om de strafwet te hanteren tegen mensen die discriminatie bedrijven of bepleiten op grond van burgerlijke stand, fortuin, geboorte enzovoorts? Kan iemand mij zeggen waarom een dergelijke noodzaak dan niet zou bestaan voor discriminaties gebaseerd op politieke overtuiging of taal? Een aantal discriminaties zijn immers in het voorstel opgenomen zonder uit te leggen of te onderzoeken wat de reële maatschappelijke nood is aan de strafrechtelijke betugeling ervan. Een aantal andere, die men had kunnen verwachten, zijn weggelaten zonder behoorlijke motivering.

De tweede voorwaarde is dat er een evenredigheid moet bestaan tussen de aangewende maatregel en het doel dat wordt nagestreefd. Het is zeer de vraag of het hanteren van de strafwet in evenredigheid staat tot het doel. Naar mijn mening is dat geenszins het geval. Is de discriminatie omwille van leeftijd van die aard dat mensen moeten worden gestraft wanneer ze zich negatief uitlaten over een leeftijdsgroep? Uiteraard niet.

Ten derde is het meest opvallende dat niet is voldaan aan de voorwaarde van de "voorzienbaarheid". Dit is een eis voor elke strafwet. De burger moet zeer precies weten waaraan hij zich dient te houden en wanneer zijn gedrag onder de toepassing van de strafwet valt. Het EVRM legt de lat nog hoger. De burger moet zeer precies kunnen voorspellen wanneer zijn meningsuiting aanleiding kan geven tot strafvervolgning. Het wetsvoorstel faalt duidelijk op dit vlak. Discriminaties of het aanzetten daartoe zijn volgens het voorstel immers niet altijd strafbaar. Dat is alleen het geval wanneer er geen redelijke rechtvaardiging is. Hoe kan de burger beoordelen wat een redelijke rechtvaardiging is, als dit zelfs voor topjuristen een moeilijk zaak is? Dat het een moeilijke zaak is wordt al aangetoond door het aantal veroordelingen dat is uitgesproken door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens tegen democratische Europese staten wegens overtreding van het non-discriminatiebeginsel. Ook Belgische wetten zijn reeds verscheidene malen het voorwerp geweest van een veroordeling. Als zelfs de wetgever vaak in de fout gaat, hoe kan redelijkerwijze van de burger worden verwacht dat hij een onderscheid kan maken tussen wat precies een toegelaten en een niet-toegelaten meningsuiting is. Welk gevolg heeft dit voor parlementsleden en andere politieke spelers die een bepaald wetsvoorstel, dat later het voorwerp wordt van een negatieve beoordeling van het Arbitragehof of Straatsburg, hebben bepleit, opgesteld en doorgeduwd? Volgens artikel 5 van het gedrocht zijn zij strafbaar wegens het aanzetten tot discriminatie. Met de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in handen kan de helft van de huidige parlementsleden worden vervolgd.

Zelfs degenen die deze wet goedkeuren, kunnen problemen krijgen, want het wetsvoorstel bevat zelf een merkwaardige discriminatie. De lijst van niet toegelaten criteria voor discriminatie komt niet overeen met de criteria vooropgesteld door de internationale verdragen. Er zijn er enkele bijgevoegd en, meer opvallend, enkele bewust weggelaten. Zo is

effet dans la proposition sans qu'il soit expliqué quel est le besoin social réel de recourir à une intervention pénale ? D'autres auxquelles on s'attendrait n'y figurent pas sans autre explication.

La deuxième condition est la proportionnalité entre la mesure prise et le but poursuivi. L'utilisation de la loi pénale est-elle proportionnée au but ? Selon moi, absolument pas. Les personnes qui pratiquent une discrimination sur la base de l'âge doivent-elles être punies ? Non, bien entendu.

Tertio, la condition de « prévisibilité » n'est pas respectée. C'est une exigence pour chaque disposition pénale. Le citoyen doit savoir avec précision quand son comportement tombe sous le coup de la loi. La CEDH place la barre plus haut encore. Le citoyen doit pouvoir prévoir quand l'expression de son opinion peut donner lieu à des poursuites pénales. Sur ce point, la proposition de loi faillit clairement. Selon elle, les discriminations ne sont en effet punissables que lorsqu'il n'y a pas de justification raisonnable. Comment le citoyen peut-il juger ce qu'est une justification raisonnable alors que c'est déjà une tâche difficile pour d'éminents juristes ? Car c'est une tâche difficile. En témoigne le nombre de condamnations prononcées par la Cour européenne des Droits de l'Homme contre des États démocratiques européens à la suite d'infractions du principe de non-discrimination. À différentes reprises, des lois belges ont également fait l'objet d'une condamnation. Si même le législateur commet des erreurs, comment peut-on raisonnablement attendre du citoyen qu'il fasse une distinction entre un opinion autorisée et une opinion qui ne l'est pas ?

Quelles conséquences tout ceci a-t-il pour les parlementaires et les autres acteurs politiques qui ont rédigé et soutenu une proposition de loi, condamnée ultérieurement par la Cour d'Arbitrage ou celle de Strasbourg ? Selon l'article 5 de la présente proposition, ils sont condamnés pour incitation à la discrimination. La moitié des parlementaires actuels peuvent être poursuivis sur la base de la jurisprudence de la Cour européenne des Droits de l'Homme.

Même ceux qui approuvent cette loi peuvent avoir des problèmes car le texte lui-même contient une discrimination remarquable. La liste des critères qui ne peuvent faire l'objet d'une discrimination ne correspond pas à celle des traités internationaux. Certains ont été ajoutés et d'autres consciemment supprimés. La discrimination sur la base des convictions politiques, interdite par les traités internationaux, est bel et bien autorisée par la présente proposition. Certains en commission ont souligné que des délégués syndicaux connus pourraient être victimes d'une discrimination à l'embauche. Mais ce critère n'est pas repris. Nous savons tous pourquoi. Nous savons qui sont les principales victimes des discriminations basées sur les convictions politiques. Les partisans de la proposition concèdent toutefois qu'ils craignent de reprendre ce critère parce que ceux qu'ils considèrent comme des membres de groupes d'extrême-droite pourraient invoquer la loi. Il vaut mieux supprimer un droit que le mettre à la disposition des adversaires politiques. Par conséquent, des personnes pourront être licenciées ou faire l'objet d'autres discriminations parce qu'elles sont par exemple socialistes ou nationalistes, mais pas parce qu'elles sont chrétiennes ou libre-penseuses.

Les auteurs tentent de trouver une justification à cette lacune

discriminatie op grond van politieke overtuiging, wat in elk van de internationale verdragen is verboden, wel nog toegelaten door het voorstel. Ik merk uit het verslag van de besprekingen dat sommigen dat hebben opgemerkt en hebben verwezen naar de mogelijkheid dat bekende vakbondsafgevaardigden zouden kunnen worden gediscrimineerd bij aanwerving. Toch is dit criterium niet opgenomen. We weten allemaal waarom. We weten goed genoeg wie de voornaamste slachtoffers zijn van discriminatie omwille van politieke overtuiging. Precies die slachtoffers wil men geen bescherming verlenen, want die verdienen het om gediscrimineerd te worden. De voorstanders van het wetsvoorstel geven trouwens toe dat ze bang zijn voor het opnemen van het criterium politieke overtuiging omdat wat zij beschouwen als extreem-rechtse groepen er zich zouden kunnen op beroepen. In een toepassing van de tactiek van de verschroeiide aard betekent dit dat men liever een recht vernietigt dan het ter beschikking te stellen van de politieke tegenstander. Het gevolg is dat mensen zullen kunnen worden ontslagen of op een andere manier worden gediscrimineerd omdat ze bijvoorbeeld socialist of nationalist zijn, maar niet omdat ze christelijk of vrijzinnig zijn. Nochtans was politieke overtuiging steeds één van de voornaamste gronden van vervolging in de 20e eeuw, zelfs reeds daarvoor en nu nog. Buiten Europa en helaas ook steeds meer binnen Europa.

De indieners proberen een schuchtere poging van verantwoording te vinden voor deze in het oog springende lacune. De discriminaties betreffen situaties waarin het slachtoffer zelf geen keuze heeft. Men kiest zelf zijn leeftijd of zijn afstamming niet. Hun argument is hoogst twijfelachtig ten opzichte van andere criteria zoals de burgerlijke staat, en zelfs onjuist wat betreft de geloofsovertuiging die iedereen toch vrij kan kiezen. Het is bovendien vooral compleet irrelevant. Het is volkomen irrelevant dat een persoon zelf verantwoordelijk is voor de situatie die dient als basis voor de discriminatie. Het EVRM en andere verdragen wensten van het recht op vrije meningsuiting en de vrijheid van vereniging fundamentele mensenrechten te maken. Het recht om niet gediscrimineerd te worden op grond van een politieke overtuiging staat internationaalrechtelijk heel wat sterker, vrije keuze of niet, dan het recht om niet gediscrimineerd te worden op grond van de seksuele geaardheid.

Een andere discriminatie die men niet terugvindt bij de ongeoorloofde criteria is die op grond van taal, hoewel die ook in de internationale verdragen voorkomt. Ik vind het goed dat het taalcriterium er niet in staat, maar ik vind ook dat er geen enkel criterium had mogen zijn. Meer zelfs, deze wet zou er niet mogen komen. De indieners zijn hypocriet. Ze beroepen zich op internationale verdragen, waar ze willekeurig enkele criteria uitpikken, terwijl ze andere bewust negeren. Het is ook niet verwonderlijk dat discriminatie op grond van taal niet strafbaar is. Het hele Belgische bestel berust immers op discriminatie op grond van taal. De taalevenwichten zijn vastgelegd van de top tot de basis, van de ministerraad tot de ambtenaren van niveau 4. Indien discriminatie op grond van taal niet meer mogelijk is, kan geen enkele indienstneming of promotie nog worden geweigerd met het argument dat het betreffende taalkader opgevolgd is.

Met andere woorden, de initiatiefnemers maken zich zelf schuldig aan niet te verantwoorden discriminatie. Zij pakken

évidente. Les discriminations concernent des situations où la victime n'a pas le choix. On ne choisit pas son âge ou son origine. Cet argument est des plus douteux en ce qui concerne d'autres critères comme l'état civil et la conviction religieuse. Il est en outre tout à fait impertinent. On ne peut dire qu'une personne est responsable de la situation sur laquelle se fonde la discrimination. La Convention européenne des droits de l'homme et d'autres traités ont voulu ériger la liberté d'expression et la liberté d'association en droits fondamentaux. Sur le plan du droit international, le droit de ne pas être discriminé en raison de sa conviction politique est plus fort que le droit de ne pas être discriminé en raison de son orientation sexuelle.

Cette proposition n'envisage pas davantage la discrimination fondée sur la langue, bien que celle-ci soit indiquée dans les traités internationaux. Que le critère de la langue ne soit pas mentionné est pour moi une bonne chose mais je pense qu'il n'aurait fallu indiquer aucun critère. Cette loi ne devrait même jamais voir le jour. Ses auteurs sont hypocrites. Ils se réfèrent à des traités internationaux d'où ils tirent quelques critères en en négligeant d'autres sciemment. Il n'est pas étonnant que la discrimination fondée sur la langue ne soit pas répréhensible. L'ensemble du système belge repose en effet sur la discrimination fondée sur la langue. Les équilibres linguistiques sont établis du sommet jusqu'à la base, du Conseil des ministres jusqu'aux fonctionnaires de niveau 4. Si la discrimination fondée sur la langue était exclue, on ne pourrait plus refuser aucun engagement ou promotion en arguant que le cadre linguistique est complet.

Autrement dit, les auteurs de la proposition se rendent eux-mêmes coupables de discrimination. Ils s'attaquent à des discriminations moins tolérées ou interdites à l'échelon international mais ignorent des discriminations dénoncées dans tous les traités. La Cour d'arbitrage le constatera et la Cour européenne des droits de l'homme sera peut-être un jour amenée à le constater également. Espérons que le parquet ne s'en aperçoive pas, puisque les auteurs de la proposition contreviennent à la loi.

Cette monstruosité présente encore d'autres caractéristiques. On prétend que cette loi vise à une société plus démocratique et plus tolérante. J'ai l'impression que certains ignorent ce que « tolérance » veut dire. On peut difficilement faire preuve de tolérance à l'égard de choses que nous approuvons ou qui nous laissent indifférents. Nous ne pouvons nous monter tolérants qu'à l'égard que personnes ou de comportements que nous n'approuvons pas. Les auteurs de la proposition ne demande pas la tolérance mais l'approbation. Ils veulent, par exemple, empêcher les personnes qui rejettent l'homosexualité de le déclarer publiquement, même si elles ne causent aucun tort à personne. Le Conseil d'État a d'ailleurs fait remarquer à cet égard qu'« il ne résulte ni du texte de la proposition ni de ses développements que de telles opinions, plaisanteries ou caricatures ne pourraient être considérées comme étant une incitation à la discrimination ou la manifestation d'une intention de recourir à la discrimination. »

L'article 5, §1er, montre que les auteurs de la proposition veulent avant tout s'attaquer à des opinions qui ne leur plaisent pas et non à la discrimination proprement dite. Ils se préoccupent peu des dommages réels subis par les victimes

internationaal minder geoorloofde of ongeoorloofde discriminaties aan en negeren discriminaties die in alle verdragen worden aangeklaagd. Het Arbitragehof zal dat vaststellen en indien iemand zich ooit bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens gaat beklagen, zal dit hof hetzelfde oordeel vellen. Dat zal, hopelijk voor de meesten hier, niet opgemerkt worden door het parket, aangezien de indieners de wet overtreden.

Dit gedrocht vertoont nog andere merkwaardigheden. Er is allereerst de vaststelling dat de wet verdedigd wordt met het argument dat ze een meer democratische en tolerante samenleving beoogt. Ik heb de indruk dat sommigen niet begrijpen wat "verdraagzaamheid" betekent. We kunnen onmogelijk "verdraagzaam" zijn tegenover zaken die we goedkeuren of die ons onverschillig laten. We kunnen alleen verdraagzaam zijn tegenover personen, gedragingen, fenomenen of meningen waar we het niet mee eens zijn. We blijven ze afkeuren, maar laten ze ongemoeid. De initiatiefnemers willen geen verdraagzaamheid, enkel goedkeuring. Zij willen personen die bijvoorbeeld homoseksualiteit afkeuren het recht ontzeggen om dat in het openbaar te zeggen, zelfs al berokkenen ze voor het overige niemand kwaad. De Raad van State formuleerde daarover trouwens volgende opmerking: "Noch uit de tekst van het voorstel, noch uit de toelichting erbij blijkt evenwel dat zulke meningen, grappen of spottereien niet zouden kunnen worden beschouwd als het aanzetten tot discriminatie of het openlijk te kennen geven van het voornemen tot discriminatie".

Uit artikel 5, paragraaf 1, van dit gedrocht blijkt dat het de indieners in de eerste plaats te doen is om het aanpakken van meningen die hen storen, en niet om het bedrijven van die discriminatie zelf. Ze streven eerder het ideologische gelijk na dan de bezorgdheid voor de werkelijke schade die de slachtoffers van discriminatie ondervinden. Strafbepalingen worden gekoppeld aan het aanzetten tot discriminatie en aan het uiten van zijn voornemen tot discriminatie, maar niet aan het eigenlijke bedrijven van de discriminatie. Door al die politiek correcte ijver zien we veel slordigheden. Ik geef een voorbeeld. Ik mag een werkgever niet aanzetten tot discriminatie bij de indienstneming. Ik riskeer echter geen enkele straf wanneer ik als werkgever dezelfde discriminatie bedrijf. Ik las in het verslag dat sommigen deze anomalie probeerden op te vangen door te stellen dat het bedrijven van discriminatie door burgers niet zal ontsnappen aan strafvervolging omdat het bedrijven van discriminatie steeds zal kunnen worden begrepen als een "aanzetten tot" of het "bekendmaken van het voornemen tot" zoals bepaald in artikel 5.

Dit is uiteraard niet juist. Iemand die discrimineert, zal daar meestal geen publiciteit aan geven. Een werkgever die een kandidaat uitsluit van aanwerving wegens haar geslacht, zal zolang daaraan geen publiciteit wordt gegeven, ongestraft blijven. De indieners vergissen zich door hier letterlijk enkele artikelen van de racismewet over te nemen die "het aanzetten tot" en het "te kennen geven van zijn voornemen" strafbaar stellen. Ze vergeten dat de racismewet bepalingen bevat die het beoefenen van racisme strafbaar stellen. Die artikelen staan niet in het voorstel.

Tenzij ik een agent van de openbare macht ben, zal ik hooguit

d'une discrimination. Les dispositions pénales sanctionnent l'incitation à la discrimination et l'intention de recourir à la discrimination mais pas l'action de discriminer. Certains ont tenté de remédier à cette anomalie en affirmant qu'un citoyen qui commet une discrimination n'échappera pas à des poursuites judiciaires car le fait de discriminer peut toujours être considéré comme une incitation à la discrimination ou la manifestation d'une intention de discriminer, visées à l'article 5.

C'est faux. Une personne qui commet une discrimination ne s'en vantera pas et restera impunie. Les auteurs de la proposition ont eu tort de reprendre littéralement quelques articles de la loi condamnant le racisme, laquelle réprime « l'incitation à » et la « manifestation de son intention ». Ils oublient que cette loi contient également des dispositions réprimant une attitude raciste.

Si je ne suis pas un agent de la force publique, je serai, si je commets une discrimination, tout au plus confronté aux conséquences civiles de cette action. Celui qui m'aurait incité à cette attitude se retrouverait en revanche en prison. Quelle farce ! Vous ne vous efforcez même pas de sauver les apparences. Les formes quotidiennes de discrimination vous laissent indifférents. Vous ne vous souciez que de faire condamner l'expression d'opinions que vous jugez politiquement incorrectes. Le Conseil d'État estime que « le législateur ne peut obliger les citoyens à traduire dans tous les actes de leur vie sociale et dans la manifestation de leurs opinions les conceptions du pouvoir en matière de lutte contre les discriminations. » Le ministre se rend coupable d'intolérance au nom de la tolérance. Quiconque soutient une telle loi au nom de la démocratie n'a aucune idée de la signification de ce mot. La démocratie suppose un pouvoir neutre, qui ne commet pas de discrimination dans sa législation ni dans ses décisions administratives et qui juge de manière impartiale.

Pour le citoyen, la démocratie est la liberté de dire et de penser ce qu'il veut et même le droit de n'être pas neutre ni objectif. Même si ces opinions sont choquantes, inquiétantes ou blessantes. Tel est le point de vue de la Cour européenne des droits de l'homme.

geconfronteerd worden met de burgerrechtelijke gevolgen van het beoefenen van discriminatie. Degene die mij ertoe heeft aangezet, gaat evenwel de cel in! Wat een grap! U doet zelfs niet de moeite om de schijn hoog te houden. De dagelijkse, reële vormen van discriminatie waarmee mensen worden geconfronteerd, laten u koud. Het is u erom te doen meningsuitingen strafbaar te stellen die u politiek niet correct vindt. Het grote ideologische gelijk, daar gaat het om. De Raad van State verklaart: "De wetgever mag de burgers niet verplichten om in alle handelingen van het maatschappelijke leven en bij het uiten van hun mening de ideeën van de overheid inzake bestrijding van discriminaties over te nemen." Ik zal het minder omzichtig zeggen: u maakt zich schuldig aan intolerantie in naam van de tolerantie. Wie, zoals de indianers, een dergelijke wet steunt in naam van de democratie, heeft geen idee van de betekenis van het woord. Democratie betekent een neutrale overheid, een overheid die niet discrimineert, noch in haar wetgeving, noch in haar administratieve beslissingen en die blind is in haar rechtspraak. Voor de burgers betekent democratie de vrijheid te zeggen en te denken wat men wil, inclusief het recht niet neutraal of objectief te zijn. Ook wanneer deze meningen schokkend, verontrustend of pijnlijk zijn. Dat zegt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – Mijnheer Ceder, het is mijn plicht u erop te wijzen dat de informatie die u geeft, verkeerd is. Volgens u bestaat er geen enkel internationaal verdrag dat racisme of discriminatie veroordeelt. Het VN-verdrag van 1966 pleit voor de uitbanning van discriminatie op internationaal niveau. Voorts is het onderhavige wetsvoorstel gebaseerd op twee Europese richtlijnen van juni en van november 2000, die bepalen dat de discriminatie tussen burgers moet worden bestreden. De lidstaten moeten deze richtlijnen omzetten in nationale wetgeving.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Ik ken het VN-verdrag tegen uitbanning van alle vormen van racisme en xenofobie. De wet op het racisme gaat echter verder dan het VN-verdrag. De discriminatie die het voorstel wil bestrijden, is niet opgenomen in het VN-verdrag. Er is geen enkele internationaalrechtelijke norm die ons verplicht strafrechtelijk op te treden. De eerste Europese richtlijn die u hebt vermeld, heeft betrekking op racisme en xenofobie, die al in de wet op het racisme worden aangepakt. Deze richtlijn is dus eigenlijk overbodig. Voorts zijn de criteria van de tweede richtlijn verschillend en beperken ze zich tot de aanwerving op de arbeidsmarkt. Ten slotte wordt er nergens voor gepleit om de strafwet te hanteren om de burgers te bestraffen.

In verband met racisme en xenofobie bestaat er slechts een smalle internationale basis en is er weinig houvast om dit voorstel te rechtvaardigen.

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – De antiracismewet van 1981 is gebaseerd op het VN-verdrag. Racistische uitspraken zijn strafbaar.

Er bestaan wel degelijk Europese regels. De richtlijn spreekt over gepaste maatregelen. Er wordt zelfs uitdrukkelijk over strafrechtelijke bepalingen gesproken. Het staat de lidstaten vrij een invulling te geven aan de Europese richtlijn die de discriminatie aanpakt.

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *Il est de mon devoir de souligner que vos propos sont erronés. Il n'existe, selon vous, aucun traité international condamnant le racisme ou la discrimination. Or, le traité des Nations unies de 1966 plaide en faveur d'un bannissement de la discrimination au niveau international. La présente proposition se fonde en outre sur des directives européennes de juin et novembre 2000 qui prévoient que la discrimination entre les citoyens doit être combattue. Les États membres doivent transposer ces directives en droit national.*

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *Je connais le traité des Nations unies bannissant toutes formes de racisme et de xénophobie. La loi relative au racisme va toutefois plus loin que le traité des Nations unies. Aucune norme de droit international ne nous oblige à intervenir sur le plan pénal. La première des directives européennes que vous mentionnez concerne le racisme et la xénophobie qui font déjà l'objet de la loi relative au racisme. Cette directive est donc superflue. Les critères de la seconde directive sont en outre différents et ne concerne que le recrutement sur le marché du travail. Enfin, nul part on ne préconise de sanctionner pénalement les citoyens.*

En matière de racisme et de xénophobie, il n'existe qu'une petite base internationale qui ne justifie guère cette proposition.

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *La loi de 1981 condamnant le racisme est fondée sur le traité des Nations unies. Les déclarations racistes sont répréhensibles.*

Il existe bel et bien des règles européennes. La directive parle de mesures adaptées et même de dispositions pénales. Les États membres sont libres de donner le contenu qu'ils désirent à la directive européenne condamnant la discrimination.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Volgens geen enkel van de door mij geciteerde verdragen moet worden opgetreden tegen discriminatie tussen burgers onderling. De enige uitzonderingen zijn racisme en xenofobie en de richtlijn betreffende de arbeidsmarkt. Maar ik herhaal dat de criteria anders zijn en bovendien is dit een heel klein deel van dit voorstel. Dit is een algemene non-discriminatiewet. We geven helemaal geen gevolg aan internationaalrechtelijke normen. Wij gaan veel verder. Er is in de Europese richtlijn geen basis te vinden voor draconische wetten met allerlei strafbepalingen en burgerrechtelijke bepalingen.

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – Ik nodig u uit mijn omstandig verslag te lezen. Daarin staat duidelijk dat er twee richtlijnen zijn. De eerste van 27 november 2000 betreft de gelijke behandeling in arbeid en beroep. Daarin wordt discriminatie op grond van godsdienst, overtuiging, handicap, leeftijd en seksuele geaardheid vernoemd.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Waar staat “overtuiging” in het wetsvoorstel?

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – Godsdienst en levensbeschouwing worden in het voorstel genoemd.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – In de commissie is duidelijk gezegd dat met levensbeschouwing niet politieke overtuiging wordt bedoeld.

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – Politieke overtuiging niet, maar wel levensovertuiging.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Vallen wij daar onder?

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – Een tweede Europese richtlijn betreft de gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming. Dat is ruimer dan arbeidsrechtelijke verhoudingen.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Dat is onjuist. De ene richtlijn heeft een algemeen toepassingsgebied, maar gaat enkel over racisme en xenofobie. De andere heeft geen algemene toepassing. Daar kan een algemene non-discriminatiewet niet op steunen. Ik heb uw verslag gelezen en heb vastgesteld dat het voorstel niet op die richtlijnen kan steunen. Er wordt een veralgemening gemaakt van één principe dat is opgenomen in één richtlijn en dat wordt uitgebreid tot een algemene regel die alle mogelijke discriminaties verbiedt en zelfs strafbaar stelt. Daarvoor bestaat geen internationaalrechtelijke verantwoording. Ik vind het spijtig dat de indieners van het voorstel zich wegsteken achter internationale bepalingen. Het oorspronkelijke voorstel verwees naar het EVRM, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het BUPO. Toen werd nog niet gesproken over de richtlijnen. Die werden pas achteraf ontdekt, omdat men er een paar begrippen heeft uit overgenomen.

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – Ik begrijp dat uw fractie tegen de goedkeuring van dit voorstel is.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Ik ben voor de vrijheid.

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – Breng wel de intellectuele eerlijkheid op om te zeggen dat er wel een internationaal kader bestaat voor de bestrijding van

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *Aucun des traités cités n'imposent d'intervenir contre la discrimination entre citoyens. Les seules exceptions sont le racisme et la xénophobie et la directive relative au marché du travail. Mais je répète que les critères sont différents. La présente proposition est une loi générale de non-discrimination contenant des dispositions pénales et civiles. Elle ne donne nullement suite à des normes de droit international. Elle va beaucoup plus loin.*

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *Je vous invite à lire mon rapport circonstancié. Il mentionne l'existence de deux directives. La première concerne l'égalité de traitement dans le travail et la profession. Elle mentionne la discrimination fondée sur la religion, les convictions, le handicap, l'âge et l'orientation sexuelle.*

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *Qu'en est-il des « convictions » dans la proposition de loi ?*

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *La conviction religieuse et philosophique est mentionnée dans la proposition.*

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *Il a été précisé en commission que le mot « conviction philosophique » ne recouvre pas les convictions politiques.*

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *Les convictions politiques non, mais bien les convictions philosophiques.*

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *En faisons-nous partie ?*

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *La seconde directive européenne concerne l'égalité de traitement des personnes, quelles que soient leur race ou origine ethnique. Son champ d'application est plus vaste que les relations de travail.*

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *C'est faux. La première directive a un champ d'application général mais ne concerne que le racisme et la xénophobie. L'autre n'a pas de champ d'application général. Elle ne peut servir de fondement à une loi générale de non-discrimination, laquelle généralise un principe tiré d'une directive pour en faire une règle générale interdisant et pénalisant toutes les formes de discrimination. Je trouve regrettable que les auteurs de la proposition invoquent des dispositions de droit international. La proposition initiale se référait à la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme, à la Déclaration universelle des droits de l'homme et aux conventions internationales relatives aux droits civils et politiques. On ne parlait pas encore des directives européennes. Elles n'ont été citées que par la suite parce qu'on en avait tiré certains concepts.*

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *Je comprends que votre groupe soit opposé à l'adoption de cette proposition.*

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *Je suis pour la liberté.*

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *Ayez l'honnêteté intellectuelle de dire qu'il existe bien un cadre international pour la lutte contre la discrimination. Notre pays est un des*

discriminatie. Ons land is één van de weinige Europese landen die nog geen algemene non-discriminatie wet hebben. Ik betreurt dat we pas nu dit debat kunnen voeren.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Ik vrees dat u niet weet waarover het gaat. Het gaat over de strafwet. Geen enkel Europees land – andere sprekers hebben het ook opgemerkt – heeft een strafwet om discriminaties op grond van leeftijd en fysieke kenmerken strafbaar te stellen. Over zoiets zou in andere Europese landen feestelijk worden gelachen.

Probeer u dat er maar eens door te krijgen in Groot-Brittannië. Men heeft het geprobeerd met een veel minder verregaand voorstel. Het werd er weggelachen. Men raakt daar niet zo lichtzinnig als hier aan de persoonlijke vrijheid van de burgers. Men gaat daar niet zo snel over tot het organiseren van een totalitaire staat waar met strafwetten en de beperking van de vrije meningsuiting de moraliteit van een deel van de bevolking wordt opgedrongen aan de rest.

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – De strafbepalingen in dit voorstel zijn veeleer beperkt. De burgerrechtelijke bepalingen zijn veel belangrijker. Alleen het aanzetten tot en de meningsuiting worden strafbaar gesteld. Dit is veeleer symbolisch, vermits het discriminatoir gedrag zelf niet strafbaar is. Waarom heeft de heer Ceder daar problemen mee? Op strafrechtelijk vlak is de situatie totaal verschillend van de racismewet.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Ik heb daar problemen mee als jurist en als democraat. Ik heb dat ook gemerkt en ik vraag me af of iedereen die dit voorstel zal goedkeuren, weet dat het uiten van meningen strafbaar wordt gesteld, maar discriminatoir gedrag niet. Uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens blijkt dat een staat minder beperkingen moet hanteren bij het bestraffen van bepaalde daden, maar veel terughoudender moet zijn als hij de vrije meningsuiting beperkt. Hier doet men het omgekeerde: men stelt de meningsuiting strafbaar, maar de daad niet. Er hoeven dus zelfs geen slachtoffers te zijn, vermits alleen de meningsuiting strafbaar is. Indien ik buiten het Parlement mijn voornemen te kennen geef om te discrimineren, bijvoorbeeld als werkgever, tegenover mensen van een bepaald geslacht, ben ik strafbaar, ook al breng ik dat voornemen nooit in de praktijk. Legt u me dat maar eens uit.

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – We hebben dat in de commissie uitvoerig besproken. Ik had een amendement ingediend om ook het discriminatoir gedrag te bestraffen. We moeten ons echter neerleggen bij de meerderheid die de voorkeur geeft aan burgerrechtelijke bepalingen.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Waarom staan er dan nog strafrechtelijke bepalingen in het voorstel? Waarom riskeert iemand die zijn voornemen te kennen geeft om te discrimineren op grond van leeftijd, maar dat nooit uitvoert, gevangenisstraf en verlies van politieke rechten?

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – De strafrechtelijke bepalingen zijn veeleer symbolisch.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Behalve dan voor diegene die er het slachtoffer van wordt.

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – Met de

rare pays européens à ne pas s'être encore doté d'une loi générale antidiscrimination. Je regrette que nous puissions seulement maintenant mener ce débat.

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *Je crains que ne vous ne sachiez pas de quoi il s'agit. Il s'agit de la loi pénale. Aucun pays européen n'est doté d'une loi pénale permettant de sanctionner les discriminations fondées sur l'âge ou les caractéristiques physiques. Cela prêterait à rire dans les autres pays européens.*

La Grande-Bretagne, par exemple, ne fait pas preuve d'autant de légèreté lorsqu'il s'agit de la liberté personnelle des citoyens. Elle est moins encline à organiser un État totalitaire qui, à grand renfort de lois pénales et en limitant la liberté d'expression, impose à tous la morale d'une partie de la population.

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *Les dispositions pénales de cette proposition de loi sont plutôt limitées. Les dispositions civiles sont plus importantes. Seule l'incitation à la discrimination et l'expression d'une opinion discriminatoire sont passibles de sanctions. C'est plutôt symbolique puisque le comportement discriminatoire lui-même n'est pas répréhensible. Pourquoi cela pose-t-il problème à monsieur Ceder ? Sur le plan pénal, la situation est différente de la loi relative au racisme.*

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *Cela me pose problème en tant que juriste et en tant que démocrate. Je me demande si tous ceux qui voteront pour cette proposition savent que l'expression d'une opinion est passible d'une sanction mais pas le comportement discriminatoire. La jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme montre qu'un État doit faire preuve de réticence à limiter la liberté d'expression. Cette proposition fait l'inverse. L'expression d'une opinion est répréhensible et non l'acte. Il ne faut même pas qu'il y ait des victimes. La manifestation de l'intention de discriminer est répréhensible même si elle n'est jamais mise en pratique.*

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *Nous en avons discuté longuement en commission. J'avais déposé un amendement visant à sanctionner également le comportement discriminatoire. Nous devons toutefois nous soumettre à l'avis de la majorité qui accorde la préférence à des dispositions civiles.*

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *Pourquoi alors garder des dispositions pénales ? Pourquoi une personne qui manifeste son intention de commettre une discrimination fondée sur l'âge mais ne passe jamais à l'acte risque-t-elle une peine d'emprisonnement et une déchéance de ses droits politiques ?*

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *Les dispositions pénales sont plutôt symboliques.*

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *Sauf pour celui qui en est victime.*

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *Nous voulons, à travers*

strafrechtelijke bepalingen willen we aangeven dat we niet aanvaarden dat deze groepen worden gediscrimineerd.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Dat heb ik nog nooit gehoord: de strafwet gebruiken als symbool, om een teken te geven.

Ik vind het echt sterk dat mevrouw Kaçar toegeeft dat ze de strafwet als symbool zal gebruiken. Ik betreur dat geen collega's van andere fracties aanwezig zijn om vast te stellen hoe zij deze wet ziet.

Heel het menselijke leven bestaat uit keuzes en vele daarvan zijn discriminerende keuzes waarvoor geen objectieve rechtvaardiging bestaat. Ik eis het recht op mijn levenspartner te kiezen op grond van haar geslacht en haar seksuele geaardheid. Uiteraard valt dit niet onder deze wet, maar andere zaken wel. Ik eis ook het recht op om als ik morgen een café of een winkel open, mijn personeel aan te werven op de wijze die ik verkies. Ik kondig hierbij aan dat leeftijd bijvoorbeeld een rol zal spelen: ik voel mij bijvoorbeeld over het algemeen, maar niet altijd, beter in het gezelschap van leeftijdsgenoten dan in dat van senioren of adolescenten. Als ik morgen een luchtvaartmaatschappij start, dan zullen fysieke eigenschappen een rol spelen bij de aanwerving van mijn stewardessen. Als ik een modellenbureau open, zal ik discrimineren tegen 80-jarige vrouwen die 100 kilo wegen en een snor hebben. Als ik een kinderopas moet kiezen, dan zal de seksuele geaardheid van de kandidaat een rol spelen. Als ik een verhuisfirma start, zal ik bij de aanwerving voorrang geven aan sterke en fysiek gezonde exemplaren. Ik zeg dit eerlijk en velen zouden hetzelfde doen.

De indieners kunnen daarvan denken wat ze willen, maar ik vind niet dat ik daarom in de gevangenis thuishoor. Het is niet rechtvaardig dat mooie vrouwen en knappe mannen gemakkelijker werk vinden dan wij, lelijke exemplaren, en dat ze meer kansen zullen hebben in heel wat andere menselijke activiteiten. Dat is het leven en het is het gevolg van de menselijke vrijheid, in het bijzonder van de keuzevrijheid. Alleen een totalitaire staat kan de complete gelijkheid tot stand brengen. Sommigen zullen misschien hopen dat deze wet de geschiedenis ingaat als “de wet-Mahoux”, naar het voorbeeld van “de wet-Moureaux”. Ik kan betere namen bedenken: “de 1984-wet”, “de wet ter instelling en organisatie van de gedachtepolitie” of “de Big Brother-wet” zijn meer gepaste namen. Deze wet gaat immers uit van de principes die ook door de gediscredeerde regimes van het Oostblok werden gehanteerd: de marxistische theorie dat mensen, met hun aard, hun gedachten en hun persoonlijkheid kunnen worden geboetseerd door de staat en door een wetgeving die hun doen en laten regelt in hun dagelijkse leven en het gevaarlijke en beangstigende geloof dat het paradijs op aarde een kwestie is van wetten, staatsinrichting en gedachtepolitie.

Het tegendeel zal het geval zijn. Wetten als voorliggend wetsvoorstel zullen de hilariteit opwekken van de enen en de ergernis van anderen. De indieners zullen het omgekeerde bereiken van wat ze willen. Net nu homoseksualiteit een maatschappelijk aanvaard fenomeen is en de gelijkheid van mannen en vrouwen steeds meer een realiteit is, lopen ze het risico een terugslag van de meningen te organiseren. Als ze dat niet beseffen, is dit eens te meer een bewijs van dat ze alle contact met de basis hebben verloren. Ik kan niet wachten tot

ces dispositions pénales, montrer que nous n'acceptons pas que ces groupes soient discriminés.

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *C'est du jamais vu : utiliser la loi pénale comme un symbole pour donner un signal.*

Domage qu'aucun collègue d'autres groupes ne soient présents pour constater la manière dont madame Kaçar conçoit cette loi.

La vie humaine n'est faite que de choix, dont certains sont discriminatoires et dépourvus de justification objective. Je revendique le droit de choisir mon partenaire en fonction de son sexe et de son orientation sexuelle. Je revendique le droit, si j'ouvre un café ou fonde une compagnie aérienne, de recruter mon personnel comme je l'entends. J'annonce même que l'âge sera un facteur important et que les caractéristiques physiques pourront également entrer en ligne de compte. Si je suis amené à choisir une personne pour s'occuper de mes enfants, j'accorderai de l'importance à son orientation sexuelle. Je le dis honnêtement et beaucoup agiraient comme moi.

Je ne pense pas que cette attitude mérite un emprisonnement. Il est injuste que des personnes au physique avantageux trouvent plus facilement du travail que nous, au physique plus disgracieux. Mais c'est la vie et le résultat de la liberté humaine.

Une égalité complète n'est possible que dans un État totalitaire. Certains espèrent peut-être que cette loi reste inscrite dans l'histoire sous le nom de loi Mahoux. Je peux suggérer de meilleurs noms : la « loi 1984 », la « loi instaurant et organisant la police de la pensée » ou encore la « loi Big Brother ». Elle se fonde en effet sur les mêmes principes que ceux des régimes discrédités du Bloc de l'Est : la théorie marxiste selon laquelle les personnes peuvent être façonnées par l'État et par une législation qui régit leurs faits et gestes de la vie quotidienne et la conviction dangereuse et inquiétante que le paradis sur terre dépend de lois, de l'organisation de l'État et de la police de la pensée.

C'est le contraire qui se passera. Des lois telles que celle-ci provoqueront l'hilarité des uns et le mécontentement des autres. Les auteurs de la proposition obtiendront le résultat inverse de celui recherché. L'homosexualité étant désormais un phénomène accepté par la société et l'égalité des hommes et des femmes devenant de plus en plus une réalité, ils risquent de provoquer un retour en arrière dans les opinions. S'ils n'en sont pas conscients, c'est qu'ils ont perdu tout contact avec la base.

Je me remémore les arguments avancés au moment de la dépenalisation de l'avortement et de l'adultère, dans le premier cas, à mauvais escient, dans le second, à bon escient. On affirmait que l'État n'avait pas à imposer une morale personnelle déterminée aux citoyens. Cet argument était avancé par les mêmes familles politiques que celles qui, aujourd'hui, imposent leur morale de manière bien plus extrême encore. Si envahissante qu'ait été la morale catholique, l'Église n'a plus guère tenté, depuis le siècle des Lumières, de faire inscrire dans la loi pénale ses règles et conceptions relatives au péché, comme les élites politiquement correctes le font aujourd'hui.

Les péchés contre la pensée politiquement correcte sont

ze de Aalstenaars gaan uitleggen dat ze de dinsdag van carnaval niet in het teken mogen stellen van de “voil jeanetten” omdat dit “een teken van discriminerende uitlatingen is” en aldus strafbaar is krachtens de artikelen 2 en 5.

Ik moet steeds terugdenken aan argumenten die ik hoorde toen abortus of overspel uit het strafrecht gehaald werden, in het eerste geval onterecht, in het tweede terecht. Er werd beweerd dat het niet aan de staat toekomt om een bepaalde persoonlijke moraliteit op te dringen aan de burgers. Dit argument kwam van precies dezelfde politieke families die vandaag in nog veel extremere mate hun moraliteit opdringen. Hoe opdringerig de Katholieke moraliteit ook kon zijn, de Kerk heeft sinds de Verlichting nauwelijks nog geprobeerd om haar ethische voorschriften en opvattingen over zonde in de strafwet te laten opnemen, zoals de politiek correcte elites dat nu doen.

De zonden tegen het politiek correcte denken komen systematisch wel terecht in de strafwet. Dat men mij niet vertelt dat het de indieners enkel te doen is om schade aan medemensen te vermijden. Ten eerste, voor de toepassing van artikel 5 is helemaal geen effectieve schade of slachtoffer vereist om wie aanzet tot discriminatie, te laten veroordelen, bijvoorbeeld ingevolge kritische opmerkingen ten aanzien van bepaalde bevolkingsgroepen. Ten tweede, bepaalde overtredingen tegen de vroegere zondencatalogus brachten wel degelijk morele of andere schade toe aan het slachtoffer, bijvoorbeeld bij overspel. Daarmee heb ik niet gezegd dat ik die punten in de strafwet wil.

Voor de discriminatie tussen burgers onderling, kunnen we hopen dat bepaalde opvattingen in de maatschappij zullen veranderen, dat er een mentaliteitswijziging komt. Ik heb geen enkel bezwaar tegen zekere materiële voorkeursbehandelingen, bijvoorbeeld voor gehandicapten, maar alvorens de strafwet in te schakelen tegen daders of bepleiters van wat de indieners als discriminatie beschouwen, zouden die indieners toch eens goed moeten nadenken.

Het is bijzonder opvallend dat de progressieven in België inzake misdadigheid niet geloven in de repressieve aanpak en steeds de mond vol hebben over “het wegnemen van de oorzaken van de misdadigheid”. Die makke houding slaat onmiddellijk om wanneer het gaat over het grote ideologische gelijk of politiek incorrecte meningen en praktijken. Dan is repressie wel het antwoord. Dan is de strafwet wel het antwoord. Meer zelfs, dan zijn draconische strafwetten nodig, met omkeringen van de bewijslast en het gebruik van “praktijktesten”. Dan wordt de strafvervolgning zelfs geprivatiseerd in het voordeel van bepaalde sociaal-economische drukkingsgroepen, zoals de vakbonden.

Van het geven van een tweede kans aan de misdadiger is ook geen sprake meer. Eens een racist of een homofoob, altijd een racist of een homofoob, lijkt het motto. Het verlies van politieke rechten dat gekoppeld wordt aan een veroordeling, moet er borg voor staan dat de schuldige politicus nooit een tweede kans krijgt.

Toen collega Van Steenberge mij vertelde dat de VLD in de commissie voor dit gedrocht had gestemd, dacht ik eerst dat ze een grapje maakte. Hoe kunnen de voorstanders van democratie en Libertas, de liberalen, het met zoiets eens zijn?

systematiquement inscrits dans la loi pénale. Qu'on ne me dise pas que les auteurs de la proposition ne sont mus que par le désir d'éviter un préjudice à autrui. D'une part, l'application de l'article 5 ne nécessite nullement l'existence d'un préjudice ou d'une victime. D'autre part, certaines infractions au précédent catalogue de péchés occasionnaient bel et bien un préjudice moral ou autre à la victime, par exemple en cas d'adultère. Ce qui ne veut pas dire que je souhaite que ces points soient à nouveau inscrits dans la loi pénale.

Pour la discrimination entre citoyens, nous pouvons espérer que certaines opinions évoluent, qu'il se produise un changement de mentalité. Je ne suis pas opposé à ce que certains, par exemple les handicapés, bénéficient d'un traitement matériel de faveur, mais les auteurs de la proposition feraient bien de réfléchir avant de recourir à la loi pénale contre des personnes qui commettent ce qu'ils considèrent comme une discrimination.

Il est frappant que les progressistes en Belgique ne croient pas en l'approche répressive en matière de criminalité et parlent constamment de la nécessité d'« éradiquer les racines de la criminalité ». Cette attitude accommodante change dès qu'il s'agit d'opinions et pratiques politiquement incorrectes. La répression est alors de mise. La loi pénale est alors la réponse adéquate. Ce sont alors des lois pénales draconiennes qui s'imposent, avec un renversement de la charge de la preuve et la réalisation de « tests de situation ». Les poursuites pénales sont alors privatisées à l'avantage de certains groupes de pression socio-économiques, comme les syndicats.

Il n'est plus question de donner une seconde chance au criminel. Quiconque se montre une fois raciste ou homophobe, sera toujours considéré comme raciste et homophobe. La déchéance des droits politiques liée à la condamnation garantira que le responsable politique incriminé n'aura plus jamais une seconde chance.

Comment est-il possible que les membres du VLD, défenseurs de la démocratie et de la liberté, aient pu voter en faveur d'une telle loi en commission ? Qu'est devenu le rôle mineur dévolu à l'État, lequel doit s'immiscer le moins possible dans la vie des citoyens ? Que sont devenus les défenseurs des libertés politiques, de la liberté d'opinion et d'expression qu'ils ont jadis défendue si vaillamment contre la domination de l'Église et de la foi ?

Que sont devenus les mots célèbres de Voltaire ?

Les libéraux ont-ils changé d'opinion ? La vérité est hélas plus prosaïque. Ils n'ont pas le courage intellectuel de dire non aux grands prêtres de la pensée politiquement correcte. Chaque fois qu'il est question d'un dossier idéologique, les libéraux flamands se soumettent aux diktats de l'aile francophone et gauche de la coalition. Les exemples sont légion.

Qu'en est-il de la réglementation relative aux repentis ? Je suis curieux de voir ce que va devenir le « niet » de De Gucht au droit de vote des immigrés. Le VLD n'est plus capable de faire front aux fanatiques progressistes et à l'arrogance wallonne. Ils font tout pour maintenir la coalition arc-en-ciel. Ils sont même prêts à un marchandage avec Di Rupo. Les membres du VLD se comportent de plus en plus comme les

Wat is er gebeurd met de "lichte staat" die zich zo weinig mogelijk moet moeien met het leven van de burgers. Wat is er gebeurd met de verdedigers van de politieke vrijheden, met de vrijheid van moraliteit en meningsuiting die zij vroeger zo manhaftig hebben verdedigd tegen wat zij beschouwden als de opdringerige dominantie van kerk en geloof? Wat is er gebeurd met de gevleugelde woorden van Voltaire? Ik hoef ze niet te citeren. Ze zijn de liberalen bekend.

Zijn de liberalen van opvatting veranderd? Was het maar zo. De waarheid is helaas prozaïscher. Het ontbreekt hen aan de intellectuele moed om neen te zeggen tegen de hogepriesters van het politiek correcte denken. Telkens als het om een ideologisch dossier gaat, aanvaarden de Vlaamse liberalen de dictaten van hun Waalse en linkse coalitiegenoten. Dat was zo inzake de regularisatie van illegalen, waarvoor bij mijn weten de VLD nooit vragende partij is geweest. Dat was zo voor de resolutie tegen Oostenrijk, toen Vlaamse liberalen hier zonder overtuiging een idiote resolutie goedkeurden. Dat was ook zo met de versoepeling van de nationaliteitswet, toen de VLD de mond dicht hield en doorslikte.

Hoe zit het overigens met de regeling voor de spijtoptanten? Ik ben ook benieuwd hoe het zal aflopen met het *njet* van De Gucht tegen het vreemdelingenstemrecht. We hebben er niet veel vertrouwen in. De VLD is niet meer in staat een vuist te maken, niet tegen de progressieve fanatici, niet tegen de Waalse arrogantie. Ze doet alles om de paarsgroene regering in het zadel te houden. Ze is zelfs bereid tot een koehandeltje met Di Rupo. Maar zelfs als de VLD bereid is de regeling voor spijtoptanten te begraven samen met het stemrecht voor vreemdelingen, stuurt Di Rupo de VLD wandelen. Hoe zielig. Ze zullen het niet graag horen, maar de VLD'ers ontpoppen zich alsmaar meer als de nieuwe *tsjeven*.

Intussen mag dit gedrocht er ook door. Sommigen zouden uit mijn uiteenzetting kunnen afleiden dat ik zeer ontevreden zal zijn als het wetsvoorstel wordt goedgekeurd. Ze vergissen zich.

Toen een adjudant aan Napoleon zei dat het vijandelijk leger zich slecht ontplooidde, was zijn antwoord "Onderbreek nooit de vijand wanneer hij een fout maakt". Dit wetsvoorstel is een fout, niet alleen om de reacties die het zal uitlokken wanneer dit gedrocht, zoals voorspelbaar is, zal uitlopen in een veelheid van klachten en processen tussen mensen die hun persoonlijke vetes zullen pogen in te kleden in de termen van deze wet. Wie dat niet beseft, kent de menselijke aard niet.

Bovendien is dit een technisch zeer slechte wet. Met collega Van Steenberge had ik even overlegd of wij er wel goed aan deden de vinger te leggen op de onvolmaaktheden – ten slotte is een onwerkbaar slechte wet beter dan een werkbaar slechte wet – maar we zullen er toch enkele vermelden omdat we weten dat naar ons toch niet wordt geluisterd. Het kan soms een voordeel zijn.

Ik merkte reeds op dat het aanzetten tot discriminatie strafbaar is, maar het bedrijven ervan niet. Zoals ik daarnet al aan mevrouw Kaçar uitlegde, is men in Straatsburg van mening dat aan woorden minder beperkingen mogen worden opgelegd dan aan daden. Ze zullen daar dan ook lachen wanneer iemand zich komt beklagen met deze wet in de hand. Zoals we ook al konden merken dat de Raad van State zijn lach niet kon inhouden bij het opstellen van het advies over

nouveaux calotins.

En attendant, cette proposition de loi monstrueuse avance. Certains penseront que l'adoption de cette loi me mécontentera. Ils se trompent.

Lorsqu'un de ses adjutants a signalé à Napoléon que l'armée ennemie se déployait mal, il a répondu : « N'interrompez jamais l'ennemi lorsqu'il commet une erreur. » Cette proposition est une erreur, ne fût-ce qu'en raison des multiples plaintes et procès auxquels elle va donner lieu. Celui qui n'a pas conscience de ce risque, ne connaît pas la nature humaine.

Il s'agit en outre d'une mauvaise loi sur le plan technique. Avec ma collègue Van Steenberge, je me suis demandé si je faisais bien d'attirer l'attention sur les imperfections de cette proposition. Mieux vaut en effet une mauvaise loi impraticable qu'une mauvaise loi praticable. J'en citerai néanmoins quelques-unes puisque personne ne m'écoute.

J'ai déjà signalé que l'incitation à la discrimination est répréhensible mais pas l'acte discriminatoire. La Cour de Strasbourg estime pourtant que l'on peut imposer moins de restrictions aux paroles qu'aux actes. Les juges strasbourgeois riront donc bien en voyant cette loi. Le Conseil d'État n'a, lui non plus, pu s'empêcher de rire en rédigeant son avis.

L'article 3 de cette proposition dispose ainsi que cette loi ne porte pas atteinte à la Constitution et aux conventions internationales sur les droits de l'homme. Je pensait que les lois ne visaient jamais à porter atteinte à ces normes. Pourquoi cette disposition figure-t-elle dans la proposition ? Parce que, précisément, cette loi portera bel et bien atteinte à la Constitution, à la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et aux conventions internationales relatives aux droits civils et politiques. Le Conseil d'État en a fait mention et l'on tente maintenant d'échapper à cette critique.

dit gedrocht. Bepaalde passages heb ik trouwens ook voorgelegd aan de mensen van de juridische dienst van mijn partij en ze kwamen bijna niet meer bij. Zo bepaalt bijvoorbeeld artikel 3 van deze wet: “Deze wet doet geen afbreuk aan de Grondwet en de mensenrechtenverdragen.” Dat is vriendelijk, dank u wel. Ik kan niet wachten op de wet die zegt: “Deze wet doet, waar nodig, afbreuk aan de Grondwet en de mensenrechtenverdragen.” Ik dacht dat wetten nooit de bedoeling hebben afbreuk te doen aan deze normen, maar ik leer elke dag bij. Waarom staat dit artikel dan wel in de wet? Omdat deze wet uiteraard wél afbreuk doet aan de Grondwet, het EVRM en het BUPO en dat weet men. De Raad van State verwees er ook naar en aan die kritiek van de Raad van State poogt men nu te ontsnappen

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – Dat was een bijdrage van onze collega’s van de CD&V, een amendement van de heer Vandenberghe, dat niets anders is dan de bevestiging van een algemene regel. Oorspronkelijk was er een andere tekst.

De heer Jurgen Ceder (VL. BLOK). – Daar wilde ik het net over hebben. Ik weet dat deze bepaling van de CD&V komt. Met deze bepaling probeert men eigenlijk aan de kritiek van de Raad van State te ontsnappen, die zegt dat de wet in strijd is met al deze hogere rechtsnormen. Zo zou men ook de kritiek van de Raad van State op de technische mankementen van deze wet kunnen opvangen door een artikel 3bis toe te voegen dat zegt: “Deze wet is technisch-juridisch volmaakt”.

Ik weet wat de bedoeling van dit artikel is. Het heeft een juridische en een politieke bedoeling. De politieke bedoeling is de CD&V de kans te geven zich te onthouden, zodat deze wet een toch iets breder draagvlak krijgt. De CD&V kan uitpakken met het amendement dat bepaalt dat de wet niet strijdig is met de Grondwet. Voor het overige was de kritiek van de heer Vandenberghe op deze wet vernietigend.

De juridische bedoeling van het artikel is te bepalen dat deze wet enkel toepasbaar is in de mate dat er geen conflict ontstaat met hogere rechtsnormen. Er zijn echter drie problemen met die interpretatie. Ten eerste is de essentie van de wet in strijd met de vrijheid van meningsuiting, gedachte en vereniging, vastgelegd in de Grondwet en het EVRM. Dat is in feite ook de kritiek van de Raad van State en daar zal artikel 3 niets aan veranderen.

Ten tweede, indien men vreest dat deze wet in strijd is met de Grondwet, dan moet ze gewoon worden aangepast zodat ze niet meer in strijd is met de Grondwet. Dat ligt toch voor de hand. Nu wordt echter aan gewone rechters gevraagd de wet aan de Grondwet te toetsen. Dat is een zeer interessante nieuwigheid.

Ten derde is deze bepaling voor wat het EVRM en het BUPO betreft, compleet overbodig. De rechten daarin opgesomd hebben rechtstreekse werking. Geen enkele rechter kan een wet toepassen wanneer ze blijkt in strijd te zijn met deze rechten. Daarvoor was artikel 3 dus niet nodig.

Een ander boeiend artikel is artikel 2, paragraaf 3. Daar lezen we: “Elke vorm van discriminatie is verboden bij:” en dan volgen een aantal gedachtestreepjes. Zo is discriminatie verboden bij “het leveren van goederen en diensten”. Alleen: eigenlijk is het niet verboden want er is geen strafbepaling die er mee overeenkomt. Die is er alleen voor openbare officieren

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – *Il s’agit d’une amendement de monsieur Vandenberghe, du CD&V, qui ne fait que réaffirmer une règle générale. Le texte était au départ différent.*

M. Jurgen Ceder (VL. BLOK). – *Je sais que cette disposition vient du CD&V. On tente ainsi d’échapper à la critique du Conseil d’État, lequel estime que la proposition est contraire à des normes juridiques supérieures. On pourrait de même contrer les remarques du Conseil d’État relatives aux imperfections techniques de la loi en y insérant un article 3bis libellé comme suit : « Cette loi est parfaite sur le plan de la technique juridique. »*

Cet article a un objectif juridique et politique. L’objectif politique est de donner au CD&V l’occasion de s’abstenir, permettant à la loi de recueillir une adhésion plus large. Le CD&V peut faire étalage de l’amendement. Pour le reste, les critiques de monsieur Vandenberghe ont été impitoyables.

L’objectif juridique de cet article est de disposer que cette loi n’est applicable que dans la mesure où il n’y a pas de conflit avec des normes juridiques supérieures. Cette interprétation pose toutefois trois problèmes. Premièrement, l’essentiel de la loi est contraire à la liberté d’expression, d’opinion et d’association établie par la Constitution et la Convention européenne de sauvegarde des droits de l’homme. L’article 3 n’y changera rien.

Deuxièmement, si l’on craint que cette loi soit contraire à la Constitution, il faut l’adapter. C’est évident. On demande pourtant à des juges ordinaires de contrôler la constitutionnalité de la loi. C’est une nouveauté très intéressante.

Troisièmement, cette disposition est tout à fait superflue en ce qui concerne la Convention européenne de sauvegarde des droits de l’homme et les conventions internationales relatives aux droits civils et politiques. Les droits que contiennent ces conventions sont d’application directe. Aucun juge ne peut appliquer une loi contraire à ces droits. L’article 3 n’était donc pas nécessaire.

Un autre article particulièrement intéressant est l’article 2, §3. Il prévoit que : « Toute discrimination directe ou indirecte est interdite lorsqu’elle porte sur : ». Suit alors une énumération. La discrimination est ainsi interdite lors de la fourniture de biens et de services mais cette interdiction n’est assortie d’aucune disposition pénale. Celle-ci ne vaut que pour les officiers ou agents publics. Ou bien cette disposition

of agenten. Of is deze bepaling enkel van toepassing op de openbare sector? Neen, want in het tweede gedachtestreepje wordt gesproken over discriminatie bij aanwerving in zowel de particuliere als de openbare sector. Alleen er is weer geen strafbepaling aan verbonden. Helemaal goed wordt het in het vijfde gedachtestreepje. Wanneer we dit lezen samen met het eerste zinnetje van het artikel – en dat kan echt niet anders – dan staat er: “Discriminatie is verboden bij het verspreiden, het publiceren of het openbaar maken van een tekst, een bericht, een teken of enig andere drager van discriminerende uitlatingen.” Discriminatie is verboden bij het publiceren van discriminerende geschriften? Wat betekent dat? Wanneer de letter van de wet duidelijk is – en dat is het geval – moeten we verder niet op zoek gaan naar de bedoeling van de wetgever, zo zeggen het legaliteitsbeginsel en de voorzienbaarheidsvoorwaarde van strafwetten. Dus staat er dat discriminerende geschriften mogen, alleen mogen ze niet op discriminerende wijze worden gepubliceerd en verspreid. Ik mag in een artikel bijvoorbeeld onaardig doen over de senioren, ik moet er alleen voor zorgen dat de senioren het zelf zeker ook te lezen krijgen. Dan ben ik in orde met de wet. Bovendien staat in artikel 150 van de Grondwet nog steeds dat persmisdrijven tot de bevoegdheid van het Hof van Assisen behoren. Een uitzondering wordt alleen gemaakt voor racisme, niet voor de discriminaties van deze wet. Veel geluk met het toepassen van artikel 2, paragraaf 3, vijfde streepje, en artikel 5, paragraaf 1.

Ik weet dat sommigen van u hopen dat deze wet ooit op ons zal kunnen worden toegepast. Daarvoor dient artikel 5, paragraaf 1. U zult ontgoocheld worden. Niet alleen om inhoudelijke redenen – want net als bij de wet op het racisme gaat u naïef uit van wat u denkt dat er in onze publicaties en teksten staat en weet u niet wat er werkelijk in staat – maar ook om technische redenen. Uit het commissieverslag leer ik dat sommigen vinden dat de wet van 1981 degelijker is dan dit voorstel. Indien u de debatten had gevolgd in het proces van het centrum-Leman tegen het Vlaams Blok, had u kunnen weten dat de wet-Moureaux ook knoeiwerk is. Alleen is dit nog erger. Ik ben nu al afgunstig op de advocaat die het voorrecht zal hebben om van dit gedrocht brandhout te maken.

Mevrouw Meryem Kaçar (AGALEV). – Ik ben het helemaal niet eens met het betoog van de vorige spreker.

Aanvullend op het verslag wens ik namens mijn fractie een aantal opmerkingen maken. Dit wetsvoorstel geeft uitvoering aan de regeringsverklaring. Er is een groot verschil tussen de oorspronkelijke tekst en de tekst die nu voorligt. Zowel op juridisch als op technisch vlak is er heel wat aan gewerkt en er is rekening gehouden met de, grotendeels terechte opmerkingen van de Raad van State. Als jurist heb ik ook bedenkingen bij bepaalde formuleringen, maar toch ik ben zeer tevreden met het voorstel. Dit is de eerste algemene non-discriminatiewet in de Belgische geschiedenis.

Het verheugt mij ook dat het “geslacht” als discriminatiegrond behouden is gebleven, want nu hebben gediscrimineerde vrouwen een rechtsmiddel om op terug te vallen. We hebben rekening willen houden met de wensen van de vrouwenbeweging, wat onder meer blijkt uit de oprichting van een instituut voor de gelijkheid van man en vrouw waartoe de minister zich heeft verbonden. We zullen

n'est-elle applicable qu'au secteur public ? Non, puisque le deuxième tiret vise la discrimination lors du recrutement dans les secteurs privé et public. Là aussi, la disposition pénale fait défaut. Le cinquième tiret prévoit que la discrimination est interdite lors de la diffusion, la publication ou l'exposition en public d'un texte, d'un avis, d'un signe ou de tout autre support comportant une discrimination. La discrimination est interdite lors de la publication d'écrits discriminatoires. Qu'est-ce que cela signifie ? Si l'esprit de la loi est clair, il ne faut pas s'interroger sur les intentions du législateur, du moins selon le principe de la légalité et la condition de prévisibilité des lois pénales. Les écrits discriminatoires sont donc permis mais ils ne peuvent être publiés et diffusés de manière discriminatoire.

En vertu de l'article 150 de la Constitution, les délits de presse sont du ressort de la Cour d'assises. La seule exception concerne le racisme et non les discriminations visées par cette loi. Bonne chance donc pour l'application de l'article 2, §3, cinquième tiret, et de l'article 5, §1er !

Je sais que certains d'entre vous espèrent que cette loi pourra un jour nous être appliquée. C'est à cela que sert l'article 5, §1er. Vous serez déçus, non seulement pour des raisons fondamentales mais aussi pour des raisons techniques. Certains pensent que la loi de 1981 est meilleure que celle-ci. Les débats du procès opposant le Centre Leman au Vlaams Blok ont toutefois montré que la loi Moureaux est un bricolage. Or, cette loi est pire encore. J'envie l'avocat qui aura le privilège de démontrer que cette loi est de la roupie de sansonnet.

Mme Meryem Kaçar (AGALEV). – Je ne suis absolument pas d'accord avec l'orateur précédent.

Cette proposition de loi donne exécution à la déclaration gouvernementale. Le texte qui nous est soumis est très différent du texte original. Nous y avons beaucoup travaillé, aussi bien sur le plan juridique que technique, et nous avons tenu compte des remarques, la plupart du temps fondées, du Conseil d'État. Je suis très satisfaite de la proposition qui est en fait la première loi générale de non-discrimination de l'histoire belge.

Je me réjouis également que le « sexe » ait été maintenu comme base de discrimination. Désormais, les femmes victimes de discriminations disposent d'un moyen juridique de contre-attaquer. Nous avons voulu tenir compte des souhaits des mouvements féministes.

Selon moi, les sanctions pénales ne vont pas encore assez loin. Les actes non discriminatoires devraient être eux aussi punissables. La loi sur le racisme punissait l'incitation au racisme et l'expression d'un comportement raciste. Ce n'est

die zaak van nabij blijven volgen.

Volgens mij gaan de strafbepalingen echter niet ver genoeg, ook non-discriminatoire daden zouden strafbaar moeten zijn. Bij de antiracismewet was de aanzet tot en het uiting geven aan racistisch gedrag meteen strafbaar; pas in 1994 werd de daad van racisme als strafbaar erkend. Heel waarschijnlijk zal ook deze wet na een paar jaar moeten worden aangepast. In een volgend stadium pleit ik voor een gelijkstelling met de antiracismewet.

Bijzonder verdienstelijk is dat in deze wet burgerrechtelijke bepalingen zijn opgenomen. Die ontbreken in de antiracismewet.

In de toekomst kan de wetgever ook nog een andere keuze maken, met name de strafbepalingen volledig weglaten en alleen de burgerrechtelijke bepalingen opnemen.

(Voorzitter: mevrouw Sabine de Bethune, eerste ondervoorzitter.)

Een derde weg houdt het midden tussen de twee vorige voorstellen. Dat derde voorstel omvat een beperkt aantal strafbepalingen én uitgebreide burgerrechtelijke bepalingen.

Als jurist betreur ik dat dit voorstel niet op dezelfde voet staat als de antiracismewet, maar ik leg me neer bij de beslissing van de commissie voor de Justitie, waar hiervoor geen meerderheid kon worden gevonden.

Ik betreur dat er geen praktijktest mogelijk is. Onder de burgerrechtelijke bepalingen is een dergelijke test op discriminatie wel mogelijk gemaakt, zodat de rechter een bijkomend instrument heeft om een bewijsvoering van discriminatie te laten staven. De strafrechter krijgt een dergelijk instrument jammer genoeg niet, hoewel hij dat nog meer nodig heeft. Ook bij de toepassing van de antiracismewet stellen we immers vast dat de strafrechter over te weinig instrumenten beschikt om racistisch gedrag sluitend te bewijzen. Ik hoop dat de Kamer snel werk maakt van een uitbreiding van de instrumenten voor een sluitende bewijsvoering in de antiracismewet. Dat gaat dan niet alleen over praktijktests, maar ook over het gebruik van statistisch materiaal en dergelijke. Uiteindelijk is het altijd de rechter die de waarde van het aangebrachte bewijs moet beoordelen.

Ter verduidelijking van het begrip "seksuele geaardheid" wil ik hier nog aanstippen dat daarmee de beleving van de geaardheid wordt bedoeld. Het slaat dus niet alleen op het feit van hetero- of homoseksueel te zijn, maar ook op de beleving van de eigen geaardheid. Ook die mag geen grond of een reden voor discriminatie vormen.

Tot slot benadruk ik dat dit een belangrijk en historisch moment betekent. We hebben dit wetsvoorstel zeer lang en grondig voorbereid. Ik ben fier op het resultaat. Ik hoop dat de Kamer het voorstel op haar beurt snel afhandelt zodat we nog voor het einde van deze legislatuur een algemene non-discriminatiewet hebben.

Mevrouw Anne-Marie Lizin (PS). – *Mevrouw de T' Serclaes heeft het belang aangetoond van een amendement dat we hebben ingediend. We hopen de vergadering te kunnen overtuigen. In geen geval kunnen we instemmen met een wet die discriminatie op grond van het geslacht op dezelfde manier behandelt als andere discriminaties. Dit zou erop*

qu'en 1994 que l'acte raciste a été reconnu punissable. La présente loi devra probablement être adaptée dans quelques années. Je plaide pour une équivalence avec la loi sur le racisme.

Il est particulièrement méritoire que cette loi prévoit des dispositions civiles. Celles-ci font défaut dans la loi sur le racisme. À l'avenir, le législateur pourra choisir de supprimer les dispositions pénales pour ne conserver que les dispositions civiles.

(Mme Sabine de Bethune, première vice-présidente, prend place au fauteuil présidentiel.)

Cette troisième proposition comporte à la fois un nombre limité de dispositions pénales et des dispositions étendues de droit civil.

En tant que juriste, je regrette que cette proposition ne soit pas mise sur un pied d'égalité avec la loi contre le racisme, mais je m'incline devant la décision de la commission de la Justice.

Je regrette que l'on ne puisse procéder à un test de situation. Les dispositions de droit civil prévoient cette possibilité, offrant au juge un instrument supplémentaire pour établir le caractère discriminatoire de l'acte. Malheureusement, le juge pénal n'obtient jamais un tel instrument, qui lui serait pourtant encore plus utile. Dans la loi contre le racisme, le juge pénal ne dispose pas non plus d'instruments en suffisance pour démontrer le caractère raciste d'un acte. J'espère que la Chambre s'attellera rapidement à un élargissement de ces instruments non seulement par le biais de tests de situation mais également en utilisant du matériel statistique. Au bout du compte, il appartient toujours au juge d'apprécier la valeur de la preuve fournie.

En ce qui concerne l'« orientation sexuelle », on vise non seulement l'orientation hétérosexuelle ou homosexuelle mais aussi la manière dont une personne vit sa propre orientation et qui ne peut être source de discrimination.

Enfin, je voudrais souligner qu'il s'agit d'un moment historique important. La préparation de notre proposition fut longue et minutieuse et je suis fière du résultat. J'espère que la Chambre la traitera rapidement afin qu'avant la fin de cette législature, nous disposions d'une loi générale de non-discrimination.

Mme Anne-Marie Lizin (PS). – *Mme de T' Serclaes a eu l'occasion d'expliquer l'intérêt d'un amendement que nous avons proposé. Nous espérons convaincre l'assemblée. En effet, en aucun cas, nous ne pouvons accepter une loi qui place le sexe au même niveau que d'autres discriminations. C'est la négation d'un combat mené depuis plus de 40 ans*

neerkomen dat we 40 jaar strijd voor de gelijkheid tussen mannen en vrouwen negeren.

Er bestaan discriminaties omwille van een handicap, geboorte, leeftijd, burgerlijke staat, seksuele geaardheid, enzovoort. Wij zullen echter nooit aanvaarden dat het geslacht als een handicap zoals alle andere wordt behandeld. Dit gedeelte van de wet druist in tegen datgene waarvoor vrouwen en feministen altijd al hebben gestreden.

We vragen niet dat de Senaat dit wetsvoorstel niet zou goedkeuren, wel dat het woord "geslacht" uit deze lijst wordt weggelaten.

We hebben dit niet alleen in het adviescomité besproken, maar hebben er ook bij mevrouw Onkelinx al meermaals voor gepleit dat genderdiscriminatie door een geëigende instantie met juridische bevoegdheid wordt behandeld. Een dergelijk orgaan bestaat op dit ogenblik niet. Er moet er een worden opgericht volgens Belgisch recht. Het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding komt daarvoor niet in aanmerking. Dit zou in strijd zijn met wat al sinds jaren verworven is.

De regering houdt prachtige redevoueringen over de gelijkheid tussen mannen en vrouwen. Dank zij de Senaat stemt ze in met een wijziging van de Grondwet. We wachten echter nog altijd op de Kamer. Daar zouden al twee vergaderingen hebben plaatsgevonden over de grondwetwijziging.

We wachten ook nog op het wetsontwerp over de pariteit. De regering heeft het goedgekeurd, maar de meest uiteenlopende geruchten doen de ronde. Het debat over de pariteit mag niet worden uitgesteld tot 8 maart 2002. Het wetsontwerp moet zo spoedig mogelijk worden besproken.

De bespreking van de wet op het Instituut voor gelijke kansen van mannen en vrouwen moet worden aangevat vooraleer dit voorstel wet wordt en in werking treedt. We willen dat beide gelijklopen.

Volgens ons moeten seksuele geaardheid, geboorte, leeftijd, burgerlijke staat, handicap enzovoort, als mogelijke grond van discriminatie worden erkend en behandeld. De discriminatie op grond van het geslacht moet worden behandeld door een instituut waarin de bestaande administratie en de verschillende commissies zijn opgenomen. Dat instituut moet ook zorgen voor de coördinatie tussen de verschillende raden. Als voorzitter van een van deze raden weet ik waarover ik spreek.

Het instituut moet juridische bevoegdheid krijgen, want de vrouwen worden in dit land steeds meer en bijna onmerkbaar gediscrimineerd.

In de commissie voor de Binnenlandse Aangelegenheden kwam hinderende kleding ter sprake. We bestrijden de burka in Kaboel en elders, maar zien niet dat hij ook in Molenbeek wordt gedragen, zoals de burgemeester van deze gemeente opmerkte.

We moeten logisch blijven: dergelijke ongelijkheden mogen niet worden goedgepraat door culturele gewoonten. Hetzelfde geldt voor de verstoting. Het is onaanvaardbaar dat dergelijke praktijken ook in ons land mogelijk zijn. We hebben daarover een wetsvoorstel ingediend en willen ook dat het Instituut voor de gelijkheid in individuele gevallen kan

dans ce pays pour faire reconnaître l'égalité entre hommes et femmes.

Il y a des discriminations pour raison de handicap, de naissance, d'âge, d'état civil, d'orientation sexuelle et de tout ce que l'on peut imaginer dans ce domaine. Mais, pour nous, le sexe n'est pas et ne sera jamais acceptable comme étant un handicap parmi d'autres.

Ce point relève vraiment d'une philosophie profonde qui reste incomprise dans des assemblées où les femmes sont minoritaires. Pour nous, cette partie de la loi n'est pas conforme à ce que représentent les combats féminins et féministes depuis leur début.

Nous proposons que l'on retire de cette liste le terme « sexe », non par hasard et non parce que nous découvrons ce texte aujourd'hui, mais parce que, comme nous l'avons déjà dit, cette loi comporte une mise à niveau de différentes discriminations non conformes au combat mené pour l'égalité. Nous ne demandons pas à l'assemblée de ne pas voter cette loi parce que c'est une bonne loi mais nous voudrions que cette compétence particulière en soit retirée.

Nous avons discuté de ce point au sein de la commission d'avis mais aussi à plusieurs reprises avec Mme Onkelinx pour que la capacité juridique d'agir sur les questions d'inégalités ou de non-reconnaissance du droit à l'égalité entre les hommes et les femmes soient traitées correctement par une instance dotée de la capacité juridique. Nous estimons que cette instance doit être installée en droit belge, qu'elle fait défaut aujourd'hui de façon tout à fait évidente et que le Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme n'a pas cette fonction. Si jamais elle l'obtenait, ce serait dans des conditions non conformes à tout ce qui a été acquis depuis des années.

Le gouvernement tient de très beaux discours sur l'égalité entre les hommes et les femmes ; grâce au Sénat, il a adopté la modification de la Constitution, mais on ne voit toujours rien venir de la Chambre. On nous dit que deux réunions ont déjà été tenues du côté de la Chambre sur le volet constitutionnel et, donc, nous attendons.

Nous attendons aussi en ce qui concerne la loi sur la parité. Le gouvernement l'a adoptée mais les bruits les plus divers courent sur les conditions dans lesquelles le débat aura lieu. Pour nous, la parité ne peut attendre le 8 mars 2002 et l'examen de ce projet de loi doit être entamé.

Enfin, la discussion de la loi sur l'Institut pour l'égalité entre les hommes et les femmes doit être initiée avant que la présente proposition ne puisse sortir ses effets. C'est le parallèle que nous souhaitons depuis le début.

Donc, pour nous, les concepts suivants : orientation sexuelle, naissance, âge, état civil, handicap etc. doivent pouvoir être reconnus et traités comme des discriminations. Le sexe doit être traité par un Institut qui regroupera l'administration qui en est déjà chargée, les diverses commissions qui s'en occupent au niveau de l'État et, nous l'espérons aussi, qui mettra en place une excellente coordination avec les différents conseils. Il est vrai que je préside un de ces conseils et que notre position est tout à fait claire.

Nous voulons que l'Institut ait une capacité juridique parce que les discriminations qui touchent les femmes sont de plus

optreden.

Het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding vindt dat de vermelding "Verboden voor Albanese" in cafés strafbaar is. Maar in moslimkringen is de sociale druk vaak zo groot dat vrouwen geen thee kunnen drinken in een theehuis waar zich alleen mannen bevinden. Een dergelijke discriminatie die zich vandaag in Brussel, Antwerpen en Luik voordoet, is volstrekt onaanvaardbaar.

Dit wetsvoorstel heeft ontegensprekelijk goede kanten, maar het bevat ook een onderwerp dat er niet in thuis hoort. Daarom vragen we de Senaat dit amendement goed te keuren.

Doet hij dat niet, dan stellen we voor de Vrouwenraad te volgen die vraagt dat, gelijklopend met dit wetsvoorstel, een Instituut voor gelijke kansen van mannen en vrouwen wordt opgericht. Dan zal voor iedereen duidelijk zijn dat bij de bestrijding van discriminatie rekening moet worden gehouden met de aard ervan.

Als dit amendement niet wordt goedgekeurd, zal ik me uiteraard onthouden. Niet omdat ik het niet eens zou zijn met het geheel van het voorstel, maar omdat ik weiger te aanvaarden dat genderdiscriminatie wordt vermengd met andere discriminaties. Uit de werkzaamheden blijkt dat deze discriminatie alle andere doorkruist. Spijtig genoeg begrijpt een aantal mannen niet waarover het gaat. Dat is waarschijnlijk de reden waarom in verband met Afghanistan vooral wordt gesproken over militaire operaties en zelden over het niet eerbiedigen van de vrouwenrechten.

De heer Josy Dubié (ECOLO). – *Ik feliciteer de heer Mahoux omdat hij dit wetsvoorstel heeft ingediend en tot een goed einde heeft gebracht.*

Dit is een heel belangrijk voorstel. Ik ben het echter niet eens met mevrouw Lizin. Ze was niet aanwezig in de commissie voor de Justitie toen dit probleem uitgebreid werd besproken. (Onderbrekingen door mevrouw Lizin)

Evenals de meeste commissieleden ben ik van oordeel dat dit amendement niet werd aanvaard omdat de genderdiscriminatie de meest voorkomende vorm van discriminatie is. Zodra men het over discriminatie heeft,

en plus nombreuses dans ce pays et sont à peine discernées, tant nos yeux peuvent parfois être aveugles.

À la commission de l'Intérieur, nous avons eu l'occasion de parler des vêtements handicapants. On se bat pour que la burka ne soit plus portée par les femmes à Kaboul et ailleurs mais on en voit à Molenbeek, comme l'a souligné le bourgmestre de cette commune.

Il faut être logique : ces inégalités ne peuvent se cacher derrière la culture. Même chose pour la répudiation : c'est une des très grandes revendications des mouvements féminins. La répudiation dans ce pays a aujourd'hui encore force de loi et c'est une pratique qui est inacceptable. Nous avons déposé un projet de loi mais nous voulons aussi que, dans les cas individuels, l'Institut pour l'égalité puisse agir.

En ce qui concerne le Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, si, à l'entrée d'un café quelconque, on mentionne « Interdit aux Albanais », on est condamnable.

La pression sociale dans un milieu est parfois telle – c'est le cas dans les milieux musulmans – que des femmes ne peuvent prendre un thé avec des amis dans un endroit où il n'y a que des hommes. C'est une discrimination qui existe aujourd'hui en de nombreux endroits à Bruxelles, à Anvers et à Liège et qui est tout à fait inacceptable.

Il est très clair que cette loi a de bons côtés mais elle a intégré un thème qui ne doit pas l'être. Nous souhaitons donc que cet amendement soit approuvé au Sénat.

Si tel n'est pas le cas, nous demandons de répercuter la position du Conseil des femmes qui est de demander que l'avancée légale au niveau de l'Institut pour l'égalité des chances soit parallèle à cette proposition de loi. Cela mettrait tout le monde d'accord sur le fait que toute discrimination doit être combattue en fonction de sa nature.

Je m'abstiendrais évidemment de voter si l'amendement n'était pas retenu, non pour marquer un désaccord par rapport à l'ensemble de la loi mais pour désapprouver le fait de confondre la discrimination de sexe, c'est-à-dire de genre, avec l'ensemble des travaux qui ont démontré à quel point cette discrimination traverse toutes les autres. C'est un acquis de l'intelligence humaine qui ne devrait plus être remis en question. Malheureusement, on constate qu'une série d'hommes sont encore incapables de comprendre ce que nous voulons dire. C'est sans doute pour cette raison que, lorsqu'on parle de la guerre en Afghanistan, on entend uniquement parler du volet militaire et, très rarement, de ce qui fait le caractère guerrier des sociétés, c'est-à-dire le non respect du droit des femmes.

M. Josy Dubié (ECOLO). – *Beaucoup de choses ayant été dites ici, je m'en tiendrai donc à quelques principes généraux. Je félicite M. Mahoux d'avoir introduit cette proposition de loi et d'avoir contribué à son suivi pour que nous en arrivions, aujourd'hui, à cette conclusion.*

Il s'agit d'une proposition extrêmement importante mais je ne suis cependant pas d'accord avec vous, comme vous le savez, Mme Lizin. Vous n'étiez pas présente en commission de la Justice alors que l'on a beaucoup discuté de ce problème de genre. (Interruptions de Mme Lizin)

Comme la majorité des membres de la commission, je pense

begint men met de belangrijkste. Dit is trouwens het geval in alle internationale teksten. Zo vermeldt het EVRM bij de discriminaties allereerst het geslacht.

Na een lang debat werd dit amendement uiteindelijk niet aangenomen. We zullen zien of het amendement dat mevrouw Lizin in de plenaire vergadering heeft ingediend, wordt goedgekeurd.

Ik zeg niet dat dit niet belangrijk is. Mevrouw Lizin heeft het recht haar standpunt te verdedigen, maar ze moet ook naar dat van anderen kunnen luisteren.

Ik breng hulde aan de heer Mahoux omdat hij dit belangrijke wetsvoorstel heeft ingediend. Het is een bijzonder delicate materie, maar niemand kan ontkennen dat er in onze Belgische samenleving nog talrijke belangrijke discriminaties bestaan.

Dit wetsvoorstel wil deze niet alleen verhinderen, maar ook bestraffen. Iedereen is bereid te verklaren principieel tegen discriminatie te zijn, maar dat volstaat niet. We moeten discriminatie ook kunnen bestraffen.

De Groenen zijn niet bepaald repressief ingesteld. Niettemin vinden we dat discriminatie bestraft moet kunnen worden. De discriminaties waarvoor dit wetsvoorstel is bedoeld, zijn voor ons inderdaad volstrekt onaanvaardbaar. Aanvankelijk bestond er wel een gevaar omdat twee vaak tegenstrijdige eisen moesten worden verzoend, namelijk de strijd tegen de discriminatie en het fundamentele recht op de vrijheid van meningsuiting.

We beseffen dat belangenconflicten mogelijk zijn en we zijn daar bijzonder attent voor. Niettemin ben ik ervan overtuigd dat in de commissie aan deze bezwaren werd tegemoetgekomen. Amendementen werden ingediend en besproken. De regeringsamendementen werden goedgekeurd. Ze gaven een antwoord op onze vragen en stelden ons gerust.

De vrijheid van meningsuiting betekent volgens ons niet dat men kan zeggen en doen wat men wil. We zijn niet repressief, maar sommige houdingen en uitspraken zijn volstrekt onaanvaardbaar en moeten veroordeeld en bestraft worden. Dit voorstel houdt daarmee rekening. We zullen het met een gerust geweten goedkeuren omdat het een stap vooruit betekent naar een samenleving waaruit haat en discriminatie zijn gebannen. Met dit wetsvoorstel kunnen de slachtoffers zich niet alleen verdedigen maar ook schadeloosstelling bekomen.

De heer Vandenberghe verklaarde vanmorgen dat een dergelijke wet nergens in Europa bestaat. Hij heeft wellicht gelijk, maar dat is geen reden om dit wetsvoorstel niet goed te keuren. In het verleden nam ons land al het voortouw met wetgevende initiatieven waarop we fier mogen zijn. Mevrouw Van Riet wees op de wet-Moureaux tegen het racisme en de xenofobie. Hoef ik nog te herinneren aan de wet betreffende het verbod op antipersoonsmijnen, waarmee België eerst op nationaal en later op internationaal vlak baanbrekend werk verrichtte? Ik denk ten slotte aan de wet van 1999 die een universele draagwijdte heeft en waarmee België aan de spits staat van de strijd tegen ernstige schendingen van het humanitair recht. Het gaat om initiatieven waarop we terecht fier mogen zijn en ik ben ervan overtuigd dat dit morgen ook het geval zal zijn voor de wet-Mahoux.

que cet amendement n'a pas été retenu parce que la discrimination concernant le sexe est la plus fréquente au monde, même si elle est transversale. Dès que l'on évoque les discriminations, on commence par la plus importante.

Je vous ferai d'ailleurs remarquer que c'est pratiquement le cas de tous les textes internationaux. Quand on parle de discriminations dans la Convention européenne des droits de l'homme, on parle évidemment d'abord du sexe.

Nous avons eu un long débat à ce sujet, débat suivi d'un vote et, finalement, cet amendement n'a pas été retenu. Vous avez dès lors introduit un amendement en séance publique et nous verrons s'il sera adopté.

Je ne dis pas que ce n'est pas important. Si vous avez le droit de défendre votre point de vue, ayez au moins l'obligance d'écouter celui des autres.

Je rends hommage à M. Mahoux d'avoir introduit cette proposition de loi très importante. Je reconnais que c'est une matière très délicate mais aucune personne de bonne foi, dans notre société belge, ne peut nier qu'il existe d'énormes discriminations de tous types.

Cette proposition de loi vise donc à les empêcher mais aussi à les sanctionner. En principe, tout le monde est d'accord pour se déclarer contre les discriminations mais cela ne suffit pas. Il faut aussi qu'on arrive à les sanctionner.

Nous, les Verts, ne sommes pas particulièrement répressifs. Nous pensons cependant qu'à certains moments, lorsque les discriminations sont démontrées, il faut pouvoir les sanctionner. Les discriminations visées dans la proposition de loi sont en effet totalement inacceptables pour nous. Certes, au départ, la proposition contenait un danger dans la mesure où, parfois, le mieux est l'ennemi du bien. Il s'agissait de concilier deux exigences parfois contradictoires, à savoir la lutte essentielle contre les discriminations, d'une part, et le droit fondamental à la liberté d'expression, à la liberté de conscience, d'autre part.

Nous sommes conscients du conflit d'intérêts qui peut exister et nous y sommes extrêmement sensibles. Cependant, je suis convaincu que les débats en commission ont permis de répondre à ces objections. Des amendements ont été déposés et discutés ; certains, notamment du gouvernement, ont été acceptés. Ils nous ont apporté des réponses, des apaisements.

Soyons clairs : pour nous, la liberté d'expression ne permet pas de dire et de faire n'importe quoi. Nous ne sommes pas des répressifs, mais certaines attitudes, certains propos sont totalement inacceptables et doivent être condamnés et sanctionnés. Selon nous, la présente proposition, que nous soutenons, fait la part des choses. Nous la voterons sans état d'âme, car elle constitue incontestablement une avancée dans la construction d'une société refusant la haine et les discriminations dont sont encore victimes beaucoup de gens qui trouveront, grâce à cette loi – une fois de plus, j'en félicite M. Mahoux –, un outil non seulement pour se défendre mais aussi pour obtenir réparation des discriminations dont ils sont les victimes.

Dernier point : M. Vandenberghe a dit ce matin qu'aucune loi de ce type n'existait en Europe. Probablement a-t-il raison, je lui fais confiance. Cependant, pour nous, ce n'est pas une raison pour s'en priver. Dans le passé, notre pays a déjà

Mevrouw Gerda Staveaux-Van Steenberge (VL. BLOK). – Ik breng eerst een dronk uit op de heer Matton, aangezien we niet op zijn afscheidsreceptie aanwezig kunnen zijn.

De inhoudelijke absurditeit van het wetsvoorstel en het feit dat het vooral ten doel heeft de politieke tegenstanders te nekken, zal ik niet meer bespreken. Mijn collega, de heer Ceder, heeft dit reeds uitvoerig gedaan. Ik beperk me tot de juridische nonsens van het voorstel.

Vandaag zal de Senaat opnieuw geschiedenis schrijven. Zij zal de geschiedenis ingaan als de wetgevende assemblee die op een zo kort mogelijke tijd zo veel mogelijk slechte wetten heeft gemaakt. De Senaat moet niet fier zijn op dit record want zij haalt het doordat zij de meest incompetentente assemblee aller tijden zal blijken. Ik heb op de tribune al eerder gezegd dat het de taak is van de wetgever goede wetten te maken. Het wetsvoorstel dat ter bespreking ligt en dat waarschijnlijk morgen door de meerderheid zal worden goedgekeurd is een juridisch-technische draak. Het hangt met haken en ogen aan elkaar. De wet moet er kost wat kost komen omdat niet alleen de zogenaamde democratische meerderheidspartijen er hun fetisj van hebben gemaakt, maar vooral ook de lakeien van het Centrum van pater Leman die hier ruimschoots vertegenwoordigd zijn.

Tijdens de bespreking in de commissie is trouwens meermaals tot uiting gekomen dat de minister van Justitie niet akkoord kan gaan met het wetsvoorstel precies omdat het juridisch helemaal niet correct is. De minister stelde op het einde van de bespreking dat de voorliggende tekst slecht is omwille van minstens vier redenen. De heer Vandenberghe heeft ze deze voormiddag reeds vermeld. Maar, de minister van Justitie, en met hem het gezond verstand, heeft zoals reeds meermaals is gebeurd, de duimen moeten leggen voor de geborneerdheid van Laurette Onkelinx.

De huidige tekst verschilt voor meer dan tachtig procent van het oorspronkelijk ingediende wetsvoorstel dat voor advies aan de Raad van State werd voorgelegd die er brandhout heeft van gemaakt, niet alleen op juridisch-technisch, maar ook op inhoudelijk vlak. Eerst werd getracht om dit advies te minimaliseren, daarna om het te omzeilen door het wetsvoorstel te herschrijven. Met de wezenlijke opmerkingen van de Raad van State, bijvoorbeeld omtrent de strafbaarstelling en het begrip indirecte discriminatie, werd geen rekening gehouden. Mevrouw Kaçar stelde deze voormiddag dat de Raad van State de richting heeft aangewezen, maar de indieners zijn wel de andere kant uitgegaan.

Ik ben ervan overtuigd dat de Raad van State, mocht het

ouvert la voie législative dans plusieurs domaines par des initiatives dont nous devons être fiers. Mme Van Riet a évoqué tout à l'heure la loi Moureaux visant à lutter contre le racisme et la xénophobie. Dois-je rappeler le combat initiateur de la Belgique dans l'adoption, d'abord chez nous, puis au niveau international, de la loi sur l'interdiction des mines antipersonnel ? Je pense enfin à la loi de 1999, dite de compétence universelle, qui permet à notre pays d'être à la pointe de la lutte contre les violations graves du droit humanitaire. Ce sont des initiatives dont nous avons tout lieu d'être fiers et je suis personnellement convaincu que ce sera demain aussi le cas de la loi Mahoux.

Mme Gerda Staveaux-Van Steenberge (VL. BLOK). – *Je lève d'abord mon verre à la santé de M. Matton puisque nous n'avons pu assister à sa réception d'adieu.*

Je ne parlerai pas du caractère absurde de cette proposition ni du fait qu'elle vise surtout à briser l'opposition politique. Je me limiterai au non-sens juridique de la proposition.

Aujourd'hui, le Sénat entrera dans l'histoire comme l'assemblée législative qui aura voté, en un laps de temps extrêmement bref, un grand nombre de lois potentiellement mauvaises. Le Sénat battra ainsi tous les records d'incompétence. J'ai déjà dit qu'il appartenait au législateur de faire de bonne lois. La proposition qui nous est soumise est un monstre légistique. Cette loi doit être votée à tout prix non seulement parce que les partis soi-disant démocratiques de la majorité en ont fait leur fétiche mais aussi pour contenter les laquais du centre du père Leman, largement représentés ici.

En commission, le ministre de la Justice a plusieurs fois critiqué le contenu juridique de la proposition. Il a déclaré qu'il s'agissait d'un mauvais texte, pour les raisons que M. Vandenberghe a déjà exposées. Mais le ministre a dû, une fois de plus, mettre les pouces devant l'entêtement de Mme Onkelinx.

Le texte actuel diffère, pour plus de quatre-vingts pour cent, de la proposition initiale qui avait été soumise au Conseil d'État. On n'a pas tenu compte des remarques essentielles concernant la pénalisation et le concept de discrimination indirecte.

Ce matin, Mme Kaçar a déclaré que le Conseil d'État avait indiqué la direction à suivre mais les auteurs ont choisi l'autre voie.

S'il devait être à nouveau soumis au Conseil d'État, le texte actuel subirait le même sort. Aussi les auteurs ont-ils préféré s'abstenir.

Venons-en aux commentaires des articles. L'article 2 définit la discrimination directe et indirecte, détermine le champ d'application de la loi et englobe le harcèlement dans les formes de discrimination. Le paragraphe 1er énumère les motifs pouvant mener à une discrimination directe. La définition choisie s'est largement inspirée des directives européennes bien que le ministre reconnaisse que la logique de ces directives est différente que celle du texte actuel, celui-ci ayant une portée plus générale.

À l'instar de nombreux traités internationaux, les directives visent cependant l'élimination des discriminations basées sur les convictions politiques, ce dont le texte actuel ne fait pas mention. Le Conseil d'État s'est d'ailleurs demandé

opnieuw gevat worden voor advies, ook van de huidige tekst brandhout zou maken. De suggestie in de commissie voor de Justitie om deze tekst opnieuw voor advies aan de Raad van State voor te leggen, werd dan ook onmiddellijk door de indieners verworpen. Ofwel zijn zij terecht bang om voor een tweede keer op hun bek te gaan, ofwel, en dit is waarschijnlijker, viert de arrogantie van de indieners hoogtij.

Laten we nu de tekst artikelsgewijs onder de loep nemen. Artikel 2 bevat de definities van directe en indirecte discriminatie, het toepassingsgebied ervan en de definitie van pesterijen als een vorm van discriminatie. Paragraaf 1 bevat een opsomming van gronden die aanleiding kunnen geven tot directe discriminatie. Tijdens de bespreking in de commissie verklaarde de minister dat werd gekozen voor een definitie die zeer sterk lijkt op degene die werd voorgesteld in de Europese richtlijnen. Hoewel de minister zelf toegeeft dat de logica van deze richtlijnen anders is dan de huidige tekst omdat de richtlijnen discriminatie bestrijden op specifieke terreinen en de huidige tekst daarentegen een algemene wetgeving ter bestrijding van discriminatie wil invoeren, werd toch geopteerd voor dezelfde definitie. Nochtans staat in de richtlijnen discriminatie op grond van politieke overtuiging vermeld als een te elimineren discriminatie. Ook in veel andere internationale verdragen wordt dit opgenomen. In de voorliggende tekst niet. Ook de Raad van State vroeg zich af waarom dit criterium niet werd opgenomen in de talrijke en vaak verzochte lijst van verboden criteria. We moeten het antwoord niet ver gaan zoeken. De heer Mahoux verklaarde dat hoewel in het Handvest van de grondrechten zoals aangenomen op de top van Nice de politieke problematiek wordt vermeld, er moet worden voorkomen dat dit Handvest wordt misbruikt. Reeds in het begin van de tekst voeren de verdedigers van de bestrijding van de discriminatie zelf een discriminatie in, namelijk de discriminatie op basis van politiek correct denken. De minister voegde eraan toe dat het aan de wetgever toekomt te bepalen welke discriminaties prioritair zijn en welke niet. Hiermee wordt dus bevestigd wat al lang is geweten: de regering vindt dat er mag worden gediscrimineerd op grond van een politieke overtuiging.

Paragraaf 2 geeft een definitie van indirecte discriminatie, die strafbaar wordt gesteld. Het gaat om een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelwijze die als dusdanig een schadelijke weerslag heeft op personen op wie een van de in paragraaf 1 genoemde discriminatiegronden van toepassing is, tenzij die bepaling, maatstaf of handelwijze objectief en redelijkerwijze wordt gerechtvaardigd. De Raad van State veroordeelt deze definitie expliciet omdat ze te vaag is. De toevoeging van de woorden "objectief en redelijkerwijs" verandert niets aan die vaagheid. Integendeel, ze creëren rechtsonzekerheid en volgens de Raad van State mag hierin aan de rechter geen te grote beoordelingsbevoegdheid worden gelaten. De minister repliceerde daarop dat wetenschappelijke studies over discriminatie aantonen dat de gewone rechter doorgaans heel omzichtig handelt bij de toepassing van deze wetten en dat hij de wet zelfs eerder laks interpreteert en te veel respect toont voor de rechten van de beklaagde.

In paragraaf 3 van artikel 2 worden de toepassingsgebieden van directe en indirecte discriminatie opgesomd. Het laatste gedachtestreepje maakt de wet van toepassing op alle menselijke activiteiten, namelijk de toegang tot en de deelname aan, alsook elke andere uitoefening van een

pourquoi. Il ne faut pas chercher bien loin la réponse. M. Mahoux a déclaré que, bien que Charte des droits fondamentaux adoptée au sommet de Nice vise la question des convictions politiques, il fallait éviter d'abuser de cette Charte.

Au début de leur texte, les défenseurs de la lutte contre la discrimination en introduisent eux-mêmes une, à savoir celle basée sur la pensée politiquement correcte. Le ministre a ajouté qu'il appartenait au législateur d'apprécier quelles discriminations doivent être combattues prioritairement. Cela confirme ce que l'on savait de longue date : le gouvernement accepte que l'on soit discriminé sur la base de ses convictions politiques.

Le paragraphe 2 définit la discrimination indirecte qui est rendue punissable. Il y a discrimination indirecte lorsqu'une disposition, un critère ou une pratique apparemment neutre a en tant que tel un résultat dommageable pour des personnes auxquelles s'applique un des motifs de discrimination visés au paragraphe 1er, à moins que cette disposition, ce critère ou cette pratique ne reposent sur une justification objective et raisonnable. Le Conseil d'État a condamné explicitement cette définition parce qu'elle était trop vague. On n'a rien résolu en ajoutant les termes « objectif et raisonnable » qui créent au contraire une insécurité juridique. Le Conseil d'État a estimé qu'il ne fallait pas laisser au juge un pouvoir d'appréciation excessif, à quoi le ministre a répliqué que des études scientifiques sur les discriminations ont démontré qu'habituellement, les juges font preuve d'une extrême prudence en appliquant des lois qu'ils interprètent de manière plutôt laxiste en montrant beaucoup d'intérêt pour les droits de l'accusé.

Le paragraphe 3 de l'article 2 porte sur les domaines visés par la discrimination indirecte et directe, soit toutes les activités humaines, à savoir l'accès et la participation à, ainsi que tout autre exercice d'une activité économique, sociale, culturelle ou politique accessible au public.

Ajouter « accessible au public » ne change rien au fait que les relations entre particuliers sont mises sur un pied d'égalité car nulle part il n'est précisé ce que l'on entend par « public ». « Accessible au public » ne signifie pas qu'il s'agit d'un service public. Le gouvernement a justifié ce dernier tiret par le fait qu'il s'agit d'une disposition « de secours » pour le cas où l'un ou l'autre secteur aurait été oublié. Il perd de vue que ce texte relève du droit pénal et que le principe de la légalité des peines ne tolère pas de « sortie de secours ». Les violations doivent être strictement définies.

Le cinquième tiret porte sur la diffusion, la publication ou l'exposition en public d'un texte, d'un avis, d'un signe ou de tout autre support comportant une discrimination. Son champ d'application est également bien trop large. De plus, la Cour européenne a estimé que la pénalisation ou la limitation des idées et des opinions exprimées par des politiciens n'étaient admissibles qu'exceptionnellement. La liberté d'opinion doit primer.

L'article 10, paragraphe 2, de la CEDH, laisse peu de marge aux limitations de la libre expression de pensée dans le domaine politique ou d'autres questions d'intérêt général. De plus, la nécessité de limites de ce type dans une société démocratique doit être clairement démontrée. On n'en a

economische, sociale, culturele of politieke activiteit toegankelijk voor het publiek. Met deze bepaling worden alle handelingen beoogd die tot het maatschappelijk leven behoren. De toevoeging "toegankelijk voor het publiek" doet niets af aan het feit dat ook relaties tussen particulieren hiermee op gelijke voet worden geplaatst want nergens wordt verklaard wat er onder "publiek" moet worden verstaan. "Toegankelijk voor het publiek" betekent niet dat het om een openbare dienst gaat. De verantwoording die de regering voor dit laatste gedachtestreepje geeft, is dat het een "nooduitgangbepaling" is voor het geval de ene of de andere sector over het hoofd werd gezien. Ze verliest daarbij uit het oog dat deze wettekst tot het strafrecht behoort en dat het principe van de legaliteit van de straffen geen "nooduitgangen" toelaat. De inbreuken moeten precies omschreven zijn.

Het toepassingsgebied wordt onder het vijfde gedachtestreepje als volgt omschreven: het verspreiden, het publiceren of het openbaar maken van een tekst, een bericht, een teken of enige andere drager van discriminerende uitlatingen. Ook hier is het toepassingsgebied veel te ruim. De tekst is te algemeen en bovendien heeft het Europees Hof geoordeeld dat de bestraffing of beperking van meningen en van opvattingen van bij voorbeeld politici slechts in de meest uitzonderlijke omstandigheden aanvaardbaar is. De vrijheid van mening moet primeren. Artikel 10, paragraaf 2 van het EVRM-verdrag laat nauwelijks ruimte voor beperkingen van de vrije meningsuiting op het vlak van de politiek of van andere kwesties van algemeen belang. Daarenboven moet de noodzaak van dergelijke beperkingen in een democratische samenleving duidelijk worden aangetoond. Dat bewijs is tijdens de besprekingen in de commissie nooit geleverd. De minister verklaarde enkel dat het mogelijk moet zijn op te treden tegen een politiek programma dat discriminatie voorstaat afgezien van de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vereniging. Twijfelt er nog iemand aan de bedoeling van deze wet? Elke politieke tegenstander kan op die manier worden bestreden want elk politiek programma zal wel ergens een grond tot discriminatie bevatten. Als men dan ook nog weet dat het Centrum van pater Leman, een centrum dat politiek is samengesteld, op basis van deze tekst klacht kan indienen, dan weet men wel hoever men staat zeker.

Artikel 5 somt de strafbepalingen op. In paragraaf 1 worden het aanzetten tot directe discriminatie en het openlijk te kennen geven van het voornemen tot directe discriminatie strafbaar gesteld. Als het amendement dat vandaag werd ingediend, gehandhaafd blijft, wordt indirecte discriminatie eveneens strafbaar gesteld. Deze paragraaf wijkt radicaal af van de grondbeginselen van ons strafrecht aangezien hij een voornemen vervolgbaar stelt. Dit zou uniek zijn, niet alleen in het Belgisch strafrecht, maar ook in dat van onze Europese burenen. Het strafbaar stellen van een voornemen betekent dat de grondbeginselen van het strafrecht van tafel worden geveegd aangezien een van de vereisten van ons strafrecht is, dat de misdaad of het wanbedrijf effectief werd gepleegd. Er is slechts één precedent, namelijk de racismewet, die in artikel 1, 3° en 4° het voornemen strafbaar stelt. Tot nu toe werd echter nooit een veroordeling op grond van dit artikel uitgesproken om de eenvoudige reden dat de rechters voorrang geven aan de algemene principes van het strafrecht en dat het vermoeden van onschuld geschonden wordt door het strafbaar stellen van de intentie tot het begaan van een

jamais apporté la preuve en commission.

Le ministre a seulement déclaré qu'il serait possible d'agir contre un programme politique qui propagerait des idées de discrimination ; la liberté d'expression et d'association n'est pas prise en considération. Quelqu'un doute-t-il encore de l'objectif de cette loi ? Elle permet de s'attaquer à tous les adversaires politiques car tout programme politique comporte quelque part un fondement de discrimination. Lorsque l'on sait que le centre du père Leman peut se baser sur ce texte pour déposer plainte, on n'a pas besoin d'autre explication.

L'article 5 énumère les dispositions pénales. Au paragraphe 1er, l'incitation à la discrimination directe et la publicité donnée à l'intention de recourir à la discrimination indirecte sont passibles d'une sanction. Si l'amendement déposé aujourd'hui est maintenu, la discrimination indirecte sera également passible d'une sanction. Ce paragraphe s'écarte fondamentalement des principes de base de notre droit pénal étant donné qu'il rend une intention passible de poursuites. Cela constituerait une première, non seulement en droit belge mais aussi en droit européen. On foulerait ainsi aux pieds les principes fondamentaux du droit pénal car celui-ci stipule que le crime ou le délit doivent effectivement avoir été commis. Le précédent connu concerne la loi contre le racisme dont l'article 1er, 3° et 4° punit l'intention. Jusqu'à présent, jamais on n'a prononcé de jugement sur la base de cet article pour la simple raison que les juges accordent la priorité aux principes généraux du droit pénal et qu'en rendant l'intention de commettre un délit passible d'une sanction, on attende à la présomption d'innocence.

En vertu du paragraphe 2 de l'article 5, le fonctionnaire qui se rend coupable d'une discrimination tant directe qu'indirecte est passible d'une sanction. Il est inadmissible que l'on poursuive un fonctionnaire pour un acte dont il ignore le caractère délictueux car de prime abord, la définition de la discrimination indirecte semble neutre. Pour faire l'objet de poursuites pénales, l'intéressé doit avoir eu l'intention de commettre le délit. Le caractère intentionnel est un élément fondamental du droit pénal et en cas de faute grave, il doit être démontré. Puisque l'intention n'existe pas en cas de discrimination indirecte, celle-ci ne peut donner lieu à des poursuites pénales.

L'article 6 est illisible. Un chat n'y retrouverait pas ses jeunes. De plus, il se réfère à l'article 4 avec lequel il n'a rien à voir. Probablement les auteurs visent-ils l'article 5 étant donné que l'article 6 ne porte que sur les circonstances aggravantes. De nouveau, on joue le grand jeu car cet article prévoit un doublement des peines correctionnelles. Pour commencer, cela n'est pas usité en droit pénal et de plus, comme le faisait remarquer à juste titre le ministre de la Justice, ce n'est souhaitable ni sur le plan pénal ni sur le plan légistique. Le juge pénal dispose en effet déjà d'un quantum de la peine qu'il peut adapter aux circonstances. C'est aussi ce qu'a estimé le Conseil d'État.

Si Mme Onkelinx a défendu le principe du doublement des peines, c'est pour envoyer aux magistrats un signal clair, les magistrats devant comprendre qu'un délit avec circonstances aggravantes est déjà extrêmement grave. La ministre insinuerait-elle par là que les magistrats ne connaissent pas leur travail ou que les circonstances aggravantes ne doivent

misdrifj.

Volgens paragraaf 2 van artikel 5 wordt de ambtenaar strafbaar gesteld wanneer hij zich schuldig maakt aan discriminatie. Voor de ambtenaar geldt dus zowel de directe als de indirecte discriminatie. Het is echter onaanvaardbaar dat iemand, ook al is dat een ambtenaar, vervolgd wordt voor een daad wanneer hij niet weet dat die daad een overtreding, een wanbedrijf of een misdaad uitmaakt. Indirecte discriminatie betreft immers een opmerkelijk neutrale bepaling. Om strafrechtelijk te kunnen worden vervolgd moet de betrokkene de bedoeling hebben gehad om het misdrijf te plegen. Het opzet is een fundamenteel gegeven in het strafrecht en bij een zware fout moet het opzet bewezen worden. Dit opzet is bij indirecte discriminatie niet aanwezig en bijgevolg is de indirecte discriminatie geen reden voor strafrechtelijke vervolging.

Artikel 6 dan. Ten eerste is dit artikel onleesbaar. Een kat vindt er haar jongen niet in terug. Ten tweede verwijst het artikel naar artikel vier waarmee het absoluut niets te maken heeft. Waarschijnlijk bedoelen de indieners artikel 5 vermits artikel 6 betrekking heeft op verzwarende omstandigheden en artikel 5 de algemene bestraffing vermeldt. Opnieuw worden alle registers opengetrokken want dit artikel voorziet in een verdubbeling van de correctionele straffen. In het strafrecht is dit om te beginnen niet gebruikelijk en bovendien is het, zoals de minister van Justitie terecht opmerkte strafrechtelijk noch legistisch wenselijk. De strafrechter beschikt immers al over een strafmaat en kan de straf aanpassen aan de omstandigheden van de zaak. Ook de Raad van State stelde dat de strafrechter over een ruime strafrechtelijke bevoegdheid beschikt zodat een soortgelijke bepaling overbodig is. De minister van Werkgelegenheid, Laurette Onkelinx, steunde echter het principe van de verdubbeling van de straffen om de magistraten een duidelijk signaal te sturen. Volgens de minister moeten de magistraten begrijpen dat wanneer een misdrijf gepleegd wordt onder deze verzwarende omstandigheid, dit als zeer ernstig moet worden beschouwd. Insinueert de minister hiermee misschien dat de magistraten hun werk niet kennen of dat een andere verzwarende omstandigheid bij misdrijven niet zo ernstig moet worden genomen? De commissie stelde hierover geen vragen en legde zich neer bij het dictaat van Laurette.

In de burgerrechtelijke bepalingen in artikel 11, paragrafen 3 en 4, worden nieuwe bewijsvormen ingevoerd, namelijk de statistische gegevens en de praktijktest. De minister erkende dat dit een complexe materie is en dat de Koning daarom de bevoegdheid krijgt om de praktische regels te bepalen. Volgens de minister moet de praktijktest nog met andere gegevens worden aangevuld, bijvoorbeeld getuigenissen, alvorens een volwaardig bewijs te vormen en is één test niet voldoende. Bovendien zou er geen sprake mogen zijn van provocatie of het aanzetten tot het plegen van discriminatie. Op de vraag of een praktijktest wettelijk moet worden bekrachtigd of zuiver van jurisprudentiële aard moet zijn, antwoordde de vertegenwoordiger van het centrum van pater Leman nochtans dat het verlenen van een wettelijk statuut aan deze test het slachtoffer het recht zou geven om deze procedure te gebruiken zonder dat de rechter ze kan verwerpen als een vorm van uitlokking. Het wettelijk statuut van de praktijktest geeft met andere woorden een wettelijk statuut aan uitlokking aangezien de rechter hierover niet meer

pas être prises aussi au sérieux pour les autres délits ? La commission s'est ralliée en cela au diktat de la ministre.

Les dispositions de droit civil de l'article 11, paragraphes 3 et 4 introduisent de nouvelles charges de la preuve, à savoir les données statistiques et les tests de situation. La ministre a reconnu qu'il s'agissait d'une matière complexe et que c'est pour cette raison que le Roi devait en déterminer les modalités d'exécution. La ministre estime que le test de situation doit être complété par des témoignages. De plus, il pourrait être question de provocation ou d'incitation à la discrimination. À la question de savoir si un test de situation doit être sanctionné par une loi ou relever de la jurisprudence, le représentant du centre Leman a répondu qu'en donnant valeur légale à ce test, on donne à la victime le droit d'utiliser cette procédure sans que le juge puisse la rejeter comme une forme de provocation.

Le statut légal du test de situation donne une valeur légale à la provocation étant donné que le juge ne peut plus apprécier mais seulement accepter. La provocation n'est pas seulement établie par la loi, le test de situation renverse la charge de la preuve. S'il y a un test de situation, le défendeur devra démontrer l'absence de discrimination.

Si le test de situation n'est pas réalisé par un huissier de justice, cette preuve de discrimination acquiert une force probante supérieure aux autres moyens de preuve. Le juge ne pourra plus évaluer librement les différents moyens de preuve.

Nulle part on ne définit la notion de données statistiques, avec les conséquences que cela implique, la charge de la preuve s'en trouvant renversée, avec le risque de porter atteinte aux droits du défendeur. Les données statistiques ne sont, en effet, pas des faits, comme l'indique à tort le paragraphe 3. Nulle part on ne garantit que ces données seront obtenues de manière objective. L'abus n'est dès lors pas à exclure.

L'article 12 dispose explicitement que le juge peut imposer une astreinte au cas où il ne serait pas mis fin à la discrimination. Le Conseil d'État a toutefois fait remarquer qu'en vertu de l'article 138bis du Code judiciaire, chaque juge est autorisé à assortir ses décisions d'une astreinte. Le présent article est donc superflu. Selon l'auteur principal, il est réellement utile de prévoir l'instauration d'une astreinte dans une loi qui veut lutter contre la discrimination. M. Mahoux a déclaré que dans ce texte, aucune sanction d'ordre civil ou pénal n'est superflue.

L'article 14 prévoit que le centre du père Leman peut ester en justice dans les litiges auxquels l'application de la présente proposition de loi donnerait lieu. Cela signifie qu'il peut engager des poursuites judiciaires concernant les programmes politiques des partis.

Mme de Bethune a déposé un amendement visant à garantir l'indépendance et le caractère apolitique du centre, afin qu'il puisse accomplir sa mission de manière impartiale, efficace et transparente, sans subir de pressions externes. L'amendement propose également de prévoir un incompatibilité complémentaire, qui empêcherait de cumuler une fonction au sein du conseil d'administration du centre avec la qualité de membre du personnel, d'expert ou d'attaché du cabinet d'un

kan oordelen, maar ze enkel nog kan aanvaarden. De uitlokking wordt niet alleen wettelijk vastgelegd, de praktijktest gooit ook de bewijslast om. Als er een praktijktest is, zal de verweerder moeten aantonen dat er geen discriminatie is.

Als de praktijktest door een gerechtsdeurwaarder wordt uitgevoerd, krijgt dit bewijs van discriminatie een sterkere bewijskracht dan andere bewijsmiddelen. De rechter zal de verschillende bewijsmiddelen niet meer vrij kunnen evalueren.

Het begrip statistische gegevens wordt nergens omschreven. Nochtans heeft het al gevolgen want de bewijslast wordt erdoor omgekeerd. De rechten van de verweerder die zijn onschuld moet bewijzen, kunnen hierdoor geschonden worden. Statistische gegevens zijn immers geen feiten zoals paragraaf 3 onterecht doet geloven. Ook de objectiviteit bij het verkrijgen van deze gegevens wordt nergens gewaarborgd. Misbruik is dan ook niet denkbeeldig.

Artikel 12 vermeldt expliciet dat de rechter een dwangsom kan opleggen wanneer aan de discriminatie geen einde wordt gemaakt. De Raad van State heeft echter opgemerkt dat de algemene regel van artikel 1385bis van het Gerechtelijk Wetboek iedere rechter toestaat aan zijn beslissing een dwangsom te koppelen. Dit artikel is dan ook overbodig. De hoofdindiener antwoordde hierop dat de invoering van een dwangsom in een wet die het probleem van discriminatie in het algemeen wil aanpakken, wel degelijk nuttig is. De heer Mahoux verklaarde dus eigenlijk dat geen enkele burgerrechtelijke of strafrechtelijke sanctie te veel kan zijn in deze wet. Met dit ene zinnetje typeert de heer Mahoux de volledige anti-discriminatiewet: alles kan, niets is te veel.

Als sluitstuk van mijn tussenkomst wil ik verwijzen naar artikel 14 waarin aan het centrum van pater Leman de bevoegdheid wordt gegeven om op te treden in de geschillen waartoe het wetsvoorstel aanleiding kan geven. Het centrum krijgt dus onder andere de bevoegdheid strafrechtelijke vorderingen voor de rechtbank in te stellen betreffende politieke programma's van politieke partijen.

Mevrouw de Bethune diende een amendement in om de onafhankelijkheid en het apolitieke karakter van het centrum te waarborgen, zodat het zijn opdracht op een onpartijdige, efficiënte en transparante manier, zonder externe beïnvloeding zou kunnen vervullen. Het amendement stelde voor een bijkomende onverenigbaarheid in te voeren, waardoor de hoedanigheid van personeelslid, expert of attaché bij het kabinet van een lid van de federale regering, van minister Onkelinx bijvoorbeeld, niet kan worden gecumuleerd met een functie in de raad van bestuur van het centrum. Ik vond dit geen overbodige vraag gelet op de uitbreiding van de bevoegdheden van het centrum. De vertegenwoordiger van minister Onkelinx antwoordde hierop dat de minister er in het algemeen niet voor te vinden is dat kabinetsleden uitgesloten worden van functies in dergelijke raden van bestuur. Het is niet omdat men deel uitmaakt van een ministerieel kabinet dat men geen moreel gezag, onafhankelijkheid, ervaring of specifieke capaciteiten heeft. In de vroegere raad van bestuur zaten leden van ministeriële kabinetten. Niemand heeft daar ooit aanstoot aan genomen en dit heeft – en nu komt het – het centrum niet verhinderd om

membre du gouvernement fédéral. Cette demande me semble superflue, compte tenu de l'élargissement des compétences du centre. Le représentant de la ministre Onkelinx a répondu que de manière générale, la ministre estimait que l'exclusion de membres de cabinets de ce type de conseil d'administration ne se justifiait pas, le fait d'être membre d'un cabinet ministériel ne signifiant pas que l'on soit dépourvu de sens moral, d'indépendance, d'expérience ou de capacités spécifiques. Antérieurement, des membres de cabinets ont siégé au conseil d'administration. Personne ne s'en est offusqué et, selon le représentant de la ministre Onkelinx, cela n'a pas empêché le centre de fonctionner en toute indépendance.

En temps normal, une telle déclaration m'inciterait à rire, mais la présente proposition de loi n'a vraiment rien de réjouissant.

op onafhankelijke wijze te functioneren.

In normale omstandigheden zou ik hiermee eens hartelijk kunnen lachen. Maar met het gedrocht van dit wetsvoorstel valt helaas helemaal niet te lachen.

(Voorzitter: de heer Jean-Marie Happart, ondervoorzitter.)

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – De CD&V-fractie is overtuigd van de betekenis van deze anti-discriminatiewet. Het komt er nu op aan kwalitatief hoogstaand werk af te leveren. Daarom vind ik dat dit voorstel minstens nog op een drietal punten moet worden geamendeerd.

Mijn eerste opmerking heeft betrekking op de genderdimensie. Het is mijn overtuiging, de overtuiging van mijn fractie, van de Nederlandstalige vrouwenbeweging en haar koepelorganisatie, de Nederlandstalige Vrouwenraad, van het Adviescomité van deze Senaat, van het federale Adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen, dat de discriminatie op basis van geslacht van een andere orde is dan de andere discriminaties. Ik wil daarmee geen hiërarchie invoeren, integendeel. De discriminatie op basis van geslacht is echter de enige die horizontaal is, die alle bevolkingsgroepen en werelddelen doorkruist. Ze gaat de andere discriminaties vooraf.

Precies omwille van de aard van deze ongelijkheid ben ik ervan overtuigd dat we deze discriminatie op een andere manier moeten aanpakken, ook op juridisch vlak. Ik treed dan ook de collega's bij die in deze zin hebben gesproken. Ik verwijs in het bijzonder naar mevrouw de T' Serclaes en naar mevrouw Lizin. Zij dienden trouwens een amendement in. Ik betreur dat wij er niet in geslaagd zijn, ondanks het maandenlange werk, voor de discriminatie op grond van het geslacht een oplossing te vinden die een consensus kon wegdragen. Ik betreur dat des te meer omdat de Senaat de voorbije jaren faam en ervaring heeft opgebouwd inzake deze vorm van discriminatie. Er waren twee wegen om dit probleem op te lossen. De eerste was een aparte wet te maken voor discriminatie op basis van het geslacht en daarin de oprichting op te nemen van een instituut om inzake gelijkheid van mannen en vrouwen expertise op te bouwen en slachtoffers van genderdiscriminatie te helpen in de procedure. Daarmee zou de discriminatie op basis van het geslacht uit dit voorstel worden gelicht.

Een tweede weg, als mogelijk compromis, was de discriminatie in dit voorstel te behouden, maar parallel een genderinstituut op te richten dat bevoegd wordt om beleid te vormen en slachtoffers bij te staan. Dit veronderstelde dat dit instituut, dat bij wet wordt opgericht, aan dit voorstel werd gekoppeld, ook in de tijd. We hadden ook daarover dan vandaag moeten stemmen. Ik betreur dat we er niet in geslaagd zijn vandaag de ene of de andere oplossing aan de Senaat voor te leggen.

Ik heb vragen bij de politieke wil van deze paars-groene coalitie om effectief werk te maken van het bestrijden van discriminatie van vrouwen en ook van mannen, als het over de nieuwe zorgtaken gaat waartoe mannen worden geroepen. Ik illustreer dit met een aantal dossiers. Er is de herziening van de Grondwet en het daarin inlassen van het gelijkheidsbeginsel van mannen en vrouwen. Dat dossier werd in de Senaat grondig besproken en opgelost. Het werd

(M. Jean-Marie Happart, vice-président, prend place au fauteuil présidentiel.)

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Le CD&V est convaincu de la portée de cette loi. Il faut encore en améliorer la qualité et trois points doivent encore être amendés.*

Ma première remarque concerne la dimension du genre. Je suis convaincue, et bon nombre d'organisations partagent mon avis, que la discrimination basée sur le sexe diffère des autres types de discrimination. Je ne souhaite pas instaurer de hiérarchie, bien au contraire. La discrimination basée sur le sexe est toutefois la seule à être horizontale, c'est-à-dire qu'elle concerne tous les groupes de la population et toutes les parties du monde. Elle précède les autres discriminations.

C'est pourquoi j'estime que nous devons nous y attaquer différemment, y compris sur le plan juridique. Je me rallie ainsi à l'avis de mes collègues, Mmes de T' Serclaes et Lizin qui ont d'ailleurs déposé un amendement. Je regrette que nous ne soyons pas parvenues, malgré ce travail de longue haleine, à trouver un consensus à propos du problème de la discrimination basée sur le sexe. Je le déplore d'autant plus que ces dernières années, le Sénat a acquis de l'expérience au sujet de cette forme de discrimination. Il y avait deux voies pour résoudre ce problème. La première consistait à faire une loi distincte relative à la discrimination basée sur le sexe et d'y inclure la création d'un institut chargé des questions d'égalité entre homme et femmes et d'assister les victimes de discrimination du genre dans la procédure. La discrimination basée sur le sexe sortirait ainsi de cette proposition.

La seconde voie, en tant que compromis possible, était de maintenir la discrimination dans cette proposition mais de créer en même temps un institut compétent pour mener une politique et assister les victimes. Cela suppose que cet institut, créé par une loi, serait couplé à cette proposition, également dans le temps. Nous aurions alors dû voter à ce sujet aujourd'hui. Je regrette que nous n'ayons pu proposer aujourd'hui l'une ou l'autre solution au Sénat.

Je me pose des questions au sujet de la volonté de cette coalition arc-en-ciel de s'atteler réellement à la question de la lutte contre la discrimination des femmes et aussi des hommes, si je me réfère aux nouvelles obligations auxquelles sont astreints les hommes. J'illustre cela à l'aide de quelques dossiers. Il y a la révision de la Constitution et l'insertion du principe d'égalité hommes-femmes. Ce dossier a fait l'objet d'un débat approfondi et on lui a trouvé une solution. Voici plusieurs mois déjà, il a été transmis à la Chambre qui n'a pas encore pu l'inscrire à son ordre du jour.

Je me pose dès lors des questions sur la volonté de la majorité arc-en-ciel d'inscrire, dans la Constitution, le principe d'égalité hommes-femmes.

J'en viens à présent aux lois concrètes à élaborer. Il faut avant tout modifier la loi électorale en introduisant le système de l'alternance permettant à un nombre égal d'hommes et de femmes d'être placés alternativement sur les listes électorales, offrant ainsi des chances égales aux uns et aux

reeds maanden geleden aan de Kamer overgezonden. De Kamer slaagt er niet in dit op de agenda te plaatsen. Er was zelfs een petitie nodig van de vrouwelijke collega's in de Kamer om de Voorzitter van de Kamer te overtuigen dit voorstel op de agenda te zetten.

Ik stel me dan ook vragen bij de wil van de paars-groene meerderheid om het principe van gelijkheid van mannen en vrouwen, al was het maar in de Grondwet, in te schrijven.

Dan heb ik het nog niet over de concrete wetten die moeten worden opgesteld. Ten eerste moet de kieswet worden gewijzigd door de invoering van het ritssysteem waarbij een gelijk aantal mannen en vrouwen alternerend op de kieslijsten worden gezet, zodat er garanties komen dat mannen en vrouwen evenveel kansen hebben bij de verkiezingen. Het ritssysteem zou door de Ministerraad zijn goedgekeurd, maar ik heb nog geen tekst gezien. Misschien kunnen de heer Van Quickenborne en ikzelf de koppen bij elkaar steken en een wetsvoorstel indienen. Ik hoor de minister van Werkgelegenheid, die ook bevoegd is voor het gelijkheidsbeleid, geregeld zeggen dat ze voorstander is van een dergelijke maatregel, maar tot vandaag heb ik nog geen wetsontwerp gezien.

Hetzelfde geldt voor de nieuwe wet op de adviesorganen; de ministerraad heeft een tekst goedgekeurd, maar het parlementaire debat is nog altijd niet op gang gebracht, laat staan dat er een parlementaire meerderheid is gevonden.

Ten slotte is er het debat rond het federale vrouwenwet Amazone. De vrouwenbeweging vraagt al jaren om een uitbreiding van de gebouwen. Reeds jaren is op de begroting van de Regie der Gebouwen een bedrag ingeschreven voor de uitbreiding van gebouwen. Toch stellen we vast dat nog niets werd gerealiseerd en dat op de begroting 2002 geen bedrag meer is vastgelegd voor deze werken. Blijkbaar geeft deze regering weinig krediet aan de dienstverlenende mechanismen voor de vrouwenbeweging.

Een totaal ander dossier, dat in dit verband zou moeten worden uitgewerkt, is de problematiek van de kwaliteit van de arbeid en de combinatie van werk en gezin. De regering houdt in dit verband grote discours, maar ze laat na om deze mooie woorden in harde politieke feiten om te zetten. Een goed voorbeeld hiervan is het systeem van de tijdskredieten. De regering heeft dit systeem ingevoerd op basis van de wet-Onkelinx, die in juni door het Parlement werd goedgekeurd. Het systeem komt in de plaats van de loopbaanonderbreking, maar in de praktijk vermindert het drastisch de mogelijkheden om arbeid en gezin te combineren. De kritiek van CD&V is gekend. Vrouw en Maatschappij, de vrouwengroep binnen CD&V heeft zich verzet tegen de wijze waarop deze regering met de kwaliteit van het leven en de combinatie van gezin en arbeid omgaat.

Ik kan nog talrijke andere voorbeelden geven, die alle aantonen dat deze meerderheid niet genoeg politieke wil heeft om op een ernstige wijze aan de genderonevenwichten te sleutelen.

Dit brengt me terug bij het voorliggend wetsvoorstel. Er is maar één middel om deze onevenwichten weg te werken. Ons amendement nr. 113, dat ertoe strekt een genderinstituut op te richten, moet worden goedgekeurd. In dit amendement stellen we voor in de wet-Mahoux een artikel 4bis in te voegen

autres. Ce système aurait été approuvé par le conseil des ministres. Peut-être M. Van Quickenborne et moi-même pourrions-nous déposer une proposition de loi. La ministre de l'Emploi déclare régulièrement qu'elle est favorable à une mesure de ce type mais je ne vois toujours rien venir. Il en va de même pour la nouvelle loi sur les organes consultatifs. Le conseil des ministres a approuvé un texte mais le débat parlementaire n'a pas encore commencé.

Enfin, il y a le débat sur le réseau Amazone. Ce mouvement féministe demande depuis longtemps une extension de ses locaux. Un montant à cet effet est d'ailleurs inscrit depuis des années au budget de la Régie des Bâtiments. Nous ne voyons pourtant rien venir et le budget 2002 ne prévoit pas de montant pour ces travaux. Il semble que ce gouvernement accorde peu de crédit aux mécanismes destinés à aider les mouvements féministes.

Un autre dossier à élaborer concerne le problème de la combinaison entre la qualité de la vie au travail et la vie familiale et professionnelle. Le gouvernement tient de grands discours en ce sens mais il ne va pas au-delà. Je songe au système du crédit-temps, découlant de la loi Onkelinx votée en juin au Parlement, qui remplace l'interruption de carrière mais qui dans les faits, réduit sensiblement les possibilités de combiner vie familiale et professionnelle. Le CD&V a critiqué la manière dont le gouvernement traite cette question. Je pourrais citer un tas d'exemples qui tous, démontrent que l'on ne se préoccupe pas suffisamment des déséquilibres hommes-femmes.

Ceci me ramène à la proposition à l'examen. Ces déséquilibres ne pourront disparaître que si notre amendement n° 113, portant sur la création d'un Institut pour l'égalité des chances entre hommes et femmes, est voté.

Sinon, il nous faudra reprendre l'amendement de Mmes Lizin et de T' Serclaes qui plaident pour une suppression de l'aspect du genre. Je le déplorerais, non parce que je ne suis pas favorable à une loi distincte mais parce que je crains que la législation en la matière ne traîne encore des années en raison de l'absence de volonté politique de la majorité. Mon groupe a donc tenté de corriger la proposition à l'examen.

Quant au problème des personnes handicapées, je tiens à apporter mon soutien inconditionnel à l'amendement 169 de Mme De Schamphelaere.

La proposition présente une lacune essentielle à propos des personnes handicapées. Elle entend non seulement exécuter la directive 2000/43/CE du Conseil du 29 juin 2000 relative à l'égalité de traitement des personnes, quelle que soit leur race ou leur origine ethnique mais également à la directive 2000/78/CE du Conseil du 27 novembre 2000 qui a trait aux personnes handicapées.

Il ne suffit pas d'interdire la discrimination, comme le prévoient les paragraphes 1 et 2 de l'article 2 de la proposition à l'examen, nous devons aussi tenir compte des dispositions de l'article 5 de la directive du 27 novembre 2000.

Cet article vise à faire considérer comme discriminatoire le fait de ne pas garantir aux personnes handicapées des aménagements raisonnables dans le cadre professionnel.

Ces aménagements vont permettre aux personnes

waarin wordt voorgesteld een Instituut voor gelijke kansen van mannen en vrouwen op te richten, dat tegelijk met voorliggend wetsvoorstel in werking zal kunnen treden.

Anders moet men terugvallen op het amendement van collega's Lizin en de T' Serclaes, die ervoor pleiten het aspect geslacht te schrappen. Ik zou dit betreuren, niet omdat ik geen voorstander ben van een afzonderlijke wet, maar omdat ik vrees dat wetgeving terzake nog jaren zal aanslepen, gelet op het gebrek aan politieke wil van de meerderheid, en dit een voorbeeld van slecht bestuur zou zijn. De CD&V-fractie heeft dan ook geprobeerd een correctie aan het voorliggend voorstel aan te brengen.

Wat de problematiek van personen met een handicap betreft, wil ik mijn volle steun toezeggen aan amendement 169 van collega De Schamphelaere. Terloops wijs ik er overigens op dat ik het woord niet meer zal nemen tijdens de artikelsgewijze bespreking, maar me beperk tot deze algemene toelichting.

Het wetsvoorstel vertoont een belangrijke lacune ten aanzien van personen met een handicap. Het voorstel wil niet alleen uitvoering geven aan Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras en etnische afstamming, maar eveneens aan Richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader van gelijke behandeling in arbeid en beroep.

Het volstaat niet discriminatie te verbieden, zoals terecht omschreven wordt in de paragrafen 1 en 2 van artikel 2 van het voorliggend wetsvoorstel, want we moeten immers ook rekening houden met de bepalingen van artikel 5 van de Richtlijn van 27 november 2000. Dit artikel heeft tot gevolg dat ten aanzien van alle personen met een handicap het niet waarborgen van redelijke aanpassingen in arbeid en beroep, bijvoorbeeld bij wervings- en beoordelingsprocedures, arbeidsomstandigheden of een omscholing, wordt beschouwd als een discriminatie. Redelijke aanpassingen houden in dat de werkgever naargelang de behoefte in een concrete situatie passende maatregelen neemt om personen met een handicap in staat te stellen toegang tot arbeid te hebben, in arbeid te participeren en daarin vooruit te komen of een opleiding te genieten, tenzij deze aanpassing voor de werkgever een onevenredige belasting betekent.

Deze redelijke aanpassingen zullen personen met een handicap de nodige kansen geven om te presteren op het vereist kwalitatief prestatieniveau. Het gaat om extra inspanningen van de persoon die verantwoordelijk is voor de arbeidssituatie.

Het niet voorzien in redelijke aanpassingen schendt het beginsel van gelijke behandeling van personen met een handicap en is volgens ons een vorm van discriminatie. Ik ben ervan overtuigd dat de Senaat deze mening deelt.

Een correctie van het voorstel is wat de implementatie van artikel 5 van de Richtlijn betreft dan ook noodzakelijk. Amendement 169 van collega De Schamphelaere komt hieraan tegemoet. Vandaar mijn oproep om ook dit amendement goed te keuren.

Tot slot nog een bedenking. De manier waarop het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding waarvan de

handicapées d'effectuer leur travail dans de bonnes conditions. En ne prévoyant pas ces aménagements raisonnables, on viole le principe de l'égalité de traitement. Je suis convaincue que le Sénat partage mon avis.

L'implémentation de l'article 5 de la directive, qui fait l'objet de l'amendement n° 169, y remédie. C'est pourquoi je vous demande de le voter.

Par ailleurs, je m'inquiète de la manière dont fonctionnera, à l'avenir, le Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, dont les compétences sont élargies.

Je suppose que monsieur Mahoux est partisan d'une loi impartiale et objective et qui résiste à l'épreuve du temps. Il nous faut aussi veiller à créer les conditions à cet effet. C'est pourquoi j'insiste en particulier pour que les organes de direction du Centre soient constitués en toute impartialité.

C'est pourquoi j'ai déposé, avec le soutien de mon groupe, un amendement visant à interdire le cumul de fonction pour les membres du conseil d'administration dudit Centre avec une fonction dans un cabinet ministériel. La législation actuelle prévoit une incompatibilité entre un mandat dans le conseil d'administration du Centre et un certain nombre d'autres mandats, à savoir celui de ministre, député, sénateur et membre des conseils régionaux et communautaires. Cette disposition s'applique aussi, par exemple, aux membres du personnel du Commissariat général aux réfugiés et apatrides et de l'Office des étrangers. L'indépendance et la dépolitisation sont en effet indispensables au fonctionnement impartial de ce Centre, d'autant plus qu'il dispose à présent de compétences élargies.

C'est pourquoi je suis convaincue que nous devons instaurer une incompatibilité supplémentaire. Mon amendement vise donc à interdire le cumul d'une fonction dans un cabinet ministériel avec une fonction dans le conseil d'administration du Centre. J'en appelle à tous mes collègues pour qu'ils votent cet amendement.

Mon amendement ne met pas cette proposition en péril mais peut contribuer à la qualité et la crédibilité du texte.

Certains collègues ont voulu améliorer d'autres aspects du textes. Je reste en tout cas partisane d'une amélioration du texte pour envoyer un signal crédible à la société civile.

bevoegdheden worden uitgebreid, in de toekomst zal functioneren, verontrust me.

Ik veronderstel dat de heer Mahoux een sterke, onpartijdige en objectieve wet voorstaat die de tand des tijds kan doorstaan. Men moet er dan ook over waken dat de voorwaarden daartoe worden gecreëerd. Ik doe dan ook een oproep om alle garanties voor objectiviteit en onpartijdigheid in te bouwen, in het bijzonder wat de samenstelling van de bestuursorganen van het Centrum betreft.

Ik heb dan ook, met steun van mijn fractie, een amendement ingediend, dat bepaalt dat personeelsleden of leden van de raad van bestuur van het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding niet op hetzelfde ogenblik een functie kunnen uitoefenen op het kabinet van een minister. De huidige regelgeving, vastgelegd bij koninklijk besluit, bepaalt dat het mandaat van een lid van de raad van bestuur van het Centrum onverenigbaar is met een aantal andere mandaten, namelijk dat van minister, kamerlid, senator en lid van de gemeenschaps- en gewestraden. Dat geldt ook voor personeelsleden van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Statelozen, van de Dienst Vreemdelingenzaken en van de Vaste Beroepscommissie voor Vluchtelingen. Dat is terecht. Onafhankelijkheid en een gedepoliteerd karakter zijn noodzakelijke voorwaarden voor een onpartijdige, efficiënte en transparante manier van werken van het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding. Dit geldt des te meer nu de bevoegdheden van het Centrum met onderhavig wetsvoorstel worden uitgebreid. Daarom ben ik ervan overtuigd dat we een bijkomende onverenigbaarheid moeten instellen en heb ik een amendement in die zin ingediend dat bepaalt dat personeelsleden, experts en attachés van het kabinet van een federaal of deelstaatminister of van een gewestelijke staatssecretaris hun job niet kunnen combineren met een functie in de raad van bestuur van het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding. Ik roep de collega's echt op dit amendement goed te keuren. Ik denk dat het een belangrijk beginsel is om de objectiviteit en de transparantie van het Centrum te verhogen. In verschillende situaties, bijvoorbeeld bij het steunen van een gediscrimineerde persoon voor de rechtbank, kan er immers een belangenconflict opduiken tussen de regering en de administratie enerzijds en de burger die zich gediscrimineerd voelt anderzijds. Wanneer een persoon die mee het beleid van het Centrum bepaalt, ook werkzaam is in de structuren die het beleid van de staat bepalen, kan er een belangenconflict rijzen en kan hij niet vanuit een objectieve en onafhankelijke positie beslissen, of indien nodig het beleid van de regering aan te klagen. Mijn amendement brengt het wetsvoorstel zelf niet in gevaar, maar kan ten zeerste bijdragen tot de kwaliteit en de geloofwaardigheid van de tekst.

Daarom hoop ik op het begrip van mijn collega's voor de verschillende klemtonen die ik heb gelegd. Ze zijn geformuleerd vanuit een constructieve ingesteldheid, om een aantal onvolmaaktheden in de tekst weg te werken. Er zijn er nog andere, maar men kan zich niet op alle vlakken expert voelen en dus heb ik me beperkt tot die element waarover ik een deskundig advies kan geven. Andere collega's hebben geprobeerd andere aspecten van de tekst te verbeteren. In elk geval blijf ik pleiten de tekst te amenderen om het

middenveld zo een geloofwaardig signaal te geven.

De heer Philippe Mahoux (PS). – *De opmerkingen van mevrouw de Bethune zijn bijzonder interessant. Deze problematiek werd in de commissie voor de Justitie al uitvoerig besproken.*

De genderdiscriminatie werd in het wetsvoorstel behouden. Ik blijf erbij dat deze zich van de andere discriminaties onderscheidt door haar transversaal karakter. Het zou evenwel niet logisch zijn deze belangrijke discriminatie niet op te nemen in een wet die gericht is tegen discriminatie in het algemeen.

Mevrouw de Bethune zou het behoud van deze discriminatie in de wet kunnen aanvaarden als een specifiek orgaan, bevoegd voor genderdiscriminatie, zou worden opgericht. Mevrouw de Bethune zit in de oppositie. Ik begrijp dat ze twijfelt aan de goede bedoelingen van mevrouw Onkelinx en dit niettegenstaande de inspanningen die de minister leverde om deze dossiers door de regering en het parlement te loodsen. Ik ken mevrouw Onkelinx en behoor tot de meerderheid. Ik handhaaf dus mijn vertrouwen in de regering.

De invoering van de handicap als discriminatiegrond is fundamenteel. Ik heb de verenigingen die me daarover hebben geschreven, dan ook geantwoord dat ze zeker gerust mochten zijn. Discriminaties op grond van een handicap of ook van de gezondheidstoestand worden als zodanig erkend. De specifieke problematiek van de personen met een handicap op het werk maakt een afzonderlijke regeling noodzakelijk. Ik heb dan ook een wetsvoorstel ingediend dat niet alleen een preventief maar ook een repressief gedeelte bevat en dat de werkgevers ertoe verplicht maatregelen te nemen om het werk aan te passen aan de handicap.

Ik wens geen polemiek aan te gaan over het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding omdat dit niet past in een goed debat. Trouwens, wie heeft het militante maar objectieve optreden van het Centrum in de strijd tegen de discriminaties bekritiseerd?

De verenigingen niet en de democratische partijen evenmin. Waarom nu dan wel kritiek uitbrengen?

Ik heb vertrouwen in het werk dat werd verricht en houd daarbij rekening met de objectiviteit die het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding tot nog toe heeft aan de dag gelegd.

Mevrouw de Bethune heeft haar amendementen verdedigd. Voor alle duidelijkheid heb ik geantwoord op haar opmerkingen.

M. Philippe Mahoux (PS). – Je voudrais réagir à ce que je viens d'entendre. Ces remarques sont particulièrement intéressantes. Elles ont d'ailleurs fait l'objet d'un large débat en commission de la Justice. Elles posent des problèmes qui méritent d'être pris en considération.

Sur le premier point, relatif au maintien dans la proposition de loi de la discrimination relative au genre, je continue à dire que cette discrimination peut être considérée comme différente des autres ; elle a été décrite comme étant « transversale ».

Il serait toutefois aberrant que cette discrimination, considérée – y compris par Mme de Bethune – comme très importante, ne soit pas reprise dans une loi visant à réprimer les discriminations en général. Ce ne serait pas logique.

Cette discrimination est sans doute singulière car elle parcourt de manière transversale l'ensemble de la société et des secteurs. J'ai bien entendu de la part de Mme de Bethune l'idée que si un organe spécifique était chargé de traiter des discriminations liées au genre, le maintien de cette discrimination dans la loi était acceptable. Mme de Bethune est dans l'opposition. Je peux donc comprendre qu'elle mette en doute les bonnes dispositions de Mme Onkelinx en dépit des efforts qu'elle a fournis en la matière et de sa volonté de faire avancer les dossiers, non seulement au sein du gouvernement mais aussi à l'échelon du parlement. C'est de bonne guerre. Quant à moi, je connais Mme Onkelinx et je suis dans la majorité. Je continue donc à faire confiance à l'attitude du gouvernement.

J'ai entendu avec intérêt Mme de Bethune déclarer qu'elle pourrait marquer son accord sur ces deux points qui forment un tout. Ce qui nous différencie, c'est qu'elle doute alors que je considère que les choses vont se faire puisque j'en ai la garantie.

En ce qui concerne le problème du handicap, je ne répéterai pas ce que j'ai dit dans mon intervention tout à l'heure. Je pense que l'introduction du handicap comme motif de discrimination est fondamentale. À ce propos, j'ai d'ailleurs eu l'occasion de répondre aux associations qui m'ont écrit, non pas avec l'intention de les rassurer, mais avec la certitude qu'elles pouvaient l'être. Il m'a en tout cas semblé, au sujet de la problématique des handicapés, qu'il s'agissait d'une discrimination à part entière. Le handicap et l'état de santé d'ailleurs, ce qui n'est pas toujours la même chose. La problématique spécifique du handicap dans le milieu de travail justifiait à mes yeux une disposition particulière parce qu'il s'agit d'une discrimination localisée dans un cadre particulier. J'ai par conséquent déposé une proposition de loi qui, dans le cadre de la sphère du travail, vise, dans une démarche avant tout préventive mais assortie d'un volet répressif, à tracer des lignes qui imposent aux employeurs de prendre des mesures qui rende le travail compatible avec le handicap.

En troisième lieu, en ce qui concerne le Centre pour l'égalité des chances, je ne veux pas entamer une polémique malvenue dans un débat de qualité. Mais qui a critiqué depuis sa fondation la démarche objective, militante en matière de lutte contre les discriminations, mais objective du Centre pour

– **De algemene bespreking is gesloten.**

Artikelsgewijze bespreking

(Voor de tekst aangenomen door de commissie voor de Justitie, zie stuk 2-12/16.)

De voorzitter. – Artikel 2 luidt:

§1. Er is sprake van directe discriminatie indien een verschil in behandeling dat niet objectief en redelijkerwijze wordt gerechtvaardigd, rechtstreeks gebaseerd is op de grond van geslacht, een zogenaamd ras, de huidskleur, afstamming, nationale of etnische afkomst, seksuele geaardheid, burgerlijke stand, geboorte, fortuin, leeftijd, het geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap of een fysieke eigenschap.

§2. Er is sprake van indirecte discriminatie wanneer een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelwijze als dusdanig een schadelijke weerslag heeft op personen op wie een van de in §1 genoemde discriminatiegronden van toepassing is, tenzij die bepaling, maatstaf of handelwijze objectief en redelijkerwijze wordt gerechtvaardigd.

§3. Elke vorm van directe of indirecte discriminatie is verboden bij:

- het leveren van goederen en diensten aan het publiek;
- de voorwaarden voor toegang tot arbeid in loondienst of als zelfstandige en tot een beroep, met inbegrip van de selectie- en aanstellingscriteria, ongeacht de tak van activiteit en op alle niveaus van de beroepshiërarchie, met inbegrip van de bevorderingskansen, alsook de werkgelegenheid en arbeidsvoorwaarden, met inbegrip van ontslag en beloning, zowel in de particuliere sector als in de overheidssector;
- de benoeming van een ambtenaar of de aanwijzing van een ambtenaar voor een dienst;
- de vermelding in een officieel stuk of in een proces-verbaal;
- het verspreiden, het publiceren of het openbaar maken van een tekst, een bericht, een teken of enig andere drager van discriminerende uitlatingen;
- de toegang tot en de deelname aan, alsook elke andere

l'égalité des chances ?

Jusqu'à présent, je n'ai pas entendu, en tout cas de critiques. Si jusqu'à présent, aucune critique émanant d'associations ou de partis – ceux qui défendent la démocratie et s'opposent aux discriminations, j'entends – n'a été formulée par rapport au Centre pour l'égalité des chances, pourquoi surgissent-elles maintenant ?

J'ai tendance à faire confiance au travail accompli et à tenir compte de l'objectivité avec laquelle le Centre pour l'égalité des chances a pu travailler jusqu'à présent.

Vous avez, madame de Bethune, présenté votre intervention comme étant la défense de vos amendements. Je me suis donc permis, pour la clarté de nos travaux, de répondre maintenant aux objections que vous avez émises.

– **La discussion générale est close.**

Discussion des articles

(Pour le texte adopté par la commission de la Justice, voir document 2-12/16.)

Mme la présidente. – L'article 2 est ainsi libellé :

§1er. Il y a discrimination directe si une distinction de traitement qui manque de justification objective et raisonnable est directement fondée sur le sexe, une prétendue race, la couleur, l'ascendance, l'origine nationale ou ethnique, l'orientation sexuelle, l'état civil, la naissance, la fortune, l'âge, la conviction religieuse ou philosophique, l'état de santé actuel ou futur, un handicap ou une caractéristique physique.

§2. Il y a discrimination indirecte lorsqu'une disposition, un critère ou une pratique apparemment neutre a en tant que tel un résultat dommageable pour des personnes auxquelles s'applique un des motifs de discrimination visés au §1er, à moins que cette disposition, ce critère ou cette pratique ne repose sur une justification objective et raisonnable.

§3. Toute discrimination directe ou indirecte est interdite, lorsqu'elle porte sur :

- la fourniture de biens et de services à la disposition du public ;
- les conditions d'accès à l'emploi, aux activités non salariées ou au travail, y compris les critères de sélection et les conditions de recrutement, quelle que soit la branche d'activité et à tous les niveaux de la hiérarchie professionnelle, y compris en matière de promotion, les conditions d'emploi et de travail, y compris les conditions de licenciement et de rémunération, tant dans le secteur privé que public ;
- la nomination d'un fonctionnaire ou l'affectation d'un fonctionnaire à un service ;
- la mention dans une pièce officielle ou dans un procès-verbal ;
- la diffusion, la publication ou l'exposition en public d'un texte, d'un avis, d'un signe ou de tout autre support comportant une discrimination ;
- l'accès et la participation à, ainsi que tout autre exercice

uitoefening van een economische, sociale, culturele of politieke activiteit toegankelijk voor het publiek.

§4. Pesterijen worden beschouwd als een vorm van discriminatie wanneer er sprake is van ongewenst gedrag dat verband houdt met de discriminatiegronden opgesomd in §1 dat tot doel of tot gevolg heeft dat de waardigheid van een persoon wordt aangetast en een bedreigende, vijandige, beledigende, vernederende of kwetsende omgeving wordt gecreëerd.

Op dit artikel hebben de heer Vandenberghe en mevrouw De Schamphelaere amendement 123 ingediend (zie stuk 2-12/11) dat luidt:

In de voorgestelde §1, de woorden “die niet objectief en redelijkerwijze wordt gerechtvaardigd” vervangen door de woorden “*die niet objectief door een legitiem doel wordt gerechtvaardigd, of waarbij de middelen om dit doel te bereiken niet passend en noodzakelijk zijn*”.

Op hetzelfde artikel hebben de dames de T' Serclaes en Lizin amendement 178 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

In §1 van dit artikel het woord “geslacht” doen vervallen.

Op hetzelfde artikel heeft mevrouw Staveaux-Van Steenberge amendement 184 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

Paragraaf 1, in fine aanvullen met de woorden: “, *de politieke overtuiging*”.

Op hetzelfde artikel heeft mevrouw Staveaux-Van Steenberge amendement 185 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

Paragraaf 2 doen vervallen.

Op hetzelfde artikel heeft de heer Vandenberghe amendement 182 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

In §2 worden de woorden “objectief en redelijkerwijze wordt gerechtvaardigd” vervangen door de woorden “*objectief door een legitiem doel wordt gerechtvaardigd, of waarbij de middelen om dit doel te bereiken niet passend en noodzakelijk zijn.*”

Op hetzelfde artikel heeft mevrouw Staveaux-Van Steenberge amendement 186 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

In §3, het bepaalde onder het vijfde gedachtestreepje doen vervallen.

Op hetzelfde artikel heeft mevrouw Staveaux-Van Steenberge amendement 187 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

In §3 het bepaalde onder het zesde gedachtestreepje doen vervallen.

Op hetzelfde artikel heeft mevrouw de T' Serclaes amendement 190 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

In het zesde gedachtestreepje van §3 van dit artikel de woorden “alsook elke andere uitoefening van een” vervangen door het woord “*elke*”.

Op hetzelfde artikel hebben mevrouw De Schamphelaere en de heer Vandenberghe amendement 135 ingediend (zie stuk 2-12/11) dat luidt:

§4 van het voorgestelde artikel 2 doen vervallen.

Op amendement 135 hebben de heer Vandenberghe en

d'une activité économique, sociale, culturelle ou politique accessible au public.

§4. Le harcèlement est considéré comme une forme de discrimination lorsqu'un comportement indésirable qui est lié aux motifs de discrimination figurant au §1er a pour objet ou pour effet de porter atteinte à la dignité d'une personne et de créer un environnement intimidant, hostile, dégradant, humiliant ou offensant.

À cet article, M. Vandenberghe et Mme De Schamphelaere proposent l'amendement n° 123 (voir document 2-12/11) ainsi libellé :

Au §1er proposé, remplacer les mots « qui manque de justification objective et raisonnable » par les mots « *qui n'est pas justifiée objectivement par un but légitime ou qui n'utilise pas de moyens adéquats et nécessaires pour atteindre ce but* ».

Au même article, Mmes de T' Serclaes et Lizin proposent l'amendement n° 178 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Au §1er, supprimer les mots « le sexe, ».

Au même article, Mme Staveaux-Van Steenberge propose l'amendement n° 184 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Compléter le §1er, in fine, par les mots « *une conviction politique* ».

Au même article, Mme Staveaux-Van Steenberge propose l'amendement n° 185 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Supprimer le §2.

Au même article, M. Vandenberghe propose l'amendement n° 182 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Au §2, remplacer les mots « qui manque de justification objective et raisonnable » par les mots « *qui n'est pas justifiée objectivement par un but légitime ou qui n'utilise pas de moyens adéquats et nécessaires pour atteindre ce but* ».

Au même article, Mme Staveaux-Van Steenberge propose l'amendement n° 186 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Au §3, supprimer les dispositions du cinquième tiret.

Au même article, Mme Staveaux-Van Steenberge propose l'amendement n° 187 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Au §3, supprimer les dispositions du sixième tiret.

Au même article, Mme de T' Serclaes propose l'amendement n° 190 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Au §3, sixième tiret, remplacer les mots « , ainsi que tout autre exercice d'une » par le mot « *toute* ».

Au même article, Mme De Schamphelaere et M. Vandenberghe proposent l'amendement n° 135 (voir document 2-12/11) ainsi libellé :

Supprimer le §4 de l'article 2 proposé.

À l'amendement n° 135, M. Vandenberghe et Mme

mevrouw De Schamphelaere het subsidiair amendement 132 ingediend (zie stuk 2-12/11) dat luidt:

Het voorgestelde §4 vervangen door volgende bepaling:

“§4. Pesterijen worden beschouwd als een vorm van discriminatie wanneer er sprake is van ongewenst gedrag dat verband houdt met de discriminatiegronden opgesomd in §1. Onder ongewenst gedrag wordt voor de toepassing van deze wet verstaan elk gedrag waarvan degene die zich er schuldig aan maakt, weet of zou moeten weten, dat het de waardigheid van een persoon aantast of een voor deze persoon bedreigende, vijandige, beledigende, vernederende of kwetsende omgeving creëert.”

Op hetzelfde artikel hebben de heer Vandenberghe en mevrouw De Schamphelaere amendement 128 ingediend (zie stuk 2-12/11) dat luidt:

In de voorgestelde §4, tussen de woorden “gedrag dat” en het woord “verband” het woord “rechtstreeks” invoegen.

Op hetzelfde artikel heeft de heer Vandenberghe amendement 181 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

Dit artikel aanvullen met een §5, luidend als volgt:

“§5. Wat betreft de beroepsactiviteiten van de erediensten, religieuze organisaties of gemeenschappen, waarvan de grondslag op godsdienst of overtuiging is gebaseerd, vormt een verschil in behandeling gebaseerd op de godsdienst of overtuiging van een persoon geen discriminatie, indien vanwege de aard van de activiteiten of de context waarin deze worden uitgeoefend de godsdienst of overtuiging een wezenlijke, legitieme en gerechtvaardigde beroepsvereiste vormt gezien de grondslag van de organisatie.

Deze beroepskwalificatie wordt bekendgemaakt uiterlijk bij de aanbidding van een openstaande betrekking.”

Artikel 3 luidt:

Deze wet doet geen afbreuk aan de bescherming en de uitoefening van de in de Grondwet en in de internationale mensenrechtenconventies opgenomen fundamentele rechten en vrijheden.

Op dit artikel heeft mevrouw Staveaux-Van Steenberghe amendement 188 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

Dit artikel aanvullen met een tweede lid, luidende:

“Deze wet is evenmin van toepassing op de interne organisatie van religieuze en van levensbeschouwelijke organisaties die door de Koning erkend zijn, en op alle activiteiten die voortvloeien uit een religieuze of levensbeschouwelijke visie.”

Artikel 4 luidt:

De bepalingen van deze wet vormen geen belemmering voor maatregelen die het bevorderen van gelijke kansen tot doel hebben en waarbij specifieke voordelen worden ingesteld of gehandhaafd om met betrekking tot personen voor wie een in artikel 2 genoemde discriminatiegrond kan gelden, moeilijkheden te voorkomen of te compenseren.

Op dit artikel heeft mevrouw De Schamphelaere amendement

De Schamphelaere proposent l'amendement subsidiaire n° 132 (voir document 2-12/11) ainsi libellé :

Remplacer le §4 proposé par la disposition suivante :

« §4. Le harcèlement est considéré comme une forme de discrimination lorsqu'un comportement indésirable est lié aux bases de discriminations figurant au §1er. Par « comportement indésirable », on entend, pour l'application de la présente loi, tout comportement dont l'auteur sait ou devrait savoir qu'il porte atteinte à la dignité d'une personne ou qu'il crée pour celle-ci un environnement intimidant, hostile, dégradant, humiliant ou offensant. »

Au même article, M. Vandenberghe et Mme De Schamphelaere proposent l'amendement n° 128 (voir document 2-12/11) ainsi libellé :

Au §4 proposé, insérer, après les mots « est lié », le mot « directement ».

Au même article, M. Vandenberghe propose l'amendement n° 181 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Compléter cet article par un §5, libellé comme suit :

« §5. En ce qui concerne les activités professionnelles des cultes, organisations ou communautés religieuses dont l'éthique est fondée sur la religion ou les convictions, une différence de traitement fondée sur la religion ou les convictions d'une personne ne constitue pas une discrimination lorsque, par la nature de ces activités ou par le contexte dans lequel elles sont exercées, la religion ou les convictions constituent une exigence professionnelle essentielle, légitime et justifiée eu égard à l'éthique de l'organisation.

Cette exigence professionnelle est annoncée au plus tard au moment de l'offre d'un emploi vacant. »

L'article 3 est ainsi libellé :

La présente loi ne porte pas atteinte à la protection et à l'exercice des libertés et des droits fondamentaux qui sont mentionnés dans la Constitution et les conventions internationales sur les droits de l'homme.

À cet article, Mme Staveaux-Van Steenberghe propose l'amendement n° 188 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Compléter cet article par un alinéa 2, rédigé comme suit :

« La présente loi n'est pas non plus applicable à l'organisation interne des organisations religieuses et philosophiques reconnues par le Roi ni à toutes les activités qui procèdent d'une vision religieuse ou philosophique. »

L'article 4 est ainsi libellé :

Les dispositions de cette loi ne constituent aucunement un empêchement à la prise de mesures ayant pour but la promotion, de l'égalité des chances et en vue desquelles des avantages spécifiques sont institués ou maintenus, en relation avec des personnes pour lesquelles un motif de discrimination mentionné à l'article 2 peut être retenu, afin de prévenir ou de compenser des difficultés.

À cet article, Mme De Schamphelaere propose l'amendement

169 ingediend (zie stuk 2-12/14) dat luidt:

Het artikel aanvullen met een nieuw lid, luidend als volgt:

“Teneinde te waarborgen dat het beginsel van gelijke behandeling in arbeid en beroep met betrekking tot personen met een handicap wordt nagestreefd, dient de werkgever de passende maatregelen te nemen om een persoon met een handicap in staat te stellen toegang tot arbeid te hebben, in arbeid te participeren of daarin vooruit te komen dan wel om een opleiding te genieten, tenzij deze maatregelen voor de werkgever een onevenredige belasting vormen. Wanneer die belasting in voldoende mate wordt gecompenseerd door bestaande maatregelen ten gunste van personen met een handicap, mag zij niet als onevenredig worden beschouwd.”

Artikel 5 luidt:

§1. Met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van vijftig frank tot duizend frank of met een van die straffen alleen wordt gestraft:

– hij die in een van de omstandigheden genoemd in artikel 444 van het Strafwetboek aanzet tot directe discriminatie, haat of geweld jegens een persoon, een groep, een gemeenschap of de leden ervan, wegens de bijzondere discriminatiegronden bedoeld in artikel 2;

– hij die in een van de omstandigheden genoemd in artikel 444 van het Strafwetboek openlijk zijn voornemen te kennen geeft tot directe discriminatie, haat of geweld jegens een persoon, een groep, een gemeenschap of de leden ervan, wegens de bijzondere discriminatiegronden bedoeld in artikel 2.

§2. Met gevangenisstraf van twee maanden tot, twee jaar wordt gestraft iedere openbare officier of ambtenaar, iedere drager of agent van de openbare macht die zich in de uitoefening van zijn ambt schuldig maakt aan discriminatie jegens een persoon, een groep, een gemeenschap of de leden ervan op basis van een van de discriminatiegronden opgesomd in de §§1 en 2 van artikel 2.

Indien de verdachte of de beklaagde bewijst dat hij heeft gehandeld op bevel van zijn meerderen, in zaken die tot hun bevoegdheid behoren en waarin hij hen als ondergeschikte gehoorzaamheid verschuldigd was, worden de straffen alleen toegepast op de meerderen die het bevel hebben gegeven.

Indien de openbare officieren of ambtenaren die ervan verdacht of bericht worden de daden van discriminatie te hebben bevolen, toegestaan of vergemakkelijkt, beweren dat hun handtekening bij verrassing is gekregen, zijn zij verplicht de daad in voorkomend geval te doen ophouden en de schuldige aan te geven; anders worden zij zelf gestraft.

De heer Vandenberghe en mevrouw De Schamphelaere stellen voor dit artikel te schrappen (amendement 98, zie stuk 2-12/10).

Amendement 177 van mevrouw Van Riet c.s. (zie stuk 2-12/17) werd ingetrokken.

Op hetzelfde artikel heeft de heer Vandenberghe amendement

n° 169 (voir document 2-12/14) ainsi libellé :

Compléter cet article par un nouvel alinéa rédigé comme suit :

« Afin de garantir le respect du principe de l'égalité de traitement en matière d'emploi et de travail à l'égard des personnes handicapées, l'employeur doit prendre les mesures appropriées pour permettre à une personne handicapée d'accéder à un emploi, de l'exercer ou d'y progresser, ou pour qu'une formation lui soit dispensée, sauf si ces mesures imposent à l'employeur une charge disproportionnée. Cette charge n'est pas disproportionnée lorsqu'elle est compensée de façon suffisante par des mesures existantes en faveur des personnes handicapées. »

L'article 5 est ainsi libellé :

§1er. Est puni d'emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cinquante francs à mille francs ou d'une de ces peines seulement :

– quiconque, dans l'une des circonstances indiquées à l'article 444 du Code pénal, incite à la discrimination directe, à la haine ou à la violence à l'égard de personnes, d'un groupe, d'une communauté ou des membres de celle-ci, en raison des motifs de discrimination visés à l'article 2 ;

– quiconque, dans l'une des circonstances indiquées à l'article 444 du Code pénal, donne une publicité à son intention de recourir à la discrimination directe, à la haine ou à la violence à l'égard d'une personne, d'un groupe, d'une communauté ou des membres de celle-ci, en raison des motifs de discrimination visés à l'article 2.

§2. Est puni d'un emprisonnement de deux mois à deux ans, tout fonctionnaire ou officier public, tout dépositaire ou agent de la force publique qui, dans l'exercice de ses fonctions, commet une discrimination à l'égard d'une personne, d'un groupe, d'une communauté ou des membres de celle-ci sur base des motifs de discrimination énumérés aux §§1er et 2 de l'article 2.

Si le prévenu ou l'inculpé justifie qu'il a agi par ordre de ses supérieurs pour des objets du ressort de ceux-ci et sur lesquels il leur était dû obéissance hiérarchique, les peines sont appliquées seulement aux supérieurs qui ont donné l'ordre.

Si les fonctionnaires ou officiers publics prévenus ou inculpés d'avoir ordonné, autorisé ou facilité des actes discriminatoires, prétendent que leur signature a été surprise, ils sont tenus en faisant, le cas échéant, cesser l'acte, de dénoncer le coupable ; sinon, ils seront punis personnellement.

M. Vandenberghe et Mme De Schamphelaere proposent de supprimer cet article (amendement n° 98, voir document 2-12/10).

L'amendement n° 177 de Mme Van Riet et consorts (voir document 2-12/17) a été retiré.

Au même article, M. Vandenberghe propose l'amendement n°

183 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

In §1, het tweede gedachtestreepje doen vervallen.

Op amendement nr. 98 hebben de heer Vandenberghe en mevrouw De Schamphelaere het subsidiair amendement 100 ingediend (zie stuk 2-12/10) dat luidt:

In §2 van dit artikel het woord “discriminatie” telkens vervangen door de woorden “*directe discriminatie*”.

Artikel 6 luidt:

Onverminderd het bepaalde in artikel. 4, geldt er een persoonlijke verzwarende omstandigheid wanneer een van de drijfveren van een misdrijf in de artikelen 372, 373, 375, 376, 393 tot 401, 402, 405, 422*bis*, 422*ter*, 425, 426, 434, 442*bis*, 443, 444, 448, 453, 510 tot 512, 520 en 528 tot 530 van het Strafwetboek bestaat in de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon wegens diens seksuele geaardheid, burgerlijke stand, afkomst, leeftijd, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, handicap of fysieke eigenschap.

Discriminaties op grond van geslacht of leeftijd, gezondheidstoestand, handicap, of fysieke eigenschap komen niet in aanmerking om deze persoonlijke verzwarende omstandigheid te doen gelden wanneer het gaat om de misdrijven bepaald in de artikelen 372, 373, 375 en 376 van het Strafwetboek.

Discriminaties op grond van leeftijd, gezondheidstoestand, handicap of fysieke eigenschap komt, niet in aanmerking om deze persoonlijke verzwarende omstandigheid te doen gelden wanneer het gaat om een misdrijf bepaald in de artikelen 425 en 426 van het Strafwetboek.

Wanneer deze persoonlijke verzwarende omstandigheid geldt, kunnen de correctionele straffen worden verdubbeld en de criminele straffen worden verhoogd overeenkomstig artikel 54 van het Strafwetboek.

De heer Vandenberghe en mevrouw De Schamphelaere stellen voor dit artikel te schrappen (amendement 101, zie stuk 2-12/10).

Mevrouw Staveaux-Van Steenberge stelt eveneens voor dit artikel te schrappen (amendement 189, zie stuk 2-12/18).

Op hetzelfde artikel hebben de dames de T' Serclaes en Lizin amendement 179 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

In het tweede lid van dit artikel het woord “geslacht” doen vervallen.

Artikel 7 luidt:

Onverminderd de toepassing van de artikelen 31 en 32 van het Strafwetboek kunnen de daders van de in artikel 5 bedoelde misdrijven worden veroordeeld tot ontzetting overeenkomstig artikel 33 van hetzelfde Wetboek.

De heer Vandenberghe en mevrouw De Schamphelaere stellen voor dit artikel te schrappen (amendement 102, zie stuk 2-12/10).

Artikel 8 luidt:

De bepalingen van boek 1 van het Strafwetboek, hoofdstuk

183 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Au §1er, supprimer le deuxième tiret.

À l'amendement n° 98, M. Vandenberghe et Mme De Schamphelaere proposent l'amendement subsidiaire n° 100 (voir document 2-12/10) ainsi libellé :

Remplacer à chaque fois, au §2 de cet article, le mot « discrimination » par les mots « *discrimination directe* ».

L'article 6 est ainsi libellé :

Sans préjudice des dispositions de l'article 4, il y a circonstance aggravante personnelle lorsque l'un des mobiles des infractions décrites aux articles 372, 373, 375, 376, 393 à 401, 402, 405, 422*bis*, 422*ter*, 425, 426, 434, 442*bis*, 443, 444, 448, 453, 510 à 512, 520 et 528 à 530 du Code pénal est la haine, le mépris ou l'hostilité à l'égard d'une personne en raison de son orientation sexuelle, son état civil, sa naissance, son âge, sa conviction religieuse, philosophique, son état de santé actuel ou futur, son handicap ou une caractéristique physique.

Les motifs de discrimination liés au sexe, à l'âge, à l'état de santé, à un handicap ou à une particularité physique ne peuvent être retenus pour établir cette circonstance aggravante personnelle lorsqu'il s'agit des infractions décrites aux articles 372, 373, 375 et 376 du Code pénal.

Les motifs de discrimination lié à l'âge, à l'état de santé, à un handicap ou à une particularité physique ne peut être retenu comme circonstance aggravante personnelle lorsqu'il s'agit d'une infraction décrite aux articles 425 et 426 du Code pénal.

Lorsque cette circonstance aggravante personnelle est établie, les peines correctionnelles pourront être portées au double et les peines criminelles augmentées conformément à l'article 54 du Code pénal.

M. Vandenberghe et Mme De Schamphelaere proposent de supprimer cet article (amendement n° 101, voir document 2-12/10).

Mme Staveaux-Van Steenberge propose également de supprimer cet article (amendement n° 189, voir document 2-12/18).

Au même article, Mmes de T' Serclaes et Lizin proposent l'amendement n° 179 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

À l'alinéa 2, supprimer les mots « le sexe, ».

L'article 7 est ainsi libellé :

Sans préjudice de l'application des articles 31 et 31 du Code pénal, les auteurs des infractions visées à l'article 5 pourront être condamnés à l'interdiction, conformément à l'article 33 de ce même Code.

M. Vandenberghe et Mme De Schamphelaere proposent de supprimer cet article (amendement n° 102, voir document 2-12/10).

L'article 8 est ainsi libellé :

Les dispositions du livre Ier du Code pénal, sans exception

VII en artikel 85 niet uitgezonderd, zijn van toepassing op de misdrijven bedoeld in deze wet.

De heer Vandenberghe en mevrouw De Schamphelaere stellen voor dit artikel te schrappen (amendement 103, zie stuk 2-12/10).

Mevrouw De Schamphelaere en de heer Vandenberghe hebben amendement 136 ingediend (zie stuk 2-12/11) dat luidt:

Een artikel 9bis (nieuw) invoegen, luidend:

“Art. 9bis. – In het Strafwetboek wordt een artikel 452bis ingelast, luidende:

“Hij die kwaadwillig de waardigheid, de geloofwaardigheid of het zelfbeeld van een persoon schaadt, door laakbare en herhaalde handelingen, daden of gebaren te stellen of door woorden, geruchten of geschriften te verspreiden, wordt gestraft met een gevangenisstraf van één tot vijf jaar en met een geldboete van 26 frank tot 200 frank.”

Artikel 11 luidt:

§1. Op verzoek van het slachtoffer van de discriminatie of van een van de in artikel 14 bedoelde groeperingen stelt de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg of, naar gelang van de aard van de daad, de voorzitter van de arbeidsrechtbank of van de rechtbank van koophandel, het bestaan vast van een zelfs onder het strafrecht vallende daad waardoor de bepalingen van deze wet worden overtreden en beveelt hij de staking ervan.

De voorzitter van de rechtbank kan de opheffing van de staking bevelen zodra bewezen is dat een einde is gemaakt aan de overtreding van deze wet.

§2. De voorzitter van de rechtbank kan bevelen dat zijn beslissing of de samenvatting die hij opstelt, wordt aangeplakt tijdens de door hem bepaalde termijn, zowel buiten als binnen de inrichtingen van de overtreder of de lokalen die hem toebehoren, en dat zijn vonnis of de samenvatting ervan in kranten of op enige andere wijze wordt bekendgemaakt, dit alles op kosten van de overtreder.

Deze maatregelen van openbaarmaking mogen evenwel slechts opgelegd worden indien zij er kunnen toe bijdragen dat de gewraakte daad of de uitwerking ervan ophouden.

§3. Wanneer het slachtoffer van de discriminatie of een van de in artikel 14 bedoelde groeperingen voor het bevoegde gerecht feiten, zoals statistische gegevens of praktijktests, aanvoert die het bestaan van een directe of indirecte discriminatie kunnen doen vermoeden, valt de bewijslast dat er geen discriminatie is, ten laste van de verweerder.

§4. Het bewijs van discriminatie op grond van het geslacht, een zogenaamd ras, de huidskleur, de afkomst, de nationale of etnische afstamming, de seksuele geaardheid, de burgerlijke stand, de geboorte, het fortuin, de leeftijd, het geloof of de levensbeschouwing, de huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap of fysieke eigenschap kan worden geleverd bij vaststelling door een gerechtsdeurwaardér met behulp van een praktijktest.

De Koning bepaalt bij een in Ministerraad overlegd besluit

du chapitre VII et de l'article 85, sont applicables aux infractions prévues par la présente loi.

M. Vandenberghe et Mme De Schamphelaere proposent de supprimer cet article (amendement n° 103, voir document 2-12/10).

Mme De Schamphelaere et M. Vandenberghe proposent l'amendement n° 136 (voir document 2-12/11) ainsi libellé :

Insérer un article 9bis (nouveau), rédigé comme suit :

« Art. 9bis. – Il est inséré dans le Code pénal un article 452bis, rédigé comme suit :

« Celui qui aura nui méchamment à la dignité, à la crédibilité ou à l'image d'une personne, en posant des actes ou des gestes répréhensibles et répétés ou en diffusant des paroles, des rumeurs ou des écrits, sera puni d'un emprisonnement de un à cinq ans et d'une amende de 26 à 200 francs. »

L'article 11 est ainsi libellé :

§1er. À la demande de la victime de la discrimination ou d'un des groupements visés à l'article 14, le président du tribunal de première instance, ou selon la nature de l'acte, le président du tribunal du travail ou du tribunal de commerce, constate l'existence et ordonne la cessation d'un acte, même pénalement réprimé, constituant un manquement aux dispositions de la présente loi.

Le président du tribunal peut ordonner la levée de la cessation dès qu'il est prouvé qu'il a été mis fin aux infractions.

§2. Le président du tribunal peut prescrire l'affichage de sa décision ou du résumé qu'il en rédige, pendant le délai qu'il détermine, aussi bien à l'extérieur qu'à l'intérieur des établissements du contrevenant ou des locaux lui appartenant, et ordonner la publication ou la diffusion de son jugement ou du résumé par la voie de journaux ou de toute autre manière, le tout aux frais du contrevenant.

Ces mesures de publicité ne peuvent être prescrites que si elles sont de nature à contribuer à la cessation de l'acte incriminé ou de ses effets.

§3. Lorsque la victime de la discrimination ou un des groupements visés à l'article 14 invoque devant la juridiction compétente des faits, tels que des données statistiques ou des tests de situation, qui permettent de présumer l'existence d'une discrimination directe ou indirecte, la charge de la preuve de l'absence de discrimination incombe à la partie défenderesse.

§4. La preuve de la discrimination fondée sur le sexe, une prétendue race, la couleur, l'ascendance, l'origine nationale ou ethnique, l'orientation sexuelle, l'état civil, la naissance, la fortune, l'âge, la conviction religieuse ou philosophique, l'état de santé actuel ou futur, un handicap ou une caractéristique physique peut être fournie par un constat d'huissier au moyen d'un test de situation.

Le Roi détermine par un arrêté royal délibéré en Conseil

de nadere regels voor de uitvoering van de praktijktest zoals voorzien in §3 en §4 van dit artikel.

Op dit artikel heeft mevrouw De Schamphelaere amendement 191 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

Paragraaf 3 doen vervallen.

Op hetzelfde artikel hebben de dames de T' Serclaes en Lizin amendement 180 ingediend (zie stuk 2-12/18) dat luidt:

In §4 van dit artikel het woord "geslacht" doen vervallen.

Op hetzelfde artikel heeft de heer Steverlynck amendement 165 ingediend (zie stuk 2-12/13) dat luidt:

In de voorgestelde §4, laatste lid, tussen de woorden "de situatietest" en de woorden "zoals voorzien", de woorden "*en de vaststelling van objectieve waarborgen van de statistische gegevens*" invoegen.

Artikel 12 luidt:

De rechter kan op verzoek van het slachtoffer van de discriminatie of van een van de in artikel 14 bedoelde groeperingen degene die de discriminatie heeft gepleegd, veroordelen tot de betaling van een dwangsom wanneer aan die discriminatie geen einde is gemaakt.

De rechter doet een uitspraak overeenkomstig de artikelen 1385ter tot 1385^{novies} van het Gerechtelijk Wetboek.

De heer Jan Steverlynck stelt voor dit artikel te schrappen (amendement 167, zie stuk 2-12/13).

Artikel 13 luidt:

§1. De werkgever die een werknemer tewerkstelt die, hetzij op het vlak van de onderneming of van de dienst die hem tewerkstelt, overeenkomstig de vigerende procedures, hetzij bij de Inspectie van de sociale wetten een met redenen omklede klacht heeft ingediend of voor wie de Inspectie van de sociale wetten is opgetreden, of die een rechtsvordering instelt of voor wie een rechtsvordering wordt ingesteld tot naleving van de bepalingen van deze wet betreffende de promotiekansen, de arbeidsvoorwaarden, met inbegrip van de ontslagvoorwaarden of van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden, mag de arbeidsverhouding niet beëindigen, behalve om redenen die vreemd zijn aan die klacht of aan die rechtsvordering.

§2. De bewijslast van deze redenen rust op de werkgever, wanneer de werknemer wordt ontslagen of de arbeidsvoorwaarden eenzijdig worden gewijzigd binnen twaalf maanden volgend op het indienen van de klacht. Deze bewijslast rust eveneens op de werkgever in geval van ontslag of eenzijdige wijziging van de arbeidsvoorwaarden nadat een rechtsvordering werd ingesteld, en dit tot drie maanden na het in kracht van gewijsde gaan van het vonnis.

§3. Wanneer de werkgever de arbeidsverhouding beëindigt of de arbeidsvoorwaarden eenzijdig wijzigt in strijd met de bepalingen van §1 verzoekt de werknemer of de werknemersorganisatie waarbij hij is aangesloten, hem opnieuw in de onderneming of dienst op te nemen of hem

des ministres les modalités d'exécution du test de situation, tel que prévu aux §§3 et 4 de cet article.

À cet article, Mme De Schamphelaere propose l'amendement n° 191 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Supprimer le §3.

Au même article, Mmes de T' Serclaes et Lizin proposent l'amendement n° 180 (voir document 2-12/18) ainsi libellé :

Au §4, supprimer les mots « le sexe, ».

Au même article, M. Steverlynck propose l'amendement n° 165 (voir document 2-12/13) ainsi libellé :

Au §4, dernier alinéa, proposé, entre les mots « test de situation » et les mots « telles que prévues », insérer les mots « *et à la fixation de garanties d'objectivité des données statistiques* ».

L'article 12 est ainsi libellé :

Le juge peut, à la demande de la victime de la discrimination ou d'un des groupements visés à l'article 14, condamner au paiement d'une astreinte l'auteur de la discrimination pour le cas où il ne serait pas mis fin à celle-ci.

Le juge statue conformément aux articles 1385ter à 1385^{novies} du Code judiciaire.

M. Jan Steverlynck propose de supprimer cet article (amendement n° 167, voir document 2-12/13).

L'article 13 est ainsi libellé :

§1er. L'employeur qui occupe un travailleur qui a introduit, soit au niveau de l'entreprise ou du service qui l'emploie, conformément aux procédures en vigueur, soit auprès de l'Inspection des lois sociales, une plainte motivée ou pour lequel l'Inspection des lois sociales est intervenue, ou qui engage une action en justice en application des dispositions de la présente loi concernant les chances de promotion, les conditions de travail, y compris les conditions de licenciement ou de la loi du 30 juillet 1981 tendant à réprimer certains actes inspirés par le racisme ou la xénophobie, ne peut pas mettre fin à la relation de travail, sauf pour des motifs qui sont étrangers à cette plainte ou à cette action en justice.

§2. La charge de la preuve de ces motifs repose sur l'employeur, lorsque le travailleur a été licencié ou si les conditions de travail ont été modifiées de manière unilatérale dans le délai de douze mois suivant l'introduction de la plainte. Cette charge de la preuve repose également sur l'employeur dans le cas de licenciement ou de modification unilatérale des conditions de travail après qu'une action en justice ait été engagée, et cela jusqu'à trois mois après que la décision passe en force de chose jugée.

§3. Lorsque l'employeur met fin à la relation de travail ou modifie de manière unilatérale les conditions de travail en violation des dispositions du §1er, le travailleur ou l'organisation de travailleurs auquel il est affilié peut solliciter sa réintégration dans l'entreprise ou dans le.

zijn functie onder dezelfde voorwaarden als voorheen te laten uitoefenen.

Het verzoek moet bij aangetekende brief gebeuren binnen de dertig dagen volgend op de datum van de kennisgeving van de opzegging, van de beëindiging zonder opzegging of van de eenzijdige wijziging van de arbeidsvoorwaarden. De werkgever moet zich binnen dertig dagen volgend op de kennisgeving van de brief over het verzoek uitspreken.

De werkgever die de werknemer opnieuw in de onderneming of in de dienst. opneemt of hem zijn functie onder dezelfde voorwaarden als voorheen laat uitoefenen, moet het wegens ontslag of wijziging van de arbeidsvoorwaarden gederfde loon betalen alsmede de werkgevers- en werknemersbijdragen op dat loon storten.

§4. Wanneer de werknemer na het in §3, eerste lid, bedoelde verzoek niet opnieuw wordt opgenomen of zijn functie niet onder dezelfde voorwaarden als voorheen kan uitoefenen en er geoordeeld werd dat het ontslag of de eenzijdige wijziging van de arbeidsvoorwaarden indruist tegen de bepalingen van §1, moet de werkgever aan de werknemer een vergoeding betalen die, naar keuze van de werknemer, gelijk is hetzij aan een forfaitair bedrag dat overeenstemt met het brutoloon voor zes maanden, hetzij aan de werkelijk door de werknemer geleden schade; in laatstgenoemd geval moet de werknemer de omvang van de geleden schade bewijzen.

§5. De werkgever is verplicht dezelfde vergoeding uit te betalen, zonder dat de werknemer het in §3, eerste lid, bedoelde verzoek moet indienen om opnieuw te worden opgenomen of zijn functie onder dezelfde voorwaarden als voorheen te kunnen uitoefenen:

1° wanneer de werknemer de arbeidsovereenkomst verbreekt, omdat het gedrag van de werkgever in strijd is met de bepalingen van §1, wat volgens de werknemer een reden is om de arbeidsovereenkomst zonder opzegging of voor het verstrijken ervan te verbreken;

2° wanneer de werkgever de werknemer heeft ontslagen om een dringende reden, op voorwaarde dat het bevoegde rechtsorgaan dit ontslag voor ongegrond houdt en in strijd acht met de bepalingen van §1.

Op dit artikel hebben de heer Jan Steverlynck en mevrouw Mia De Schamphelaere amendement 159 ingediend (zie stuk 2-12/12) dat luidt:

A. In §2 van dit artikel de woorden "twaalf maanden" vervangen door de woorden "*drie maanden*".

B. In §2 van dit artikel de laatste volzin vervangen als volgt:

"De klacht wordt verplicht ingediend bij een arbitragecommissie die binnen de drie maanden na de indiening ervan uitspraak doet over de gegrondheid van de klacht.

De werknemer moet de werkgever per aangetekend schrijven een dubbel laten geworden van de ingediende klacht waarna de beschermingsperiode start de derde werkdag na datum van verzending.

De arbitragecommissie wordt paritair samengesteld door

service ou lui laisser exercer sa fonction sous les mêmes conditions que précédemment.

La requête doit être introduite, par lettre recommandée dans les trente jours de la communication du préavis, du licenciement sans préavis ou de la modification unilatérale des conditions de travail. L'employeur doit se prononcer, sur la requête dans les trente jours qui suivent la communication de la lettre.

L'employeur qui réengage le travailleur dans l'entreprise ou dans le service ou qui lui laisse exercer sa fonction sous les mêmes conditions que précédemment doit, à la suite du licenciement ou de la modification des conditions de travail, payer le manque à gagner et verser les cotisations patronales et des travailleurs sur cette rémunération.

§4. Lorsque le travailleur, suite à la requête prévue au §3, alinéa premier, n'a pas été repris ou ne peut pas exercer sa fonction dans les mêmes conditions que précédemment et qu'il a été jugé que le licenciement ou la modification unilatérale des conditions de travail est contraire aux dispositions du §1er, l'employeur doit verser au travailleur une indemnité qui, au choix du travailleur, est soit équivalente à un montant forfaitaire correspondant à la rémunération de six mois, soit au dommage réellement causé au travailleur ; dans ce dernier cas, le travailleur doit prouver l'ampleur du dommage causé.

§5. L'employeur est tenu de payer la même indemnité, sans que le travailleur doive introduire la requête prévue au §3, alinéa premier, pour pouvoir être repris ou pouvoir exercer sa fonction aux mêmes conditions que précédemment :

1° lorsque le travailleur rompt le contrat d'emploi, parce que le comportement de l'employeur viole les dispositions du §1er, ce qui constitue selon le travailleur un motif pour rompre le contrat d'emploi sans préavis ou pour y mettre fin avant son expiration ;

2° lorsque l'employeur a licencié le travailleur pour motif grave, et pour autant que la juridiction compétente a estimé ce licenciement non fondé et en contradiction avec les dispositions du §1er.

À cet article, M. Jan Steverlynck et Mme Mia De Schamphelaere proposent l'amendement n° 159 (voir document 2-12/12) ainsi libellé :

A. Au §2 de cet article, remplacer les mots « douze mois » par les mots « *trois mois* ».

B. Au §2 de cet article, remplacer la dernière phrase par le texte suivant :

« La plainte est déposée obligatoirement devant une commission d'arbitrage, qui statue sur le bien-fondé de la plainte dans les trois mois de son dépôt.

Le travailleur doit faire parvenir à l'employeur, par lettre recommandée à la poste, un double de la plainte déposée, après quoi la période de protection commence le troisième jour ouvrable qui suit la date de l'envoi.

La commission d'arbitrage est composée, sur une base

vertegenwoordigers van de werknemer en de werkgever.

De Koning bepaalt bij een in Ministerraad overlegd besluit de nadere regels en procedures inzake de arbitragecommissie.”

C. In §4 van dit artikel de woorden “zes maanden” vervangen door de woorden “drie maanden”.

D. §5 van dit artikel aanvullen met de woorden “*én de arbitragecommissie de klacht heeft gegrond verklaard*”.

Mevrouw de Bethune c.s. heeft amendement 133 ingediend (zie stuk 2-12/11) dat luidt:

Een artikel 17bis (nieuw) invoegen, luidend als volgt:

“*Art. 17bis. – Artikel 1, §1, van het koninklijk besluit van 28 februari 1993 tot vaststelling van het organiek statuut van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding wordt aangevuld met volgende bepaling:*

“*De raad van bestuur telt ten hoogste twee derden leden van hetzelfde geslacht.*”

Mevrouw de Bethune c.s. heeft amendement 134 ingediend (zie stuk 2-12/11) dat luidt:

Een artikel 17ter (nieuw) invoegen, luidend als volgt:

“*Art. 17ter. – Artikel 1, §7, eerste lid, van hetzelfde koninklijk besluit wordt aangevuld met een vijfde streepje, luidend als volgt:*

“*– de hoedanigheid van personeelslid, expert of attaché bij het kabinet van een lid van de federale regering, of van een gemeenschaps- of gewestregering, en voor wat het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest betreft, van de gewestelijk staatssecretaris.*”

Mevrouw de Bethune c.s. heeft amendement 113 ingediend (zie stuk 2-12/10) dat luidt:

Na artikel 20, een hoofdstuk IVbis (nieuw) invoegen, met als opschrift “*Oprichting van een Instituut voor gelijke kansen voor mannen en vrouwen*”, bestaande uit de artikelen 20bis tot 20septies, en luidende:

“*Hoofdstuk IVbis.*

Oprichting van een Instituut voor gelijke kansen voor mannen en vrouwen

Art. 20bis. – Naast het Centrum voor gelijke kansen en voor racismebestrijding wordt het “Instituut voor gelijke kansen voor mannen en vrouwen” opgericht, hierna Instituut genoemd;

Het Instituut vormt de derde pijler van het gelijkheidskansenbeleid naast de bevoegde administratie en de Raad voor gelijke kansen voor mannen en vrouwen.

Art. 20ter. – Het Instituut heeft als opdracht de gelijkheid van kansen voor mannen en vrouwen te bevorderen, elke vorm van discriminatie op grond van het geslacht te bestrijden en de deelname van vrouwen aan het politieke, economische en maatschappelijke leven te bevorderen.

Art. 20quater. – Het Instituut is bij de uitoefening van zijn

paritaire, de représentants du travailleur et de l’employeur.

Le Roi fixe, par arrêté délibéré en Conseil des ministres, les modalités et procédures relatives à la commission d’arbitrage. »

C. Au §4 de cet article, remplacer les mots « six mois » par les mots « trois mois ».

D. Compléter le §5 de cet article par les mots « *et que la commission d’arbitrage a déclaré la plainte fondée* ».

Mme de Bethune et consorts proposent l’amendement n° 133 (voir document 2-12/11) ainsi libellé :

Insérer un article 17bis (nouveau), rédigé comme suit :

« *Art. 17bis. – L’article 1er, §1er, de l’arrêté royal du 28 février 1993 fixant le statut organique du Centre pour l’égalité des chances et la lutte contre le racisme est complété par la disposition suivante :*

« *Le conseil d’administration compte au maximum deux tiers de membres du même sexe.* »

Mme de Bethune et consorts proposent l’amendement n° 134 (voir document 2-12/11) ainsi libellé :

Insérer un article 17ter (nouveau), rédigé comme suit :

« *Art. 17ter. – L’article 1er, §7, alinéa 1er, du même arrêté royal est complété par un cinquième tiret, rédigé comme suit :*

« *– la qualité de membre du personnel, d’expert ou d’attaché du cabinet d’un membre du gouvernement fédéral, ou d’un gouvernement de communauté ou de région, ou, en ce qui concerne la Région de Bruxelles-Capitale, du secrétaire d’État régional.* »

Mme de Bethune et consorts proposent l’amendement n° 113 (voir document 2-12/10) ainsi libellé :

Insérer, après l’article 20, un chapitre IVbis (nouveau), intitulé « *Création d’un Institut pour l’égalité des chances entre hommes et femmes* », comprenant les articles 20bis à 20septies et rédigé comme suit :

« *Chapitre IVbis.*

Création d’un Institut pour l’égalité des chances entre hommes et femmes

Art. 20bis. – Il est créé, parallèlement au Centre pour l’égalité des chances et la lutte contre le racisme, un Institut pour l’égalité des chances entre hommes et femmes, ci-après dénommé « l’Institut » ;

L’Institut forme le troisième pilier de la politique d’égalité des chances, les deux autres étant l’administration compétente et le Conseil de l’égalité des chances entre hommes et femmes.

Art. 20ter. – L’Institut a pour mission de promouvoir l’égalité des chances entre hommes et femmes, de combattre toute forme de discrimination fondée sur le sexe et de promouvoir la participation des femmes à la vie politique, économique et sociale.

Art. 20quater. – L’Institut s’acquitte de sa mission en toute

opdracht volkomen onafhankelijk.

Het Instituut is in het bijzonder bevoegd om:

1° informatie en documentatie betreffende het domein van zijn opdracht te verzamelen en te verspreiden;

2° onderzoek en studies uit te voeren die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van zijn opdracht;

3° aanbevelingen te doen aan de overheid, privé-personen, bedrijven of instellingen naar aanleiding van de resultaten van de in punt 2° vermelde onderzoeken en studies;

4° adviezen te geven en aanbevelingen te doen aan de overheid ter verbetering van de regelgeving inzake zijn opdracht;

5° emancipatie-effectrapportering ten aanzien van alle beleidsbeslissingen te ontwikkelen en te begeleiden;

6° de coördinatie van initiatieven in het kader van het gelijkemansbeleid van de verschillende overheden te bevorderen;

7° in rechte op te treden in rechtsgeschillen waarbij wettelijke bepalingen die geslachts- of genderdiscriminatie verbieden of beperken, worden overtreden;

8° België te vertegenwoordigen op UNO- en Europees vlak.

Art. 20quinquies. – De bevoegde ministers en staatssecretarissen stellen het Instituut informatie ter beschikking voor het volbrengen van zijn opdrachten. Het Instituut kan het advies inwinnen van de gemeenschappen, de gewesten, de provinciale en de lokale overheden en van elke openbare instelling als dit nuttig is voor de uitvoering van zijn opdracht.

Art. 20sexies. – De Koning bepaalt, bij een in Ministerraad overlegd besluit, het organiek statuut van het Instituut.

Dit statuut bepaalt onder andere:

1° de structuur van het Instituut, met inachtnaam van een evenwichtige vertegenwoordiging van de overheid en van niet-gouvernementele organisaties;

2° de nadere regels betreffende de aanwijzing van zijn leden;

3° het statuut van zijn medewerkers;

4° de nadere regels betreffende de financiering.

Art. 20septies. – Elk jaar brengt het Instituut aan de regering verslag uit over zijn opdracht. Een afschrift wordt verzonden aan de Kamer van volksvertegenwoordigers en aan de Senaat.”

- **De stemming over de amendementen en over de artikelen waarop zij betrekking hebben, wordt aangehouden.**
- **De overige artikelen worden zonder opmerking aangenomen.**
- **De aangehouden stemmingsen en de stemming over het wetsvoorstel in zijn geheel hebben later plaats.**

De voorzitter. – De agenda van deze vergadering is

indépendance.

L’Institut est notamment habilité à :

1° rassembler et diffuser des informations et de la documentation concernant le domaine dans lequel il exerce sa mission ;

2° effectuer les recherches nécessaires à l’accomplissement de sa mission ;

3° adresser des recommandations aux pouvoirs publics, aux personnes privées, aux entreprises ou aux institutions, sur la base des résultats des recherches visées au 2° ;

4° adresser, dans le cadre de sa mission, des avis et recommandations aux pouvoirs publics en vue d’améliorer la réglementation ;

5° développer et encadrer les rapports d’incidence en matière d’émancipation de toutes les décisions influant sur la politique mise en œuvre ;

6° promouvoir la coordination des initiatives prises par les divers pouvoirs publics dans le cadre de la politique d’égalité des chances ;

7° agir en droit dans les litiges relatifs à toute violation des dispositions légales interdisant ou limitant les discriminations fondées sur le sexe ou le genre ;

8° représenter la Belgique à l’ONU et au niveau européen.

Art. 20quinquies. – Les ministres et secrétaires d’État compétents mettent à la disposition de l’Institut des informations nécessaires à l’accomplissement de ses missions. L’Institut peut demander l’avis des communautés, des régions, des autorités provinciales et locales ainsi que de toute autre organisme public, si cela s’avère utile à l’accomplissement de sa mission.

Art. 20sexies. – Le Roi fixe le statut organique de l’Institut par arrêté délibéré en Conseil des ministres.

Ce statut arrête notamment :

1° la structure de l’Institut, en veillant à assurer une représentation équilibrée des pouvoirs publics et des organisations non gouvernementales ;

2° les modalités de désignation de ses membres ;

3° le statut de ses collaborateurs ;

4° les modalités de son financement.

Art. 20septies. – L’Institut fait annuellement rapport sur sa mission au gouvernement. Une copie de ce rapport est transmise à la Chambre des représentants et au Sénat. »

- **Le vote sur les amendements et sur les articles auxquels ils se rapportent est réservé.**
- **Les autres articles sont adoptés sans observation.**
- **Il sera procédé ultérieurement aux votes réservés ainsi qu’au vote sur l’ensemble de la proposition de loi.**

Mme la présidente. – L’ordre du jour de la présente séance

afgewerkt.

De volgende vergaderingen vinden plaats vrijdag 21 december 2001 om 10 uur, om 14 uur en om 19 uur.

(De vergadering wordt gesloten om 20.05 uur.)

Berichten van verhindering

Afwezig met bericht van verhindering: de heren Timmermans, in het buitenland, en Geens, wegens andere plichten.

– **Voor kennisgeving aangenomen.**

est ainsi épuisé.

Les prochaines séances auront lieu le vendredi 21 décembre 2001 à 10 h, à 14 h et à 19 h.

(La séance est levée à 20 h 05.)

Excusés

MM. Timmermans, à l'étranger, et Geens, pour d'autres devoirs, demandent d'excuser leur absence à la présente séance.

– **Pris pour information.**

Bijlage

In overweging genomen voorstel

Voorstel van resolutie

Voorstel van resolutie voor een kindvriendelijke Senaat (van mevrouw Sabine de Bethune c.s.; Stuk 2-987/1).

- Verzonden naar het Bureau.

Vragen om uitleg

Het Bureau heeft volgende vragen om uitleg ontvangen:

van de heer Johan Malcorps aan de vice-eerste minister en minister van Mobiliteit en Vervoer over “*de veiligheid van fietssuggestiestroken*” (nr. 2-648)

van de heer François Roelants du Vivier aan de eerste minister over “*het uitblijven van een akkoord over het Galileoprogramma in de “Transportraad” van 7 december 2001*”(nr. 2-649)

- Deze vragen worden naar de plenaire vergadering verzonden.

Evocatie

De Senaat heeft bij boodschap van 18 december 2001 aan de Kamer van volksvertegenwoordigers ter kennis gebracht dat tot evocatie is overgegaan, op die datum, van:

Ontwerp van programmawet (Stuk 2-989/1).

- Het wetsontwerp werd verzonden naar de volgende commissies:
 - commissie voor de Sociale Aangelegenheden;
 - commissie voor de Justitie;
 - commissie voor de Financiën en voor de Economische Aangelegenheden;
 - commissie voor de Binnenlandse Zaken en voor de Administratieve Aangelegenheden;
 - commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen en voor de Landsverdediging.

Non-evocatie

Bij boodschap van 18 december 2001 heeft de Senaat aan de Kamer van volksvertegenwoordigers terugbezorgd, met het oog op de koninklijke bekrachtiging, het volgende niet geëvoceerde wetsontwerp:

Annexe

Proposition prise en considération

Proposition de résolution

Proposition de résolution pour un Sénat attentif à la personne de l'enfant (de Mme Sabine de Bethune et consorts ; Doc. 2-987/1).

- Envoi au Bureau.

Demandes d'explications

Le Bureau a été saisi des demandes d'explications suivantes :

de M. Johan Malcorps au vice-premier ministre et ministre de la Mobilité et des Transports sur « *la sécurité des bandes cyclables suggérées* » (n° 2-648)

de M. François Roelants du Vivier au premier ministre sur « *l'absence d'accord concernant le Programme Galileo au Conseil « Transports » du 7 décembre 2001* » (n° 2-649)

- Ces demandes sont envoyées à la séance plénière.

Évocation

Par message du 18 décembre 2001, le Sénat a informé la Chambre des représentants de la mise en œuvre, ce même jour, de l'évocation :

Projet de loi-programme (Doc. 2-989/1).

- Le projet de loi a été envoyé aux commissions suivantes :
 - commission des Affaires sociales ;
 - commission de la Justice ;
 - commission des Finances et des Affaires économiques ;
 - commission de l'Intérieur et des Affaires administratives ;
 - commission des Relations extérieures et de la Défense.

Non-évocation

Par message du 18 décembre 2001, le Sénat a retourné à la Chambre des représentants, en vue de la sanction royale, le projet de loi non évoqué qui suit :

Wetsontwerp houdende bekrachtiging van de koninklijke besluiten van 15 december 1999, 24 juni 2000, 19 september 2000 en 18 december 2000 tot wijziging van het KB/WIB 92 op het stuk van de bedrijfsvoorheffing (Stuk **2-968/1**).

– **Voor kennisgeving aangenomen.**

Boodschappen van de Kamer

Bij boodschappen van 13 en 18 december 2001 heeft de Kamer van volksvertegenwoordigers aan de Senaat overgezonden, zoals ze ter vergadering van dezelfde dagen werden aangenomen:

Artikel 78 van de Grondwet

Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 5 juli 1998 betreffende de collectieve schuldenregeling en de mogelijkheid van verkoop uit de hand van de in beslag genomen onroerende goederen (Stuk **2-986/1**).

– **Het wetsontwerp werd ontvangen op 14 december 2001; de uiterste datum voor evocatie is maandag 14 januari 2002.**

Artikel 80 van de Grondwet

Ontwerp van programmawet (Stuk **2-989/1**).

– **Het wetsontwerp werd ontvangen op 18 december 2001; de uiterste datum voor evocatie is dinsdag 8 januari 2002.**

– **Het wetsontwerp werd verzonden naar de volgende commissies:**

- **commissie voor de Sociale Aangelegenheden;**
- **commissie voor de Justitie;**
- **commissie voor de Financiën en voor de Economische Aangelegenheden;**
- **commissie voor de Binnenlandse Zaken en voor de Administratieve Aangelegenheden;**
- **commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen en voor de Landsverdediging.**

Kennisgeving

Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap (Stuk **2-783/1**).

– **De Kamer heeft het ontwerp aangenomen op 13 december 2001 zoals het haar door de Senaat werd overgezonden.**

Arbitragehof – Beroepen

Met toepassing van artikel 113 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, geeft de griffier van het Arbitragehof kennis aan de voorzitter van de Senaat van:

– de beroepen tot vernietiging van de wet van 30 maart 2001 betreffende het pensioen van het personeel van de politiediensten en hun rechthebbenden, ingesteld door J.-Y. Stevens en anderen (rolnummers 2271, 2272, 2274 en 2276,

Projet de loi portant confirmation des arrêtés royaux des 15 décembre 1999, 24 juin 2000, 19 septembre 2000 et 18 décembre 2000 modifiant, en matière de précompte professionnel, l'AR/CIR 92 (Doc. **2-968/1**).

– **Pris pour notification.**

Messages de la Chambre

Par messages des 13 et 18 décembre 2001, la Chambre des représentants a transmis au Sénat, tels qu'ils ont été adoptés en sa séance des mêmes jours :

Article 78 de la Constitution

Projet de loi modifiant la loi du 5 juillet 1998 relative au règlement collectif de dettes et à la possibilité de vente de gré à gré des biens immeubles saisis (Doc. **2-986/1**).

– **Le projet de loi a été reçu le 14 décembre 2001 ; la date limite pour l'évocation est le lundi 14 janvier 2002.**

Article 80 de la Constitution

Projet de loi-programme (Doc. **2-989/1**).

– **Le projet de loi a été reçu le 18 décembre 2001 ; la date limite pour l'évocation est le mardi 8 janvier 2002.**

– **Le projet de loi a été envoyé aux commissions suivantes :**

- **commission des Affaires sociales ;**
- **commission de la Justice ;**
- **commission des Finances et des Affaires économiques ;**
- **commission de l'Intérieur et des Affaires administratives ;**
- **commission des Relations extérieures et de la Défense.**

Notification

Projet de loi modifiant la loi du 31 décembre 1983 de réformes institutionnelles pour la Communauté germanophone (Doc. **2-783/1**).

– **La Chambre a adopté le projet le 13 décembre 2001 tel qu'il lui a été transmis par le Sénat.**

Cour d'arbitrage – Recours

En application de l'article 113 de la loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour d'arbitrage, le greffier de la Cour d'arbitrage notifie au président du Sénat :

– les recours en annulation de la loi du 30 mars 2001 relative à la pension du personnel des services de police et de leurs ayants droit, introduits par J.-Y. Stevens et autres (numéros du rôle 2271, 2272, 2274 et 2276, affaires jointes) ;

samengevoegde zaken);

- het beroep tot vernietiging van programma 10.02 (dienst Voorzitterschap, secretariaat van de Waalse Regering en Kanselarij), titel I, VA 45 01 21, en van artikel 21 in zoverre het betrekking heeft op die uitgave, van het decreet van het Waalse Gewest van 14 december 2000 houdende de algemene uitgavenbegroting van het Waalse Gewest voor het begrotingsjaar 2001, ingesteld door de "Vereinigung zur Erlangung der Gleichberechtigung des deutschen Sprachgebietes Belgiens als Region & Gemeinschaft VEG, VoE" (rolnummer 2286).
- **Voor kennisgeving aangenomen.**

Arbitragehof – Geschrapte zaak van de rol van het Hof

Bij brief van 6 december 2001 herinnert de griffier van de Arbitragehof eraan dat het Hof bij arrest 140/2000 van 21 december 2000 (rolnummer 1872) heeft beslist "dat de zaak van de rol van het Hof zal worden geschrapt, indien het beroep tegen artikel 107 van de wet van 24 december 1999 houdende sociale en diverse bepalingen wordt verworpen".

De griffier deelt mee dat het beroep tot vernietiging, ingeschreven onder nr. 1999, van de rol van het Hof, inderdaad werd verworpen bij arrest nr. 134/2001 van 30 oktober 2001, en de zaak met rolnummer 1872 van de rol van het Hof is geschrapt.

- **Voor kennisgeving aangenomen.**

Arbitragehof – Prejudiciële vragen

Met toepassing van artikel 77 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, geeft de griffier van het Arbitragehof aan de voorzitter van de Senaat kennis van:

- de prejudiciële vraag betreffende artikel 28, §1, van de wet van 13 februari 1998 houdende bepalingen tot bevordering van de tewerkstelling, gesteld door de Arbeidsrechtbank te Tongeren (rolnummer 2282);
- de prejudiciële vraag over artikel 14, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, gesteld door de Raad van State (rolnummer 2285).

- **Voor kennisgeving aangenomen.**

Hoge Raad voor de Justitie

Bij brief van 17 december 2001, heeft de Hoge Raad voor de Justitie, overeenkomstig de artikelen 259bis-12, §1, en 259bis-18 van het Gerechtelijk Wetboek, aan de Senaat overgezonden:

- een advies betreffende het voorontwerp van wet tot wijziging van artikel 545 van het Strafwetboek van de procedure van onmiddellijke verschijning in strafzaken en van de regeling van de rechtspleging door de raadkamer;
- een advies over het voorontwerp van wet houdende antwoorden op delinquent gedrag door minderjarigen, goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van de Hoge

- le recours en annulation du programme 10.02 (service de la Présidence, secrétariat du Gouvernement wallon et Chancellerie), Titre I, VA 45 01 21, et de l'article 21 en tant qu'il porte sur cette dépense, du décret de la Région wallonne du 14 décembre 2000 contenant le budget général des dépenses de la Région wallonne pour l'année budgétaire 2001, introduit par la « Vereinigung zur Erlangung der Gleichberechtigung des deutschen Sprachgebietes Belgiens als Region & Gemeinschaft VEG, VoE » (numéro du rôle 2286).

- **Pris pour notification.**

Cour d'arbitrage – Affaire rayée du rôle de la Cour

Par lettre du 6 décembre 2001, le greffier de la Cour d'arbitrage rappelle que la Cour, par l'arrêt 140/2000 du 21 décembre 2000 (numéro de rôle 1872), a décidé « que l'affaire sera rayée du rôle de la Cour si le recours introduit contre l'article 107 de la loi du 24 décembre 1999 portant des dispositions sociales et diverses est rejeté ».

Le greffier communique que le recours en annulation, inscrit sous le n° 1999 du rôle de la Cour, a en effet été rejeté par l'arrêt n° 134/2001 du 30 octobre 2001, et que l'affaire portant le n° 1872 est rayée du rôle de la Cour.

- **Pris pour notification.**

Cour d'arbitrage – Questions préjudicielles

En application de l'article 77 de la loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour d'arbitrage, le greffier de la Cour d'arbitrage notifie au président du Sénat :

- la question préjudicielle concernant l'article 28, §1, de la loi du 13 février 1998 portant des dispositions en faveur de l'emploi, posée par le tribunal du travail de Tongres (numéro du rôle 2282) ;
- la question préjudicielle relative à l'article 14, des lois coordonnées sur le Conseil d'État, posée par le Conseil d'État (numéro du rôle 2285).

- **Pris pour notification.**

Conseil supérieur de la Justice

Par lettre du 17 décembre 2001, le Conseil supérieur de la Justice a transmis au Sénat, conformément aux articles 259bis-12, §1, et 259bis-18 du Code judiciaire :

- un avis sur l'avant-projet de loi portant modification de l'article 545 du Code pénal, de la procédure de comparution immédiate en matière pénale et du règlement de la procédure par la chambre du conseil ;
- un avis concernant l'avant-projet de loi portant réponses au comportement délinquant de mineurs,

approuvés au cours de l'assemblée générale du Conseil

Raad van Justitie van 12 december 2001.

- **Verzonden naar de commissie voor de Justitie.**

Dienst Vreemdelingenzaken

Bij brief van 7 december 2001 heeft de directeur-generaal van de Dienst Vreemdelingenzaken, overeenkomstig artikel 57/28 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen aan de Senaat overgezonden, het jaarverslag 1999-2000 van de Dienst Vreemdelingenzaken.

- **Verzonden naar de commissie voor de Binnenlandse Zaken en voor de Administratieve Aangelegenheden.**

Europees Parlement

Bij brieven van 12 december 2001 heeft de voorzitter van het Europees Parlement aan de Senaat overgezonden:

- een wetgevingsresolutie over het voorstel voor een besluit van de Raad en de Commissie betreffende de sluiting van een Europees-mediterrane overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten, enerzijds, en de Arabische Republiek Egypte, anderzijds;
- een resolutie over de voorbereiding van de Europese Raad van Laken;
- een resolutie over de grondwettelijke procedure en de toekomst van de Unie;
- een resolutie over het Witboek van de Commissie “Europese governance”;

aangenomen tijdens de vergaderperiode van 28 en 29 november 2001.

- **Verzonden naar de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen en voor de Landsverdediging en naar het Federaal Adviescomité voor Europese Aangelegenheden.**

supérieur de la Justice du 12 décembre 2001.

- **Envoi à la commission de la Justice.**

Office des étrangers

Par lettre du 7 décembre 2001, le directeur général de l’Office des étrangers a transmis au Sénat, conformément à l’article 57/28 de la loi du 15 décembre 1980 sur l’accès au territoire, le séjour, l’établissement et l’éloignement des étrangers, le rapport annuel 1999-2000 de l’Office des étrangers.

- **Envoi à la commission de l’Intérieur et des Affaires administratives.**

Parlement européen

Par lettre du 12 décembre 2001, le président du Parlement européen a transmis au Sénat :

- une résolution législative sur la proposition de décision du Conseil et de la Commission relative à la conclusion d’un accord euro-méditerranéen établissant une association entre les Communautés européennes et leurs États membres, d’une part, et la République arabe d’Égypte, d’autre part ;
- une résolution sur la préparation du Conseil européen de Laeken ;
- une résolution sur le processus constitutionnel et l’avenir de l’Union ;
- une résolution sur le Livre blanc de la Commission « Gouvernance européenne »,

adoptées au cours de la période de session des 28 et 29 novembre 2001.

- **Envoi à la commission des Relations extérieures et de la Défense et au Comité d’avis fédéral chargé des questions européennes.**